

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MARAŞ'TA SEÇİMLER VE SİYASET

Oğuz KÖSELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ- 2023**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MARAŞ'TA SEÇİMLER VE SİYASET

DANIŞMAN : Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI
JÜRİ : Doç. Dr. Hikmet DEMİRCİ
JÜRİ : Doç. Dr. İsa KALAYCI

Oğuz KÖSELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ-2023**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MARAŞ'TA
SEÇİMLER VE SİYASET

Oğuz KÖSELER

Danışman : Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI
Yıl : 2023, Sayfa: XIII+129
Jüri : Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Başkan)
: Doç. Dr. Hikmet DEMİRCİ (Üye)
: Doç. Dr. İsa KALAYCI (Üye)

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti, Türkiye’de demokratik devlet düzeninin kurulmasında oldukça önemli bir paya sahiptir. Demokrat Parti kurulduktan yaklaşık 6 ay sonra Türkiye’de 1946 Milletvekili Genel Seçimi yapılmıştır. Böylece Türkiye, birden fazla siyasi parti arasında seçim iradesini belirleme hakkına erişmiştir. Demokrat Parti 1950 yılına kadar geçen süre boyunca Türkiye genelinde etkili bir teşkilatlanma yoluna gitmiştir. Teşkilatlanmadaki bu başarısı ve halkın iradesi 1950’de Demokrat Partiyi iktidara taşımıştır. 1950’de gerçekleşen seçim sonucuna göre, Maraş’ta da Demokrat Parti tam liste halinde kazanmıştır. Seçimin başarılı atmosferinde gerçekleşen 1950 Yerel Seçimleri de ülke genelinde ve Maraş’ta Demokrat Parti lehine tecelli etmiştir. Demokrat Parti iktidarında ilk dönemini başarılarla geçirmiş, bilhassa kırsal kesimden büyük ilgi görmüştür. Başarılı geçen bu ilk dönemin sonunda Demokrat Parti, Maraş’ta girdiği 1954 Milletvekili Genel Seçimi ve 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Üyeleri seçimini muhalefet karşı ezici bir üstünlükle kazanmıştır. Ancak 1955 yılından itibaren Türkiye’de yaşanan sıkıntılar, ülke genelinde olduğu gibi Maraş’ta da Demokrat Parti’nin büyük oy kaybetmesine neden olmuştur. Maraş’ta ilk kez 1955 Yerel Seçimlerinden mağlubiyetle çıkan Demokrat Parti, 1957 Milletvekili Genel Seçiminde büyük oy kaybına uğramış ve Cumhuriyet Halk Partisi Maraş’ta tam liste halinde kazanmıştır. Bu çalışmada, Demokrat Parti Döneminde Maraş’a dair genel ve yerel seçimler incelenmiştir. Maraş ili örneğinden hareketle, Demokrat Parti Döneminde yapılan seçimlerin yereldeki yansımaları değerlendirilmiş, siyasi hayata ışık tutması hedeflenmiştir. Maraş özelinde böyle bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması bu tez konusunun seçilmesinde belirleyici unsur olmuştur. Çalışmanın hazırlanması noktasında faydalanılan kaynaklar; arşiv belgeleri, resmi yayınlar, yerel ve ulusal gazeteler ve tetkik eserlerden oluşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Demokrat Parti, Maraş, Genel Seçimler, Yerel Seçimler, Propaganda.

**DEPARTMENT OF HISTORY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**ELECTIONS AND POLITICS IN MARAŞ DURING
THE DEMOCRATIC PARTY PERIOD**

Oğuz KÖSELER

Supervisor : Assoc. Dr. Cengiz ŞAVKILI
Year : 2023, Pages: XIII+129
Jury : Assoc. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Chairperson)
: Assoc. Dr. Hikmet DEMİRCİ (Member)
: Assoc. Dr. İsa KALAYCI (Member)

The Democratic Party, established on January 7, 1946, played a vital role in establishing a democratic state in Turkey. Within six months of its formation, the 1946 General Election was held, granting Turkey the right to choose among multiple political parties. The Democratic Party efficiently organized itself nationwide until 1950, and its success, along with the people's support, led to its victory in the 1950 elections. The party also won all seats in Maraş during this time. The 1950 Local Elections witnessed a favorable outcome for the Democratic Party both in the country and in Maraş. The party's initial term in power was marked by achievements, especially gaining popularity in rural areas. In the 1954 General Election and the elections for Muhtars and Council of Elders in Maraş, the Democratic Party won by a significant margin. However, starting in 1955, the party faced challenges, resulting in a significant loss of votes in Maraş and nationwide. The Democratic Party suffered its first defeat in the 1955 Local Elections in Maraş, and in the 1957 General Election, the Republican People's Party won all seats in Maraş. This study focuses on analyzing the general and local elections in Maraş during the Democratic Party era. By examining the local impact of these elections, it aims to provide insights into the political landscape. This study is unique as it is the first of its kind specifically focusing on Maraş. The research draws upon archival documents, official publications, local and national newspapers, and scholarly works.

Keywords: Democratic Party, Maraş, General Elections, Local Elections, Propaganda.

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Demokrat Parti Döneminde gerçekleşen seçimler, siyasi boyutuyla Maraş özelinde incelenerek yansımaları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, sırasıyla 1950 Milletvekili Genel Seçimi, 1950 Yerel Seçimi, 1954 Milletvekili Genel Seçimi, 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Üyeleri Seçimi, 1955 Yerel Seçimi ve 1957 Milletvekili Genel Seçimini mercek altına alınmıştır.

Birinci bölümde kavramsal altyapıyı sağlayan siyasal iletişim, seçim ve propaganda kavramları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci Bölümün ilk kısmında genel seçimler öncesinde, ülke genelinde yaşanan ve seçime etki edebilecek temel gelişmeler değerlendirilmiştir. Sonrasında ise Türkiye genelinde seçime katılım sağlayan partilerin, seçim kampanyası boyunca propaganda faaliyetleri aktarılmıştır. En sonunda ise ülke çapında seçimlere dair sonuçlar bildirilmiştir.

Tezin esas kısmının araştırma ve değerlendirme boyutunda, ilk olarak seçime katılım sağlayan partilerin teşkilatlanmalarını incelemenin fayda sağlayacağı düşünülmüş hareket edilmiştir. Daha sonra seçimlerin temeline siyasal iletişim ve propaganda kavramlarını oturtarak, bu doğrultuda partilerin propaganda faaliyetleri irdelenmiştir. Son olarak, teşkilatlanma, propaganda faaliyetleri ve dönemin sosyolojik tabanı çerçevesinde seçim sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışma boyunca tüm bunları gerçekleştirirken Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Milli Kütüphane, Maraş İl Yıllığı, TBMM Arşivi, Yerel Gazeteler, Ulusal Gazeteler ve araştırma-inceleme eserlerden son derece fayda sağlanmıştır. Ayrıca 1950 ve 1955 Nüfus Sayımları ve Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen veriler çalışmaya katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla çalışmada yer alan tüm verilerin, ülke genelinde yaşanan seçimleri yerel ölçekte inceleme noktasında, literatüre katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Oğuz KÖSELER

KAHRAMANMARAŞ - TEMMUZ- 2023

TEŞEKKÜR

Akademik hayatıma dokunan, güler yüzüyle yapılan tüm çalışmalara hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan çok kıymetli hocam Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI'ya şükranlarımı sunarım. Ayrıca her koşulda beni onurlandıran sevgili Doç. Dr. Hikmet DEMİRCİ hocama müteşekkirim. Önemli bir bölümünü deprem sürecinde hazırladığım bu çalışmada, beni motive eden, rahat bir çalışma ortamı sağlamaya gayret gösteren annem Ülküm KÖSELER ve babam İdris KÖSELER'e minnettarım.

Oğuz KÖSELER

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİL LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
EKLER LİSTESİ	XI
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	1
1.4. Araştırmanın Problematiği	2
1.5. Konu ile İlgili Önceki Araştırmalar	2
2. TEMEL KAVRAMLAR	4
2.1. Siyasal İletişim ve Seçim Olgusu	4
2.2. Siyasal Unsur Olarak Propaganda	5
3.DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ	8
3.1. Demokrat Parti’nin Kuruluşu.....	8
3.2. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi	9
3.2.1. 1946-1950 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler.....	10
3.2.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri	12
3.2.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	13
3.2.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri.....	15
3.2.2.3. Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	19
3.2.3. Seçim Sonuçları	20
3.3. Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi	22
3.3.1. 1950-1954 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler.....	22
3.3.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri	24
3.3.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	24
3.3.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri.....	26
3.3.2.3. Türkiye Köylü Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	29
3.3.2.4. Cumhuriyetçi Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	31
3.3.3. Seçim Sonuçları	32
3.4. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi	33
3.4.1. 1954-1957 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler.....	33
3.4.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri	37
3.4.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	37
3.4.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri.....	40
3.4.2.3. Cumhuriyetçi Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	43
3.4.2.4. Hürriyet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri	44
3.4.3. Seçim Sonuçları	46
4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MARAŞ’TA SEÇİMLER VE SİYASET.....	48
4.1. Maraş’ta 14 Mayıs 1950 Seçimleri	48

4.1.1. Parti Teşkilatlanmaları	48
4.1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi	48
4.1.1.2. Demokrat Parti	49
4.1.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri	50
4.1.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi	51
4.1.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	51
4.1.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	53
4.1.2.1.3. Aday Tespitleri	56
4.1.2.1.4. İstifa Propagandaları	57
4.1.2.2. Demokrat Parti	59
4.1.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	59
4.1.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	61
4.1.2.2.3. Aday Tespitleri	62
4.1.2.2.4. İstifa Propagandaları	63
4.1.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi	65
4.2. Maraş'ta 2 Mayıs 1954 Seçimleri	67
4.2.1. Parti Teşkilatlanmaları	68
4.2.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi	68
4.2.1.2. Demokrat Parti	69
4.2.1.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi	70
4.2.1.4. Türkiye Köylü Partisi	70
4.2.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri	71
4.2.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi	71
4.2.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	71
4.2.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	73
4.2.2.1.3. Aday Tespitleri	76
4.2.2.1.4. İstifa Propagandaları	76
4.2.2.2. Demokrat Parti	77
4.2.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	77
4.2.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	80
4.2.2.2.3. Aday Tespitleri	82
4.2.2.2.4. İstifa Propagandaları	83
4.2.2.3. Diğer Partilerin Propaganda Faaliyetleri	84
4.2.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi	86
4.3. Maraş'ta 27 Ekim 1957 Seçimleri	88
4.3.1. Parti Teşkilatlanmaları	88
4.3.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi	88
4.3.1.2. Demokrat Parti	90
4.3.1.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi	90
4.3.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri	91
4.3.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi	91
4.3.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	91
4.3.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	94
4.3.2.1.3. Aday Tespitleri	96
4.3.2.1.4. İstifa Propagandaları	97
4.3.2.2. Demokrat Parti	98
4.3.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri	98
4.3.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler	101
4.3.2.2.3. Aday Tespitleri	102

4.3.2.2.4. İstifa Propagandaları	103
4.3.2.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi	104
4.3.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi	106
4.4. Maraş'ta Yerel Seçimler	107
4.4.1. Maraş'ta 1950 Yerel Seçimleri	107
4.4.1.2. Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri	108
4.4.1.3. Belediye ve İl Genel Meclisi Seçimleri	109
4.4.2.7. Kasım 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi ile 1955 Yerel Seçimler	111
4.4.2.1. Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri	112
4.4.2.2. 1955 Belediye ve İl Genel Meclisi Seçimleri	113
SONUÇ VE TARTIŞMA	116
KAYNAKÇA	120
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablolar

Sayfa

Tablo 3.1. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.....	20
Tablo 3.2. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Bölgesel Bazlı Oy Dağılımı.	21
Tablo 3.3. 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.....	32
Tablo 3.4. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.....	46
Tablo 4.1. 1949 Yılında Maraş İl Kongresinde Maraş İlçelerinin CHP İdare Kurulu Başkanlıklarına Seçilenler.	49
Tablo 4.2. 14 Mayıs 1950 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen Aday Listesi.	57
Tablo 4.3. 14 Mayıs 1950 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen Aday Listesi	63
Tablo 4.4. 1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a Ait İstatistikî Veriler.....	65
Tablo 4.5. Maraş'ta Seçimi Kazanan DP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları.	65
Tablo 4.6. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi.....	76
Tablo 4.7. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen DP Aday Listesi.	82
Tablo 4.8. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen TKP Aday Listesi.	85
Tablo 4.9. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CMP Aday Listesi.	86
Tablo 4.10. 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a Ait İstatistikî Veriler.	87
Tablo 4.11. Maraş'ta Seçimi Kazanan DP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları. ..	87
Tablo 4.12. 27 Ekim Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi.	97
Tablo 4.13. 27 Ekim Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen DP Aday Listesi.	103
Tablo 4.14. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a Ait İstatistikî Veriler.	106
Tablo 4.15. Maraş'ta Seçimi Kazanan CHP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları.	106
Tablo 4.16. 1950 Yerel Seçimleri Oy Oranları Dağılımı.	108
Tablo 4.17. Maraş İline Ait 13 Ağustos 1950 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları.	109
Tablo 4.18. Maraş'ta Genel Meclis Asil Üyeleri ve Aldıkları Oy Sayıları.	110
Tablo 4.19. Maraş'ta Genel Meclis Yedek Üyeleri ve Aldıkları Oy Sayıları.....	111
Tablo 4.20. Maraş İline Ait 7 Kasım 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları.	112
Tablo 4.21. Maraş Merkezine Ait 13 Kasım 1955 Belediye Meclis Seçim Sonuçları. .	114
Tablo 4.22. Maraş'ta İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları.	114

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Hazır Dilekçe İstihzası	100
Şekil 4.2. Şehre Gelen İki Köylü.....	100
Şekil 4.3. CHP Mitinginde Siyasi Bir Konuşma	101

KISALTMALAR LİSTESİ

BCA	: Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MP	: Millet Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKP	: Türkiye Köylü Partisi
VP	: Vatan Partisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
HP	: Hürriyet Partisi
LKP	: Liberal Köylü Partisi
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
Bkz.	: Bakınız
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
C.	: Cilt
Yay.	: Yayınları/Yayınevi/Yayınlayan

EKLER LİSTESİ

- Ek-1 Kahraman Yurt Gazetesinin 14 Mayıs 1950 Seçim Sonuçlarında Dair Haber Manşeti.
- Ek-2 Engizek Gazetesinin 14 Mayıs 1950 Seçimlerine Dair Haber Manşeti.
- Ek-3 İsmet İnönü'nün Maraş Ziyareti.
- Ek-4 Cumhuriyet Gazetesi Muhabirlerinin Saha Çalışması Yapmak Üzere Dağıldıkları Seçim Bölgeleri.
- Ek-5 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Çalışmaları Masrafları Kapsamında CHP Teşkilatı tarafından Maraş İl İdare Kurulu Başkanlığına Gönderilen Paraya Dair.
- Ek-6 Demokrasiye Hizmet Gazetesinin 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçlarına Dair Haber Manşeti.
- Ek-7 İsmet İnönü'nün Şahsına Yönelik Maraş'ta Gerçekleştirilen Saldırı Teşebbüsüne Dair Vatan Gazetesinin Haberi.
- Ek-8 Halk Postası Gazetesinin 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçlarına Dair Haber Manşeti.
- Ek-9 Cumhuriyet Gazetesi Muhabiri Şahap Balcıoğlu'nun Maraş'ta Yaptığı Saha Çalışmasına Dair Bulgular İçeren Haber.
- Ek-10 Maraş Belediye Başkanı Seçilen Ali Kısakürek'in Başkanlığının Onanması.

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada Demokrat Parti Döneminde Maraş'ta Seçimler ve Siyaset konusu ele alınmıştır. Çalışma kapsamında ilk olarak; kavramsal altyapı sağlamak maksadıyla siyasal iletişim, seçim ve propaganda kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Müteakiben 1950-1960 yılları arasında yurt genelinde gerçekleşen seçimler incelenmiştir. Bu çerçevede, ülke çapında seçim sürecine giderken yaşanan temel gelişmeler, partilerin propaganda faaliyetleri ve seçim sonuçları aktarılmıştır. Akabinde çalışmaya konu olan seçimler, siyasi boyutuyla Maraş özelinde incelenerek yansımaları detaylı olarak aktarılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de çok partili hayata geçişin ardından kurulan Demokrat Parti, Türk Demokrasi Tarihinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu çalışmada ise, Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçiminden 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimine kadar olan süreçte, Maraş özelinde seçimler siyasi boyutuyla incelenerek yansımaları göz önüne koyulmaya çalışılmıştır. 1950-1960 döneminde gerçekleşen seçimler, Türkiye'nin demokrasi hayatına önemli katkılarda bulunmuştur. Türk demokrasisinin şekillendiği bu dönemde, yerelde atıl kalmış ve geliştirilmesi gereken bir şehir konumunda bulunan Maraş'ta halkın iradesini hangi yönde kullandığı son derece önemlidir. Zira başta kurulduğundan bu yana kırsal kesimin büyük desteğini alan Demokrat Parti'nin ve dönemin diğer siyasi partilerinin, kırsalda böyle bir kentte ne derece temsil edilmiş sorunsalı çalışmaya nitelik kazandırmaktadır. Dolayısıyla seçimlerin yerel boyutuyla siyasi hayatın gelişimine etkisi tespit edilebilecektir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmamızda Demokrat Parti iktidarını kapsayan 1950-1960 yılları arasında Maraş'ta seçimler ve siyaset ele alınmıştır. Bu sebeple, konumuzu daha anlaşılır kılmak adına ilk olarak siyasal iletişim, seçim ve propaganda kavramlarının ana hatları ile ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra Demokrat Parti Döneminde yapılan Milletvekili Genel Seçimleri mercek altına alınmıştır. Buna göre ülke genelinde yaşanan temel gelişmeler, partilerin seçim kampanyaları ve seçimlerin ülke çapındaki sonuçları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ana bölümünde ise Maraş'ta seçimlerin siyaset ekseninde yerel

yansımaları maksadımızı teşkil etmiştir. Çizdiğimiz bu sınır, çalışmamızın döneme dair yapılan çalışmalar arasında daha özel ve anlaşılır olmasına yardımcı olmuştur.

Bu çalışmada konu kapsamına göre ilk olarak, dönemle ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmasının yanı sıra Maraş bölgesinin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu incelenmeye çalışılmıştır. Literatür taraması tamamlandıktan sonra bir çalışma planı düzenlenmiştir. Çalışma planı dahilinde ana kaynaklarımızı oluşturan Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi belgeleri belirlenmiştir. Daha sonra diğer temel kaynaklarımız olan dönemin Maraş yerel gazeteleri Milli Kütüphane'den temin edilmiştir. Bu gazeteler arasında Engizek, Kahraman Yurt, Halk Postası, Demokrasiye Hizmet ve Maraş'ın Sesi bulunmaktadır. Aynı zamanda ulusal gazeteler de taranarak yerel gelişmelerin ulusal tabanlı gazetelere yansımaları gözetilmiştir. Bunların yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinden ve Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden önemli ölçüde fayda sağlanmıştır. Bu materyaller dışında çalışmamızda Maraş İl Yıllığı, 1950 ve 1955 nüfus sayımları, yerli ve yabancı araştırmacıların eserleri, tez çalışmaları ve süreli yayınlardan istifade edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Problematiği

Demokrat Parti Dönemi, Türk demokrasisinin önemli merhalelerinden biridir. Bu dönemde halkın milli iradesiyle gerçekleşen seçimlerin, demokrasimize, siyasi hayatımıza olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla pek çok yansıması olmuştur. Ancak Anadolu'nun birçok kentinde bu tarz çalışmalar anlamında kısıtlılık söz konusudur. Bu nedenle, yerel ölçekte seçimlerin değerlendirilmesi elzemdir. Bu durum araştırmamızın hareket noktası olmuştur. Seçimler incelenirken bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu göz önünde bulundurularak; partilerin halkla ne şekilde temas sağladığı, parti teşkilatlanmalarının önemi, bölge halkının siyasi hayata bakış açısı, partilere yaklaşımı, milli iradenin yönelimi gibi noktalar çalışmamızın problematik bağlamını oluşturmuştur.

1.5. Konu ile İlgili Önceki Araştırmalar

Demokrat Parti Döneminde ulusal düzeyde seçimlere dair birçok akademik çalışma yapılmıştır. Daha önce yazılan ve yararlanılan bu akademik çalışmalar arasında; Hakkı Uyar'ın "Türk Demokrasi Tarihi ve Seçim Sistemi Açısından 1950 Seçimlerinin Analizi", Fatma Alev Atayakul'un "Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)", Recep Büyüktolu'nun "Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'nin Seçim Propagandaları (1946-1957)", T. Barış Mahmutoglu'nun "1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma ve Propagandaları", Kadri

Unat'ın “Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)” çalışmaları önemli yer edinmektedir.

Yerel düzeyde ise, H. Gökarslan Kalaycı tarafından hazırlanan “Demokrat Parti Döneminde Bolu'da Seçimler”, Gönül Güneş'in “Çanakkale'de Demokrat Parti Döneminde Seçimler”, Sevilay Özer'in “1950 ve 1954 Genel Seçimlerinde Antalya”, Cengiz Şavklı'nın “Maraş Yerel Basınında 1957 Seçimleri ve Siyasi Partiler” adlı çalışmaları literatüre önemli ölçüde katkı sağlamakla beraber yeni çalışmalara ışık tutmaktadır. Yerel tarih açısından akademik düzeyde bu tarz çalışmaların gelişerek devam etmesi, bölgelerin sosyo-kültürel ve siyasi tarih özelliklerinin ortaya konulması bakımından son derece önem arz etmektedir.

2. TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmanın bu bölümünde kavramsal altyapı açısından, ilk araştırma sorumuzun cevabı aranacaktır. Bu doğrultuda siyasal iletişim kavramı üzerinden seçim olgusunun bu alandaki önemi açıklanmaya çalışılacaktır. Müteakiben temelde siyasal ve sosyal olarak sınıflandırılabilen propaganda kavramının siyasal alanı izah edilecektir. Zira çalışmada ortaya konulan seçim dönemi ve gelişmelerinin temelinde bu kavramların kilit rolü vardır. Dolayısıyla bütün bu kavramlar çalışmanın ilerleyen bölümleri için bir zemin oluşturacaktır.

2.1. Siyasal İletişim ve Seçim Olgusu

Siyasal iletişim, genel olarak siyasetle ilgili olan her türlü iletişimi kapsar. Bu bağlamda, siyasi alanda aktif faaliyet gösteren insanların kendilerinden güç devşirdikleri kitleleri, grupları ikna etmek üzere çaba gösterdikleri iletişim çalışmaları; siyasal iletişim kavramını ifade eder. Bir şeyin siyasal bir nitelik taşıması için, iletişim ve insan topluluklarının bir araya gelmesi lazımdır. Siyaset kavramı, çok çeşitli perspektiflerden ele alınabilmesine rağmen, genel anlamıyla insanların toplum içinde nasıl yaşayacaklarını belirleyen kuralların oluşturulması, korunması ve değiştirilmesi için gerçekleştirdikleri faaliyetleri ifade edebilir.¹ Siyasal iletişimin etkinliği için, propaganda gibi, tekrar etme ve iletişim kanallarının doğru bir şekilde seçilmesi kritik öneme sahiptir. Bunlara ek olarak, kaynağın güvenilirliği, ikna yeteneği, hedef kitlenin özelliklerinin bilinmesi, siyasi mesajda kullanılan dil ve içeriğin doğru bir şekilde belirlenmesi gibi belirli önemli özellikler, siyasal iletişimde gereklilik arz eder.² Bu açıdan, siyasal iletişim kavramını seçmenleri ikna etmek noktasında basite indirgeyerek açıklayan bir başka tanım mümkündür. Nitekim Aysel Aziz *Siyasal İletişim* adlı eserindeki; “*siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, politikalarını belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek üzere çeşitli iletişim tür ve tekniklerini kullanmaları*” ifadeleri siyasal iletişim kavramı üzerinde basite indirgenen bir tanımlamadır.³

Siyasal iletişim sürecinin başlangıcında, genellikle siyasal partiler, örgütler veya aktörler tarafından siyasal iletişim veya söylem başlatılmaktadır. Söz konusu aktörler, kendilerini iktidara getirecek düzeyde desteği elde etmek amacıyla seçmenin eğilimlerine göre kendi ideolojisini veya politikalarını şekillendirmesi ya da düzenlemesi siyasal iletişim sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu noktada özellikle seçim dönemlerinde, iki taraflı bir eylem gerçekleşir. Bu eylemin yürütücüleri, siyasal

¹ Andrew Heywood, *Siyaset*, Adres Yayınları, 2018, 25.

² Büşra Salman, *Demokrat Partinin Seçim Stratejilerinin Yazılı Basına Yansıması(1950Seçimleri)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 32.

³ Aysel Aziz, *Siyasal İletişim*, Nobel Yayıncılık, 2013, 3.

aktör dendiğinde akla ilk olarak gelen siyasi partiler ve onları kullanacağı oylarla iktidara taşıyacak olan vatandaşlar yani seçmen kitlesidir. Dolayısıyla bu durum siyasal iletişim varlığını kanıtlamaktadır.⁴ Seçmen kitlesi farklı siyasal tercihler arasında eğilimlerine göre karar vermektedir. Bu aşamada siyasal iletişimin temel işlevlerinden biri olan ikna etme süreci devreye girer. Seçim kampanyaları bu sürecin en aktif ve en yoğun çabaların yürütüldüğü bölümdür. Seçmenler açısından seçimler, verilen kararların beyan edildiği organizasyonlar olarak öne çıkmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, siyasal iletişim kavramı seçimlerle sınırlı olmasa da siyasi aktörlerin (siyasi partiler veya seçmenler) dâhil olduğu seçim olgusu, siyasal iletişimin merkezi bir konumunu oluşturmaktadır.⁵

2.2. Siyasal Unsur Olarak Propaganda

Çalışmanın özü ve yukarıda verilen bilgiler ışığında “propaganda”nın siyasal bir iletişim öncülü ve siyasi hayatın unsurlarından biri olduğu dikkat çekmektedir. Bu bakımdan üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Propaganda terimi, köken olarak Latince "propogare" kelimesine dayanır ve taze bir bitkinin filizlerinin toprağa dikilerek yeni bitkiler üretme anlamını taşır.⁶ Siyasi tartışmaların başlangıcından beri, propagandanın varlığı ve önemli bir rol oynadığı kuşkusuz bir gerçektir.⁷ Bu bağlamda, siyasi çekişmelerin ve mücadelelerin başlamasıyla propagandanın işlevsellik noktasında efektif bir görev gördüğünü söyleyebiliriz. Ancak propagandanın kavramsal olarak kullanılmaya başlaması, çok eski tarihlerden gelmemektedir. Başlangıçta kilise ve dinle sıkı bir bağ içinde kullanılan propaganda, 18. yüzyılda uluslaşma, kentleşme, sanayi devrimi, teknoloji ve iletişim araçlarının gelişimi gibi faktörlerin etkisiyle eylem alanını ve yöntemlerini genişletmiş ve kurumsallaşmıştır. Bu nedenle, modern siyasi propaganda örnekleri de bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır.⁸ Propaganda kavramının yoğun olarak kullanılmaya başlaması ise 20. yüzyıl başları itibarıyla gerçekleşmiş, günümüze kadar etkin bir şekilde ulaşmıştır. Dolayısıyla, siyasal bir unsur olarak propaganda kavramı, tarih boyunca iktidarın kazanılması, kaybedilmesi ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında, Lenin ve Hitler gibi liderler, propaganda aracılığıyla kitlelerin fikirlerini değiştirmeyi ve kendi ideolojilerini benimsetmeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda, propaganda her dönemde,

⁴ Ahmet Kalender, *Siyasal İletişim-Seçme ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, 200, 23.

⁵ Muttaki Ünlü, *1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP'nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 6.

⁶ J.A.C. Brown, *Siyasal Propaganda*, (Çev: Yusuf Yazar), Ağaç Yayınevi, 1992, 11.

⁷ J.M. Domenach, *Politika ve Propaganda*, Varlık Yayınları, 1969, 8.

⁸ Domenach, *Politika ve Propaganda*, 19.

geniş kitlelerin düşüncelerini, tutumlarını ve davranışlarını etkileme hedefine yönelik vazgeçilmez bir siyasi güç aracı olarak değerlendirilmiştir.⁹

Çeşitli ve kapsamlı olan bu kavrama dair pek çok tanımlama yapılmıştır. Örneğin Laswell; propagandayı, “sözlü, yazılı, resimli veya müzik şeklinde olabilen sunumların yönlendirilmesiyle insan davranışını etkileme tekniği” olarak tanımlamaktadır.¹⁰ Leonard W. Doob ise, “İlgili kişi (ya da kişilerin) telkin vasıtasıyla gruplarının tutumlarını ve sonuçta da bu grupların hareketlerini kontrolleri altına almak için yaptıkları sistematik faaliyetlerdir” ifadeleriyle bir tanımlama yapar.¹¹ Domenach da, “Propaganda, toplumun görüş ve davranışını, kişilerin belirli bir görüşü, belirli bir davranışı benimsemelerini sağlayacak biçimde etkileme girişimidir” şeklinde bir tanım yapmaktadır.¹² Son olarak Kimball Young’a göre propaganda kavramı olarak şöyle tanımlanmıştır:

“Telkin ve ilgili psikolojik teknikler vasıtasıyla fikirleri ve değerleri değiştirme ve neticede de kararlaştırılmış bir çizgiye paralel olarak davranışları değiştirmek amacıyla sembollerin az ya da çok isteyerek, planlı ve sistematik olarak kullanılmasıdır. Propaganda açık olabilir, amacını açık ya da gizli tutabilir. Psikolojik ve kültürel nitelikleri anlaşılmasa bile sosyal kültürel çevrede daima bir yeri vardır.”¹³

Propaganda kavramına dair sayısız tanım ve görüş mevcuttur. Bütün bunlarda ilgi çeken esas nokta temel hedefin aynı yöne ulaşmasıdır. Bu hedef, bireyleri veya toplumları etkileyerek düşünce ve davranışlarını belirli bir noktaya yönlendirmeye çalışmaktır. Aynı zamanda, bu tanımlar kitle-araç-amaç ilişkisini içermektedir. Hedef kitlenin belirlenen amaçlar doğrultusunda çeşitli araçlar ve yöntemler kullanılarak istenen tepkileri vermesi, tüm faaliyetlerin temelini oluşturur. Bu hedefe ulaşmak için psikolojik simgeler, psikolojik uyarılar, değer yargıları ve bilimsel olmayan veriler gibi semboller kullanılır. Bu semboller sözcükler, sloganlar, atasözleri, flamalar, bayraklar, anıtlar, marşlar, üniformalar, amblemler ve posta pulları gibi malzemelerden oluşur.¹⁴ Askeri, kültürel, etnik, diplomatik, ekonomik, sağlık, eğitim ve daha birçok tür ve teknik anlamda sınıflandırılabilen propaganda, konu bakımından temelde siyasi ve toplumsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Siyasi propaganda, siyasi iktidarın, siyasi partilerin veya baskı gruplarının kamuoyunun kendi aleyhlerindeki davranışını değiştirmeyi amaçladıkları bir propaganda türüdür. Bu tür propaganda siyasi alana özgüdür ve siyasetle sınırlıdır. Toplumsal propaganda, daha geniş kapsamlı bir yaklaşımdır. Bu tür propaganda, topluma belirli bir felsefeyi ve ideolojiyi benimsetme gayesi taşır. Genellikle hükümetler ve sivil toplum örgütleri tarafından kullanılır.

⁹ Fatma Geçikli, “Geçmişten Günümüze Propaganda Kavramı”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1999, vol.9, 265.

¹⁰ Kalender, *Siyasal İletişim-Seçme ve İkna Stratejileri*, 88.

¹¹ Brown, *Siyasal Propaganda*, 23.

¹² Domenach, *Politika ve Propaganda*, 17.

¹³ Brown, *Siyasal Propaganda*, 23.

¹⁴ Smith, 1968, 36’dan aktaran; Kadri Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 15.

Hıristiyanlık propagandası veya çevre örgütlerinin yaptığı propaganda, bu türün örnekleri arasında yer alabilir.¹⁵

Bu noktada, çalışmanın içeriği bakımından siyasal propagandaya ayrı bir parantez açmak fayda sağlayacaktır. Siyasal propagandanın en yoğun ve etkili kullanımı, siyasal etkinliğin her aşamasında olduğu gibi seçim dönemlerinde gerçekleşir. Seçim dönemleri, siyasi arenanın en hareketli süreçleri olmasının yanı sıra propagandanın da en verimli ve gereklilik duyulan süreçleridir. Bu dönemlerde kamuoyu seçimlere büyük bir ilgi ve merak gösterirken, siyasal etkilere de açıktır. Siyasi partiler, bu ortamlarda çeşitli propaganda yöntemlerine başvurarak hem programlarını ve çeşitli sorunlara getirdikleri/getirecekleri çözüm tavsiyelerini seçmen vatandaşlara izah etmeye çalışır, hem de seçmenlerin oy verme tercihlerini etkilemeye ve kendi tarafına çekmeye çabalar.¹⁶ Siyasi alanda en sık görülen propaganda araçları sırasıyla şunlardan oluşmaktadır: “Ad takma”, “Gösterişli genelleme”, “Transfer”, “Tanıklık”, “Halktan biri”, “Kâğıt derme”, “Herkes Yapıyor/Sürü Psikolojisi.”¹⁷ Öte yandan seçim süreçlerinde, propaganda ve siyasal iletişimin etkili unsurları arasında seçim kampanyaları, kamuoyu araştırmaları, birebir temaslar ve kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen ikna ve mesaj stratejileri öne çıkmaktadır. Seçim propaganda sürecinde, dönemin teknik imkânlarına bağlı olarak çeşitli araçlardan yararlanılmaktadır. Broşürler, el ilanları, seçim bildirileri, afişler, şarkılar, şiirler, seçim gezileri, mitingler, politik toplantılar, gençlik ve kadın kollarının faaliyetleri gibi yöntemlerin yanı sıra basın, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları da propaganda sürecinde temel araçlar olarak kullanılmaktadır. Bu araçlar, seçim propaganda çalışmalarında etkili bir şekilde kullanılan ve dikkat çekmeyi hedefleyen unsurlardır.¹⁸

¹⁵ Arsev Bektaş, *Kamuoyu İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, 1996, 198-199.

¹⁶ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 16.

¹⁷ J.W. Severin-J.W. Tankard, *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*, (Çev: Ali Atıf Bir ve N. Serdar Sever), Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994, 158-194.

¹⁸ Engin Alçora, *Türkiye’de Siyasal Parti Propagandası 1946-1960*, Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2017, 212.

3.DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Demokrat Partinin kuruluşu ve iktidarı döneminde gerçekleşen genel seçimler irdelenecektir. Bu doğrultuda esas konumuz olan “Demokrat Parti Döneminde Maraş’ta Seçimler ve Siyaset” in sorunsalına genelden özele doğru bir bakış açısıyla inmiş olunacaktır. Nitekim DP’nin kuruluşu, iktidara gelişi, iktidar olduğu yıllarda yurt genelinde yaşanan gelişmeler ve seçim döneminde partilerin propaganda faaliyetlerinin incelenmesi, çalışmamıza temel oluşturması bakımından oldukça elzemdir.

3.1. Demokrat Parti’nin Kuruluşu

II. Dünya Savaşı’nın demokrasi cephesi lehine zaferle sonuçlanmasıyla, dünya konjonktüründe siyasi, sosyal ve iktisadi açıdan değişim atmosferi meydana gelmeye başlamıştır. Dolayısıyla Türk toplumu da bu hareketlilik atmosferine girdi. Tek parti uygulamasına tepkilerin yükseldiği bu ortamda DP’nin kuruluş süreci başladı. Bu sürecin hızlanmasına etki eden en önemli olay *Çiftçiye Topraklandırma Kanunu* oldu. Fakat bu olayın öncesinde Cumhuriyet Halk Partisi içinden muhalif seslerin yükselmeye başladığını belirtmekte fayda var. Tek Parti Dönemi’nin yorgunluğu ve İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı tahribat bu dönemde siyasi ortamı etkileyen en önemli unsur olmuştur. Bu çerçevede, Mayıs 1945’te yapılan bütçe görüşmeleri esnasında hayat pahalılığı, karaborsa, vurgunculuk, devlet borçları, vergi sisteminin adaletsizliği noktasında hükümete eleştiriler yükseldi.¹⁹ CHP içerisinde yükselmeye başlayan muhalif güç, Refik Koraltan, Cavit Oral, Emin Sazak, Adnan Menderes ve Damar Arıkoğlu yaptıkları eleştirilerle dikkat çekmeye başladılar.²⁰ Yaşanan gelişmelerin ardından, Çiftçiye Topraklandırma Kanunu hakkında eleştirel konuşmalarıyla öne çıkan ve aynı zamanda toprak sahipleri olarak bilinen Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Hikmet Bayur, Emin Sazak ve Recep Peker kanun tasarısına ret oyu verdi. Bu şahısların inisiyatiflerini ret oyu üzerinde kullanmalarının en önemli nedeni, o dönemde ön plana çıkan büyük toprak sahipleri konumunda olmalarıdır.²¹

Bu durum muhalif isimlerin partiden ayrılma sürecini beraberinde getirdi. Çiftçiye Topraklandırma Kanununun kabulünden dört gün önce 7 Haziran 1945’te, dört milletvekili CHP’ye demokratik bir ıslahat yapılması yönünde bir önerge sundu. Demokrasi tarihimizde “Dörtlü Tahrir” olarak anılan bu önerge metni Celal Bayar, Fuat

¹⁹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, 1990, 9.

²⁰ Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti*, Cilt 1, İletişim Yayınları, 2010, 206-227.

²¹ Muzaffer Sencer, *Türkiye’de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*, May Yayınları, 1974, 197-198; Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, Bilgi Yayınevi, 1970, 85.

Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes tarafından meclise sunulmuştur.²² Ancak 11 Haziran’da CHP Umumi İdare Heyeti’nde görüşülen tavrı (imzalayanlar hariç), oybirliğiyle reddedildi.²³ Tartışmaların daha da şiddetlenmesi CHP yönetimini harekete geçirdi, 21 Eylül 1945’te toplanan parti divanı, Vatan gazetesinde yazdıkları makalelerde parti disiplin kurallarının dışına çıktıkları gerekçesiyle Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’yü ihraç etti.²⁴ Bu gelişmeler üzerine Celal Bayar, 26 Eylül 1945’te milletvekilliğinden, 3 Aralık 1945’te ise CHP’den istifa etti.²⁵ Yine Refik Koraltan da Ekim’de partiden ihraç edildi ve DP bu dört ismin kuruculuğunda, 7 Ocak 1946’da resmen kuruldu.²⁶ Tüzüğü ve programı ilan edilen partinin genel başkanlığına ise Celal Bayar seçildi.²⁷

3.2. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi

14 Mayıs 1950 milletvekili genel seçimine geçmeden önce seçimden önceki siyasi ortamın nabzını ve yaşanan önemli hadiseleri irdelemek daha sağlıklı tespitler yapmayı mümkün kılacaktır. Zira seçimlerden önce yaşanan gelişmeler, seçime katılan siyasi partilerin yönelimlerini, politikalarını, faaliyetlerini ortaya koymakla kalmayıp; Türk demokrasi tarihi bakımından büyük önem arz eden 1950 seçimlerine de temel olmaktadır. Elbette bu gelişmeler sadece siyasi ortam ve partiler açısından ele alınan unsurlar değildir. Meydana gelen hadiseler beşerî açıdan bakıldığında; halkın siyasi ortamın nabzını tetkik etme boyutunu da görmüş oluyoruz. Bu noktada, seçmenlerin siyasi gelişmelere nasıl tepki verdiği, yaşanan gelişmeleri hangi açıdan değerlendirdiği ve sandıkta demokratik hayatın bireye tanıdığı tercih hakkını ne şekilde kullandığı somut olarak görülebilir.

DP’nin kuruluşuyla beraber 1946-1950 yılları arasında siyasi ortamda dikkat çeken temel gelişmeler, 1946 Milletvekili Genel Seçiminde usulsüzlük tartışmaları, Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti Kurultayları, DP’nin Hürriyet Misak-ı Bildirisi, 12 Temmuz 1947 Beyannamesi ve Yeni Seçim Kanunu gibi gerilimin yüksek düzeyde olduğu hususlardır.

²² Taner Timur, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, 1991, 14.

²³ Ahmet Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, 80.

²⁴ BCA, 490.1.5.27.17; Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, 98-100.

²⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem VII, C. 20, TBMM Basımevi, 1946, 14; Ulus, 4 Aralık 1945, 1.

²⁶ 1953 yılına gelindiği vakit DP yayınladığı bir kitapçıkla hangi şartlar altında kurulduğunu şöyle açıklamıştır: “*Tek Partili fiili diktatörlük rejiminden çok partili ve Anayasaya sadık bir demokrasi rejimine geçmeyi icap ettiren milli hareket, zapt edilmez bir kudret ve tazyik halinde Türk Umumi Efkarını sarmıştı. İşte DP bu şartlar altında doğdu.*” BCA, 30.10.0.014.81.11.

²⁷ Feroz Ahmad-Bedia Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, 1976, 16.

3.2.1. 1946-1950 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler

21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimi²⁸ Türk demokrasi tarihine bir takım yeni sonuçlar getirmişti. Bu açıdan, Türkiye’de siyasal sistem artık eskisi gibi olmayacaktı. Geniş kitlelerin desteğini alan DP, 1946 seçimlerinin sonrasında hem parlamento içinde hem de dışında çok daha cesur ve kararlı bir biçimde muhalefet yoluna gitti.²⁹ Bu ortamda İsmet İnönü kan değişikliğine gitme maksadıyla, yeni dönemde hükümeti kurma görevi için sertlik yanlısı ve tek parti rejimi taraftarı olarak bilinen Recep Peker’i görevlendirdi.³⁰ Siyasal gerilimin giderek tırmandığı bu dönemde gerçekleşen 1947 yılı bütçe görüşmeleri sırasında mecliste sert tartışmalar yaşandı. Adnan Menderes’in konuşmasının ardından Recep Peker’in kürsüde bu konuşmayı “*psikopat bir ruh halinin yansıması*” olarak değerlendirmesi sonucunda DP milletvekilleri meclisi terk etti.³¹ Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra, DP’nin birinci kuruluş yıl dönümü olan 7 Ocak 1947’de, partinin ilk kongresi Ankara’da yapıldı. Oldukça heyecan ve coşku ortamında toplanan kongre, kar yağışı altında bekleyen ve Ulus meydanına kadar taşan kitleler tarafından takip edilmiştir. Kongrede önemli meseleler görüşülerek hükümete karşı eleştiri sesleri oldukça yükseltilmiştir.³² Kongrede komisyon tarafından bir bildiri hazırlanmıştır. “*Hürriyet Misakı*” adı verilen bu bildiride, yürürlükte olan seçim kanunu ile anayasaya aykırı olan kanunların tadil edilmesi ve Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığının ayrılması yönünde düzenleme yapılması istenmekteydi.³³ Bu düzenlemelerin yapılmaması durumunda, Genel İdare Kurulu’na meclisten çekilmeye yönelik karar verme yetkisi verilmiştir.³⁴ 7 Ocak 1947’de toplanan kongre, demokratik esaslar çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde bir muhalefet partisinin yaptığı ilk kongre olmasından dolayı tarihi bir

²⁸ 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan ve oldukça sağlıklı olan seçimi CHP’nin kazandığını, ancak Demokrat Parti’nin de 64 milletvekiliyle meclise girmeyi başardığını belirtmek mümkündür. Kemal Karpaz, *Türk Siyasal Tarihi (Siyasal Sistemin Evrimi)*, Timaş Yayınları, 2021, 134. Ayrıca 1946 Milletvekili Genel Seçimi sonuçları için daha detaylı bilgi için bkz: Erol Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, TESAV Yayınları, 2003.

²⁹ Mehmet Akif Eroğlu, *Demokrat Partinin Genel Seçim Vaatleri (1946-1957)*, Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 75.

³⁰ Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 309; Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, 133.

³¹ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 258.

³² Rıfki Salim Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, Ağaç Yayınevi, 1979, 105-109. Bundan başka, Samet Ağaoğlu, “*Bizi buraya hürriyet hasreti topladı. Şahıs idaresine, zümre hakimiyetine son vermek kararı topladı. İktisadi refaha, iktisadi saadete ulaşmanın hasreti topladı*” demiştir. Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 87. Yine Bursa delegesi Fuat Arna, “*Gururlanma padişahım senden büyük Allah var*” sözünden ilham alarak iktidara “*Gururlanma Halk Partisi senden büyük millet var*” diyerek alkış toplamıştır. Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 (Demokrasiye Geçiş)*, İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, 185. Yoğun istekler sonucu kürsüye gelen Adnan Menderes ise CHP’yi, “*Devlet partisi, devlet kılıcını kuşanmış, hükümet arabasına binmiş, cansız ve idealsiz bir kadrodan ibaret kalmıştır*” ifadeleriyle eleştirmiştir M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitabevi, 2001, 61.

³³ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasal Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, 2004, 109.

³⁴ Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 (Demokrasiye Geçiş)*, 188.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

önem taşımaktadır.³⁵ Gelişmeler üzerine DP, uygun ortamın ve gerekli koşulların oluşmadığından hareketle 1947’de yapılan Muhtarlık ve Milletvekili Ara Seçimleri ’ne katılmadı. DP’liler bulundukları her ortamda ve yaptıkları her mitingde, iktidarın baskı yaptığını iddia ederek propaganda yoluna gitmiştir.³⁶

Hürriyet Misakı, DP’nin muhtarlık ve milletvekili ara seçimlerine katılmaması, Başbakan Recep Peker ve DP önde gelenlerinin siyasi çekişmeleri, sıkıyönetim uygulamasının uzatılması gibi konular giderek iktidar-muhalefet ilişkilerinde bozulmaya yol açtı. Bu dönemde iktidar muhalefeti tahrik ve kışkırtma ile itham ederken, muhalefet ise hükümeti baskı politikası uygulamakla suçlamıştır.³⁷ Gelişmeler ardından İnönü, gerilen siyasi havayı yumuşatmak adına, Recep Peker ile DP’li önde gelenleri bir araya getirmek için çaba verdi. İnönü’nün bu çabası 12 Temmuz Beyannamesi ile sonuçlanmıştır. Tarihi bir uzlaşma metni olan bu beyannamede İnönü, yaşananlarla ilgili tavrını net bir şekilde ortaya koyarak, rejimin teminatı olduğunu beyan etmiştir.³⁸ Söz konusu dönemin en önemli olaylarından biri de iktidar partisinin Yedinci Büyük Kurultayı’dır. 19 gün süren CHP tarihinin en uzun kurultayında parti tüzüğünde ve programında ciddi değişiklikler yapılmasının yanı sıra parti başkanlığı ile özdeşleşen Cumhurbaşkanlığının bu durumdan ayrılarak, partiler üstü kabul edilmesi benimsenmiştir. Ayrıca partiye üye olma yaşının düşürülmesi, milletvekili adaylarının belirlenmesi, partinin merkezîyetçi yapısının yumuşatılması, CHP’nin kuruluş felsefesi niteliğini taşıyan 6 Ok’un yeniden yorumlanması gibi birçok hususta demokratikleşmeye yönelik düzenlemelere gidilmiştir. Bütün bunlara istinaden Kurultay, “*Demokratikleşme Kurultayı*” olarak anılmıştır.³⁹ Yapılan bu düzenlemeler sonucu inşa edilen yapıda CHP yeni bir siyasi kimlik kazanırken⁴⁰, parti ile devletin bütünleştiği bir ortamda hem parti hem de ülke demokratikleşme yolunda olumlu bir sürece girmiştir. Dolayısıyla bu düzenlemeler tüm ülkede ve 1950 seçimlerinde etki yaratacak bir özellik taşımaktadır.⁴¹ 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçiminden önce ve temelde bu seçimle ilgili olan gelişmelerden en önemlisi ise yeni bir seçim kanununun hazırlanmasıdır. Zira muhalefeti en çok endişelendiren konulardan birisi bu

³⁵ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 22.

³⁶ Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 (Demokrasiye Geçiş)*, 205.

³⁷ Recep Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 141.

³⁸ Ulus, 12 Temmuz 1947, 1; Cumhuriyet 12 Temmuz 1947, 1

³⁹ Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 102; Hakan Uzun, Uzun, H. (2012), “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 12, Sayı 25, 124-125; Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 143.

⁴⁰ Kemal Karpat’a göre; “*Cumhuriyet Halk Partisi 1950 seçimleri öncesinde ana ilkelerinde ve tüzüğünde liberal değişiklikler yapmıştır. Laiklik, devletçilik, halkçılık ve diğer ilkelerde yapılan değişiklikler CHP’ye muhafazakâr nitelikte bir orta sınıf partisi kimliği oluşturdu. Bu yeni hüviyetin halk nezdinde pozitif bir etken olacağı ve 1950 seçimlerini kazandırması ümit ediliyordu.*” Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)*, Timaş Yayınları, 2010, 478.

⁴¹ Uzun, “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, 134.

konuydu. DP 1946 seçimlerinde yaşanan usulsüzlük ve hukuksuzluklar nedeniyle 1950 yılına kadar hiçbir ara seçime katılmadı. İktidar-muhalefet ilişkilerinin seyrinde etkili olan seçim kanunu meselesi, 1950 seçimlerine gidilirken Şemsettin Günaltay öncülüğünde oluşturulan 11 kişilik bir bilim kurulu tarafından ele alındı.⁴² Bu kurul tarafından hazırlanan kanun 7 Şubat 1950’de mecliste görüşülmeye başladı. Yeni kanun tasarısı temel ilkeleri bakımından demokratik sayılıyordu. Gizli oy, açık tasnif ve yargı denetimi ilkelerini kapsıyor, seçim kurulları başkanlığına da yargıçlar getiriliyordu. Ayrıca Yargıtay ve Danıştay üyelerinden müteşekkil bir Yüksek Seçim Kurulu (YSK) oluşacaktı. Dolayısıyla DP’nin uzun süredir istediği güvence konusu teminat altına alınmıştır.⁴³ Yeni Seçim Kanunu 16 Şubat 1950’de 341 kabul, 10 ret oyu ve 5545 Sayılı Seçim Kanunun adıyla onaylanmıştır.⁴⁴ Geriye seçim tarihinin belirlenmesi meselesi kalmıştır. DP, iklim şartları gereği katılım oranının düşme endişesiyle, seçimin Haziran’ın ilk haftası yapılmasını istedi. CHP bu isteğe kısmen uyarak seçim tarihini 14 Mayıs 1950 Pazar günü olarak saptadı. Meclis 24 Mart’ta alınan kararla kendini feshetti ve seçim kampanyası başladı.⁴⁵

3.2.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri

Türk Demokrasi tarihinin önemli aşamalarından biri olan 1950 Milletvekili Genel Seçimlerine Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Millet Partisi⁴⁶ ve Milli Kalkınma Partisi’nin yanı sıra sadece İstanbul’da seçime katılan Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Partisiyle birlikte toplam yedi siyasi parti katılmıştır.⁴⁷ Seçim kampanyalarının başladığı dönemde partiler yoğun bir faaliyet sürecine girmişlerdir. Seçimlere yedi parti katılmıştır, ancak bilhassa CHP ve

⁴² Ensar Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, DBY Yayıncılık, 2020, 41; Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, TESAV Yayınları, 2010, 68. Ayrıca bilim kurulu üyelerinin isimleri için bkz: Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, C. II, Remzi Kitabevi, 2011, 477.

⁴³ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 43-44.

⁴⁴ *Resmî Gazete*, 16 Şubat 1950; *Ulus*, 17 Şubat 1950, 1. DP kurucuları çıkarılan yeni seçim kanununu kendi başarıları olarak görmüşlerdir. Bayar’ın; ““Dört seneden beri demokrasinin bu memlekette gelişmesi için mücadele ediyoruz. (...) Bugün Allaha şükrederek söylüyorum ki; Demokrat parti millet iradesinin tecellisini istihsal için yeni bir seçim kanununu millete bağışlamak yolunu bulmuştur” sözleri ve Menderes’in; “Demokrasinin Sakarya Zaferi” sözleriyle nitelediği kanun bu tespiti doğrulamaktadır. Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, 483.

⁴⁵ ⁴⁵ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 44. Tevfik Fikret Sılay ve Faik Ahmet Barutçu’nun 24 Mart 1950’de TBMM’ye seçimin yenilenmesine dair sunduğu teklif, 22 ret oyuna karşılık 299 kabul oyla kabul edildi. *TBMM Zabıt Ceridesi*, 1950, 1038-1048; *Ulus*, 25 Mart 1950, 1.

⁴⁶ 12 Temmuz Beyannamesi’nin ardından DP mensupları arasında meydana gelen fikir ayrılıkları ve dalgalanmalar üzerine önce Sadık Aldoğan ve dört DP’li partiden ihraç edilmiştir. Daha sonra dört yönetim kurulu üyesinin daha parti ile ilişkisi kesilmiştir. Ancak bu gelişmeler parti içi hizipleşmelere son vermemiştir. On DP’li milletvekili parti genel kurulunu tahakkümle suçlayarak Meclis’te *Müstakil Demokratlar Grubu*’nu kurmuştur. Bu grubun temsilcileri, 1948 yılında Fevzi Çakmak’ın genel başkanlığı altında *Millet Partisi*’ni kurmuştur. Tevik Çavdar, *Türk Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, 2. Baskı, 416).

⁴⁷ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 237.

DP sürekli karşı karşıya geldiğinden rekabet yalnız bu iki parti arasında geçmiştir.⁴⁸ MP ve MKP ise pek fazla etkili olamamıştır. Diğer üç parti de yalnızca İstanbul’da seçime katıldığından siyasi sahnede ses getirememişlerdir. Bu bakımdan sadece CHP, DP ve MP’nin propaganda süreci incelenecektir. Partiler planladıkları toplantı ve mitinglerle, afiş, broşür, radyo konuşmaları ve seçim beyannameleriyle seçmene ulaşmaya çalışmışlardır.

3.2.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

21 Temmuz 1946 seçimlerinde yaşanan zorluklardan ders çıkaran CHP, propaganda konusunda sistematik bir şekilde yol alınması kanaatindeydi.⁴⁹ Nitekim parti teşkilatı henüz seçim kararı alınmadan önce çalışmalara başladı. Bu çerçevede, ilk olarak parti idare heyetinin, propaganda ve yayın bürosu bünyesi altında “Seçim İşleri Propaganda Komitesi” kuruldu. Komitenin yürüttüğü çalışmalar neticesinde 1950 Ocak ayında “1950 Seçim Kampanyası İçin Propaganda Programı” adlı oldukça geniş tafsilatlı bir rehber kitapçık hazırlandı. Kitaptaki rehber program; prensipler, teşkilat ve tatbikat başlıkları altında üç bölümden oluşmaktadır.⁵⁰ Dolayısıyla CHP, henüz seçim kararı alınmadan evvel propaganda faaliyetleri konusunu organize ederek, hazırlıklı bir konumda bulunmak istemiştir. Bu bakımdan CHP çeşitli propaganda yöntemleri kullanma yolunu tercih etti; seçmenler için geniş bilgiler aktaran broşür ve beyannameler bastırılmış, yurt genelinde geziler ve mitingler organize edilmiş, basının etkinliğinden faydalanılmış, radyo yayınları düzenlenmiş ve görsel olarak dikkat çekici afişler bastırılmıştır.⁵¹ Seçim kampanyasında CHP’nin en önemli propaganda kozu Cumhurbaşkanı İsmet İnönü oldu. İnönü, muhalefetin durumunun iktidar partisine kıyasla daha iyi olması ve halkın desteğinin giderek DP’ye yönelmesi karşısında, tarafsız Cumhurbaşkanı rolünü terk ederek, yürütülen seçim kampanyasının başına geçti.⁵² İnönü önderliğinde gerçekleştirilen mitingler ve yurt gezilerinde CHP, iktidarı boyunca gerçekleştirdiği başarılı icraatlarına dikkat çekiyor ve halka şu vaatlerde bulunuyordu; CHP’nin yeniden seçilmesi halinde Altı Ok’un Anayasadan çıkarılacağı, ilk olarak köylerin durumunun gözetileceği ve köylülere tarım araçları sağlanarak zirai ıslahat yapılacağı, İzmir, Samsun, İskenderun gibi bölgelerde yeni limanlar inşa edileceği, her şeyden önce istihsalin artması gerektiğinden hareketle pamuk istihsalinin

⁴⁸ Turan Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, Remzi Kitabevi, 2021, 96.

⁴⁹ CHP Genel Sekreterliği 30 Ocak 1950 tarihinde parti örgütlerine çektiği telgrafla, 1950 seçimlerinin önemini, propaganda faaliyetlerinin sistematik bir hale getirilmesini ve 1946 seçimlerinde yaşananların tekrar yaşanmaması gerektiğini vurgulamıştır. *BCA*, 490.1.10.51.12.

⁵⁰ *BCA*, 490.1.355.1490.1.

⁵¹ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 272.

⁵² Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 43-44.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

ve hububat ekiminin arttırılacağı temel vaatlerdi.⁵³ Vaatlerin yanı sıra hükümetin icraatlarını anlatan broşürler yayımlandı. Bu broşürler, Milli Eğitim ve İçişleri, Bayındırlık ve Ulaştırma, Dışişleri ve Sağlık, Sanayi, Maden, Ticaret ve Maliye, Ziraat gibi konuları kapsıyordu.⁵⁴ CHP’nin mitinglerde kullandığı afişlerden bazıları ise şu sloganlara sahipti: “Muhalefet eşiği görür, uçağı görmez. Öküzü görür, traktörü görmez.”, “Dağılan çöker, daima bir daima toplu”, “Seni senden, seni milletten, seni hükümetten soğutacak her telkine dikkat et. Bunda mutlaka fesatlık vardır.”, “İnkâr haksızlıktır, eser ortada.”, “Ne mutlu Halk Partiliyim diyene.”⁵⁵

Partilerin 14 Mayıs 1950 seçimlerinde, seçmenleri etkileyebilmek için propaganda çalışmalarında ön plana çıkardığı konulara ayrıca parantez açmak gerekir. Bu açıdan, demokrasi kavramı partiler arasında önemli bir unsur olmuştur. CHP’ye göre, Türkiye’de demokrasi kendilerinin eseridir. Türkiye’de, demokrasi henüz yeni bir tecrübe olsa da 4 yıllık zaman zarfında gelişime uğramış ve istikrarı korumuştur. Türkiye’de demokrasinin eksikliklerini giderecek tek parti yine CHP’dir.⁵⁶ Muhalefetin diktatörlük iddiaları CHP tarafından kabul görmemiştir. CHP’ye göre, diktatörlük kavramı, Cumhurbaşkanı’nın vatandaşlarla ilişkisini kesmek üzere ortaya atılmıştır.⁵⁷ 7 Mayıs 1950 de Çanakkale Biga Halkevi’ndeki konuşmasında diktatörlük iddialarına cevap veren İnönü, “İnsafınıza müracaat ederim: Bir seçim zamanında, her gün, memleketin en az 30 yerinde toplantılar yapılan bir diktatörlük ülkesi görülmüş müdür? Seçim zamanında diyar diyar dolaşarak, kendini vatandaşlarına beğendirmeye çalışan diktatör işitilmiş midir? (...)” beyanında bulunur.⁵⁸ Ayrıca İnönü, Balıkesir’de düzenlediği mitingde, bazı siyasi partilerin yer yer devlet memurlarının yakasına yapışarak “kara liste” vurgusuyla idari baskı tehditlerinde bulunduğunu dile getirdi.⁵⁹ CHP, DP’nin seçim güvenliği konusunda yürüttüğü kampanyayı “Şiddet Politikası” olarak kabul ederek, birçok noktada propaganda malzemesi olarak kullandı. Bu konuda İnönü, Adana mitinginde yaptığı konuşmada muhalefetin şiddet politikasının felsefesini 12 Temmuz Beyannamesinin reddedilmesine dayandığını aktarır ve “Biz bu şiddet politikasının doğru olmadığını anlatmak için, bir seneden beri mücadele ediyoruz. Memlekette siyasi huzur ve emniyeti, partiler arasında itimat istikametinde doğru tekâmül ettirmeliyiz” sözlerini ekler.⁶⁰ CHP’nin önemli propaganda malzemelerinden biri de Komünistlik iddiası oldu. Bu doğrultuda CHP mensupları, Sovyet radyolarının

⁵³ Cumhuriyet, 16 Nisan 1950, 1; Cumhuriyet, 26 Mart 1950, 1; Cumhuriyet, 12 Nisan 1950, 1; Cumhuriyet, 19 Nisan 1950, 1.

⁵⁴ Hakkı Uyar, *Türk Demokrasi Tarihi ve Sistemi Açısından 1950 Seçimlerinin Analizi*, Anka Yayınları, 2011, 46-47.

⁵⁵ Vakıf, 10 Mayıs 1950, 1.

⁵⁶ Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, 210.

⁵⁷ İlhami Turan, *İsmet İnönü ve Tek Dereceli Seçimler (1946-1950-1954-1957)*, Üzerine Seçmeler İnönü Vakfı Yayınları, 2002, 43-44.

⁵⁸ Ulus, 7 Mayıs 1950, 1-5.

⁵⁹ Turan, *İsmet İnönü ve Tek Dereceli Seçimler (1946-1950-1954-1957)* Üzerine Seçmeler, 48.

⁶⁰ Cumhuriyet, 3 Nisan 1950, 3; Ulus, 3 Nisan 1950, 1-3.

CHP ve İnönü aleyhinde uzun süredir yayın yaptığını belirterek, CHP’ye oy vermemenin komünizm severleri memnun etmek manasına geleceğini dile getirdiler.⁶¹ CHP milletvekili aday Seyfi Orhon’da, ““...bu memleketi İnönü kurtarmamışsa kim kurtarmış sanki? Celal Bayar, Köprülü Fuat, Stalin Yoldaş mı kurtarmıştır?” sözleriyle DP önde gelenlerinin Stalin ile aynı tarafta olduğunu belirtiyordu.⁶² Diğer yandan, CHP seçim kampanyası boyunca özellikle dış politika üzerinde önemle durdu. Bilhassa İnönü’nün dış politikadaki başarıları vurgulandı. Türkiye’nin dış politikada karşı karşıya olduğu ağır sorunları ancak İnönü önderliğindeki deneyimli kadronun çözebileceği savunuldu.⁶³ Seçimler kampanyaları boyunca, taraflı gazetelerde her gün partiden istifa edenler, parti değiştirenler ve yeni açılan ocaklar hakkında propaganda haberleri yapılmaktaydı.⁶⁴ CHP ve DP aday yoklamalarını 9 Nisan’da yaptı. CHP aday sayısının %70’ini, teşkilat tarafından seçme kararı almıştı. Aday yoklamasından sonra, parti merkezince belirlenen adaylarla beraber listeler son halini aldı ve 24 Nisan’da seçim kuruluna verildi. CHP milletvekili adaylarının tam listesi 22 Nisan 1950’de ilan edildi. 484 milletvekili adayından, 261’i 50 yaşından az, 223’ü 50 yaşından fazlaydı. Adaylardan 382’si yükseköğrenim, 98’i lise ve orta öğrenim, 4 adayın da ilkokul tahsili vardı.⁶⁵ CHP’de seçime katılacak milletvekili adaylarının mesleki tasnifi şu şekildeydi: 54 avukat; 51 yönetici; 46 maliyeci, iktisatçı; 44 hekim; 41 tüccar, esnaf; 40 akademisyen; 39 çiftçi; 36 yargıç; 25 gazeteci; 18 belediyeçi; 16 yüksek mühendis; 14 general; 14 ziraat uzmanı; 13 subay; 13 eczacı; 6 fabrikatör; 4 dişçi; 4 ilahiyatçı; 3 hariciyeci; 3 işçi. Adayların toplamı 479 erkek 5 kadındır.⁶⁶ CHP seçim beyannamesini 27 Nisan 1950 akşamı radyo aracılığıyla ilan etti. Üzerinde durulan konular ve savunulan esaslar bakımından geniş kapsamlı olan beyanname de, iktidara yeniden seçildikleri takdirde çalışılacak işler ve davalar sıralanmıştır.⁶⁷

3.2.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi öncesinde DP, geniş halk kitlelerinin desteğini alarak ülkenin her tarafında örgütlenmiş ve en güçlü muhalefet partisi konumuna erişmiş bulunuyordu.⁶⁸ DP’nin kuruluş yıl dönümü olan 7 Ocak 1950’de DP İstişare Kongresi (Küçük Kongre) toplandı. Kongrede parti bünyesindeki sorunlar ve seçim hazırlıkları için komisyonlar oluşturuldu. Seçim komisyonu propaganda ve para

⁶¹ *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1950, 5.

⁶² *Vatan*, 6 Mayıs 1950, 3.

⁶³ Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 46.

⁶⁴ *Cumhuriyet*, 22 Şubat, 1950, 1; 16 Mart 1950, 1-3.

⁶⁵ *Cumhuriyet*, 27 Mart 1950, 1; *Ulus*, 25 Nisan 1950, 1.

⁶⁶ *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1950, 1-3; Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, 103. Listede önceki dönem milletvekillerinden 190 tanesine yer verilmemiştir. Bu kişilerden 4’ü partiden ayrılmış, 20’si vefat etmiş, biri ise elçi olmuştur. *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1950, 1-3.

⁶⁷ *Cumhuriyet Dönemi Partiler, Seçimler, Beyannameler*, TBMM Basımevi, 2022, 141-149.

⁶⁸ Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, 199-200.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

konusuna odaklandı.⁶⁹ Böylelikle teşkilatlanılan DP kurmayları, vatandaşların köylerine kadar gidip, onların sorunlarını dinlemiş ve memleket meseleleri hakkında istişare etmişlerdir. Bu dönemde halkla doğrudan temas kuran DP kadroları, CHP’ye nispeten daha genç, heyecanlı ve hırslı olmalarının yanı sıra genelde halkın içinden olmalarından dolayı vatandaşlarla daha rahat iletişim kurabiliyordu.⁷⁰ Büyük bir tempo ile çalışan DP, seçim harcamaları için kaynak sıkıntısı çekmekteydi. Nitekim Bayar, “*Demokrat Parti, fakir bir partidir. Fakat manevi cihetten de en büyük hazinelere sahiptir ve zengindir. Kanaatimizce para ile parti olmaz fakat parasız da parti olmaz*” sözlerini sarf ediyordu. Bu noktada, DP’nin seçim kampanyası süresinde düzenlediği eşya piyngosu, partiye maddi güç sağladı ve halka “*gücünü sizden alan parti*” mesajı veren önemli bir propaganda yöntemi oldu.⁷¹ Seçim sürecinde, yurt gezileri, mitingler, esnaf ziyaretleri, köy evlerinde konaklama gibi seçmenlerle doğrudan temas kurma yöntemlerinin dışında⁷², radyo programları, afişler, broşürler ve el ilanları gibi görsel propaganda yöntemleri DP’nin yararlandığı önemli tekniklerdi. 1946 Milletvekili Seçimlerinde halk üzerinde büyük bir etki yaratan “*Yeter! Söz Milletindir!*” afişi, DP tarafından 1950 seçimleri sürecinde de kullanıldı. Ayrıca İhsan Yurdoğlu, “*CHP’nin oyunları ve Demokrat Parti*” adıyla bir broşür yayınlandı.⁷³ Yayınlanan bir el ilanında ise şu sözler gündem yaratıyordu:

“Yurttaş
Senin hürriyetine ŞAL örtmek isteyenlere
Seni, kendini idare edemez sananlara
Seni iktisaden bugünkü perişan hale sokanlara
Reyini verme
Senin öz hak ve hürriyetlerini sağlamağa uğraşan
Seni ancak senden alacağı kudretle idare edecek olan,
Seni Milletçe refaha kavuşturmayı vazife edinen
DEMOKRAT PARTİ ‘ye Reyini ver”⁷⁴

Propaganda sürecinde partilerin faaliyetlerine malzeme olan belli başlı konular vardı. Bilhassa demokrasi kavramı partiler arasında önemli bir çekişme unsurudur. DP, partinin adındaki “Demokrat” kelimesini bu yönde imtina ile seçmişti. DP kurmaylarına

⁶⁹ Uyar, *1950 Seçimlerinin Analizi*, 85.

⁷⁰ Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 92; Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, 96.

⁷¹ Zafer, 7 Mart 1950, 1; Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 184. Bir tarafta araç bulunamadığından ve maddi imkansızlıktan dolayı çarık giyen, motosiklet, at ve deve gibi imkanlarla köyleri dolaş an, köylünün yer sofrasına oturan, köylünün yattığı yerde konaklayan DP’liler; diğer tarafta jiplerle köyleri dolaşıp, “İsviçre dağlarında gezmeye çıkanlar gibi “giyinen CHP’liler vardı. *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1950, 1-2; 7 Mayıs 1950, 5; 9 Mayıs 1950, 5; 15 Nisan 1950; 1-2.

⁷² Yurt gezisine çıkan DP’liler, partilerinin seçim için yürüttüğü stratejik yöntemlere uygun olarak, üslup, giyim ve hareket tarzları ile halktan biri gibi görünüyordular. Bu faaliyetler DP’nin köy politikasını ve milletini sesi olduğu iddiasını gözler önüne sermekteydi. *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1950, 5; 30 Nisan 1950, 5; 1 Mayıs 1950, 5.

⁷³ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 185.

⁷⁴ Uyar, *1950 Seçimlerinin Analizi*, 114.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

göre, demokrasi gerçek anlamda DP iktidarıyla yaşanacaktı. Bayar, “1946 seçimlerinde olduğu gibi rey hırsızlığı yapamayacaklar” ifadesiyle tavizsiz bir demokrasi vurgusu yaparken; Menderes, CHP’nin “her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmak” maksadına dayalı tek maddelik bir programı olduğunu vurguluyordu.⁷⁵ DP, CHP’yi demokrasi karşıtı, şef sistemine göre idare edilen, millete uzak, millî iradeye saygı duymayan bir parti; Cumhurbaşkanı İnönü’yü de diktatör olarak ifade ediyordu.⁷⁶

DP tarafında, seçim süresi boyunca iktidarın baskı ve seçim yolsuzluğuna dair önemli konular gündeme getirildi. Buna göre, vali, kaymakam, muhtarlar ve jandarma öncülüğünde köylülere baskı yapılmaktaydı. DP basın aracılığıyla bu konuyu sürekli gündeme getirerek propaganda yürütüyordu.⁷⁷ Diğer taraftan, DP’nin propaganda sürecinde en önemli silahı ekonomi oldu.⁷⁸ 1946 yılında ekonomik tedbirler kapsamında alınan “7 Eylül Kararları” sonucu 1 Amerikan doları, 1,30 TL’den 2,80 TL’ye yükseltilmiş, iç piyasa daralmış ve enflasyon artmıştı.⁷⁹ DP, CHP’nin iktisadi politikaların ve uyguladığı devletçilik anlayışının doğru olmadığını savunmaktaydı. Onlara göre, hayat pahalılığı, yoksulluk, işsizlik ve yokluk gibi sorunlar CHP’nin yanlış iktisadi politikalarından kaynaklanmaktaydı. Bu noktada “Varlık Vergisi” üzerinde önemle durulmuştur. DP’ye göre vatandaşlar ağır vergiler altında ezilmiş, özellikle de “Varlık Vergisi” nedeniyle pek çok insan zor durumda kalmıştı. Bayar bu hususta şu beyanatı vermiştir: “Hükümet makinası iyi işlemiyor. Memleketin mali sistemi bozuktur. Bir müddetten beri ısrarla takip edilen mali politika eğer bundan süratle ricat etmezlerse bizi mutlak bir iflasa götürecektir.”⁸⁰ Diğer Halka, DP iktidarında mali alanda ıslahat yapılacağı, vergi adaletinin sağlanacağı, ekonomide istikrarın yeniden sağlanmasıyla Türk parasının değerinin artacağı vaat ediliyordu.⁸¹ DP’ye iktidar yolunu açan propaganda unsurlarından birinin de “köylüyü müreffeh kılmak” kampanyası olduğu görülmektedir. DP’liler köyleri ve kasabaları dolaşarak yaptıkları propaganda çalışmalarında, partilerinin halkın bağrından çıktığını ve milletin sesi olduğunu

⁷⁵ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 159; Zafer, 26 Mart 1950, 1-2.

⁷⁶ Fatma Alev Atayakul, *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genele Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 184; Özel Şahingiray, *Celal Bayar’ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999, 46-47.

⁷⁷ *Yeni Sabah*, 6 Nisan 1950, 1-5; Zafer, 18 Nisan 1950, 1-6.

⁷⁸ Bu konuda Kaçmazoğlu şu saptamayı yapmıştır: “DP Ekonomik refah ve bağımsızlığın daha liberal ve özel teşebbüse olanak veren bir düzenle mümkün olacağına inanmaktaydı. DP, CHP’nin devletçi-laik zihniyeti ile sıkı bir disiplin düzeni haline girmiş bulunan idare mekanizmasına, halka yukarıdan bakmaya alışmış siyasi kadrolara karşı, siyasi ve iktisadi alanlarda daha liberal bir zihniyet ve politika ile çıkmış, bu zihniyete dayanan daha yumuşak idari mekanizma kurmaya eğilimli anlayışla 1950 seçimlerini kazandı. Daha yumuşak bir laiklik anlayışı ile yol, su, gazyağı, şeker, ucuz yiyecek, yeni krediler, kalkınma havası, CHP’nin geçmiş uygulamalarına duyulan tepki ve korku kitleleri DP’ye yöneltmişti.” H. Bayram Kaçmazoğlu, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Doğu Kitabevi, 2018, 173.

⁷⁹ Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 80-81.

⁸⁰ *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1950, 1-3.

⁸¹ Şahingiray, *Celal Bayar’ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri*, 46-51.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

vurguluyorlardı. Bu konuda Bayar’ın Düzce mitinginde söylediği şu sözler oldukça dikkat çekicidir: “*Demokrat Parti, ne Ahmet ’in, ne Mehmet ’in ve ne de Celal Bayar ’ın partisidir. Demokrat Parti, milletin yani sizin partinizdir. Beni başkan olmaya layık görmüşsünüz fakat benim sizlere layık olmadığım bir vakit geldiğinde beni alaşağı etmezseniz bunun vebali sizin boynunuzdadır.*”⁸² DP, köylülerin bu zamana kadar ihmal edildiğini, şehirlerde oluşturulan olanaklardan köylülerin yoksun kaldığını ve köylülerin ikinci sınıf vatandaş olarak görüldüğünü önemle gündeme getirmekteydi. DP’lilere göre ihmal edilen köylere CHP sadece seçim zamanı uğramaktaydı. Seçim yaklaştıkça otomobiller, jipler, kamyonlar mütemadiyen köylere akın ediyordu. CHP’liler 25 yıldır uğramadıkları köylere şimdi ellerinde sigara, şeker ve para ile koşmaktaydılar. Kasabalarda ziyafet masaları köylüleri ikna etmek için bir vasıta olarak kullanılıyordu. DP’nin iddiasına göre, CHP’liler tarafından günlük ücret karşılığı propagandacılar tutulmuş ve köylere gönderilmişti.⁸³ Yine bu hususta en dikkat çeken propaganda konuşmalarından biri Mükerrrem Sarol tarafından İstanbul Sultanahmet mitinginde yapılmıştır: “*Sözlerimiz İktidarın işitmez kulaklarına duyurulmuyor, köylünün derisini soyup sırtına frak yapmaktadır.*”⁸⁴ Bu süreçte işçi hakları konusu da önemli bir husus olmuştur. CHP’nin aksine DP işçilere grev hakkını bir propaganda silahı olarak kullanmaktaydı. DP grev hakkının demokratik toplumun bir gereği olduğunu, iktidar oldukları takdirde bu hakkın işçilere tanınacağını mutlak suretle belirtmekteydi.⁸⁵

DP aday yoklaması 9 Nisan’da yapıldı. Aday sayısının %80’i yerel teşkilatlar, %20’si genel merkez tarafından belirlenecekti. Genel idare kurulu adayların belirlenmesi noktasında hassasiyetle hareket etmiştir. Buna göre, listede olabildikince az bağımsız adaylara yer alacak, tanınmış isimlerin yanında yeni isimlere de yer verilecek ve daha önce adı siyasi dedikodularda geçenlere şans tanınmayacaktı.⁸⁶ DP bu doğrultuda, 6 bağımsız milletvekilinin yer aldığı 486 kişilik aday listesini 24 Nisan 1950’de açıkladı.⁸⁷ Listeye göre DP’nin adayları daha çok orta kesimden idi. Listede 88 avukat, 69 bürokrat, 56 çiftçi, 55 tüccar, 52 doktor, 37 milletvekili, 12 eski milletvekili, 23 subay, 20 mühendis, 19 eğitimci, 18 gazeteci, 12 iktisatçı, 5 eczacı, 4 sanayici, 3 işçi, 2 din adamı, 1 şair, 1 veteriner ve 1 kimyagerden oluşan meslek profili vardı.⁸⁸ Ayrıca adaylar arasında DP’ye güç katabilecek ve CHP tabanına olumsuz yansıyacak isimler vardı. Bu isimler, Halide Edip Adıvar, Halil Özyörük, Ali Fuat Cebesoy, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Suat Hayri Ürgüplü, Fahri Belen, Seyfi Kurtbek idi.⁸⁹ DP seçim

⁸² Zafer, 30 Nisan 1950, 1-6.

⁸³ Zafer, 10 Mayıs 1950, 2.

⁸⁴ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 171.

⁸⁵ Ulus, 27 Ocak 1950, 1-3; *Cumhuriyet*, 27 Eylül 1949, 1.

⁸⁶ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük: Demokrat Partinin Kuruluşu*, (Yay. Haz: Cemil Koçak), İletişim Yayınları, 1992, 397-398.

⁸⁷ Zafer, 24 Nisan 1950, 1-6

⁸⁸ *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1950, 1-3; Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 134-135.

⁸⁹ Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, 132; Zafer, 25 Nisan 1950, 1-5.

beyannamesini CHP’den sonra 8 Mayıs 1950’de yayınladı. Ülke meselelerine ve iktidara geldikleri zaman hangi yolu izleyeceklerine değinilen beyannamede şu 9 alt başlık vardı; “*CHP’nin Vaatleri, Tasarruf Davası, CHP’nin İktisadi ve Mali Programı, İktisadi Kalkınmanın Manası, İktisadi Faaliyet, Tadilat, Memurların Durumu, Dış Siyaset, Milli Müdafaamız.*”⁹⁰

3.2.2.3. Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

1948’de kurulan ve o dönemde henüz yeni bir parti olan MP, 1950 seçimlerinde şanssız bir konumdaydı. Kabul edilen yeni seçim kanunu çoğunluk sistemine dayanıyordu ve bu durum küçük bir parti olan MP’nin aleyhindeydi. MP için önem teşkil eden bir diğer sorun ise 63 ilin sadece 22’sinde seçimlere katılabilişiydi.⁹¹ MP’de tıpkı seçime katılan diğer partiler gibi planlanan toplantı ve mitinglerle, afiş, broşür, radyo konuşmaları ve seçim beyannameleriyle seçmene ulaşmaya çalışmıştı. Kudret Gazetesi MP’nin sesi olurken, Yeni Muhalefet, İzinsiz Muhalefet ve Asil Muhalefet gibi birbirinin devamı olan dergiler MP’nin propagandasını yürütmüşlerdir.⁹²

14 Mayıs 1950 Seçimlerinin kampanya ve propaganda süreci yoğun faaliyetlere sahne oldu. Ancak MP, bu süreçte yeni bir parti olmanın getirdiği dezavantaj nedeniyle fazla etki yaratamamıştır. MP propagandasında ana tema, CHP’yi şef partisi ve tek parti zihniyetiyle itham etmek, DP’yi de muvazaa partisi (CHP ile iş birliği) olmakla suçlamak üzerineydi.⁹³ MP’nin en önemli silahı olan bu propaganda konusuydu. MP, DP’nin CHP ile anlaşmalı siyaset yaparak halkı aldatma yoluna gittiğini ileri sürdü ve gerçek muhalefet temsilcisi olarak partisini ön plana çıkarmaya çalıştı. MP’nin Fahri Genel Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, “*Yurda iyilik yapmak isteyen herkes gibi bende Demokrat Parti’yi desteklemekten asla çekinmedim. Fakat... Demokrat Parti iktidarın sözde dostluk sözleri karşısında mücadelesini gevşetmeye, yarı halde bırakmaya yüz tuttu*” sözleriyle partisinin görüşünü savunmuştur.⁹⁴ Mareşal Fevzi Çakmak’ın 10 Nisan’da vefat etmesiyle başlayan olaylar ve tartışmalar da MP’nin görüşlerini etkiledi. 18 Nisan’da Başbakan Şemsettin Günaltay ve DP lideri Celal Bayar cenaze töreninde yaşananlar hakkında bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüşme MP’nin muvazaa iddialarının tekrarlanmasına yol açtı.⁹⁵ MP’ye göre ülkede CHP tarafından yürütülen bir baskı ve şiddet politikası vardı. Bilhassa MP Milletvekili Sadık Aldoğan’ın

⁹⁰ BCA, 30.1.0.0.44.265.14; Beyannameler, 149-155.

⁹¹ Uyar, *1950 Seçimlerinin Analizi*, 108; *Yeni Sabah*, 24 Nisan 1950, 1.

⁹² Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, 240; Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, 2012, 160.

⁹³ Adnan Ferruh Pancaroğlu, *Yakın Tarihimize Millet Partisi Olgusu (1948-1977)*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 20.

⁹⁴ Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, 160.

⁹⁵ *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1950, 1; 22 Nisan 1950, 1.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

dokunulmazlığının kaldırılmasının ardından bu konu sert tavırlarla gündeme getirildi.⁹⁶ MP Genel Başkanı Hikmet Bayur’da Ankara’da yaptığı konuşma esnasında “*Bu memlekette demokrasinin gerçekten kurulduğunu ancak aramızda bir emekli Cumhurbaşkanı görmekle anlayacağız*” diyerek demokrasi konusunda rahatsızlık olduğunu dile getirdi.⁹⁷ MP aday listesini 23 Nisan 1950’de YSK’ya sundu ve radyoyla halka duyurdu. MP teşkilatlanma sıkıntısından dolayı 22 ilden gösterdiği toplam 205 adayla seçime katıldı. Bu bakımdan MP mecliste muhalefete devam etme amacı güdüyordu çünkü 22 ilin hepsinde kazansa bile çoğunluğu sağlayamayacaktı.⁹⁸ MP seçim beyannamesini CHP ve DP’den önce 2 Nisan 1950 tarihinde halka duyurdu. Mareşal Fevzi çakmak adına yayınlanan beyannamede halkın yararına yönelik bir idari yapı kurulacağı vaat edildi.⁹⁹ (Beyannameler, 2022, 155-163; Ayın Tarihi, Mayıs 1950, 61-68).

3.2.3.Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi yüksek düzeyde katılım ve büyük bir olgunluk içinde yapıldı. Seçmenler 63 ilde 487 yeni milletvekili seçmek için sandığa gitmişlerdir. Seçimi 15 Mayıs’ta hangi partinin kazandığı büyük oranda belliydi. Kesin sonuçlar 18 Mayıs’ta alındı.¹⁰⁰ Ülke genelinde seçim sonuçları tabloda aktarıldığı üzere şu şekildeydi:

Tablo 3.1. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (TÜİK, 2012, 25).

Seçmen Sayısı:	8, 905, 743	Oy		
		Kullanmayanlar:	952,688	
Oy Kullanan				
Seçmen Sayısı:	7, 953, 085	Katılım Oranı:	89,3	
Partiler	Toplam Oy	Aldığı Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı	Meclisteki Sandalye Oranı (%)
DP	4, 391, 694	%55.2	416	%85,2
CHP	3, 148, 626	%39.6	69	%14.2
MP	368,537	%4.6	1	%0.4
Bağımsız	44,537	%0.6	1	%0.2
Toplam	7, 953, 085	%100	487	%100

⁹⁶ Cumhuriyet, 26 Mart 1950, 1-3; 3 Nisan 1950, 1-3.

⁹⁷ Vatan, 28 Mart 1950, 1.

⁹⁸ Cumhuriyet, 24 Nisan 1950, 1-4.

⁹⁹ Beyannameler, 155-163; Ayın Tarihi, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Mayıs 1950, 61-68.

¹⁰⁰ Sinan Yıldırım, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Sayı 6, 2004, 149.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

Türk demokrasi tarihinde çok önemli yer teşkil eden 1950 Seçimleri sonuçları için bölgesel açıdan analiz çalışmaları da yapılmıştır. Buna göre seçimlere bakıldığında, şöyle bir istatistiki tablo çıkmaktadır:

Tablo 3.2. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Bölgesel Bazlı Oy Dağılımı (Çakmak, 1988, 21-24).

<i>Bölgeler</i>	<i>DP</i>	<i>CHP</i>
Marmara	%55.3	%33.7
Ege	%57.8	%40.2
Akdeniz	%55	%40.9
Karadeniz	%49.7	%41.9
Güneydoğu Anadolu	%49.9	%46
Doğu Anadolu	%48.4	%47.7

DP’nin tam liste halinde kazandığı il sayısı 44¹⁰¹, CHP’nin 8’dir.¹⁰² 11 ilde ise tek parti değil birden fazla parti milletvekili çıkarmıştır. Seçimin ardından gazeteler pek çok baskı yaparak sonuçları duyurdu. Cumhuriyet gazetesinin manşeti, “*Demokrat Partinin Yurdun Birçok İllerinde Seçimi Kazandığı Anlaşıldı*” idi. DP’nin yayın organı olarak bilinen Zafer gazetesi, “*DP Zafer Yolunda*” manşetini attı. Ulus gazetesi ise “*CHP İktidarı Devrediyor*” manşetini kullandı.¹⁰³ Seçimler dünya basınında da geniş yankı yaptı. Birçok ülkede ilgi ve hayranlıkla yapılan değerlendirmeler dönemin ulusal ve yerel basınında geniş bir yer bulmuştur. 14 Mayıs 1950 seçimleri Türkiye’nin gelişmesinde önemli bir merhaledir. 27 yıllık tek parti iktidarının ardından, gerçek anlamda ilk kez özgür bir seçim yapılarak iktidar değişikliğine gidildi. Bu bakımdan seçimler, henüz genç sayılan Cumhuriyet rejiminin pekişmesi yolunda mesafe alınmasını sağlamıştır. İsmet İnönü, 14 Mayıs gününü ve 1950 seçimlerindeki iktidar değişikliğini CHP tarihine yazılacak en önemli başarılarından biri olarak nitelemiştir.¹⁰⁴ Diğer taraftan, Türk siyasi literatüründe “Beyaz İhtilal” ve “Ak Devrim” olarak tanımlanan 1950 seçimleri, hukuki anlamda bir ihtilal olmamakla beraber siyasi manada kansız ihtilal olarak nitelendirilmiştir.¹⁰⁵

¹⁰¹ DP’nin tam liste kazandığı iller sırasıyla şu şekildeydi; “Afyon(9), Ağrı(3), Amasya(4), Ankara(18), Antalya(7), Aydın(7), Balıkesir(13), Bilecik(4), Bolu(7), Burdur(3), Bursa(12), Çanakkale(8), Çankırı(5), Çoruh(5), Çorum(8), Denizli(8), Diyarbakır(7), Edirne(5), Elazığ(5), Erzurum(10), Eskişehir(6), Gaziantep(7), Giresun(8), Gümüşhane(6), İçel(7), Isparta(5), İstanbul(27), İzmir(17), Kayseri(9), Kırklareli(5), Kocaeli(11), Konya(17), Manisa(12), Maraş(7), Muğla(6), Muş(2), Niğde(8), Rize(6), Samsun(10), Seyhan(11), Siirt(4), Sivas(12), Tekirdağ(5), Tunceli(2).”

¹⁰² CHP’nin tam liste kazandığı iller ise şöyleydi; “Bingöl (2), Bitlis (2), Erzincan (5), Hakkâri (1), Hatay (6), Kars (10), Malatya (11), Sinop (5).”

¹⁰³ Cumhuriyet, 15 Mayıs 1950, 1; Zafer, 16 Mayıs 1950, 1; Ulus, 16 Mayıs 1950, 1.

¹⁰⁴ Tanel Demirel, *Türkiye’nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2021, 102.

¹⁰⁵ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi-Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)*, Cilt 4, Bilgi Yayınevi, 1999, 281; Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 45.

3.3. Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi

14 Mayıs 1950’de yapılan seçimle iktidarı devralan DP, demokrasi, insan hakları, grev hakkı, liberal ekonomi ve devri sabık yaratılmayacağı söylemleriyle yeni döneme başladı. 1950-1954 yılları arasını kapsayan bu yeni dönemde, bir yandan halka vaat edilen konuların uygulanmasına öncelik verilirken, ekonomik açıdan da kayda değer bir büyümenin peşinden gidilmiştir. Birçok kesim açısından olumlu yönde değerlendirilen bu süreç DP’nin altın yılları olarak kabul edilmektedir. İktidar olarak DP, yönetimde tam hâkim olma amacıyla hareket ederken muhalefet ile sağlıklı bir ilişki zemini söz konusu olmamıştır. Bu durum 1954 Milletvekili Genel Seçimlerine de yansımıştır. Seçim öncesinde gündem oluşturan konular iktidar-muhalefet ilişkilerinin gerginleşmesine neden olmuştur. Seçime giden süreçte partileri karşı karşıya getiren bu konular, Halkevi ve Halkodalarının kapatılması, CHP mallarının hazineye devrine ilişkin kanun tasarısı, MP’nin kapatılması, Yabancı Sermaye Kanunu ile Petrol Kanunu’dur.

3.3.1. 1950-1954 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler

1954 seçimlerine giden süreçte en çarpıcı gelişmelerden biri Halkevleri’nin kapatılması ve CHP’nin mallarına el konulmasına yönelik girişimdir.¹⁰⁶ DP’ye göre, Halkevleri çok partili siyasal yaşama geçilmesinden sonra CHP teşkilatının bir parçası olarak kullanılmaktaydı. Milletın parasıyla kurulan bu oluşumların CHP teşkilatı gibi kullanılması doğru değildi. Menderes, bu ilişkiye dair şu sözleri ileri sürmüştür: “Devlet bütçesinden, hususi idarelerden, belediyelerden, köy sandıklarından hatta iktisadi devlet teşekkülleri ile devlet müesseselerinden (...) halkevlerine yardım namı altında Halk Partisi kendisine yekûnu muazzam rakamlara varan paralar temin etmiştir.”¹⁰⁷ CHP’nin 29 Haziran 1950’de VIII. Büyük Kurultayını Ankara Halkevi’nde yapması DP’nin aksiyon almasına sebep olmuştur. Bunun üzerine 11 Ağustos 1951’de 5830 Sayılı Kanun ile Halkevleri ve Halkodaları kapatılarak, bu oluşumlara ait mal varlıkları hazineye devredilmiştir.¹⁰⁸ Ayrıca DP, 1954 seçimleri yaklaşırken CHP’yi, iktidarı boyunca ekonomik açıdan usulsüzlük yaparak mal varlığı edinmekle itham ederek, partinin mevcut mal varlığının hazineye devredilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.¹⁰⁹ Bu doğrultuda, 14 Aralık 1953’te çıkarılan 6195 sayılı “Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi Hakkında Kanun” ile CHP’nin tüm mal varlığı haksız kazanç

¹⁰⁶ Metin Toker, *DP’nin Altın Yılları 1950-1954*, Bilgi Yayınevi, 1991, 145-148.

¹⁰⁷ Tefik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1950’den Günümüze)*, İmge Kitabevi, 2008, 44.

¹⁰⁸ *Resmî Gazete*, 11 Ağustos 1951; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem IX, Cilt 9, TBMM Basımevi, 1951, 693-743.

¹⁰⁹ Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, 250.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

olarak kabul edilerek, hazineye devri gerçekleştirilmiştir.¹¹⁰ CHP mallarına el konulması, partinin Tek Parti Döneminden kalan ayrıcalıklarının yitirmesi anlamına geliyordu. Parti bu gelişmeyle birlikte üyelerin desteğiyle kendini idare etmek zorundaydı. Bu kanun DP tarafından meşru olarak savunulurken, CHP nezdinde büyük tepkilere yol açmış ve seçimin en büyük tartışma konusu olmuştur.¹¹¹

1950-1954 yılları arasında iktidar-muhalefet ilişkilerinde gerginliği arttıran gelişmelerden biri de MP’nin kapatılmasıdır. CHP’nin mal varlığının hazineye devredildiği bir atmosferde, ikinci muhalif parti olan MP’nin kapatılması dönemin siyasi mahiyetini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.¹¹² Haziran 1953’te düzenlenen MP 4. Büyük Kongresinde, Hikmet Bayur ve beraberindeki bazı üyeler oluşan ikilik sonrası partiden istifa etmişlerdir. Yaşanan tartışmalarda, bilhassa partide Atatürk’e ve devrimlere karşı taviz verildiği ifade edilmiştir. Olaylar sonucunda Bayur ve arkadaşları tarafından yayınlanan beyanname MP hakkında soruşturma açılmasına yol açmıştır. Böylelikle MP, ilk etapta 8 Temmuz 1953’te geçici olarak kapatılmış daha sonra 28 Ocak 1954’te “*din, mezhep ve tarikat esaslarına dayanan ve gayesini saklayan dernekler durumunda bulunduğu*” parti tamamen siyasi sahneden men edilmiştir.¹¹³ Yaşanan bu hadise CHP nezdinde kuşku oluşturmuştur. CHP parti olarak benzer bir durumla karşılaşmanın verdiği endişenin etkisiyle, 15 Temmuz 1953’te bir bildiri yayımlayarak MP’nin kapatılmasını eleştirmiştir.¹¹⁴ Partinin kapatılmasının ardından 9 Şubat 1954’te MP yöneticileri Ahmet Tahtakılıç önderliğinde, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) adında yeni bir parti kurmuşlardır.¹¹⁵

DP ekonomik açıdan planladığı büyüme yolunda, vaatlerine uygun bir biçimde yabancı sermayeyi Türkiye’ye getirebilecek bir kanun çıkarmış olsa da hedeflenen sonuç elde edilememiştir. Bu yönde hükümet tarafından yeni bir kanun tasarısı meclise sunuldu. CHP bilhassa tarım ve ticaret sahalarında yabancı sermayeye gerek olmadığından hareketle tasarının kanunlaşmasına karşı çıktı. Bu durum iktidarla muhalefet arasında tartışmalara sebep olmuştur.¹¹⁶ Kanun tasarısında demokratik bir tarz takip edilmediğini ileri süren CHP, bu düşüncelerle Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa ret oyu vermiştir. Ancak bu eleştiri ve tartışmalara rağmen kanun tasarısı, 35 ret ve 1 çekimser oya karşın 248 oy ile 18 Ocak 1954’te kanunlaştı.¹¹⁷ Yabancı sermaye yasası ile paralel gelişen bir diğer kanun tasarısı da petrol kanunuydu. Kanun Amerikalı

¹¹⁰ *Resmî Gazete*, 16 Aralık 1953.

¹¹¹ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, 2017, 102.

¹¹² Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 78.

¹¹³ Deniz Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, Doğan Kitapçılık, 2005, 155-173; *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1954, 1; Erol Tuncer, *1923’ten Günümüze Siyasi Partiler*, TESAV, 2018, 96.

¹¹⁴ Toker, *DP’nin Altın Yıllar*, 254-256; *Milliyet*, 16 Temmuz 1953, 1-7.

¹¹⁵ *Milliyet*, 11 Şubat 1954, 1-7. 11 Şubat 1954 tarihinde gerçekleştirilen ilk CMP kurucular toplantısında Ahmet Tahtakılıç parti genel başkanlığına, genel başkan yardımcılığına Sadık Aldoğan seçilmiştir. Birkaç gün sonra ise Ahmet Tahtakılıç’ın duyurusuyla partinin 1954 seçimlerine gireceği bildirilmiştir. *Cumhuriyet*, 12 Şubat 1954, 1; *Cumhuriyet*, 21 Şubat 1954, 1-6.

¹¹⁶ *Cumhuriyet*, 16 Ocak 1954, 1-7.

¹¹⁷ *Cumhuriyet*, 19 Ocak 1954, 1-3.

danışman Max Ball danışmanlığında tasarlanmıştır. CHP Amerikalı danışmanın Türkiye’nin çıkarları karşısında hareket ettiğini, objektif olmadığını, bu şekilde hareket edildiği halde Türkiye’nin sömürge muamelesi görebileceğini ve petrol gelirlerinin ağırlıklı olarak yabancılara yarayacağını ileri sürmekteydi.¹¹⁸ CHP’nin petrol kanunu tasarısı aleyhinde yürüttüğü kampanya ve eleştirilere karşılık DP, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin mutlak suretle yabancı sermaye ile iş birliğine girmesi gerektiğini savunmaktaydı. DP, tarımda ve sanayide modernleşme hareketleri ilerledikçe petrol ihtiyacının artacağını ifade ederek, ülke menfaatleri çerçevesinde yabancı girişimcileri teşvik edecek esasların düzenlenmesi gerektiği savunuluyordu.¹¹⁹ Kanun yaşanan tartışmalar çerçevesinde, 7 Mart 1954’te 17 ret oyuna karşın 266 oyla kabul edilmiştir.¹²⁰

Seçim öncesinde yaşanan bu gelişmeler, nasıl bir ortamda seçime gidildiğini yansıtmaktadır. Söz konusu olayların etkisiyle genel ve yerel dinamikler gelişmiş ve 1954 seçimleri sürecine girilmiştir.

3.3.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri

11 Şubat’ta yapılan DP grup toplantısında seçim tarihi hususu görüşülerek 2 Mayıs 1954 tarihi üzerinde mutabakata varılmıştır. Buradan hareketle, Bursa Milletvekili Hulusi Köymen’in, 12 Mart 1954 tarihinde meclise sunduğu teklif oy birliğiyle kabul edilmiş ve seçimin 2 Mayıs 1954’te yapılması kesinleştirilmiştir.¹²¹ 5545 sayılı Seçim Kanunu doğrultusunda yapılan seçime CHP, CMP, DP ve Türkiye Köylü Partisi (TKP) katılmıştır. Fakat seçim düellosu ve propaganda faaliyetleri yoğun olarak DP ile CHP etrafında gerçekleşmiştir.

3.3.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

14 Mayıs 1950 seçimleri CHP’de muhalefete geçme ve kendini sorgulama imkânı yaratmasının yanı sıra ileriye dönük planlama yapma noktasında da etki yaratmıştır. Seçimden sonra Parti Genel İdare Kurulu gelecek seçimlere yönelik propaganda hazırlığına başlamıştır. Bu kapsamda propaganda ve istihbarat işlerinin düzenlenmesi ve sistematik bir şekilde hareket edilmesi için “İstışarı Komisyon” teşkil edilmiştir. 30 Kasım 1950 tarihinde parti Genel Sekreteri Kasım Gülek’in önderliğinde komisyonun ilk toplantısı yapılmıştır. Önemli tespitlerin ve değerlendirmelerin yapıldığı toplantıda propaganda ve istihbarat konuları üzerinde durulmuştur. Böylelikle parti

¹¹⁸ *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1954, 1; *Halk Postası*, 16-17 Şubat 1954, 3.

¹¹⁹ *Ayın Tarihi*, Mart 1954, 35-40.

¹²⁰ *Cumhuriyet*, 8 Mart 1954, 1-6.

¹²¹ *Zafer*, 12 Şubat 1954, 1; *TBMM Zabut Ceridesi*, Dönem IX, Cilt 29, TBMM Basımevi, 1954, 919.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

yönetimi seçimin kaybedilmesinin ardından bir sonraki seçimlere yönelik önlemler almaya gayret etmiştir.¹²²

CHP mart ayı başında aday kayıtlarına başlamıştı. Bu doğrultuda parti 24 Mart tarihine kadar adaylara başvuru süreci tanımıştı. Milletvekili adaylık yönetmeliği çerçevesinde bir kişi en fazla iki ilden müracaat edebilecekti.¹²³ Teşkilat tarafından seçilen adaylar konusunda genel merkezin tavsiyelerde bulunma hakkı vardı ancak son söz teşkilata aitti. 28 Mart’ta CHP aday yoklamaları yapıldı. Aday listesi ise 11 Nisan’da YSK’ya verildi ve basında ilan edildi. CHP tüm illerde seçime katılmaktaydı. Aday listesinde 14 aday iki seçim çevresinden aday gösterilmişti. Ayrıca 12 bağımsız aday mevcuttu.¹²⁴

1954 seçimlerine giden süreçte CHP’nin seçmen kitlesiyle iletişime geçebilmek için başvurduğu propaganda faaliyetlerine bakılacak olursa; 1950 seçimlerinde olduğu gibi parti liderlerinin ve kurmaylarının tertip edilen yurt gezileri, mitingler, parti mensuplarının halkla birebir temaslari, ocak-bucak toplantıları, radyo yayınları, parti propaganda bürosu tarafından yayımlanan broşürler, afişler, seçim beyannameleri ve karikatürler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca basının da önemli bir rol oynadığı seçim sürecinde Yeni Ulus gazetesi CHP’nin resmi yayın organı olarak faaliyet yürütmüştür.¹²⁵ CHP seçimler için 450.000 adet afiş hazırlatmıştı. Afişlerde dikkat çekilen bazı sloganlar şunlardan oluşmaktaydı: “*Partizan idareye paydos*”, “*Ucuzluk dediler pahalılık getirdiler*”, “*Vatandaş, imtiyazlı partizanların değil bütün milletin refahı için çalışacağız*”, “*Vatandaş, önce çarşığı pazarı dolaş, sonra reyini kullan*”, “*Vatandaş evinde rahat, kesende bereket, yolunda selamet istiyorsan oyunu CHP’ye ver.*”¹²⁶ CHP bu seçimde broşürden ziyade afişlere ağırlık vermiştir. Nitekim 1954 seçimleri dolayısıyla 3 broşür yayımladığı tespit edilebilmiştir. Bunlar şu başlıklara sahipti: “*Adı ile Münasebeti Olmayan Bir Parti (Adı Demokrat Şiarı İstibdat)*”, “*Kader Günü*”. Bu broşürlerde, 1954 seçimlerinin önemi üzerinde durularak, seçim söylemlerini içeren propaganda unsurları yansıtılmıştır. 20 Nisan 1954’te Kırıkkale’de gerçekleştirilen mitingde ise işçi sınıfına yönelik hazırlanan broşür dağıtılmıştır.¹²⁷ Mitinglerde, toplantılarda, dönemin ulusal ve yerel gazetelerinde sıklıkla kullanılan sloganlar da önemli bir propaganda unsuru olmuştur. Bu sloganlar şu şekildeydi: “*CHP yapabileceğine kani olmadığı vaatte bulunmaz. Az vaat yapar fakat vaadini tutar*”, “*İntikamcı olmayacağız*”, “*Doğruyu söyleyen bir iktidar lazım*”, “*Mayıs 1954’te iktidar*

¹²² BCA, 490.1.1393.623.1.

¹²³ Cumhuriyet, 5 Mart 1954, 1-9

¹²⁴ Cumhuriyet, 12 Nisan 1954, 1-6.

¹²⁵ Unat, Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957), 351.

¹²⁶ Cumhuriyet, 30 Mart 1954, 1-7; Âdem Ergin, Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasi Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017, 19-22.

¹²⁷ Unat, Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957), 352-354.

CHP’nindir. Sizleri tebrik ederim”, “Demokrasiyi Katleden Menderes Seni İstemiyoruz.”¹²⁸

CHP 1954 seçimlerini kazanmak noktasında kendine güveniyordu ve propaganda faaliyetlerinde belli başlı konular çoğunlukla işlendi. Bilhassa yabancı sermaye ve petrol kanunlarının ortaya çıkarabileceği problemler, ekonomik sıkıntılar, demokrasi ve hürriyetler konusunda eksiklik, basın özgürlüğü, CHP mallarının haksız iktisabı, iktidar-muhalefet arasında eşitsiz koşullar, anayasa mahkemesinin kurulması zorunluluğu gibi konular ülke gündemine getirilmiştir.¹²⁹

CHP mensuplarına göre DP, iktisadi ve demokratik alana dayanan vaatlerini tutmamıştı. Ekonomide temkinli bir iktisadi politika izlemek yerine plansızca hareket edilmişti. Dolayısıyla ülkede bu alanda gerileme yaşanmıştı. Hayat pahalılaşmış, Türk lirası değer kaybetmiş, köylüye gereğinden fazla kredi verilerek köylü borç içinde bırakılmıştı.¹³⁰ CHP lideri İnönü ise iktidara geldikleri takdirde sosyal meselelerin üzerinde durulacağını, işçi ve köylü kesiminin sorunları ile ilgilenileceğini, vergilerin ıslah edileceğini ve ekonomik sıkıntıların giderileceğini vaat etmekteydi.¹³¹

Ayrıca CHP iktidarında partizan idareye son verilecek, siyasi görüşlerinden dolayı vatandaşlar arasında ayırım gözetilmeyecek, emniyet idaresi tesis edilecek ve Anayasa Mahkemesi kurulacaktı.¹³² Bu çerçevede CHP, hayat pahalılığı ve kahve¹³³ gibi piyasada az bulunan ürünlere vurgu yaparken ekonomik sıkıntılara dikkat çekmiş, petrol kanunu ve yabancı sermayeyi teşvik yasası¹³⁴ üzerinden de propagandasını ideolojik boyuta taşımıştır.¹³⁵ Propaganda malzemeleri arasında önemli bir yer teşkil eden CHP seçim beyannamesi 19 Nisan 1954’te yayımlanmıştır. Beyannamede CHP’nin vaatleri sıralanmış ve nasıl gerçekleştirileceği anlatılmıştır. Beyanname daha çok ekonomi ağırlıklı bir söylemle dikkat çekmiştir.¹³⁶

3.3.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

1950 Milletvekili Seçimlerinde başarılı bir propaganda süreci geçiren DP, sonraki seçimlere yönelik propaganda çalışma faaliyetlerini önemli bir unsur olarak

¹²⁸ Alçora, *Türkiye’de Siyasal Parti Propagandası (1946-1960)*, 393; Ergin, *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasi Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, 25.

¹²⁹ Sabahat Erdemir, *Muhalefette İsmet İnönü 1950-1956*, Sıralar Matbaası, 1956, 253-258.

¹³⁰ *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1954, 1-6; 10 Nisan 1954, 1-6.

¹³¹ *Cumhuriyet*, 14 Nisan 1954, 1-6; Erdemir, *Muhalefette İsmet İnönü 1950-1956*, 255-258.

¹³² *Cumhuriyet*, 10 Nisan 1954, 1-6; Erdemir, *Muhalefette İsmet İnönü 1950-1956*, 250-252.

¹³³ Kahvenin yanı sıra ıspanakta muhalefetin hayat pahalılığı ve yokluğun sembolü olarak kullandığı gıda ürünü olmuştur. *Cumhuriyet*, 5 Nisan 1954, 1-5.

¹³⁴ Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası seçimlerin en önemli konusu olmuş, her iki parti mensuplarını sıklıkla karşı karşıya getirmiştir. Bu konuda İnönü; “...bugün Afrika kabileleri kendi topraklarını işleyen yabancılara karşı ayaklanmışlardır. İktidar gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin kovduğu yabancı sermayeyi getirmek istiyor” demiştir. *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1950, 1-6.

¹³⁵ Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 82; Mehmet Öznur Alkan, “Seçim Afişleri, Parti Ambemleri ve Demokrasi Tarihimizde Dair Notlar”, *Birikim*, No 313, 105.

¹³⁶ *Beyannameler*, 165; *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1954, 1-7.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

benimsemiştir. Bu amaçla hareket ederek, 1952 yılında yabancı ülkelerdeki propaganda teşkilatlarının incelenmesi kararlaştırılmıştır. Gelişmelerin ardından halk ile daha kolay birliktelik sağlayabilmek amacıyla, sistematik mekanizması ve hiyerarşik bir düzeni olan propaganda teşkilat planı hazırlanmıştır. Teşkilatın başında parti genel başkanı bulunmaktaydı.¹³⁷

DP tarafından 1954 Milletvekili Seçimlerinde yürütülecek propaganda çalışmaları için bir komisyon oluşturulmuştu. Bu süreçte, propaganda teşkilatı ve seçim propaganda komisyonunun seçmenlerle iletişime geçebilmek üzere belirlediği planlar dahilinde hareket edilmiştir. Bu çerçevede, kongreler, yurt gezileri, mitingler, temel atma törenleri ve açılışlar, radyo yayınları, karikatürler, bildiriler, afişler ve broşürler DP’nin propaganda araçları olmuştur. Basında ise DP’nin yayın organı olan Zafer gazetesinde propaganda amaçlı haber ve köşe yazıları öne çıkmıştır. DP 1954 Milletvekili Seçimlerinde özellikle afiş kullanımına ciddi özen göstermiş hatta seçim propagandasının temelini buna dayandırmıştı. Afişlerin büyük çoğunluğunda geçmiş-bugün kıyaslaması yapılmış, ülke için aydınlık bir geleceğin DP iktidarında mümkün olacağı vurgulanmış ve CHP’nin tekrar iktidara gelmesi durumunda eski sıkıntılı günlerin yaşanacağına dayalı bir algı yaratılmaya çalışılmıştır.¹³⁸ Toplumsal, siyasal ve ekonomik altyapısıyla dikkat çeken DP afişlerinden bazıları şu şekildeydi: “Işık, Sağlık, Okul, Su, Yolumuz Köye Doğru!”, “Yaptıklarımız Yapacaklarımızın Teminatıdır!”, “Güvenden Seçtin Eserini Korum!”, “Buğdayına 30 Kuruşu Çok Görenlere Oy Verme!”¹³⁹

Seçim için propaganda amaçlı pek çok broşür de bastırılarak dağıtılmıştı. Bunların en yaygın olanlarından bazıları şunlardı: “Cumhuriyet Halk Partisi Liderlerinin Zararlı Tenkitlerine Cevap”, “Yurdumuz Bir Hazinedir”, “Yabancı Sermaye”, “Bayar’ın Amerika Seyahati”, Seçim Hürriyeti, Dün ve Bugün.”¹⁴⁰ Mitinglerde, yurt gezilerinde, radyo yayınlarında ve gazetelerde sıklıkla yer bulan DP sloganlarından en önemlileri ise şunlardan oluşmuştur: “Elinizi vicdanınıza koyun, reyinizi ona göre verin”, “Millet, milli iradeye hâkim bulundukça Türkiye’de dünyanın en müreffeh memleketi olacaktır”, “Türkiye 30 yıl sonra küçük bir Amerika olacaktır”, “Vazifemiz, memleketin İsmet Paşasız da idare edilebileceğini dünyaya ispat etmektir.”¹⁴¹ Bundan başka, 1950-1954 dönemi ile 1923-1949 döneminin

¹³⁷ Teşkilat ve Esaslar olmak üzere iki bölümden oluşan propaganda teşkilat kitapçığı hakkında daha geniş bilgi için Bkz: BCA, 10.09.0.0.19.53.2. Ayrıca teşkilat planı gereği Türkiye 9 ayrı propaganda bölgesine ayrılmıştı. Bu çalışmanın kapsamında yer alan Maraş V. Bölgede yer almaktaydı. V. Bölge propaganda merkezi idare kurulu Adana olarak belirlenmişti. Mersin, Maraş, Antep ve Hatay diğer il idare kurullarıydı.

¹³⁸ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 258-287.

¹³⁹ *Milli Kütüphane Arşivi*, Kitap Dışı Materyaller, 1954 DP Seçim Afişleri.

¹⁴⁰ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 292-298.

¹⁴¹ *Milliyet*, 20 Nisan 1954; 27 Nisan 1954; *Zafer*, 20 Nisan 1954; 22 Nisan 1954.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

karşılaştırıldığı ve DP iktidarında yaşanan gelişmelerin aktarıldığı “Kalkınan Türkiye” adlı 205 sayfalık bir kitap bastırılmıştır.¹⁴² DP’nin 1946 ve 1950 Milletvekili genel seçimleri öncesinde seçim beyannamesi hazırladığı bilinmektedir. Fakat 1954 Milletvekili genel seçimleri öncesinde seçim beyannamesi hazırladığına dair basında birtakım bilgiler yer alsa da arşiv belgelerinde, resmi yayınlarda veya araştırma-inceleme eserlerinde bir bilgi tespit edilememiştir.

DP’nin ilk dört yıllık iktidarını başarıyla geçirmiş ve pek çok alanda hanesine başarılı izler yazdırmıştı. İklim koşullarının iyi olması ve tarımsal araç ve gereçlerin kullanımının artması bu yıllarda tarımda ciddi gelişmeler sağlanması noktasında önemli rol oynamıştı. Bunun yanı sıra eğitim, sağlık ve ulaştırma alanlarında halkı memnun edecek adımlar atılmıştı. Haftalık ücretli tatilin getirilmesi çalışan kesime memnuniyet sağlamıştı. Türkiye’nin Kore Savaşına ve sonrasında NATO’ya katılması ise iktidarın dış politika konusunda övünç kaynağı olmuştur.¹⁴³ Yürütülen propaganda çalışmalarında, dört yıllık yönetim süresince ülkede yaşanan gelişmeler, muhalefetin eleştirilerinin yersiz ve haksız olduğu ve geleceğe dönük yeni akılcı politikalar çerçevesinde; demokrasi, hak ve özgürlükler, ekonomik politikalar, tarım politikası, limanlar, barajlar, eski dönemle yeni dönemin kıyaslaması, Türkiye’nin itibarı gibi pek çok konu ön plana çıkarılmıştır. Özellikle iktisadi alanda yapılan icraatlar DP’nin propaganda çalışmalarında en yaygın söylem olmuştur.¹⁴⁴ Bu dönemde yeni yapılan ve yapımı devam eden limanlar, yollar, köprüler, barajlar ve fabrikalar seçim propaganda sürecinin en önemli unsurudur.¹⁴⁵

Seçim kampanyası boyunca DP lehine aktif bir rol alan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye’nin kalkınma hareketini Amerikan kalkınmasına benzeterek, yakın gelecekte Türkiye’nin küçük bir Amerika olacağını iddia etmiştir.¹⁴⁶ DP’ye göre, demokrasinin kurulması ancak sağlam bir iktisadi temel ile mümkündü. Yüksek refah seviyesi pek çok toplumsal ve kültürel sorunu ortadan kaldıracaktı. Bu sebeple iktisadi meseleler propaganda konularında daha çok ön plana çıkmıştır.¹⁴⁷ Öyle ki 1948 yılında

¹⁴² Atayakul, *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genele Seçimler (1950-1954-1957)*, 263.

¹⁴³ Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, 187.

¹⁴⁴ DP döneminde Türkiye, 1950’de %9,4, 1951’de %12,8, 1952’de %11,9, 1953’te %11,2 oranında büyümesinin yanı sıra milli gelir oranı da %15 oranıyla artmıştı. Erol Tuncer, *1954 Seçimleri*, TESAV Yayınları, 2011, 141.

¹⁴⁵ Rıfkı Salim Burçak, *On Yılın Anıları (1950-1960)*, Kişisel Yayınları, 1998, 202-203; İlber Ortaylı ve İsmail Küçükkaya, *Cumhuriyetin İlk Yüzyılı*, Timaş Yayınları, 2012, 206.

¹⁴⁶ Şahingiray, *Celal Bayar’ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri*, 96-106.

¹⁴⁷ Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, 500.

1953 yılında Milletlerarası Çalışma Teşkilatı Çalışma Bürosu Genel Müdürü David A. More tarafından kaleme alınan raporda; “Son iki yıl içerisinde Türkiye’deki iktisadi gelişme, dikkate şayan terakkiler kaydetmiştir” ifadesine yer verilmişti. Bu görüş DP’nin yürüttüğü ekonomi politikasının başarılı olduğunun kanıtı olarak propaganda süresinde kullanılmıştır. *BCA*, 30.10.0.0.14.81.11. Ayrıca propaganda süresinde iktisadi gelişmelerin ön plana çıkarılması noktasında, muhalefetin ciddi eleştirilerinin etkisi olduğu da bir gerçektir. Nitekim Menderes ülke de geçim sıkıntısı olmadığını sıklıkla savunmuştur.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

ülkedeki traktör sayısı 1750 iken 1955 yılında 40.000’in üzerine çıkmıştı. Bu traktörler halk arasında “*Menderes traktörü*” olarak anılmaktaydı.¹⁴⁸

DP’nin seçim kampanyasındaki diğer propaganda ayağı ise CHP iktidarında yaşanan olumsuz gelişmeler canlandırılması olmuştur. DP’ye göre, CHP tekrar iktidara gelirse tüm atılımlar duracaktı. Çok partili sistem lağvedilecek, tek parti dönemi tekrar gelecekti.¹⁴⁹ DP kurmaylarına göre, CHP hala ilkel siyasi gelişmelerden bahsediyor, kısır ekonomi politikaları dile getiriyordu. Bayar ise, CHP çok pasif politikalar hedefliyordu. Yabancı sermaye ve kredilendirme gibi konularda medeni ilerleme takip edilmeliydi.¹⁵⁰ Böylelikle DP propaganda sürecinde, kendini Türkiye’nin kalkınmasında icraat gösteren, risk alan, dinamizmle çalışan demokrasinin savunucusu, bir parti olarak göstermiştir.

DP, 1954 Milletvekili genel seçiminde milletvekili aday olmak isteyenlerle ilgili bir talimatname yayımlayarak duyuru yapmıştır. Buna göre 28 Mart’ta yapılan yoklama sonuçları değerlendirildikten sonra, 20 Haziran 1949 tarihli 2. Olağan Kurultay’da kabul edilen yoklama esası kuralına uygun olarak milletvekili aday listesini 12 Nisan 1954’te kamuoyuna ilan etmiştir.¹⁵¹ DP milletvekili aday listesinde en dikkat çeken adaylar MP kurucu başkanı Hikmet Bayur ve İstanbul eski vali ve belediye başkanlarından Lütfi Kırdar olmuştur.¹⁵²

3.3.2.3. Türkiye Köylü Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

Ülke çapında seçime katılıp faaliyet gösteren diğer parti TKP’dir. Ancak TKP’nin propaganda faaliyetleri DP ve CHP’nin gölgesinde kalmıştır. Türkiye’nin yeniden dönüşümü adına, 1950’deki iktidar değişikliğinin bir fırsat olmasına rağmen istenilen sonuçların ortaya çıkmamasından ötürü TKP’nin kuruluş düşüncesi ortaya çıkmıştı. Bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucunda TKP, köylü sınıfının siyasetteki rolünü arttırmaya yönelik çabanın siyasal bir yansıması olarak 19 Mayıs 1952’de Remzi Oğuz Arık¹⁵³ başkanlığında kurulmuştur.¹⁵⁴ Liberal Köylü Partisi (LKP) ile yapılan görüşmeler sonucunda, LKP kendisini feshederek TKP’ye katılma kararı almıştır. Öte

---

Örneğin Tirebolu’da, “*darlığa değil, bolluğa gidiyoruz*” sözlerini dile getirmiştir. *Milliyet*, 23 Nisan 1954, 1-7.

¹⁴⁸ Alper Sedat Aslandaş-Baskın Bıçakçı, *Popüler Siyasi Deyimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, 1995, 150.

¹⁴⁹ *Zafer*, 20 Mart 1954, 1-6.

¹⁵⁰ *Cumhuriyet*, 22 Nisan 1954, 1-6; Şahingiray, *Celal Bayar’ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri*, 136-148.

¹⁵¹ *Zafer*, 20 Şubat 1954, 1-3; *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1954, 1-7.

¹⁵² Erol Tuncer, *1954 Seçimleri*, 77.

¹⁵³ DP Adana milletvekili olan Remzi Oğuz Arık, Mayıs 1951’de yapılan DP Adana İl Kongresi’nde yaşanan tartışmalar ve görüş ayrılıklarından dolayı DP Adana Teşkilatı’ndan istifa etmişti. Hakan Şişik, *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019, 16.

¹⁵⁴ Mehmet Pınar, “Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 37, 2017, 13; Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, 514.

yandan TKP, Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ve Müstakiller Birliği ile de birleşme konusunda mutabık kalmıştır.¹⁵⁵ Parti yayın organı olarak Teşkilat gazetesi faaliyet göstermiştir.¹⁵⁶ Partinin kurulmasıyla beraber çevre illerde örgütlenme faaliyeti başlamıştır. Bu doğrultuda TKP, diğer partilere nazaran merkezden köylere doğru değil, köylerden merkeze doğru teşkilatlanma modeli tercih etmiştir.¹⁵⁷ 1954 Milletvekili genel seçiminde propaganda düellosunda TKP’nin faaliyetleri diğer partilere göre mütevazı kalmıştır. TKP’ye göre, Türkiye’nin durumu 50 yıl öncekinden farksızdı. Köye yatırım anlamında hiçbir şey değişmemişti. Bu anlamda köy gerçeğini kavrayan tek parti kendileriydi. Parti propagandasını daha çok köy üzerine kurmuştu. Bu kapsamda, Türkiye’deki köylerin sorunlarına, iktidarın köy konusunda izlediği politikaların yanlışlıklarına değiniliyor; yeni yapılan köy yollarının bakanların ziyaretlerinde gösteriş olsun diyerekten inşa edildiği, sistematik bir köycülük politikası güdülmeyeceği, köylü tarafından üretilenlerin yok pahasına alındığı öne sürülüyordu. Böylece köy sorunlarından hareketle topyekûn bir köy kalkınmasının gerekliliği propaganda konusu olarak işlenmiştir.¹⁵⁸ Bunun yanı sıra çoğunluk sistemi ve hayat pahalılığından yakınılması da TKP’nin propagandasına yansımıştır. TKP toplantılarında, DP’nin iktisadi alanda plansız hareket etmesinin ülkeyi iflasa götürdüğü, eğitim davasında doğru yolda olunmadığı ve demokratik olmayan yollardan diğer partilerle uğraşması eleştiriliyordu. Ayrıca TKP’nin bir fikir ve ideal uğruna hareket eden bir parti olduğu vurgulanarak, Anadolu halkına; hak ettiği önemin verilip halkın yetiştirilerek söz hürriyetine özen gösterileceği vaat edilmiştir.¹⁵⁹ TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık 3 Mayıs 1954’te, Adana’dan Ankara’ya giden uçağın infilak etmesi üzerine vefat etmiştir.¹⁶⁰ Bu talihsiz kazadan sonra TKP 3. Olağan Kongresi’ne kadar Tahsin Demiray vekaleten parti genel başkanı olmuş ve TKP 1954 Milletvekili genel seçimlerine onun başkanlığı altında girmiştir. TKP, diğer partiler tarafından öne sürülen “TKP’nin bir başkanı vardı, o da öldü, dağılıp gittiler!” söylemlerine karşılık, “TKP bir şef partisi değildir” söylemiyle propagandasını yürütmüştür.¹⁶¹

1954 Milletvekili genel seçiminde TKP, Türkiye’nin belli bölgelerinde aday gösterme stratejisini izlemiştir. TKP aday listesini 10 Nisan’da ilan etmiştir. Bu doğrultuda 15 ilden aday gösteren partide, uçak kazasında vefat eden eski Genel Başkan Remzi Oğuz Arık’ın eşi Türkan Arık Adana’dan aday gösterilmiştir. Bundan başka

¹⁵⁵ Hakan Şişik, *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*, 17.

¹⁵⁶ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler*, Cilt 1, İletişim Yayınları, 1998, 744.

¹⁵⁷ *TKP Programı*, Türkiye Basımevi, 1952, 8-9.

¹⁵⁸ Pınar, “Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)”, 22-25.

¹⁵⁹ *Cumhuriyet*, 15 Mart 1954, 1-6; 21 Mart 1954, 6.

¹⁶⁰ *Vatan*, 4 Mayıs 1954, 1-5.

¹⁶¹ Hakan Şişik, *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*, 56-57.

listede yer alan adaylar arasında çiftçi, doktor ve emekli askerlerin çoğunlukta olması dikkat çekmiştir¹⁶²

3.3.2.4. Cumhuriyetçi Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

MP’nin 27 Ocak 1954’te kapanmasıyla, partinin önde gelen isimleri harekete geçerek CMP’yi kurmuştu.¹⁶³ Parti adının önüne cumhuriyetçi kelimesi getirilmiş ve birtakım program değişiklikleri yapılarak 1954 seçimlerine katılmak için yeniden teşkilatlanma yoluna gidilmiştir. Ancak seçim tarihinin yakın olması sebebiyle CMP’nin örgütlenme çalışmaları ve seçim için gerekli olan hazırlıklar tam anlamıyla yapılamamıştır.¹⁶⁴ CMP yayın organı olarak Kudret gazetesini kullanmıştır. Seçim kampanyası boyunca propaganda konuları genel olarak, yargının bağımsızlığı, siyasi parti kapatmalarının zorlaştırılması, çift meclisli bir sisteme geçilmesi, kişi hak ve özgürlüklerinin uluslararası standartlara göre düzenlendiği yeni bir anayasa yapılması gibi meseleler üzerinden işlenmiştir. Ayrıca ülkede yaşanan hayat pahalılığına DP’nin iktisadi politikalarının sebep verdiği ön plana çıkarılmış; kamu görevlilerinin baskı altında olduğu, iktidarın muhalefet süresince gündeme getirdiği konuları çözüme kavuşturamadığı vurgulanmıştır.¹⁶⁵ Parti içerisinde nüfuzu olan ve etkili bir hitabeti bulunan Osman Bölükbaşı da seçim kampanyası boyunca radyoda ve mitinglerde yaptığı konuşmalarıyla partinin etkili bir unsuru olmuştur. CMP’nin son mitinginin yapıldığı İstanbul’da konuşan Bölükbaşı, “*Ne tek parti zihniyetinden vazgeçtiler ne tek parti zihniyetine dayanak olan kanunları kaldırdılar. Menderes bir şeye eğer beyaz diyorsa biliniz ki 4 sene evvel aynı şeye mutlaka siyah demiştir...*” diyerek iktidara yüklenmiştir.¹⁶⁶ CMP 27 Nisan’da “Rejim Davası” başlığıyla parti ideallerine bağlı seçim beyannamesini kamuoyuna ilan etmiştir.¹⁶⁷

CMP aday yoklamasını 4 Nisan 1954 tarihi olarak belirlemiş, yoğun çalışmanın temposunun içinde adaylık için toplam 1273 müracaat yapılmıştı. Yoklamanın ardından CMP aday listesini 12 Nisan’da duyurdu. Buna göre parti 42 ilde seçime katılmaktaydı. CMP’nin dikkat çeken isimlerinden Osman Bölükbaşı Kırşehir’den aday olmuştu.¹⁶⁸

¹⁶² *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1954, 1-6. Öte yandan, Rıfki Salim Burçak TKP’nin 19 ilde aday göstererek seçime katıldığını öne sürmektedir.

¹⁶³ CMP kuruluş amacını şöyle açıklamaktaydı: “*Türkiye’de insan haklarını hâkim kılacak ve bunları güvenilir teminata bağlayacak bir devlet nizamı kurulacaktır. Parti programında ayrıca Anayasanın bu gaye ve esaslara uygun bir hale getirilmesini ve aşağıda gösterilen teminat prensipleriyle, bazı yeni müesseselerin Anayasada açık surette yer almasını lüzumlu görmüştür.*” CMP Programı, Ankara, 1954, 3

¹⁶⁴ *Akşam*, 10 Şubat, 1954, 1; Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, 177-179.

¹⁶⁵ *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1954; 14-22 Nisan 1954.

¹⁶⁶ Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, 179.

¹⁶⁷ *Cumhuriyet*, 28 Nisan 1954, 1-7.

¹⁶⁸ *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1954, 1-6-7; Muhammet Çiçek, *Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri*, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014, 25. Diğer taraftan Burçak CMP’nin 1954 Milletvekili genel seçimlerine 40 ilden katıldığını

3.3.3. Seçim Sonuçları

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi, seçimden önce bazı maddelerinde değişiklik yapılan ve 1950’de gerçekleşen seçimde de uygulanan 5545 Sayılı Seçim Kanunu gereğince yapılmıştır.¹⁶⁹ Seçim 14 Mayıs 1954 Pazar günü birkaç önemsiz vakalardan başka sükûnet içinde gerçekleştirildi. Seçime katılım oranı bir hayli yüksekti. Hatta yabancı gazeteciler de seçime büyük ilgi göstermişti.¹⁷⁰ Seçimin kesin sonuçları Adalet Bakanlığı Seçim Bürosu tarafından 25 Mayıs’ta ilan edildi. Ülke genelinde seçim sonuçları tabloda aktarıldığı üzere şu şekildeydi:

Tablo 3.3. 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (*TÜİK*, 2012, 25; *BCA*, 30.1.0.0.51.309.7).

Seçmen Sayısı:	10,262,063		Oy Kullanmayanlar:	1,166,446
Oy Kullanan Seçmen Sayısı:	9,095,617		Katılım Oranı:	88,6
Partiler	Toplam Oy	Aldığı Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı	Meclisteki Sandalye Oranı (%)
DP	5,313,659	58,4	503	92,9
CHP	3,193,471	35,1	31	5,7
TKP	50,935	0,6	-	-
CMP	480,249	5,3	5	0,9
Bağımsızlar	53,393	0,6	2	0,3
Toplam	9,095,617	100	541	100

Seçim sonuçlarına bakıldığında, 64 ilde yapılan seçimde DP 59 ilde kazanırken, CHP sadece 4 ilde (Malatya, Kars, Tunceli ve Sinop), CMP 1 ilde (Kırşehir), TKP ise hiçbir yerde başarı sağlayamamıştır.¹⁷¹ Tabloda görüldüğü gibi CHP’nin oyları DP’nin oylarının yarısından fazlasına sahipken; mecliste temsil oranı %5,7 olmuştur. Haliyle bu sonuç seçimde uygulanan çoğunluk sisteminin getirisiydi. Böylelikle CHP tarafından yürürlüğe konulan seçim sistemi, CHP’nin 1950 seçimlerinde yaşanandan daha ağır bir bedel ödemesine sebebiyet vermiştir.

Ulusal ve yerel gazeteler seçim sonuçlarını pek çok baskı yaparak duyurmuştur. Vatan gazetesi “*CHP Tam Hezimete Uğradı*” manşetini atarken, Akşam Gazetesi “*CHP’de Geniş Islahat Yapılacak*” manşetini atmıştır.¹⁷² Yerelde Yeni Adana gazetesi

bildirmektedir. Bölükbaşı ise Cumhuriyette yer alan aday listesini teyit etmekte ve partinin 42 ilde seçime katıldığını belirtmektedir.

¹⁶⁹ *Cumhuriyet*, 18 Şubat 1954, 1-6. Kanun’da yapılan değişiklik hükümleri şunlardı; seçmen kütükleri onaylı bir suretiyle partilere verilecek ve sonrasında askıya çıkarılacak, karma liste yasaklanacak, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı’na Yargıtay Başkanı getirilecekti *Resmî Gazete*, 23 Şubat 1954.

¹⁷⁰ *Cumhuriyet*, 14-15 Mayıs 1954, 1-3.

¹⁷¹ Tuncer, *1954 Seçimleri*, 211.

¹⁷² *Vatan*, 3 Mayıs 1954, 1; *Akşam*, 4 Mayıs 1954, 1

“*Seçim Umumiyetle Sükûn ve Olgunluk İçinde Cereyan Etti*” manşetini kullanırken, Maraş’ta Demokrasiye Hizmet gazetesi “*Yeni Seçim Türk Milletine ve Maraş’a Hayırlı Olsun*” manşetiyle halka seslenmiştir.¹⁷³ Seçim sonuçlarının büyük oranda netleşmesiyle Başbakan Menderes o gece yabancı basına demeçte bulunmuştur. Seçimleri kazanmanın Türkiye’de demokrasinin bir zaferi olduğunu belirten Menderes, Türkiye’nin ilerleyen süreçte huzur içinde ve istikrarlı bir şekilde büyümeye devam edeceğini ifade ederek açıklamasını “*“Memleketimizin layık olduğu istikbale doğru azimle yürümek kararını bu seçimler takviye etmiştir”*” sözleriyle sonlandırmıştır.¹⁷⁴

Seçim sonrasında oluşan yeni TBMM, 14 Mayıs’ta en yaşlı Milletvekili Ali Fuat Cebesoy’un başkanlığında X. Dönem yasama faaliyetlerine başlamıştır. Milletvekili yemini gerçekleştirildikten sonra Meclis Başkanlığı seçimine 489 oyla DP Mersin Milletvekili Refik Koraltan Meclis Başkanı seçilmiştir. Daha sonra Mecliste yapılan oylamada Cumhurbaşkanlığı’na DP İstanbul Milletvekili Celal Bayar, 486 oyla seçilmiştir.¹⁷⁵

3.4. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi

1957 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye’de çok partili siyasal yaşamın dördüncü genel seçimidir. Ancak bu seçimin DP döneminde yapılan seçimlerden farklı yönleri vardır. Öncelikle 11 Eylül 1957 tarihinde bir erken seçim kararı alınarak, Mayıs 1958’de gerçekleşecek genel seçimin 27 Ekim 1957’de yapılacağı belirlenmiştir. Bu bakımdan, siyasi dengelerde değişiklik olmuş ve 1946 seçimleri gibi erken seçim devreye girmiştir. Diğer farklı yönü ise seçimlere hâkim olan oldukça gergin bir atmosferdir. Seçimlerden önce siyasi alanda yaşanan kutuplaşma git gide şiddetini arttırmış ve seçimden sonra da devam etmiştir. Dolayısıyla Türkiye gün geçtikçe 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesine doğru ilerlemiştir. Bu açıdan, darbeden önce yapılan son seçim olması, 1957 Milletvekili Genel Seçimini Türk siyasi hayatında önemli bir yere koymaktadır. 1957 seçimlerinin farklı yönlerinde yatan nedenleri aydınlatmak ve seçime giden süreçte siyasi atmosferin portresini çizmek adına, yaşanan temel gelişmelerin ve siyasi durumun irdelenmesi elzemdir.

3.4.1. 1954-1957 Dönemi Ülkede Yaşanan Bazı Önemli Gelişmeler

İktidardaki ilk dönemini başarılı geçiren DP, 1954 Milletvekili Genel Seçim’inde elde ettiği büyük kazanımla hareket etmişti. Bu büyük başarının getirdiği öz güven neticesinde attığı adımlar, muhalefeti tasfiye etmek ve iktidardaki yönetim ağırlığını

¹⁷³ *Yeni Adana*, 3 Mayıs 1954, 1; *Demokrasiye Hizmet*, 3 Mayıs 1954, 1.

¹⁷⁴ *Akşam*, 3 Mayıs 1954, 1-2.

¹⁷⁵ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem X, Cilt 1, TBMM Basımevi, 1954, 5-7-8.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

arttırmaya dönük olarak görülmüş ve yansımıştır.¹⁷⁶ 1957 Seçimlerinden önce bu çerçevede yaşanan önemli gelişmelerin ilki; Emekli Sandığı Kanunu’nda gerçekleştirilen değişikliktir. 21 Haziran 1954’te çıkarılan “Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun” ile yüksek yargı organları ve üniversiteler gibi kurumlarda çalışanların yaş haddi 60’a indirilmiştir. Ayrıca söz konusu kurumlardaki kişiler 25 hizmet yılını doldurduğu zaman, kurumları gerek görürse resen emekli edilebileceklerdi.¹⁷⁷ Bu durumda iktidar, antidemokratik bir yasal düzenlemeyle yüksek yargı organlarında ve üniversitelerde tasfiye yapma zemini hazırlamıştı.¹⁷⁸

Siyasi atmosferi etkileyen ve iktidar-muhalefet ilişkilerinde sertleşmelerin yaşanmasına vesile olan gelişmelerden biri de seçim kanununda yapılan değişikliktir. Yargıyı ve üniversiteyi denetim altında alan DP, 30 Haziran 1954’te “Milletvekilleri Seçimi Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun” ile değişiklik yapmıştır.¹⁷⁹ Bu düzenlemeyle muhalefet listelerinden aday olmayı hedefleyen memurların caydırılması ve muhalefet partilerinin radyodan yararlanmaması amaçlanmıştır. Ayrıca seçimlerde karma liste yapılmasına ve partilerin seçim anlaşmaları yapmasına büyük ölçüde son verilmişti.¹⁸⁰ DP’nin otoriterleşmeye yönelik algılanan bir diğer uygulaması ise Malatya ilinin ikiye bölünerek Adıyaman’ın il haline getirilmesi ve Kırşehir’in il olmaktan çıkarılarak ilçe yapılması olmuştur.¹⁸¹ Bu gelişme, Malatya’nın seçimlerde CHP’yi, Kırşehir’in de CMP’yi tercih etmesinden dolayı DP’nin siyasi nedenlerle adı geçen bölgeleri cezalandırması olarak görülmüştür.¹⁸² İktidar ve muhalefeti sürekli karşı karşıya getiren bu gelişmelerin yaşanması, DP iktidarının yeni döneminde yaşanacak ilişkilerin sinyallerini vermiştir. Nitekim 1954’te yapılan Muhtarlık Seçimi ve 1955 yılında yapılan İl Genel Meclisi ve Belediye Seçimlerine muhalefet partileri kısmen katılmıştır. Muhtarlık Seçimine sadece DP ve CHP girerken, 1955 Yerel Seçimine CHP ve CMP katılmamıştır.¹⁸³

DP iktidarında geçen 1955 yılı, 1957 Seçimlerine etki eden en önemli gelişmelerin yaşandığı yıldır. Eroğlu tarafından “*Menderes iktidarının en kritik yılı*” olarak tanımlanan bu süreçte muhalif kesimler üzerinde baskı yoğunlaşmış, ekonomide yaşanan sıkıntılar artmış ve Kıbrıs Meselesi alevlenerek 6-7 Eylül Olayları meydana gelmiştir. Öyle ki CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek çıktığı Karadeniz gezisinde

¹⁷⁶ Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, 266.

¹⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, 217-255.

¹⁷⁸ Erol Tuncer, *1957 Seçimleri*, TESAV Yayınları, 2012, 14.

¹⁷⁹ Resmi Gazete, 30 Haziran 1954, 46-49.

¹⁸⁰ Tuncer, *1957 Seçimleri*, 15.

¹⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi, 164-189-343-382.

¹⁸² Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 101-102. DP, Kırşehir’in ilçe yapılmasını ekonomik ve coğrafi nedenlere dayandırmaktaydı. Buna rağmen, şehrin iki dönemdir DP’den yana değil de, Osman Bölükbaşı etkisindeki CMP’den yana olması dolayısıyla bu kararın alındığına inanılmıştır. Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, 183-184.

¹⁸³ Tuncer, *1957 Seçimleri*, 21-27; Fahir Giritlioğlu, *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, Ayyıldız Matbaa, 1965, 318.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

söylemi dolayısıyla tutuklanmıştır. Diğer taraftan gazetelere yayın yasağı getirilmiş, Hüseyin Cahit Yalçın, Metin Toker, Bedri Faik Enik gibi önemli gazeteciler de tutuklanmıştı.¹⁸⁴ Baskı ortamının yoğunlaşmasının haricinde ekonomide yaşanan sıkıntıların arttığı bu dönem de, iktisadi politikaların olumsuz sonuçlar yarattığı düşünülmeye başlanmıştır. Bilhassa 1954 yılının temmuz ayından itibaren enflasyon yükselme trendine girmiş, piyasada birçok üründe kıtlık çıkmış ve karaborsacılık yaygınlaşmış hatta Türkiye ABD’den buğday ithal etmek durumunda kalmıştır. Ancak DP’nin gidişat karşısında almaya çalıştığı önlemler büyümekte olan krizin önüne geçememiştir.¹⁸⁵ Ekonomide yaşanan bu olumsuzlukların ülkedeki atmosferi etkilediği bir ortamda, iktidar yürüttüğü faaliyetler neticesinde sert eleştirilerle karşılaşmıştı ve halk nezdindeki popülaritesini git gide kaybediyordu. Bu nedenle dönemin Başbakanı Adnan Menderes basına ve eleştiri kanallarına yönelik önlem almak üzere ispat hakkını kaldırın yasayı gündeme taşımıştır.¹⁸⁶ Bunun üzerine DP içinde Menderes’e karşı muhalif olarak bilinen 11 milletvekili, 2 Mayıs 1955’te TBMM’ye, basına ispat hakkını tanıyan bir tasarı önermişlerdir.¹⁸⁷ “İspatçılar” olarak tanınan bu muhalif milletvekillerine daha sonra parti içinde önemli figürlerden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Sabahattin Çıracıoğlu, Ekrem Hayri Ürgüplü de katılmışlardır. İspatçıların sayısı artarken Adnan Menderes’in onlara olan sert tavrı değişmemiş, uzlaşma ortamı yaratılmaya çalışılmasına rağmen bir sonuç alınamamış ve öneri geri çekilmemiştir. Bu hadiseler üzerine DP Haysiyet Divanı, 15 Ekim 1955’te muhaliflerden dokuz ismi partiden ihraç etmiştir. Dokuz ismin partiden ihracı üzerine on iki milletvekili DP’den istifasını açıklamıştır.¹⁸⁸ Bu durumda DP’nin içinden yeni bir parti doğmuştur. İhraç edilen isimler, 19 Aralık 1955’te Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu liderliğinde Türk Demokrasi tarihine adını Hürriyet Partisi (HP) olarak geçiren siyasi kuruluşu oluşturmuşlardır.¹⁸⁹ HP tarafından Ankara Bulvarı Palas’ta bir kuruluş toplantısı tertip edilmiştir. Bu toplantıya DP adına İzmir Milletvekili Muammer Çavuşoğlu, CHP adına ise İsmet İnönü katılım sağlamıştır. Toplantıda HP üyelerinin İnönü ile samimi

¹⁸⁴ Tekin Erer, *On Yılın Mücadelesi (Türkiye’de Parti Kavgalarının 2.Cildi)*, Ticaret Postası Matbaası, 1963, 253-254; Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, 334-337.

¹⁸⁵ Yaşar Baytal, “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 40, 2007, 556-557.

¹⁸⁶ Diren Çakmak, “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958), *Akademik Bakış*, Cilt 2, Sayı 3, 2008, 157.

¹⁸⁷ *TBMM Zabıt Ceridesi*, 526. Bu 11 milletvekili şu isimlerden oluşmaktaydı: Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, Seyfi Kurtbek, Kasım Küfrevi, Turan Güneş, Şeref Kâmil Mengü, Ekrem Alican, Raif Aybar, Muhlis Bayramoğlu, Mustafa Ekinci, İbrahim Öktem. Mustafa Albayrak, “Hürriyet Partisinin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 71, 2008, 348).

¹⁸⁸ Albayrak, “Hürriyet Partisinin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, 351-353.

¹⁸⁹ Çakmak, “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958), 162-163.

görüntüler vermesi basında; “HP’nin İnönü’nün kollarında dünyaya geldiği” yorumlamalarına neden olmuştur.¹⁹⁰

Dönemin en önemli gelişmesi ise Kıbrıs meselesi ve 6-7 Eylül Olaylarıdır. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde dostane bir hazine devralan DP ilişkilerin bu yönde devam etmesi için çaba harcamıştır. İki ülkenin 1952’de NATO’ya kabul edilmesiyle ilişkilerin boyutu bir adım daha ileriye doğru gitmiştir. Keza bu yakınlaşma Balkanlar’da bir üçlü ittifak doğurmuştur. 25 Şubat 1953’te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir Balkan Paketi imzalanmıştır.¹⁹¹ Böyle bir ortamda İngiltere’nin, kontrolü altında yer alan Kıbrıs’tan çekilmesi Kıbrıs sorununu gündeme getirmiştir. Bu konuda Yunanistan’ın, Kıbrıs adasını Rumlara bırakma talebi Türk-Yunan ilişkileri açısından olumsuz bir sürecin başlangıcı olmuştur.¹⁹² Hatta Yunanistan sorunun boyutunu büyütürken, adanın kendilerine teslim edilmemesi durumunda meseleyi Birleşmiş Milletlere taşıyacağını ilan etmiştir.¹⁹³ Sorunu çözüme kavuşturmak adına, İngiltere araya girerek, Türkiye ve Yunanistan’ın katılımıyla üçlü bir konferans düzenlenmesini öngörmüştür. Bunun üzerine 29 Ağustos 1955’te Londra’da bir konferans tertip edilmiştir. Konferansta her iki tarafın da sert tutumları görüşmeleri çıkmaza sokmuştu. Bu esnada Türkiye’de 6-7 Eylül Olayları patlak vermiştir. İstanbul Expres gazetesinde, Selanik’teki Atatürk Evi’ne bombalı bir saldırı düzenlendiğine dair çıkan haber ülkede büyük bir infiale sebebiyet vermiştir.¹⁹⁴

1955 yılında yaşanan bu temel gelişmeler iktidara yönelik eleştirileri ve tutumları sertleştirmiş, iktidar da buna karşılık olarak antidemokratik ve otoriter uygulamalarla önlemler almaya başlamıştır. Bu nedenle muhalefet cephesinde yer alan partiler birbirine yakınlaşma zemini bulmuşlardır. İlk olarak 6-9 Nisan 1956 tarihleri arasında toplanan CHP Meclis Grubu, yayımladığı bildiriyle ülkede yaşanan rejim sorunlarının çözülmesi için tüm muhalefet partilerini iş birliğine davet etmiştir.¹⁹⁵ Dönem dönem yakınlaşma söz konusu olmasına rağmen, birleşme girişimi belirli süre aralıklarla askıya alınmıştır. Hatta bir süre DP-CHP cephesinde yaşanan “Bahar Havası” ismi verilen yeni bir süreç başlamış, dolayısıyla muhalefet cephesinde ittifak çabaları olumsuz etkilenmiştir.¹⁹⁶ Fakat bu bahar havası olarak adlandırılan süreç 1957 Seçimleri öncesinde rafa kaldırılmıştır. Her iki cephe hattı da tekrar gerginleşerek, ağır ithamların yer aldığı söylemlere sürüklenmiştir. İktidar-muhalefet ilişkilerinin tam manasıyla

¹⁹⁰ Cengiz Şavklı, “1957 Seçimleri ve XI. Dönem TBMM ve Faaliyetleri”, *Yüzyüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, Cilt 1, 2020, 394.

¹⁹¹ Melek Fırat, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası (1919-1980) Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, haz. Baskın Oran, Cilt 1, İletişim Yayınları, 2001, 587-589.

¹⁹² Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, 2001, 104.

¹⁹³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, 2007, 529-530.

¹⁹⁴ Dilek Güven, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, 165; İlber Ortalı, *Türkiye’nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, 2010, 105-110; Aydemir, *İkinci Adam*, 208-209.

¹⁹⁵ Erer, *On Yılın Mücadelesi*, 274.

¹⁹⁶ Tuncer, *1957 Seçimleri*, 55; Burçak, *On Yılın Anıları*, 462.

bozulduğu bu süreçte, muhalefet cephesi iş birliği girişimini hızlandırmıştır. “Güç Birliği” adı altında isimlendirilen bileşim yapılan görüşmeler neticesinde sonuca varmıştır. Rejimle ilgili konuların temel hedef olarak belirlenmesi üzerine, CHP, CMP ve HP arasında 4 Eylül 1957’de bir taahhütname imzalanmıştır.¹⁹⁷ Bu sırada devreye giren DP, muhalefet sathındaki iş birliğini önlemek amacıyla seçim kanununda bazı değişiklikler gerçekleştirmiş ve muhalefeti baskın bir seçimle yakalamak için seçim tarihini daha erkene almıştır. Böylece muhtemel bir seçim ittifakının önüne geçmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda DP meclis grubunda görüşüldükten sonra TBMM’ye sunulan tasarı 11 Eylül 1957’de, muhalefetin boykot edip katılmadığı bir oylamayla kabul edilmiştir.¹⁹⁸

3.4.2. Seçime Katılan Partiler ve Propaganda Faaliyetleri

Milletvekili Genel Seçiminin erkene alınması ve Resmî Gazete ’de yayımlanarak ilan edilmesinin ardından seçim ülke çapında seçim hazırlıkları başlamıştır. Seçim kararının alınmasıyla beraber CHP, DP, CMP ve HP hazırlıklarını hızlandırırken; TKP seçimi boykot etme kararı almıştır.¹⁹⁹ Dolayısıyla 1957 seçimlerine CHP, DP, CMP, HP ve Vatan Partisi (VP) olmak üzere 5 parti katılmıştır. VP seçimlere sadece İstanbul ve İzmir’de girmiştir. 1957 seçimlerinde, seçmen sayısı bir önceki seçimlere kıyasla yaklaşık 1.800.00 kişi artarak 12.078.623 olmuştur. Fakat seçime katılım oranında ciddi bir düşüş görülmektedir. Seçime katılım oranı 1950’de %89,3, 1954’te %88,6 iken 1957’de %76,6’dır. Diğer taraftan bu seçimlerde milletvekili sayısı 541’den 610’a yükselmiştir.²⁰⁰

3.4.2.1. Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

1958 yılının Mayıs ayında gerçekleşecek seçimlerin öne alınması ve ilgili mevzuatta yapılan yasa değişiklikleri, partilerin seçim çalışmalarını belirli bir çerçevede tutmasına sebebiyet vermiştir. CHP’de bu doğrultuda diğer partiler gibi adayların ilan edilmesiyle beraber seçim kampanyasını başlatmıştır. CHP aday yoklamaları 29 Eylül’de ülke genelinin tamamında yapılmıştır.²⁰¹ CHP Milletvekili adayları 5 Ekim’de kamuoyuna ilan edilmiştir. CHP tüm illerde seçime katılıyordu. Aday listesinde yer alanların %85’i teşkilatlar tarafından seçilen isimlerdi. 556 kişiden oluşan aday listesinde, mesleki grup dağılımı şöyleydi: 211 hukuk, 59 tıp, 58 tüccar, 57 çiftçi, 36 mühendis, 30 gazeteci, 21 idari görev sahibi, 20 sanayici, 18 eğitimci, 12 ekonomist, 10

¹⁹⁷ *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1957, 1; Erer, *On Yılın Mücadelesi*, 296.

¹⁹⁸ *TBMM Zabıt Ceridesi*, 685-737; *BCA*, 30.1.0.0.45.268.9.

¹⁹⁹ *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1957, 1-5

²⁰⁰ *TÜİK*, 25

²⁰¹ *Cumhuriyet*, 25 Eylül, 1957, 1.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

maliyeci, 9 işçi, 9 ziraatçı, 6 eczacı.²⁰² CHP genel merkezi adaylardan seçim bölgelerine dağılarak, belirlenen seçim kampanyası dahilinde propaganda çalışmalarına başlamalarını ve seçimlerden sonra ise izlenmesi gereken politikalara dair bir taahhütname imzalamalarını istemiştir.²⁰³

CHP 1957 Milletvekili Genel Seçiminde resmi seçim kampanyasını aday listesinin ilanından itibaren başlatsa da seçimlere dair altyapı hazırlıkları daha öncesinde başlamıştır. CHP genel merkezi seçim tarihinin resmileşmesiyle, seçim işlerini organize etmek üzere, Seçim, Hukuk ve Propaganda Komiteleri tertip ederek 16 Eylül’den itibaren yoğun bir çalışma mesaisine girmiştir.²⁰⁴ CHP’nin seçim kampanyası hükümet raporlarına yansıyan arşiv belgesinde yer almıştır. Buna göre, CHP propaganda stratejisini özünü ekonomik, siyasi, dini ve bölgesel bazda ele alınan konulardan oluşturmuştur. CHP’nin propaganda maddelerinde, ele alınan konulardan rejim meselesi ve ekonomik kriz iddiası en çok gündemde tutulan konulardır. İlk etapta, ekonominin kötü bir vaziyette olduğu, gelinek noktada temel gıda maddeleri, ithal mallar, yedek araç gereç parçalarının bulunamaması sebebiyle piyasada kıtlık yaşandığı ön planda tutulmuştur. Ayrıca enflasyon ve diğer koşullar nedeniyle hayat pahalılığının tahammül edilemez bir doğrultuda olduğu, Türk parasının değer kaybettiği, köylü ve işçi kesiminde emeğin karşılığını yitirdiği, fabrikaların çalışmadığı, lüzumsuz açılış törenleriyle devletin fuzuli masrafa sokulduğu ve Milli Korunma Kanunu’nun küçük esnafı ezdiği bu nedenle kaldırılacağı, gibi konular vurgulanarak tüm bu olumsuzlukların düzeltileceği vaat edilmiştir.²⁰⁵ Siyasi alanda, antidemokratik kanunların (basın, yargı, seçimler, toplantı kanunları) değişmesi gerektiği, anayasa mahkemesi kurulacağı, ispat hakkı tanınacağı, nisbi seçim usulünün getirileceğini, seçim kazanıldığı takdirde altı ay içinde yeni seçimlere gidileceği, üniversitelere muhtariyet tanınacağı, hükümetin Kıbrıs politikasının yanlışlığı gibi konular propaganda ve vaat olarak işlenmiştir. Ayrıca dini ve zirai propagandalarda da önemli gündem maddeleri öne sürülmüştür. Dini okulların CHP döneminde açılmış olduğu, DP’nin köylülere yönelik vaatlerini gerçekleştirmediği, köylülerin kandırılmış olduğu, köylünün Ziraat Bankasına borçlandığı ve bu borçların bir kısmının affedileceği etkin bir şekilde propaganda konusu olarak yürütülmüştür. Propaganda çalışmalarına bölgesel bazda da yaklaşılmış ve bölgelerin dinamiklerine göre stratejik konular belirlenmiştir. Bu kapsamda, Batı’da, tütünün ucuza alındığı, pancar fiyatlarının düşük olduğu, işçilere grev hakkı tanınacağı, İzmir’de Yunan bayrağının çekilme hadisesi propaganda unsuru

---

²⁰² *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1957, 1-5; Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, 169.

²⁰³ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, 97-98.

²⁰⁴ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 419.

²⁰⁵ BCA, 30.1.0.0.43.254.17; Mustafa Albayrak, “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 67-68-69, 2007, 67-69; Turan, *Türk Devrim Tarihi-Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)*, 155-158.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

olarak yürütülürken, Doğu’da iktidarın bütün fabrika, yol ve imar faaliyetlerini Batı’da gerçekleştirdiği bu nedenle Doğu’nun ihmal edildiği ayrıca vurgulanmıştır.²⁰⁶

CHP’nin seçim kampanyası yukarıda aktarılan bu vaatler ve ele alınan konular doğrultusunda yürütülmüş; afişler, broşürler ve seçim beyannamesi gibi dokümanlar bu konuların dile getirilmiş halleri olmuşlardır. Bu temel propaganda araçları arasında afişler son derece efektif bir yer tutmuştur. Söz konusu afişler, dönemin şartları çerçevesinde toplumsal, siyasal ve ekonomik altyapıya sahip sloganlardan oluşturulmuştur. Toplumsal altyapıya sahip afişlerden bazıları şu şekildedir: “İşçi Vatandaş: Dolgun ücret, işinde emniyet, kesende bereket istiyorsan reyini CHP’ye ver!”, “İşçi Vatandaş: Sendika hürriyetini, ücretli senelik izini, grev hakkını, işsizlik sigortasını sana CHP sağlayacak!”, “Köylü yurttaş: Seni aldatanlara rey verme CHP’nin özü, sözü birdir.”²⁰⁷ Siyasal altyapıya sahip afişler şöyleydi: “Aday kayırmağa, hırsızlıklara, kötü idareye, gelişi güzel işlere, dalkavuk radyoya, PAYDOS!”, “Demokrasiyi kurduk, tamamlayacağız. Mayıs 1958’de hür seçim”, “Vatanı kurtaran CHP Sivas’ta doğdu!”, “Altı ok atanın emaneti, CHP o emanetin bekçisidir.”²⁰⁸ Ekonomik altyapı sahibi afişler ise şunlardan meydana gelmekteydi: “Ne yazık ki Traktörü öküzle çekiyoruz!”, “Kahve gitti adı kaldı yadigâr...”, “Fiyatı artmayan tek madde: Ekmek”, “Kuyruk, kuyruk, kuyruk bu mu bolluk?”²⁰⁹

Temel propaganda argümanı olan broşürler de önceki seçimlerde olduğu gibi CHP’nin propaganda araçları arasında yer almıştır. Fakat CHP diğer siyasi partilere nazaran broşür konusuna pek önem vermemiştir. Bu konuda Kadri Unat’ın aktardığına göre, CHP üç farklı broşür yayımlamıştır. İlki, parti mensupları ve sandık görevlilerine dair olup seçim hilelerini alan bir genelgedir. Diğer, “Seçim Kanunun Tatbikatı Sırasında Partililerin Dikkat Edeceği Hususlar” isimlidir. Son olarak diğer materyal ise, “Sandık Kurullarında Bulunacak Müşahitlerin Dikkat Edecekleri Hususlar” adlı broşürdür. Böylece CHP broşürleri, partinin görüş ve ilkelerini içermekten çok parti mensuplarını bilgilendirici mahiyette olmuştur.²¹⁰ CHP miting sahalarında sergilediği tutumlarla da propaganda unsurlarını net olarak yansıtmaktadır. Buna dair ipuçları verebilecek pek çok miting konuşması yapılmıştır. Örneğin, CHP’li hatiplerin Giresun’da yaptığı bir açıklama; “*Demokrat Parti iktidarı buğdayı size 20 kuruştan veriyor. Fakat hayvanlarınıza arpayı 30, hatta 40 kuruştan veriyor. Size bunu, reylerinizi kendisine vermeniz için yapıyor. Eğer hayvanlarınız da oy kullanabilselerdi, onlara da belki 15 kuruştan arpa dağıtırlardı*” şeklindedir. Yine CHP’de seçim

²⁰⁶ BCA, 30.1.0.0.43.254.17; BCA, 30.1.0.0.43.254.2.

²⁰⁷ Milli Kütüphane Arşivi, 1957 Seçim Afişleri, Ergin, *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasal Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, 60.

²⁰⁸ Ergin, *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasal Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, 60; Alçora, *Türkiyede Siyasal Parti Propagandası (1946-1960)*, 421.

²⁰⁹ Alkan, “Seçim Afişleri, Parti Amblesleri ve Demokrasi Tarihimizde Dair Notlar”, 104-105; Ergin, *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasal Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, 74-77.

²¹⁰ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 420-421.

kampanyasının baş aktörü İnönü, “...Pahalılık yok, bolluk ve refah var efsanelerini dinlemeyen kalmadı. Emekli albay akşam yemeği olarak ekmeğini çaya batırıp yiyor. Siz köylünün Sipahi sigarasından bahsediyorsunuz. Her mahallede milyoner yetişiyor sözü, sizin övünme sözünüzdür. Bu kadar vahim bir işareti bize mal edemezsiniz. Sizin imar anlayışınız dayanılmaz belâ halini almıştır” diyerek iktidarı ekonomi konusunda sert bir şekilde eleştirmiştir.²¹¹ Sahalarda halkın yaşadığı ekonomik sıkıntılara özenle dikkat çekilmiş, bu konuda kısa ve basit mesajlar yoluyla iktidar eleştirilmiştir. Yine örnek vermek gerekirse, “Hasta var, ilaç yok”, “Suç var ispatı yok”, “Kara zeytin, kara elmas oldu”, “Taş Devri, Tunç Devri, Şimdi de Yıkım Devri.”²¹² CHP 10 Ekim 1957’de ise bir başka önemli seçim argümanı olan beyannamesini yayımlamıştır. İki kısmı hedefleyen beyannamenin birinci kısmında, iktidara yönelik eleştirilere yer verilirken ikinci kısmında CHP iktidarında yapılacak icraatlara yer verilmiştir.²¹³

3.4.2.2. Demokrat Partinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

DP’de seçim hazırlıkları çerçevesinde propaganda işleri parti Genel Sekreteri Kastamonu Milletvekili Basri Aktaş önderliğinde organize edilmiştir. 13 Eylül 1957’de DP Genel İdare Kurulu Adnan Menderes başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıda seçimlere yönelik propaganda ve aday yoklamaları meseleleri üzerine kararlar alınmıştır.²¹⁴ DP’nin resmi seçim kampanyası milletvekili adaylarının ilan edilmesiyle başlamıştır. 2 Ekim 1957’de aday yoklaması gerçekleştirilmiş ve aday listesi 7 Ekim 1957’de YSK ya bildirilmiştir. Buna göre DP, 67 ilde 610 adayla seçime katılıyordu. DP listelerinde bir önceki döneme göre 296 yeni isim yer almıştır. Listeye giren yeni adaylardan hemen hemen yarısını hukukçular oluşturmuş, bunun yanı sıra doktor, tüccar ve çiftçiler de büyük yer edinmiştir.²¹⁵

DP’nin 1957 seçimlerinde yürüttüğü propaganda, 1954 seçimlerinde olduğu gibi stratejik olarak iki temel unsura dayandırılmıştır. Bunlardan ilki, DP iktidarı süresince gerçekleştirilen icraatları özellikle de kalkınma-imar faaliyetlerini tek parti dönemiyle karşılaştırmalı bir şekilde gündeme getirmek, diğeri de başta CHP olmak üzere muhalefet partilerinin eleştiri ve suçlamalarını cevaplandırmak olmuştur.²¹⁶ Bu propaganda çalışmalarının bilfiil yürütücüleri Başbakan ve DP Genel Başkanı Adnan Menderes ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmuşlardır. DP, muhalefet partileri tarafından yürütülen ekonomik kriz propagandasına, ülkenin büyük bir iktisadi

²¹¹ *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1954, 1-5; Turan, İsmet İnönü ve Tek Dereceli Seçimler (1946-1950-1954-1957) Üzerine Seçmeler.

²¹² T. Barış Mahmutoglu, 1923-1960 Yılları Arasında CHP’nin Seçim Çalışma ve Propagandaları, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015, 458.

²¹³ *Beyannameler*, 187-199.

²¹⁴ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 390.

²¹⁵ *Vatan*, 8 Ekim 1957, 1-5.

²¹⁶ Eroğlu, *Demokrat Partinin Genel Seçim Vaatleri (1946-1957)*, 170.

kalkınma içinde olduğu şeklinde karşılık vermiştir. Ülkedeki ekonomik kalkınmanın köylerde büyük gelişmeler sağladığı ve oluşturulan yeni iş alanları sayesinde refah seviyesinin yükseltildiği savunulmuştur. Bu iddiayı kanıtlamak için fabrikalar, yollar ve konutlar inşa edilmiş, ilgi ve alakayla takip edilmesi sağlanan temel atma ve açılış törenleri düzenlenmiştir. Hatta seçimlerden önce bir dizi yeni sanayi tesisinin açılış töreni yapılmıştır. Bu kalkınma faaliyetlerinin sürdürülmesi halkın seçimdeki desteğine bağlanmıştır.²¹⁷ Öte yandan iktidar partisi, kalkınma faaliyetlerine yönelik yeni bir slogana imza atmıştır: “*Her mahallede bir milyoner yaratacağız!*” bu slogan öncülüğünde Menderes’e göre, her mahallede bir milyonerin mevcudiyeti, o mahallede bir düzine yüz binlik ve on binlik ailenin varlığı demektir.²¹⁸ Muhalefetin bu yönde eleştirilerine sert bir cevap veren Menderes, Trabzon’da İnönü’ye yönelik şu sözleri sarf etmiştir: “*İsmet Paşa Buhran vardır diyor. Buhran, İsmet Paşanın kendi kafasındadır sevgili vatandaşlar İsmet Paşa hastadır. İsmet Paşa Malta humması gibi, Asya gribi gibi bir nevi hastalığa müpteladır. O hastalığın adı da iktidardır. (...) Memleketimiz en geniş bir refah ve saadetin eşiğinde.*”²¹⁹ DP’ye göre ülke, sosyo-ekonomik durum itibarıyla CHP döneminden çok daha iyi bir haldeydi. Bu teori seçim kampanya sürecinde, DP’lilerin sıklıkla kullandığı bir propaganda yöntemi oldu. Geçmişe dönük bu propaganda ile eğer CHP’ye oy verilirse eski karanlık günlerin tekrar geleceği ifade edilerek seçmene kendilerini en iyi alternatif olarak sunuyorlardı.²²⁰ Bu konuya dair önemli bir ipucu Kocaeli’nde yapılan seçim konuşmasında yer almıştır: “*Şimdi muhalefet süpürgecinin, fasulyenin, soğan ve sarımsağın pahalılığından bahsediyor. O muhalefet ki, şekeri 5 liraya yedirmiş, vatandaşların ölüsünü gömerken örtecek kefeni temin edecek imkânı bırakmamıştı.*”²²¹ Dolayısıyla tek parti dönemiyle yedi yıllık DP döneminin mukayese edilmesi, DP propagandasının önemli bir ayağını oluşturmuştur. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’da muhalefetin kendisine yönelttiği eleştirilere rağmen, DP propagandasını memleketin kalkınması, refahı ve yapılan icraatlar ekseninde değerlendirmiştir. Bayar, 12 Ekim 1957’de gerçekleştirilen Isparta mitinginde, köylülerin refah seviyesindeki artış ve sanayideki atılımlara dikkat çekmiş, aynı gün Antalya’da ise iktidarı öven icraatlar üzerine dikkatleri yöneltmiştir.²²²

DP seçim süresince muhalefet tarafından maruz kaldığı eleştirilere geniş bir yer ayırmıştır. Bu kapsamda, muhalefetin önemli ithamlarından biri DP’yi dini duyguları istismar etmekle suçlamak olmuştur. Örneğin iddialara göre, Gaziantep’te DP’li kitleler 16 yıl önce CHP’liler tarafından gömülen ve iki gün önce bir kuyudan çıkarılan Kur’an-

²¹⁷ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, 100-101.

²¹⁸ Taşkın Tuna, *Adnan Menderes’in Günlüğü (Siyasete Karışan Kan)*, Şule Yayınevi, 2007, 181.182.

²¹⁹ *Vatan*, 14 Ekim 1957, 1.

²²⁰ Adem Özküçük, *Türk Basınında 1950-1957 Dönemi Seçim Propagandaları*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012, 204.

²²¹ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 396.

²²² *Vatan*, 13 Ekim 1957, 1-5.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

ı Kerim bulduklarını öne sürmüşler ve bu meseleyi propaganda yapmışlardır.²²³ Yine Başbakan Menderes Kayseri’de gerçekleştirdiği mitingde, DP iktidarının 7 yılında 15.000 cami inşa edildiğini açıklamıştır. Bu gibi pek çok dini konu seçim söylemlerine girmiştir. Ancak DP dini duyguların istismar edildiğine yönelik eleştirileri kabul etmemiştir. Bu doğrultuda İçişleri Bakanı Namık Gedik; “*Dinin aziz ve mukaddes gayesini kendi şuuruz ve menfur emellerine alet etmek isteyenlere karşı da amansız ve kararlıyız*” ifadeleriyle iktidarın irticaya karşı dikkatli olduğunu savunmuştur.²²⁴ DP muhalefetin iş birliği meselesini, demokrasi ve milli irade kavramlarını, diktatörlük iddialarını da kesin bir tavırla propaganda konuları arasına yerleştirmiştir. Bu yönde tarafına yapılan eleştirilere bilhassa Menderes sert üsluplarla cevap vermiştir.²²⁵

DP, seçim sürecinde yukarıda işlediği konuları aktaran propaganda araçlarının üzerinde hassasiyetle durmuştur. DP icraatları, seçim vaatleri ve propaganda konuları seçim propaganda materyallerine yansıtılmıştır. Tüm bu konular afişlerde, broşürlerde, sloganlarda ve bildirilerde DP’nin tekrar seçilmesi gerektiği koşuluna bağlanmıştır. Bu açıdan, DP seçimlerde kullanacağı afişleri hazırlanmadan evvel yurt dışından pek çok miktarda afiş getirtmiştir.²²⁶ Bu afişlerde en çok örnek alınan Konrad Adenauer’in Alman ekonomisindeki kalkınma-imar faaliyetlerini anlatanlar olmuştur. Böylece DP iktidarı boyunca yapılan icraatları, ülkede yaşanan gelişmeleri ve Adnan Menderes’in çalışmalarını içeren afişler hazırlanmış, her birinden en az 100.000 adet bastırılması uygun görülmüştür.²²⁷ Bastırılan bu afişler mitingler başlamadan önce Türk Hava Yolları (THY)’ndan kiralanan iki adet uçakla Anadolu’ya dağıtılmıştır.²²⁸ Bu afişler tıpkı diğer parti afişleri gibi toplumsal, siyasal ve ekonomik altyapılara sahipti. Bunlardan belli başlı olanları örnek vermek gerekirse; “Daha çok iş, işçiye refah ve emniyet”, “Köylü Vatandaş, DP seni kimseye ezdirmez”, “Her köye su, her köye yol, her köye mektep”, “Rey çalanı, mazbata sahtekârlığı yapanı, dayak atanı unutma, oyunu DP’ye ver”, “Az laf çok iş”, “Yedi yılda Türkiye’yi büyük devlet yapan DP’ye reyini ver”, “Onların ucuzluk dedikleri şey, senin mahsulünü ucuza almaktır”, “Daha çok yol daha çok fabrika daha çok refah istiyorsan reyini DP’ye ver.”²²⁹ Afişlerin yanı sıra DP’nin önem arz eden diğer propaganda malzemesi broşürlerdir. DP, CHP’nin aksine broşürlere daha çok önem vermiş ve çok sayıda broşür yayımlayarak bu propaganda yönteminden oldukça faydalı bir şekilde yararlanmıştır. Broşürler arasında en çok

²²³ *Cumhuriyet*, 23 Ekim 1957, 1-5.

²²⁴ *Zafer*, 17 Ağustos 1957, 1-4.

²²⁵ Burçak, *On Yılın Anıları*, 489.

²²⁶ Bu afişlerin arasında Federal Almanya’da girdiği seçimleri kazanan Hristiyan Demokratlar Birliği’nin afişlerinin de bulunduğu bilinmektedir. Hatta Menderes yeni Alman Başbakanı Adenauer’e bir tebrik telgrafi göndermiştir. bkz: *BCA*, 30.1.0.0.7.36.15.

²²⁷ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 414-415.

²²⁸ Muzaffer Tepekaya, “Türk Basınında DP Genel Seçimleri”, *Başbakan Adnan Menderes’in Yaşamı ve Siyasal Mücadelesi*, Haz. Kabadayı ve Diğerleri, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, 2012, 336.

²²⁹ *Milli Kütüphane Arşivi*, 1957 Seçim Afişleri; *Vatan*, 10 Ekim 1957, 1; Ergin, *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasi Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, 87-88-94-96.

yayılanların, “DP Milletle Beraber” ve “Demokrat Partinin 3’üncü Zaferi” adlı broşürler olduğu anlaşılmaktadır. Broşürler pek çok sosyal, ekonomik ve siyasi mesajlar içeren bir yöntemle hazırlanarak ülkenin dört bir yanına dağıtılmıştır.²³⁰ Öte yandan DP, “Köylü” gazetesi gibi bizzat parti propagandasını yapan gazeteleri de yüz binlerce bastırarak ülkenin her tarafına bedava dağıtmıştır.²³¹ DP tüm bu propaganda araçları vasıtasıyla ülkenin kalkınması, refahı ve icraatlar ışığındaki gelişmeleri vatandaşlara yansıtıyordu. Bunu yaparken de 1957 Milletvekili Genel Seçiminde esas sloganını “Nurlu ufuklara” doğru olarak açıklamıştır.²³²

3.4.2.3. Cumhuriyetçi Millet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

CMP, 1957 Milletvekili Genel Seçimine bütün illerde teşkilatlanmış bir şekilde katılmıştır. Bu doğrultuda, 29 Eylül’de tüm yurttan aday yoklamaları yapılmış ve Milletvekili Aday listesi 7 Ekim’de ilan edilmiştir. Aday listesinin mesleki ağırlığı diğer partiler gibi hukukçulardan oluşmuştur. Buna göre, 156 avukat, 124 tüccar, 50 çiftçi, 38 doktor, 21 hâkim ve diğer gruplardan oluşan listede toplam 541 aday vardır. Ayrıca listede on iki kadın adaya yer verilmesi de basının dikkatini çekmiştir.²³³

Başta Kırşehir ve Nevşehir olmak üzere Orta-Kuzey Anadolu bölgelerinde güçlü olduğunu iddia eden CMP, 1957 Seçimlerine genel başkanından mahrum olarak girmiştir. Nitekim Osman Bölükbaşı dokunulmazlığının kaldırılmasıyla birlikte 25 Temmuz’da tevkif edilmişti.²³⁴ CMP propagandasını üç ayrı stratejik konu üzerinden gerçekleştirmiştir. Bunlardan ilki, Bölükbaşı’nın hapiste olmasıdır. Bu hadise, CMP tarafından seçim kampanyası boyunca propaganda olarak yürütülmüş, böylece “mağdur” durumu vurgulanmıştır.²³⁵ Diğeri asıl muhalefet olma iddiasıdır. Böylece hem CHP’ye hem HP’ye hem de DP’ye eleştiri yöneltilmiştir.²³⁶ Bu eleştirilere dair ipucular bilhassa miting meydanlarında yer almıştır. Örneğin partinin Beşiktaş mitinginde şu ifadeler yer verilmiştir: *"CHP.sinin mazisi önümüzdedir, bu partinin vaatleri sadece rey avcılığı içindir. Millet nazarında dünkü Halk Partisi ile bugünkü arasında hiçbir fark yoktur. DP ise selefinin yolu üzerinde kendisine rahmet okutacak bir ısrarla devam etmekte ve milletin en mukaddes haklarını elinden almış bulunmaktadır."*²³⁷ CMP’nin en çok üzerinde durduğu diğer propaganda konusu ise, ekonomik sıkıntılar ve demokrasi sorunu olmuştur. Bu temalara CMP mitinglerinde menfi göndermeler yapılmıştır. Keza bir İstanbul mitinginde; *"Vatandaş, haftalığını fasulye tanesi ile*

²³⁰ Unat, *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, 421.

²³¹ Mahmutoglu, *1923-1960 Yılları Arasında CHP’nin Seçim Çalışma ve Propagandaları*, 443.

²³² Tevfik Çavdar, *Müntehib-i Sani’den Seçmene*, Verso Yayıncılık, 1987, 96-97.

²³³ *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1957, 1-4-5.

²³⁴ *Cumhuriyet*, 26 Temmuz 1957, 1.

²³⁵ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, 99.

²³⁶ Ünlü, *1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP’nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi*, 77-78.

²³⁷ *Vatan*, 14 Ekim 1957, 5.

ölçersen elinde kaç fasulye kalır? Şaşırma, elbette bundan sonra böyle sualleri okuldaki çocuğunun elinde çok göreceksin” şeklindeki ifadeler yer verilmiştir.²³⁸ CMP kurmayları bir başka mitingde ise, *“Gölgesinde konuştuğum üniversite çatısından hicap duyuyorum. Çünkü o üniversiteyi, üniversite yapan ilim adamları mevkilerinden emin değillerdir. Bunu bu hale getirenler tarih karşısında utanmalıdırlar”* sözleri sarf edilerek iktidara demokrasi ve özgürlükler konusunda birtakım eleştiri yöneltmiştir.²³⁹ CMP’nin genel seçim vaatleri, 21 Ekim’de yayımlanan seçim beyannamesiyle duyurulmuştur. Beynamede rejim davasından, sendikalaşma ve grev hakkına kadar siyasi, iktisadi ve sosyal meselelere dair çözüm vaatlerinde bulunulmuştur.²⁴⁰

1957 Milletvekili Genel Seçiminde, CMP de diğer partiler gibi propaganda materyallerini etkin bir şekilde kullanmıştır. CMP’nin seçim kampanyasında kullandığı afişlerde öne çıkan sloganlar şunlardı: “Keyfi idareye son, pahalılığa son, haksızlığa son ve DP iktidarına son. Reyini CMP’ye ver”, “Halkın sözü hakkın sözüdür. Vatandaş diyor ki: Bu seçimde mutlaka CMP’yi deneyeceğim”, “Celal Bayar 1948’de demişti ki: Eğer yarın DP iktidara geldiği takdirde vaatlerini yerine getirmezse ve siz onu alaşağı etmezseniz milli vazifenizi yerine getirmemiş olursunuz... Vatandaş! Milli vazifeni yerine getir.”²⁴¹ Ayrıca CMP mitinglerinde göze çarpan dövizler de önemli propaganda argümanlarıydı. Bunlar, “Kim ne derse desin Atatürk’ün izindeyiz”, “Sakın hastalanayım deme, ilaç bulamazsın”, “Kıbrıs’ın taksimini değil, iadesini istiyoruz”, “Nalını mıhsız, samanını bağısız, hastanı ilaçsız, talebeyi kitapsız, şehirliyi mekânsız bırakanlar, artık yeter”, “Matbuat baskıda, demokrasi askıda”, “Demirkırat tökezledi” tarzında olup genel itibarıyla sosyal ve iktisadi temelliydi.²⁴²

3.4.2.4. Hürriyet Partisinin Seçim Propaganda Faaliyetleri

HP daha önce bahsedildiği üzere, DP’nin içinde yaşanan hizipleşmeden dolayı ayrılanlar tarafından yeni kurulmuş bir partiydi. Gerek yeni bir parti olması gerekse de yeteri kadar örgütlenememe durumu HP’nin bilhassa DP ve CHP’ye göre propaganda faaliyetlerinde geride kalmasına sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır.²⁴³ Seçimlerin en genç partisi HP, milletvekili aday yoklamalarını 29 Eylül’de gerçekleştirdi. Bu doğrultuda 7 Ekim’de ilan edilen listelere göre, HP 56 ilde toplam 530 milletvekili adayı ile seçime katılıyordu.²⁴⁴ HP aday listesinde yer alan isimlerin %70’e yakını siyasete yeni atılan adaylardan oluşmuştu. Adayların mesleki ağırlığı yine hukukçu

²³⁸ *Milliyet*, 7 Ekim 1957, 1-3.

²³⁹ *Vatan*, 13 Ekim 1957, 1-5.

²⁴⁰ *Beyannameler*, 2022, 199.

²⁴¹ *Vatan*, 3 Ekim 1957, 1; *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1957, 1.

²⁴² Mahmutoglu, 1923-1960 Yılları Arasında CHP’nin Seçim Çalışma ve Propagandaları, 454.

²⁴³ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Çev: Ahmet Fethi, Hil Yayınları, 2020, 366.

²⁴⁴ HP’nin aday göstermeyerek seçimlere katılım sağlamadığı iller şunlardır: Afyon, Ağrı, Bolu, Kırşehir, Maraş, Mardin, Nevşehir, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Van. *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1957, 1-4-5.

olmak üzere tüccar, doktor, ziraatçı ve gazetecilerden meydana gelmekteydi. Ayrıca listede 6 kadın adaya yer verilmiştir.²⁴⁵

Milletvekili aday listelerinin ilanıyla beraber seçim çalışmaları yurt genelinde yoğunlaşmıştır. Kuruluş süreci itibarıyla kamuoyunun dikkatini çeken HP tarafının, girdiği ilk seçimlerde yürüttüğü propaganda stratejilerinden en önemlileri arasında DP’den kopuşu meşru bir zemine oturtmak vardır. Dolayısıyla HP’nin esas propaganda argümanı, DP’nin kuruluşundaki ilke ve prensiplerinden saparak diktatörce davranan bir parti haline gelmiş olmasını deklare etmek olmuştur. Bu konu HP’nin afişlerinde yer alan sloganlarda ve mitinglerde kurmaylar tarafından gerçekleştirilen konuşmalarda yer almaktadır. Nitekim bu noktada seçimler öncesinde DP’den istifa eden Fuat Köprülü’nün desteği önemli olmuştur.²⁴⁶ Köprülü DP’den istifa ettikten sonra oğlu Orhan Köprülü’nün içinde bulunduğu DP’yi desteklemeye başlamıştı. Bunun önemli nedenlerinden biri değişen seçim yasası sebebiyle Köprülü genel seçimlerinde aday olamıyor ve herhangi bir partiye giremiyor olmasıydı. Köprülü’nün desteğini ve HP’nin propaganda stratejisini yansıtan Balıkesir mitingi ciddi bir göstergedir. Mitingde vatandaşlara seslenen Köprülü;” Bu seçim mücadelesi; kanaatime göre, tek parti, tek şef sistemini yeniden canlandırmak isteyen bir adam ve insana karşı koca bir milletin maddî ve mânevi iş birliğinin mücadelesidir ve bu şuur memleketin her tarafına yerleşmiştir” ifadelerinde bulunmuştur.²⁴⁷ HP’nin bu manada gerçekleştirdiği yurt gezileri ve mitinglere katılan bazı isimlerden, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Turan Güneş, Muammer Aksoy, Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Münci Kapani seçmenlerle bir araya gelerek propaganda faaliyetlerinde önemli bir güç olmuşlardır.²⁴⁸ HP’nin diğer propaganda temaları genel itibarıyla, üniversite özerkliği, antidemokratik yasalar, geçim sıkıntısı, fiyat artışları ve mal kıtlığı, muhalefet üzerindeki baskılar ve Kıbrıs Meselesinde uygulanan yanlış politikalar olmuştur.²⁴⁹

HP’nin propaganda çalışmaları boyunca kullandığı materyaller arasında afişler, broşürlerin ve mitinglerdeki dövizler dikkat çekmektedir. Aktarılanlara göre HP 1957 Milletvekili Genel Seçiminde 14 muhtelif seçim afişi kullanmıştır. Bunlar diğer partilerde olduğu gibi toplumsal, siyasal ve iktisadi sloganlara sahiptir. 350 bin adet bastırılan afişlerdeki sloganlardan bazıları şu şekildedir: “Adı demokrat, bayrağı istibdat, korkusu hakikat, sonu millettten TOKAT!”, “Hırsızla uğursuzun belası ispat hakkıdır!”, “6-7 eylüle karşı insan hakları”, “Köye oy için değil millet için gideceğiz”,

²⁴⁵ Cumhuriyet, 8 Ekim 1957, 1-4-5; Vatan, 8 Ekim 1957, 1-5.

²⁴⁶ Karpat, Türk Siyasi Tarihi, 99; 1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP’nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi, 84. Ünlü, Köprülü’nün DP’den istifası partiye ciddi zarar veren bir gelişme olmuştur. Zira bir süre sonra Menderes, İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün’e, “Onu sigara gibi arıyorum!” diyerek söz konusu bahsi dile getirmiştir. Albayrak, “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları”, 372.

²⁴⁷ Cumhuriyet, 23 Ekim 1957 1.

²⁴⁸ Kadri Unat, “Seçim Afişleri Işığında Hürriyet Partisinin 1957 Genel Seçimi Kampanyası”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 27, 2017, 277.

²⁴⁹ Mahmutoglu, 1923-1960 Yılları Arasında CHP’nin Seçim Çalışma ve Propagandaları, 451.

DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE DEMOKRAT PARTİ...Oğuz KÖSELER

“Öküzünü 3 liraya nallıyordun şimdi 15 liraya nallıyorsun”, “Grev kanununu meclise HP getirdi”, “Kuyruk+yokluk=DP”, “Vatandaş pahalılığı reyinle durdurmak elindedir”, “Şoförü yamadan, arabayı takozdan kurtaracağız”, “Milli korunma dediler, milli kurutma yaptılar.”²⁵⁰ Afişlerin yanı sıra çeşitli broşürler de partinin görüşlerini ve vaatlerini dile getirerek vatandaşları etkilemeye aracı olmuştur. Buna göre HP’nin yayımladığı broşürler şu başlıklara sahipti: “Görüşümüz”, “Hürriyet ve Refah Yolu,” “Hürriyetçi Ne Diyor”, “Daha iyi bir idare için”, “İçtimai Adaletle Doğru”, “İlerlemeye Açılış.”²⁵¹ Ayrıca HP düzenlediği miting alanlarında kullanılan dövizlerin temaları da propaganda konularını işlemiştir. Nitekim, “DP gider hürriyet gelir, ucuzluk gelir, refah gelir”, “Her şeyimi al, hürriyetimi ver”, “Yeter dediler, yeter dedirttiler”, “Fasulye gibi nimet olmak ne mutlu” şeklindeki dövizler propaganda unsurları olarak göze çarpmıştır.²⁵² Diğer taraftan HP’nin ana vaatlerini içeren seçim beyannamesi 18 Ekim 1957’de yayımlanmıştır. Parti Genel Başkanı Karaosmanoğlu’nun düzenlediği basın toplantısıyla duyurulan beyannamede ülkede yaşanan sorunlara getirilecek çözümler ve vaatler sıralanmıştır.²⁵³

3.4.3. Seçim Sonuçları

Propaganda süreci sona ermiş artık seçim günü gelmişti. Nitekim 27 Ekim 1957 Pazar sabahı saat 8.00’da oy verme işlemleri başladı ve 17.00’da bitti. 5 partinin katıldığı seçimde, oy kullanan seçmen sayısı 12.078.623 olup, oy kullanan seçmen sayısı 9.250.949’dur. Seçime katılım oranı ise %76,6’dır. Seçime katılım oranı önceki seçimlere göre oldukça düşük kalmıştır. Partilerin aldıkları oy miktarları ve milletvekili sayıları şu şekildedir:

Tablo 3.4. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (TÜİK, 2012, 25).

<i>Partiler</i>	<i>Oy Sayısı</i>	<i>Oy Oranı</i>	<i>Milletvekili Sayısı</i>	<i>Meclisteki Sandalye Oranı (%)</i>
CHP	3.825.267	41,4	178	29,18
DP	4.497.811	48,6	424	69,50
CMP	604.087	6,5	4	0,65
HP	321.471	3,5	4	0,65
BAĞIMSIZLAR	1.850	0,0	-	0

DP bu seçimlerden birinci olarak çıkıp tek başına iktidar olma gücünü devam ettirse de, 1954 Milletvekili Genel Seçimine göre önemli miktarda oy kaybına uğramıştır. Keza DP’nin aldığı oylar muhalefet partilerinin toplam oyunun gerisinde

²⁵⁰ *Cumhuriyet*, 2-8 Ekim 1957, 1-2-5; Unat, “Seçim Afişleri Işığında Hürriyet Partisinin 1957 Genel Seçimi Kampanyası”, 280-287.

²⁵¹ *Vatan*, 16 Ekim 1957, 1; Atayakul, *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genele Seçimler (1950-1954-1957)*, 376.

²⁵² *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1957, 1-7.

²⁵³ *Beyannameler*, 205; *Vatan*, 19 Ekim 1957, 1-5.

kalmıştı. Ülkenin başkenti Ankara’yı ise CHP’ye kaptırmıştı.²⁵⁴ Seçim sonuçlarını Başbakanlık binasında yakın arkadaşlarıyla birlikte takip eden Menderes’in o gece yaşadığı dramı Fatin Rüştü Zorlu; “*Adnan Bey mağlup bir kumandana ne kadar benziyor. Üstünde sadece üniforması eksik*” tanımlamasıyla ifade etmiştir.²⁵⁵ Öte yandan seçimlerin propaganda evresi kadar sonuçları da uzun süre konuşulacak olaylara sahne olmuştur. Muhalefetin seçimlerde yolsuzluk yapıldığına dair ciddi iddiaları vardı. Bu doğrultuda, 28 Ekim günü sabaha karşı İnönü bir basın toplantısı düzenlemiştir. İnönü, seçim günü yaşanan yolsuzluklarla ilgili meseleleri sıralamış, radyonun kanunlara aykırı olarak seçim sonuçlarını gün boyu DP lehine ilan ettiğini dile getirmiş²⁵⁶, birçok CHP’li seçmenin isimlerini seçmen kütüklerinde bulamadığı için oy kullanmadığını ve seçmen kartı çıkartma konusunda yetkili olan Asliye Mahkemesinin usullere aykırı davrandığını iddia etmiştir.²⁵⁷ Bu ve bunun gibi birçok iddia öne sürülmüştür. Muhalefet, 22 ilde seçim sonuçlarına itiraz ederken, DP 3 ilde seçim sonuçlarına itiraz etmiştir.²⁵⁸

11. dönem TBMM 1 Kasım’da Ali Fuat Cebesoy’un başkanlığında toplanmıştır. Burada milletvekili yemin töreni düzenlendikten sonra meclis riyaset divanı seçilmiştir. Ardından meclis başkanlığına Refik Koraltan seçilirken, Cumhurbaşkanlığına da 602 milletvekilinden 413’ünün oyunu alan Celal Bayar seçilmiştir.²⁵⁹ Seçim sonuçlarından dolayı büyük hayal kırıklığı yaşayan HP, partinin bir tabana sahip olmadığını görmüştür. Parti, Aralık 1958’de CHP ile birleşerek siyasi hayatına son vermiştir. Mecliste bulunan diğer muhalefet partisi CMP ise TKP ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak siyasi sahnede devam etmiştir.²⁶⁰

²⁵⁴ Tuncer, *1957 Seçimleri*, 145.

²⁵⁵ Samet Ağaoğlu, *Arkadaşım Menderes İpin Gölgesindeki Günler*, Yapı Kredi Yayınları, 2016, 128. Giritlioğlu ise Menderes’in, “*Allah bir daha 27 Ekim gecesinin tekrarını göstermesin*” dediğini aktarmıştır. Giritlioğlu, *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, 360.

²⁵⁶ Metin Toker de radyonun seçim sonuçlarıyla ilgili yayınlarına değinmiştir. Buna göre İnönü’nün gün içinde mevzudan haberdar olduğu vakit bu duruma engel olmak için Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’yu arayarak müracaatta bulunmuştur. Ancak durumun Menderes’e aktarıldığını, radyonun seçimle ilgili yayınına Menderes’in talimatıyla saat 14:30’dan itibaren başladığı cevabını aldığı iddia edilmiştir. Metin Toker, *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Bilgi Yayınevi, 1991, 240.

²⁵⁷ *Cumhuriyet*, 28 Ekim 1957, 1-5.

²⁵⁸ Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, 505.

²⁵⁹ *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1957, 1; Burçak, *On Yılın Anıları*, 515.

²⁶⁰ Y. Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, 1984, 201-202; A. Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Yağmur Yayınları, 2014, 96.

4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MARAŞ'TA SEÇİMLER VE SİYASET

Çalışmamızın esasını oluşturan bu bölümde, Maraş'ta genel seçimlere dair incelemelerimiz sonucunda tespit ettiğimiz bulgular aktarılacaktır. Böylece parti teşkilatlanmaları, seçim propaganda faaliyetleri ve seçimlere dair istatistiki veriler irdelenecektir. Şehirdeki parti teşkilatlanmaları kapsamında partilerin ve siyasi vaziyetin portresi çizilecek, seçim propaganda faaliyetleri doğrultusunda ise aktif çalışmalar incelenecektir. Son olarak seçim sonuçlarına dair istatistiki veriler aktararak değerlendirilmeler yapılacaktır.

4.1. Maraş'ta 14 Mayıs 1950 Seçimleri

1950 yılında Maraş'ın merkez, Afşin, Andırın, Elbistan, Göksun ve Pazarcık kazaları bulunmaktadır. Maraş'ın 1950 yılındaki nüfusu 288.631'dir. Maraş merkez kazadan sonra nüfusu en yoğun ilçeleri sırasıyla Elbistan, Pazarcık, Afşin, Göksun ve Andırın'dır. Maraş'ta dönemin Belediye Başkanı Salman Zülkadiroğlu'dur.²⁶¹

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimine Maraş'ta CHP ve DP olmak üzere iki siyasi parti katılmıştır. Bu dönemde MP ve MKP'nin Maraş'ta teşkilatlanması yoktur. Bu nedenle her iki parti de Maraş ilinde seçime katılmamışlardır.

4.1.1. Parti Teşkilatlanmaları

4.1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

CHP Maraş teşkilatı oldukça yaygın bir örgütlenmeye sahiptir. 1950 yılına kadar il, ilçe, köy ve bucaklarda geniş bir teşkilat ağı oluşturulmuştu. Parti ocakları düzenlediği siyasi toplantılarla bu bölgelerde aktif faaliyet yürütmekteydi. Yıllık olarak parti ocak kongreleri düzenlenir, sonrasında ilçe ve il kongreleri bunu takip ederdi. 1950 seçimlerinden önce yapılan son Maraş CHP il kongresi, 30 Aralık 1949 tarihinde 47 delegeden 34'ünün katılımıyla Maraş Halkevinde gerçekleştirilmiştir.²⁶² Kongrede Maraş İlçe İdare Kurulu Başkanlıklarına seçilen isimler şunlardır:

²⁶¹ 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, (1961), T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 22; 1967 Maraş İl Yıllığı, 11. Salman Zülkadiroğlu 1948-1950 yılları arasında Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

²⁶² Kahraman Yurt, 31 Aralık 1949, 1.

Tablo 4.1. 1949 Yılında Maraş İl Kongresinde Maraş İlçelerinin CHP İdare Kurulu Başkanlıklarına Seçilenler (BCA, 490.1.177.707.1).

<i>İlçenin Adı</i>	<i>Ad ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Maraş	Emin Karpuzoğlu	Serbest Doktor
Andırın	Ali Yayıoğlu	Çiftçi
Pazarcık	Ökkeş Çingir	Dava Vekili
Afşin	Mahmut Demir	Makinist
Elbistan	Muin Ketizmen	Çiftçi
Göksun	Hamit Yıllankaya	Tüccar

Bahsi geçen kongrede İl İdare Kurulu asil üyeliklerine seçilen isimler ise şunlardan oluşmaktaydı; Abdülkadir Sezal, Selman Züladiroğlu, Mahmut Çakmak, Hacı Ahmet Pakdil, Remzi Öksüz, Remzi Çuhadar, Ahmet Gürün, Ali Aras, Kazım Bayazıt, Kemal Köker ve Ali Kiper. İl İdare Kurulu Başkanlığına ise çoğunlukla Abdülkadir Sezal seçilmiştir. Ayrıca Halkevi Başkanlığına da oy birliğiyle dış doktoru Turgut Kamer getirilmiştir.²⁶³

4.1.1.2. Demokrat Parti

Siyasi hayatına 7 Ocak 1946'da başlayan DP, Maraş'ta 9 Şubat 1946'da il teşkilatını kurarak faaliyete başlamıştır. DP il teşkilatı kurucu heyeti, Selahattin Hüdayioğlu başkanlığı altında Tefik Sezal, Ali Kısakürek, Ahmet Dedeoğlu, Kazım Bayazıt, Tefik Karaküçük ve Mustafa Evliya'dan oluşmuştur.²⁶⁴ DP taşra örgütü il, ilçe, bucak ve ocak kademelerinden meydana gelmekteydi. DP'nin Türk siyasi yaşamındaki bu işlevselliği, bu döneme kadar siyasetin dışında kalmış geniş bir halk kesiminin katılımını sağlamak olmuştur.²⁶⁵ Bu açıdan, DP Maraş'ta çok hızlı bir şekilde ilçe, bucak ve köylerde ocaklar açarak teşkilatlanmaya çalışmış ve toplumsal tabana sirayet etmiştir. 22 Aralık 1947 tarihinde şehir kulübü salonunda ilk Maraş DP il kongresi yapıldı. Dilek, şikâyet ve faaliyet raporlarının okunduğu kongrede, yapılan oylama sonucu İl İdare Heyeti Başkanlığına Selahattin Hüdayioğlu seçilmiştir. İl İdare Heyeti asil üyeliklerine seçilen isimler ise şunlardır; Ali Kısakürek, Dr. Şükrü Mazman, Ahmet Dedeoğlu, Süleyman Zülkadiroğlu, Bekir Kandeğer, Tefik Karaküçük ve Hanifi Güçlü. İl İdare Heyeti seçimleri yapıldıktan sonra İlçe İdare Heyeti seçimlerine geçilmiş ve başkanlık makamına Ahmet Kadioğlu oy birliğiyle seçilmiştir. İlçe İdare Heyetine seçilen diğer isimler ise şu şekildedir; Mehmet Çelebi, Mahmut Karaküçük, İsmail Zülkadiroğlu, Celal Hüdayioğlu, Lutfü Aksüek ve Sıddık Balık. Partinin Haysiyet

²⁶³ Kahraman Yurt, 31 Aralık 1950, 2.

²⁶⁴ Maraş Gazetesi, 9 Şubat 1946, 1

²⁶⁵ Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, 1991, 199.

Divanına da şu isimler getirilmiştir; Veysi Kısakürek, Hacı Mehmet Dedeoğlu, Şeref Hüdayioğlu, Ahmet Bingöl ve Necati Bingöl.²⁶⁶

DP Maraş merkez teşkilatı, parti teşkilatlanma faaliyetleri kapsamında Genel Başkan Celal Bayar'ı Maraş'a davet etmiştir.²⁶⁷ Bu doğrultuda 19 Haziran 1948 tarihinde DP Genel Başkanı Celal Bayar Maraş'a gelmiştir. Keçiler tren istasyonunda Maraş ve Antep DP mensupları tarafından karşılanan Celal Bayar, ilk olarak otomobillerle Türkoğlu'nu²⁶⁸ ziyaret etmiştir. Burada Türkoğlu DP ileri geleni Hanefi Güçlü'nün rehberliğinde köylülerle temas eden Bayar daha sonra Maraş merkezine geçmiştir. Maraş merkezde ise İl Başkanı Selahattin Hüdayioğlu ve İlçe Başkanı Ahmet Kadioğlu refakatinde tetkikte bulunduktan sonra halka kısa bir hitabede bulunmuştur.²⁶⁹

4.1.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri

Maraş'ta 1950 seçimlerine katılan siyasi partilerden CHP ve DP, seçim sürecinde propaganda faaliyetlerini yürütmek ve gündem yaratmak üzere çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Partiler bu doğrultuda mitingler, nutuklar, söylevler, ocak toplantıları, kahvehane görüşmeleri ve köy gezileri gibi etkinlikler düzenleyerek halkla doğrudan temas kurmuşlardır. Bu etkinliklerde, parti üyeleri halka partinin fikirlerini ve hedeflerini anlatmış, vatandaşların sorularını cevaplamış ve onların sorunlarına çözüm önerileri sunmuşlardır. Bunun yanı sıra, her iki parti propaganda faaliyetleri için afişler, broşürler ve beyannameler kullanmıştır. Bu materyallerde, partiler programlarını, vaatlerini ve düşüncelerini halka aktarmışlardır. Partiler ayrıca, istifa eden siyasi rakiplerinin haberlerini de kullanarak, kendi görüşlerini vurgulamışlardır. Maraş'ta yerel basın da partilerin önemli bir propaganda aracı olmuştur. Dönemin Engizek ve Kahraman Yurt gazeteleri bu noktada önemli birer unsurdur. Böylelikle partiler halkın dikkatini çekmiş ve parti fikirlerini halka aktarmayı başarmıştır. Bu faaliyetler, parti üyelerinin ve halkın arasındaki iletişimi güçlendirmiş ve siyasi farkındalığı artırmıştır.

²⁶⁶ *Maraş Postası*, 22 Aralık 1947, 1-2; *Engizek*, 23 Aralık 1947, 1.

²⁶⁷ DP ileri gelenlerinin açılış törenlerine, mitinglere ve yurt gezilerine büyük önem verdiği bilinmektedir. Bu kapsamda Adnan Menderes de 1950-1960 yılları arasında Maraş'a sıklıkla davet edilmiş ancak 1960 yılında Maraş'ın Kurtuluş Bayramı Kutlamaları çerçevesinde şehri ziyaret edebilmiştir. Bu konudaki bir çalışma için bkz: Cengiz Şavkılı, "Demokrat Parti İktidarının Son Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Adana, Mersin, Maraş ve Hatay Ziyaretleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Yıl 40, Cilt 119, Sayı 235, s. 205-232, 2018.

²⁶⁸ O dönemde Eloğlu olarak anılan yöre günümüzde Türkoğlu olarak bilinmektedir. Dönemin yerel basınında "Eloğlu" adıyla karşımıza çıkmaktadır.

²⁶⁹ *Engizek*, 22 Haziran 1948, 1-2.

4.1.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi

4.1.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

CHP Maraş'ta 1950 Seçimleri öncesinde yoğun bir propaganda faaliyetine girdi. Seçimlerden önce parti genel merkezi, bütün parti teşkilatına propaganda malzemesi olarak her türlü beyanname, afiş, resim ve risale gönderdi. Partiye ait binaların süslenmesi bakımından, binaların iç ve dış duvarlarına Atatürk ve İnönü'nün resimleri, vezirleri, afişleri asıldı.²⁷⁰ CHP genel merkezi tarafından seçim masrafları için il teşkilatlarına para yardımı yapıldı. Bu kapsamda, Maraş'ta seçim masraflarına karşılık olarak toplamda 10.000 lira tutarında yardım gönderilmiştir.²⁷¹

Yeni seçim kanunun belirlenmesi ve seçim tarihinin tespit edilmesinden sonra partiler propaganda faaliyetlerini hızlandırmaya başlamışlardır. Parti propagandacıları köylere, bucaklara ve kazalara dağıtılmıştı. İlk etapta oluşan faaliyetlere bakılacak olursa; CHP propagandacıları gittiği her köyde, bucakta, kazada ve halk topluluğunda, iktidar partisi ve hükümet olarak bugüne kadar yapılan işler hakkında malumat veriyor ve parti programını anlatıyorlardı.²⁷² Yine CHP kurmayları, hükümetin icraatlarının yanı sıra DP vaatlerine de dikkat çekerek, karşı propaganda yürütmekteydi. Diğer taraftan iktidar olarak CHP'nin Maraş'a son 10 yılda yaptıkları ve vaatleri hakkında önemli bilgiler verilmekteydi. Bu bağlamda, Maraş halkına hitaben şu bilgiler aktararak iktidarın propagandası gerçekleştirilmiştir:

“Ortaokul lise oldu, erkek ve kız sanat enstitüleri açıldı, pis sulu ve üstü açık dereler kapatıldı, tren hattı şehrimize getirildi, asfalt yol şehir içinden geçirildi, yeni hastane inşaatı bitirilmek üzere, röntgen cihazı geldi, ambulans arabası verildi, elektrik ve su şebekesi takviye edildi, gavur gölünün kurutulma işi halledildi ve ameliyesine başlanmak üzere; Ceyhan elektrik santralinin talibine ihalesi yapılmak üzere, hava alanı, iş bankası mevzuları ele alınmış bir durumda, halk bankası açılmış, Göksun'da ortaokullar açılmış, Elbistan'da röntgeni de bulunan bir sağlık merkezi inşa edilerek faaliyete geçirilmiş, birçok mıntikalarda imam katip kursları açılmış ve ilk okullarda haftanın muayyen gününde Müslümanlık dersleri verilmeye başlanmıştır.”²⁷³

Diğer taraftan, iktidar kanadı Maraş'ta seçim yatırımı olarak bir takım yeni icraatlar yapmaktaydı. Buna göre, Maraş'ta açılması planlanan verem dispanserinin inşaatı için 30 bin liralık ödenek ilgili makamlara aktarılmış, Acemli ve Şekerdere taraflarındaki üstü açık derelerin kapatılması için yine alakadar makamlara 22 bin liralık ödenek de gönderilerek gelişmeler vatandaşlara ilan edilmiştir.²⁷⁴ Fakat en önemli konu Ceyhan Elektrik Santrali'nin inşaatı olmuştur. Basında uzun zamandan beri önemle

²⁷⁰ BCA, 460.01.10.52.3.

²⁷¹ BCA, 490.1.10.53.2; BCA, 490.1.10.55.10.

²⁷² Cumhuriyet, 4 Mayıs 1950, 7; Kahraman Yurt, 6 Mart 1950, 1-2. Propaganda faaliyetleri CHP genel merkezinden gelen talimatlar ışığında ilerliyordu; idare kurulları nezdinde propaganda komiteleri kurulması, iyi bir teşkilat ve muntazam bir çalışma sistemi tesis edilmesi bildirilmiştir. BCA, 490.1.10.53.9; BCA, 490.1.10.52.3.

²⁷³ Kahraman Yurt, 10 Mart 1950, 1-2.

²⁷⁴ Kahraman Yurt, 13 Mart 1950, 1.

üzerinde durulan ve takip edilen santral, Maraş'a bir sanayi şehri manzarası vererek iktisadi refaha kavuşturacağı noktasında heyecanla müjdelenmiştir. Ceyhan nehri üzerine kurulacak olan hidroelektrik santralinin müjdelenmesi üzerine Maraş Belediye Başkanı bulunan Selman Zülkadiroğlu, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bir teşekkür ve minnet telgrafı çekmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü ise belediye başkanının telgrafına teşekkürlerini sunarak, bu projenin değerli Maraşlılara hayırlı ve uğurlu olması dileklerini iletmıştır. Başbakan Şemsettin Günaltay ve şehrin CHP milletvekilleri ile parti ileri gelenleri de hayırlı olsun dileklerini telgraflarla iletmışlerdir.²⁷⁵

CHP'nin şehirdeki yeni projelerinin kıyasıyla bir siyasi rekabet yarattığı görülmektedir. DP'liler ocak ve bucak toplantılarında, Ceyhan hidroelektrik santrali projesinin yalan seçim propagandası olduğunu, bu vakte kadar neden Maraş'ta hayati önem taşıyan bu projenin geliştirilmediğini, neden Maraş'ın geri kaldığını CHP'lilere soru olarak yöneltmiştir. CHP tarafından bu propagandaya verilen cevaplar şehrin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyması bakımından önemlidir. Karşı propaganda niteliği taşıyan ifadeler şöyledir: *"Maraş'ın arazisi dar, toprak mahsulleri azdır. Eskiden çok geniş olan Maraş, İstiklal Mücadelesinin ve ona takaddüm eden Umumi Harbin darbesiyle bugünkü hale gelmiştir. Şehirde sosyo-ekonomik hayat yine harpler neticesinde körelmiştir. Fakat Maraş'ı terakkiden alıkoyan ve bugünkü hale getiren sebeplerin en tahripkârı; Aile kavgaları, zümre tahakküm zihniyeti, kalkınmak için harekete geçen iyi teşebbüslerin baltalanmasıdır. Bir de mevcut ilçeleriyle merkezin devamlı irtibatını temin edecek yolların bulunmamasıdır. Bunlara ilaveten şehri refah ve bahtiyarlığa ulaştıracak fabrikalar gibi sînai ve teknik müesseselerin yokluğu zikrolunabilir."*²⁷⁶ Bu noktada CHP, Ceyhan hidroelektrik santrali projesinin Maraş'ta, bilhassa sanayi kalkınma meselesine büyük refah sağlayacağını savunmaktadır. Dolayısıyla bu projenin yalan bir seçim propaganda aracı olmadığını ve baltalanmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Maraş'ın o dönemde önemli problemlerinden biri de Gavur Gölü'nün kurutulması meselesiydi. Uzun zamandan beri köylerde yaşayan on binlerce vatandaşın sağlığını tehdit eden bu bataklık, 1950 seçimlerinden önce iktidar partisi tarafından seçim yatırımı olarak ele alınmıştır. CHP, bu sorunu çözmek için 23 Nisan'da gölün kurutulmasına başlanacağını duyurmuştur. Gavur Gölü'nün kurutulmasına başlama töreni, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Kemali Beyazıt'ın açılış kurdelesini kesmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bakan burada, yakın ve uzak köylerden gelen köylü vatandaşlar ve kalabalığa hitaben kısa bir nutuk vermiştir. Bakan, kuruyan bataklık ve bunu takip edecek olan Kumaşır, Mizmilli ve Gölbaşı bataklıklarından çıkacak arazinin topraksız köylülere verileceğini de bildirmiştir. Ayrıca Bayazıt, Gavur Gölü'nün kurutulması meselesini yalan bir seçim propagandası olarak niteleyen DP'ye ithafen,

²⁷⁵ Kahraman Yurt, 15 Mart 1950, 1; 17 Mart 1950, 1-2.

²⁷⁶ Kahraman Yurt, 22 Mart 1950, 1-2.

“...Ben hiçbir Maraşlının bu gölün kurutulmasından memnun olmayacağını ve hiçbir hemşehrimin böyle konuşacağını tahmin etmem” ifadelerini kullanmıştır. Bakanın konuşmasından sonra Maraş Milletvekili Emin Soysal kısa bir konuşma gerçekleştirmiştir.²⁷⁷ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye, Gavur Gölü’nün kurutulmasına başlanması sebebiyle Maraş Valisi Nurettin Özcöbek tarafından telgraf çekilmiştir.²⁷⁸

Maraş’ta CHP özellikle köylü seçmenlerin oyuna önem vermiştir. Kahraman Yurt gazetesinde CHP’nin köylüye vaatleri başlığıyla geniş tafsilatlı bir beyanname yayınlanmıştır. Köylüye bir rehber olma niteliği taşıyan bu beyanname; En başta köylü ve çiftçi, köyde eğitim, köyde radyo, köy yolları, köyde su, köylüye toprak, köylüye ziraat vasıtaları, köy sağlığı, tarım sigortaları gibi alt başlıklardan meydana gelmekteydi.²⁷⁹

4.1.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

CHP yöneticileri, milletvekili adayları ve partinin ileri gelenleri seçmenlerle temas etmek ve oy istemek için çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Bu etkinlikler arasında en popüler olanları miting, ocak toplantıları ve köy gezileridir. Etkinlikler yapılırken genellikle seçmenlerin yoğun olduğu bölgeler tercih edilmiştir. Meclisin feshedilmesiyle birlikte CHP Maraş teşkilatı bu faaliyetlere hız verdi. İlk etapta Maraş Milletvekili Abdullah Yayıcıoğlu seçmenlerle temas etmek, onların dilek ve arzularını dinlemek üzere Maraş’a gelmiştir. Yayıcıoğlu, Maraş merkezinde tetkiklerde bulunduktan sonra, beraberlerinde İl Genel Meclis Üyesinden Remzi Çuhadar olduğu halde 23 Mart günü Pazarcık’a gelerek seçmenleriyle görüşmüştür. Burada eski ilçedeki merkez okulunu ziyaret ederek, okula elektrikli bir çarpım tablosu hediye etmiş ve seçmenlerin dertlerini dinlemişlerdir. Geceyi ilçede geçiren Yayıcıoğlu cezaevini de ziyaret ederek tutuklu vatandaşlarla konuşmuştur.²⁸⁰

Devlet Bakanı Cemil Sait Barlas, Maraş’ta açılması planlanan verem dispanseri ile çocuk yuvası binalarının temel atma merasimini yapmak üzere 31 Mart’ta Antep’ten Maraş’a gelmiştir. Temel atma törenini müteakiben Bakan halkevinde şerefine verilen ziyafete teşrif etmiştir. Daha sonra yaptığı bir konuşmada; devletçilik ve laiklik mevzuuna temas etmiş, seçimleri CHP kazandığı takdirde yapacağı işleri anlatmıştır.²⁸¹

Seçim kampanyasında CHP’nin en önemli kozu olan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, düzenlediği yurt gezileri kapsamında 1 Nisan 1950 günü Maraş’a geldi. Özel trenle Türkoğlu istasyonuna gelen Cumhurbaşkanı, Gavur gölü ve selden yıkılan Maraş köprüağzı arasındaki demir yol köprüsü hakkında izahat alarak Maraş’a hareket etmiş,

²⁷⁷ Kahraman Yurt, 24 Nisan 1950, 1-2.

²⁷⁸ Kahraman Yurt, 28 Nisan 1950, 1.

²⁷⁹ Kahraman Yurt, 8 Mayıs 1950, 2-3.

²⁸⁰ Kahraman Yurt, 20 Mart 1950, 1; 29 Mart 1950, 2.

²⁸¹ Kahraman Yurt, 31 Mart 1950, 1; Yeni Sabah, 1 Nisan 1950, 1-5.

yolda Türkoğlu, Kılılı köylüleri tarafından selamlanmıştır. Şehir merkezinde ilk olarak Belediye'ye gelen İnönü, belediye balkonundan Maraş halkına: *"Sağ olun Maraşlılar, sağ olun Maraşlılar, sağ olun Maraşlılar! Beni bugün ihya ettiniz! Muhabbetinize ve bağlılığınıza teşekkür ederim. Burada bulunmayan Maraşlılara teşekkürlerimi ve sevgilerimi söyleyiniz..."* şeklinde seslenmiştir. Daha sonra vilayeti ve ordu evini ziyaret ederek Halkevine gelen Cumhurbaşkanı, halkevi sinema salonunda toplanmış bulunan 3000'i mütecaviz halka nutuk buyurmuştur. CHP'nin Maraş'taki seçim kampanyasını yansıtmaları bakımından, İnönü'nün en dikkat çeken sözleri şunlar olmuştur: *"...Maraş, bizim memleketin hiç olmazsa sekiz on yolunun birleştiği yerlerden biri oluyor. En mühim yerlere Maraş'tan geçmeden gidilemeyecek. Maraş'ın bu yeni vaziyeti üzerine iktisadi çalışmasıyla inkişaf ettiğini göreceğiz. Yolların birleştiği Maraş'ta gönüllerde birleşsin. Allaha ısmarladık Maraşlılar!"*²⁸²

Ülkenin her tarafında olduğu gibi, açık meydanlarda propaganda konuşmaları Maraş'ta Nisan'ın ikinci haftası fiilen başlamıştır. Haftanın pazar ve cuma günleri, her partili hatipler tarafından seçim nutukları verilmek üzere, İl Seçim Kurulu Başkanlığınca Çocuk Bahçesi ve Vakıf Tarla meydanları tahsis edilmiştir.²⁸³ Bu mitinglerde parti mensupları siyasi rekabet çerçevesinde karşı partinin konuşmalarını dikkatle dinleyip parti merkezine bilgi vermişlerdir. Bilhassa CHP'nin bu yönde hareket ettiğine arşiv belgelerinde de rastlanmaktadır.²⁸⁴ CHP Maraş'ta ilk mitingini 9 Nisan Pazar günü saat 10'da çocuk bahçesi civarında tespit edilen propaganda alanında gerçekleştirmiştir. Toplantıda Abdullah Yayıoğlu, Emin Soysal, Kâmil İdil ve Dr. Emin Karpuzoğlu birer konuşma yapmışlardır. Bu konuşmalarda dikkat çekilen en önemli nokta, CHP ve iktidar hükümetlerinin yaptığı işlerden ve başardığı hizmetlerden bahsetmek olmuştur. Ayrıca DP'nin açık hava toplantılarında ve gazetelerinde CHP aleyhinde yapılan propagandalara karşılıklar verilmiştir.²⁸⁵

Seçim kanunu gereğince partilerin propaganda faaliyetleri 10 Mayıs'ta son bulacaktı. CHP Maraş'ta seçimden önce son mitingini ise 7 Mayıs Pazar günü vakıf tarla meydanında yapmıştır. Mitingde vatandaşlara, Abdülkadir Sezal ve CHP İl İdare Kurulu Başkanı Dr. Emin Karpuzoğlu seslenmiştir. Abdülkadir Sezal, CHP'nin bir ana parti olduğunu söyleyerek memleket hayrına yapılan inkılapları, CHP ve iktidar hükümetinin başardığı hizmetleri belirttikten sonra, muhalefetin propaganda sistemi arasında yer alan unsurlara cevap vermiştir. Sezal'dan sonra kürsüye çıkan Karpuzoğlu, halka uzun bir nutukta bulunmuştur. Karpuzoğlu'nun ifadelerinde şu satırlar önem arz etmekteydi: *"... CHP Maraş'ın öz çocuklarını içinden toplayan bir aday listesiyle karşınıza çıkıyor. Bugün sizlerin yüksek takdirinize ve reyinize sunduğumuz aday listesi*

²⁸² Cumhuriyet, 2 Nisan 1950, 2; Ulus, 2 Nisan 1950, 1-7; Kahraman Yurt, 3 Nisan 1950, 1-2.

²⁸³ Cumhuriyet, 15-16 Nisan 1950, 1; Engizek, 6 Nisan 1950, 1.

²⁸⁴ BCA, 490.1.11.58.11; Engizek, 6 Nisan 1950, 1.

²⁸⁵ Kahraman Yurt, 10 Nisan 1950, 1.

sizin öz çocuklarınız ve kardeşlerinizdir. Eksiksiz kazandıracağınızdan asla şüphe eylemiyoruz."²⁸⁶

Sağlık Bakanı Dr. Kemali Beyazıt, Maraş bölgesinde seçmenlerle görüşmek, sağlık müesseselerinde tetkik ve teftişlerde bulunmak üzere ilçelere bir gezi programı tertip ettirmiştir. İlk olarak, beraberlerinde Gaziantep Milletvekili ve CHP Bölge Müfettişi Dr. Muzaffer Canbolat ile maiyetlerinde bulunan bakanlık müfettişi Hasan Polat, sâri hastalıklar uzmanı Razi Maner ver Bakanlık hususi tabibi Bekir Canip, Narlı ve Pazarcık'ta vatandaşlar ile bir araya gelmişlerdir. Bakan Narlıda bilhassa particilik yüzünden vatandaşların birbirine düşmemelerini ve bu hareketin memleket için doğuracağı zararlar noktasında önemli uyarılarda bulunmuştur. Kemal Bayazıt ve maiyetindekiler buradan Pazarcığa hareket etmişlerdir. Pazarcık'ta büyük bir halk kitlesi tarafından karşılanan Sağlık Bakanı'nın şerefine kurbanlar kesilmiştir. Bu ritüelin ardından Kaymakamlık makamını ziyaret eden Bakan, burada halka hitap etmiştir. Bakanın konuşması genel anlamda, şimdiye kadar CHP'nin ülkede gerçekleştirdiği atılımlar, İkinci Dünya Savaşı gibi küresel çapta kriz yaratan bir savaştan ülkeyi koruma faaliyetleri ve Pazarcık'ta gerçekleştirilen yenilikler olmuştur. Konuşmanın sonrasında, Pazarcık Halkevinde toplanan partili ve partisiz vatandaşlarla hasbihallerde bulunan bakan, vatandaşların dilek ve isteklerini dikkate almıştır.²⁸⁷

Narlı ve Pazarcık'tan sonra Elbistan, Afşin ve Göksun ilçelerine gitmiş bulunan Sağlık Bakanı Dr. Kemal Bayazıt, yağın şiddetli yağmurlar sebebiyle çok sıkıntılı bir yolculuktan sonra Maraş'a dönmüş ve Halkevinde halka hitap etmiştir. Dr. Kemal Bayazıt Halkevinde Maraşlı vatandaşlara hitaben söylediği seçim nutkunda hükümet ve partisinin siyasetlerini açık bir dille ifade etmiş ve DP tarafından yürütülen bazı propaganda ve vaatlere cevap vermiştir. Bakan uzun süren nutkunun ardından sözlerine vatandaşların seçimlerde tam desteğini isteyerek sonlandırmıştır.²⁸⁸

Bakanın ilçelere düzenlediği gezilere, Maraş yerel basınından Kahraman Yurt gazetesi muhabiri M. Erzurumluoğlu katılmıştır. Erzurumluoğlu, geziler esnasında gördüklerini ve intibalarını gazete makalesi olarak neşretmiştir. Bu makaleler, halkın durumunu ve dönemin nabzını yakinen yansıtmaları bakımından oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak Göksun gezisine katılan Erzurumluoğlu, Göksun bölgesinde hem CHP hem de DP'lilerle yakın temasta bulunarak CHP'nin ilçede %60 ile %75 arasında bir çoğunlukta olduğunu aktarmıştır.²⁸⁹ Göksun'dan ayrılarak Afşin'e doğru yola çıkan heyet, yol üzerindeki civar köylerde duraklayarak köylülerin dilek ve şikayetlerini dinlemiştir. Dilek ve şikayetlerin genellikle toprak, arazi sıkıntısı yönünde olduğu görülmektedir. Erzurumluoğlu'nun aktardığına göre, bu köyler çoğunlukla CHP'ye ve Kemali Beyazıt'a oy vereceklerini ifade etmişlerdir. Afşin'de ise çok partili

²⁸⁶ Kahraman Yurt, 8 Mayıs 1950, 1-2.

²⁸⁷ Kahraman Yurt, 26 Nisan 1950, 1; 10 Mayıs 1950, 2.

²⁸⁸ Kahraman Yurt, 1 Mayıs 1950, 1-2; Engizet 2 Mayıs 1950, 1-2.

²⁸⁹ M. Erzurumluoğlu, "Göksun Yolculuğu", Kahraman Yurt, 5 Mayıs 1950, 3.

siyasi yaşamın memleketin en ücra köşelerine kadar sirayet ettiğini gösteren bir manzara hakimdi. Buna göre, Afşin'de bakanın gelişi her iki partinin bayrakları altında kol kola giren DP'li ve CHP'li vatandaşlar tarafından kutlanmıştır. Söz konusu muhabir, Afşin'de yaptığı tetkiklerin ardından köylerde CHP'nin merkezde ise DP'nin kuvvetli olduğunu söylemiştir. Ayrıca Kemali Beyazıt'ın Afşin halkında yaygın bir popülaritesi olduğunu ve oyların çoğunu alacağını vurgulamıştır.²⁹⁰ Afşin'in ardından Elbistan'da da büyük bir sevinç ve ihtimamla karşılanan Kemali Beyazıt'ın, burada da çoğunluğu elde edeceği savunulmuştur. CHP'nin ise burada seçimi kazanacağına şüphe olmadığı dile getirilmiştir. Ayrıca hem Elbistan'da hem de diğer ilçelerde en önemli sıkıntının toprak yollar olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple kış aylarında şehir merkezi ile ilçelerin irtibatının kesildiği ve bu durumun Maraş'ın ekonomisine olumsuz tesir yarattığı aktarılmıştır.²⁹¹

Sağlık Bakanı Kemali Beyazıt'ın gezileri, Cumhuriyet gazetesi Güney Anadolu muhabiri Çoban Yurtçu'nun *Yurtta Seçim Hazırlıkları* bölümüne konu olmuştur. Yurtçu CHP'nin bölgedeki propaganda gezilerini “*su gibi benzin harcayan adaylar*” başlığıyla değerlendirmiştir. Seçim bölgesinden dönmek üzere olan Kemali Beyazıt'ın nabzını yoklayan Yurtçu, bakanın bölgedeki temaslarından seçimi kazanacaklarını anladığını, hatta muhalifler tarafında da bu kanaatin hâkim olduğu düşüncesini ifade ettiğini bildirmiştir.²⁹²

Maraş'ta CHP parti ileri gelenleri seçimlerden önce halkın nabzını tutmak maksadıyla, il, ilçe ve köylerde çarşı-pazar gezerek tespitlerde bulunmaya çalışmışlardır. Kurmaylar böylelikle hangi partinin çoğunlukta olduğunu gözlemlemeye uğraşmaktaydılar.²⁹³

4.1.2.1.3. Aday Tespitleri

Liste usulü çoğunluk sisteminin uygulandığı 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'ta çıkarılacak milletvekili sayısı yedidir.²⁹⁴ Buna göre CHP Maraş'tan yedi milletvekili adayı duyuracaktı. Adaylardan beş tanesi yapılan yoklamayla, geriye kalan iki aday ise parti genel merkezi tarafından belirlenen %30'luk kontenjan dahilinde belirlenecekti. CHP Maraş teşkilatına çok sayıda kişi, aday olabilmek için müracaatta bulunmuştur.²⁹⁵ Başvuruların ardından, 9 Nisan Pazar günü saat 14'te Maraş halkevi sinema salonunda 177 delegenin katılımıyla aday yoklaması yapılmıştır. CHP Bölge

²⁹⁰ Erzurumluoğlu, “Afşin Yolunda”, *Kahraman Yurt*, 8 Mayıs 1950, 2.

²⁹¹ Erzurumluoğlu, “Sağlık Bakanımızın Refakatlerinde Pazarcık Yolculuğu”, *Kahraman Yurt*, 10 Mayıs 1950, 1-2.

²⁹² Çoban Yurtçu, “Su Gibi Benzin Harcayan Adaylar”, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1950, 7.

²⁹³ Engizek, 7 Şubat 1950, 1; 16 Şubat 1950, 1.

²⁹⁴ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, 239; *BCA*, 490,1.342.1434.1.

²⁹⁵ Maraş'tan milletvekili adayı olabilmek için başvuranlar arasında şehrin önde gelenlerinin yanı sıra Emekli Albay Fikri Teoman gibi asker-bürokrat isimlerin il dışından başvuruları da vardı. Maraş'tan milletvekili olabilmek adına adaylık başvurusu yapanlar için bkz. *BCA*, 490.1.313.1281.1.

Müfettişi ve Gaziantep Milletvekili Muzafer Canpolat başkanlığında yapılan bu yoklamada, delegeler oylarını gizli olarak kullanmış ve kura ile seçilen 5 kişilik tasnif heyeti de verilen oyları saymakla görevlendirilmiştir. Yapılan yoklama neticesinde Dr. Kemali Bayazıt, Abdullah Yayıcıoğlu, Abdülkadir Sezal, Ali Rıza Çuhadar ve Emin Soysal oy çokluğuyla CHP milletvekili adaylığını kazanmışlardır.²⁹⁶ Maraş Milletvekillerinden Dr. Kâmil İdil'in adaylık için müracaatta bulunmasına rağmen seçilmemesi dikkat çekicidir. Ayrıca yapılan yoklamada, uzun süredir Maraş'ta CHP teşkilatında idari görevler yürüten ve şehrin önde gelen isimlerinden olan Remzi Öksüz de çoğunluk elde edememiştir. Bu doğrultuda Remzi Öksüz CHP Parti Genel Sekreterliğine bir telgraf çekerek, parti genel merkezi tarafından belirlenecek olan %30'luk kontenjan dahilinde aday gösterilmesini talep etmiştir. Ancak Öksüz'ün bu talebi gerçekleşmemiştir. Bu gelişmelerle beraber Öksüz, basına mektup vererek istifasını duyurmuştur.²⁹⁷

CHP genel merkezi tarafından aday olarak gösterilen isimler ise Müştak Ketizmen ve Lütfü Köker olmuştur. Dr. Kâmil İdil ile H. Reşit Tankut gibi ilmi değere sahip isimlerin aday olarak gösterilmemesi Maraş'ta CHP açısından şaşırtıcı bir hadise olarak görülmüştür. 14 Mayıs 1950 Pazar günü yapılacak milletvekilleri seçimi için Maraş ili seçim çevresine ait olmak üzere il seçim kurulu başkanlığına bildirilen adaylar şunlardır.²⁹⁸

Tablo 4.2. 14 Mayıs 1950 Pazar Günü Yapılacak Milletvekilleri Seçimi İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi (Kahraman Yurt, 1 Mayıs 1950, 2; BCA, 490,1,313,1281,1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Kemali Bayazıt	Doktor-Sağlık Bakanı
Rıza Çuhadar	Çiftçi
Müştak Ketizmen	Avukat
Lütfü Köker	Eczacı
Abdülkadir Sezal	Çiftçi-İl İdare Kurulu Başkanı
Emin Soysal	Öğretmen
Abdullah Yayıcıoğlu	Çiftçi

4.1.2.1.4. İstifa Propagandaları

Seçimlere giden süreçte istifaların da propaganda malzemesi olarak kullanıldığını ikinci bölümde aktarmıştık. Rakip partide yaşanan bu istifalar, seçim öncesinde vatandaşların oyunu kazanmaya yönelik kullanılan yöntemlerden biriydi. Her iki parti de istifalar üzerinden algı çalışması yapmaya çaba sarf etmiştir. İstifa haberlerini detaylı olarak inceleyip, üç ayrı tasnife sığdırmaya çalıştık. Bunlar bölgede

²⁹⁶ Kahraman Yurt, 10 Nisan 1950, 1.

²⁹⁷ BCA, 490.1.313.1281.1; Engizek, 27 Nisan 1950, 1.

²⁹⁸ Kahraman Yurt, 1 Mayıs 1950, 2.

itibarı yüksek kişiler, bir partiden istifa edip yeni bir parti kaydı yapanlar ve istifaların gazeteler aracılığıyla tekzip edilmesi şeklindedir.

Bu süreçte Maraş ilçe idare kuruluna gelen istifa haberleri, il idare kuruluna bildirilmekteydi. İl idare kurulu başkanı Abdülkadir Sezal ise bu istifaları yerel gazetelerin yazı işleri müdürlüğüne verip, günlük olarak basında yer almasını sağlamaktaydı. Maraş'ta itibarı olan bilinen kişilerin partilerinden ayrılmaları arasında DP Göksun İlçe İdare Kurulu Başkan Yardımcısı ve DP genel meclis üyesi Arif Çalık'ın istifası gösterilebilir.²⁹⁹ Bir diğer mühim istifa ise Elbistan'dan gelmiştir. DP Elbistan İlçe Başkanı Avukat Hulusi Söğütlü, ilçe idare kurulundan 3 üye ve 3 de ocak başkanı ile 9 kişi partiden çekilmiştir.³⁰⁰ DP'nin Engizek gazetesi yazı işleri müdürü ve göz hastalıkları uzmanı Dr. Kemal Tolun ve DP'nin müessislerinden ve fedakâr elemanlarından çeltikçi Mustafa Evliya partiden istifa etmişlerdir. Maraş'ta hatırı ve itibarı yüksek olan kişiliklerin istifaları, DP'nin Maraş'taki yapılanmasında önemli etkileri olmuş, halk nezdinde ses getirmiştir.³⁰¹

Bir partiden istifa edip yeni bir partiye kayıt yaptıranların durumuna bakılacak olursa çeşitli örnekler mevcuttur. Önceden DP'ye üye olup ilerleyen süreçte partinin gidişatını beğenmeyerek istifa edenler vardır. Örneğin Fevzipaşa Mahallesinden Hasan Besnili bu şekilde gazeteye beyanat vererek CHP'ye kaydolmuştur.³⁰² Yine Pazarcık'tan Selman Suna “*Bir tesir altında kaydolduğum DP'den istifa ediyorum*” diyerek Kahraman Yurt gazetesinde istifasının duyurulmasını istemiştir.³⁰³ Parti yöneticilerinden ve teşkilatlanmadan memnun olmayarak istifa edip CHP'ye kayıt örneğini İsmet Paşa mahallesinden Yahya Akeniş ve Gazipaşa mahallesinden Mehmet Kolukısa vermektedir.³⁰⁴ Maraş'ta İlçelere bağlı yerleşim birimleri olan bucaklarda, bir ailenin topluca parti üyesi olabildiği görülmektedir. Bu ailelerin yine toplu olarak istifa edip parti değiştirdiği olasıydı. Pazarcık'ta Memik Yerlice ve Çelebi ailesinden 70-80 kadar seçmenin istifası buna güzel bir örnektir.³⁰⁵ Köylerde de parti üyeleri topluca istifa ederek karşı partiye geçmekteydi. Kılavuzlu köyünden gelen toplu istifa bunu göstermektedir.³⁰⁶ DP Ocak ve bucak gibi parti örgütlenme teşkilatlarından toplu olarak istifa ederek CHP'ye geçenlere örnek ise Kuzucak Köyü DP Ocak Başkanı ve beraberindeki kişiler gösterilebilir.³⁰⁷

²⁹⁹ Kahraman Yurt, 31 Mart 1950, 1.

³⁰⁰ Kahraman Yurt, 19 Nisan 1950, 1.

³⁰¹ Kahraman Yurt, 8 Mayıs 1950, 1.

³⁰² Kahraman Yurt, 1 Mart 1950, 1.

³⁰³ Kahraman Yurt, 8 Mart 1950, 1.

³⁰⁴ Kahraman Yurt, 1 Mart 1950; 7 Nisan 1950, 1.

³⁰⁵ Kahraman Yurt, 14 Nisan 1950, 1.

³⁰⁶ Kahraman Yurt, 17 Nisan 1950, 1.

³⁰⁷ Kahraman Yurt, 22 Mart 1950, 1.

4.1.2.2. Demokrat Parti

4.1.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

Maraş'ta seçim kampanyası süresi boyunca DP'nin en önemli silahı basındır. Basının gücünü kullanarak yürütülen propaganda faaliyetleri, seçmen davranışlarını etkilemiş ve DP'ye başarıya giden yolu açmıştır. Bu kapsamda, DP'nin Maraş'ta önde gelen propaganda konuları CHP'nin şehirde idari baskı uyguladığı, devlet memurlarının CHP lehine propaganda yaptığı, dinin siyasete alet edilmesi, CHP'nin Maraş'ta 1950 yılına kadar yaptığı işler ve vaatlerinin eleştirisinden oluşmaktadır.

Seçim havasına erken girilen Maraş'ta, 12 Şubat Pazar günü Maraş Kurtuluş Bayramı münasebetiyle CHP bütün Maraş camilerinde Mevlüd-ü Şerif okutulması için talimat vermiştir. Ancak DP nezdinde bu olay CHP'nin seçim kurnazlığı olarak yankı bulmuştur. CHP'nin dini siyasete alet etmek yasak olmasına rağmen dini siyasete alet ettiği ve bir propaganda aracı olarak kullandığına yönelik ithamlar yer almıştır. Konu uzun süre gündemden düşmemiş ve gazeteler arası makale savaşlarında da yer bulmuştur.³⁰⁸ Burada DP'nin, irtica unsuru olarak yürütülen propagandaya karşılık olarak CHP'yi dini siyasete alet etmekle cevap verdiği görülmektedir.³⁰⁹

DP, CHP'nin Maraş'ta şehir faaliyetlerini layıkıyla yapmasına mâni olmak maksadıyla hareket ettiğini iddia etmiştir. Meşru ve kanuni yollarla yapılan seçim propagandasını DP aleyhine baltalayan bazı uydurma iftiralar ortaya atıldığı ve bu iddiaların doğruluğu üzerinde durulmadan harekete geçildiği ifade edilmiştir. DP kendi mensuplarının seçmen kütüklerine noksansız yazılıp yazılmadığını kontrol etmek için köylere vatandaşları ikaz amacıyla demokrat müşahitler yollamıştır. Ancak savcılığın emriyle ve jandarma vasıtasıyla bu iddialara istinaden müşahitlerin ifadeleri alınacağı belirtilerek şehre getirilmişlerdir. DP'ye göre bu olay bir idari baskı taktiğidir ve parti faaliyetlerinin önünü kesmek için yapılmıştır.³¹⁰ Yine iddialara göre bazı mahallelerde CHP mensupları gece vakti ev kapılarını çalarak, muhalefet safında yer alan vatandaşları çeşitli baskı ve tesir sistemleriyle etki altına almaya çalışıyorlardı. İddialar göre CHP mensupları bu gibi baskı yöntemleriyle vatandaşları kendi kütüklerine kaydetmeye uğraş veriyorlardı.³¹¹ Maraş'ta idari baskı yürütüldüğüne yönelik iddialar ulusal basına da yansımıştır. Zafer gazetesinde yer alan habere göre, son günlerde birtakım hayali suçlar tertip edilerek adeta hazır kaftanlar gibi rastgele vatandaşların sırtına geçirilmektedir. Gecenin geç vakitlerinde sokaklar zabıta kuvvetleriyle sarılıyor, evler basılıp aranıyor ve şehirde bazı vatandaşlar tutuklanıyordu.³¹² DP'nin CHP'yi

³⁰⁸ *Engizek*, 11 Şubat 1950, 1; 16 Şubat 1950, 1.

³⁰⁹ *Kahraman Yurt*, 1 Mart 1950, 1.

³¹⁰ *Engizek*, 4 Mart 1950, 1.

³¹¹ *Engizek*, 11 Mart 1950, 2.

³¹² *Zafer*, 2 Nisan 1950, 1-5.

baskı politikası gütmekle itham ettiği propaganda faaliyetlerinden biri de Pazarcık ilçesinde meydana gelmiştir. Pazarcık ilçesi Belediye Başkanı olan Ahmet Bozdağ CHP'den istifa ederek DP'ye geçmişti. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra Ahmet Bozdağ görevden alınmıştır. DP'ye göre, Vali Nurettin Özböcek bir tahkik memuru göndermek suretiyle Ahmet Bozdağ'ı belediye başkanlığı görevinden el çektirmiştir.³¹³ Dolayısıyla, ülke genelinde baskı, demokrasi karşıtlığı gibi propaganda malzemesi olarak kullanılan konular Maraş'ta da yer bulmuştur. DP Maraş'ta yaşanan olayları iktidarın bir idari baskı taktiği olduğunu kabul ederek, seçim kampanyası boyunca birçok noktada propaganda malzemesi olarak kullanmıştır.

DP'nin en önemli propaganda konularından biri de devlet memurları konusu olmuştur. İddialar göre Maraş'ta devlet memurları CHP lehine propaganda çalışmaları yapmaktadır. Maraş Milletvekili ve Sağlık Bakanı olan Dr. Kemali Beyazıt, ailesinden 36 kişiyi Maraş'ta muhtelif daire ve teşekküllere tayin ettirmişti. Özellikle Orman İşletme Teşkilatı'nın başında bulunan amcazadesi Nazım Beyazıt'ın tesiriyle, orman idaresi memurları CHP'nin propagandasını yapmakta ve 300'ü mütecaviz köy üzerinde DP'ye mensup olanları istifa ettirerek köy halkını CHP'ne geçirtmeye çalışmaktadır. Bu münasebetle, DP başkanlığı, Başkan Şemsettin Günaltay'a ve Tarım Bakanlığına birer şikâyet telgrafi göndermiştir.³¹⁴ Bu faaliyetlere karşılık vermek ve köylü yurttaşları ikaz etmek üzere, DP İl İdare Kurulu Başkanlığı "*Ocak Başkanı ve idare heyeti arkadaşlarım ve köylü yurttaşlarım*" başlığı altında Maraş halkına bir beyanname yayımlamıştır.³¹⁵

Seçimden önce, yapılmakta olan CHP il kongreleri, CHP ilçe teşkilatlarının çalışmaları ve CHP milletvekillerinin halkın sempatisini kazanmaya yönelik yürüttüğü propagandalara karşılık, DP Maraş Başkanlığı, halkı ikaz maksadıyla bir beyanname yayımlamıştır. Bu beyannameye seçim gününün yaklaşması dolayısıyla saf köylü ve şehirli vatandaşların kandırılmaya çalışıldığı ifade edilerek; bu faaliyetleri önlemek ve halkı aydınlatmak hedeflenmiştir.³¹⁶ CHP'nin Maraş'ta propaganda faaliyetlerine hız vermesi, basına da tesir etmiştir. Propaganda seçim kazandırmaz, millet iradesini hâkim kılmalı diyen DP, CHP tarafından halka vaat edilenlerin mübalağalı olduğunu ifade etmiştir.³¹⁷ Ayrıca Maraş CHP adaylarının düşük profilli, eğitimi olmayan ve memleket meselelerinde çözüm üretecek karaktere sahip olmadıkları da DP'nin önemli bir propaganda malzemesi olmuştur.³¹⁸

DP Maraş İl İdare Kurulu seçim kampanyası boyunca propaganda malzemesi niteliğinde pek çok beyanname yayımlayarak gündem yaratmıştır. Bu beyannameler şu başlıklardan oluşmaktaydı: "*Demokrat Arkadaş, CHP Merhamet Dileniyor, İktidar*

³¹³ Engizek, 14 Mart 1950, 1.

³¹⁴ Engizek, 14 Mart 1950, 1.

³¹⁵ Engizek, 25 Mart 1950, 3.

³¹⁶ Engizek, 9 Şubat 1950, 1.

³¹⁷ Engizek, 23 Şubat 1950, 1.

³¹⁸ Engizek, 13 Nisan 1950, 1.

Kampanyası, Çamura Batmış CHP Beyannamesi, Bir Kuruşluk Beyanname, Doğru Düşün, Kurtulucaksın!"

4.1.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

DP Maraş teşkilatı seçim çalışmalarına erken başlamıştır. Zira DP'ye göre bahar aylarında gerçekleştirileceği bildirilen seçimin erkene alınma ihtimali vardı. Bu doğrultuda, yapılan çalışmalar DP ocak faaliyetlerine yansımıştır. Bilhassa Fevzipaşa ve Hayrullah ocağında sıcak, birlik ve beraberlik duyguları içinde geçen toplantılar seçim öncesi şehirde siyasi atmosfer oluşturmıştır. Toplantıda hazır bulunan İl İdare Kurulu Başkanı Selahaddin Hüdayioğlu, İlçe İdare Kurulu başkan yardımcısı Saim Emirmahmudoğlu ve Dr. Kemal Tolun, toplantıya iştirak eden Maraşlı vatandaşlarla günün siyasi cereyanları ve mevzuları üzerinde uyarıcı ve aydınlatıcı sohbetlerde bulunmuşlardır.³¹⁹ Bu süreçte köy gezileri de düzenleyen DP İl İdare Kurulundan Ahmet Dedeoğlu, Yeni İlçe ocak Başkanı Bayram Sezer, Ahmet Bozdağ ve Ahmet Paksoy Helete köyüne ziyarette bulunmuşlardır. Köy halkı tarafından sevinçle karşılanan ekip, gece bir köy evine misafir olmuştur. Böylece köyde halkla temasta bulunmuşlar, dilek ve şikayetleri alarak iktidara geldikleri takdirde neler yapılacağını anlatmışlardır. Ertesi gün de ocak kongresi yaparak yeni idare heyetini seçmişlerdir.³²⁰

Ocak toplantıları kapsamında, Elbistan İlçe idare kurulu başkanı Avukat Hulusi Söğütlü ve şehrin önde gelen insanı Avukat Mazhar Özsoy, DP mensuplarıyla tanışmak ve seçim mevzuu üzerinde konuşmak üzere, İl idare kurulu üyeleri ve gazetecilerle birlikte DP Maraş ocaklarından bir kısmına ziyarette bulunmuşlardır. DP ocaklarında toplanan heyecanlı vatandaşlar, günün konusu olan seçim, seçim kanunu ve DP'nin başarılarıyla gayeleri hakkında verilen söylevleri dikkatle dinlemişlerdir. Bu toplantılar, şehir halkının demokrasi davası üzerinde ne kadar hassasiyetle durduğunu göstermesi bakımından da son derece önem arz etmektedir.³²¹ Meclisin 24 Mart'ta feshedileceği üzerine, DP il idare kurulu başkanlığı, İlçe başkanlarını davet ederek, parti binasında toplanmışlardır. Toplantıda partiyi ilgilendiren muhtelif meseleler ve yeni seçim kanunu üzerinde fikir alışverişinde bulunulmuştur. Bu münasebetle, Maraş DP Milletvekilleri adayları üzerinde de temenni kabilinden görüşmeler olmuştur.³²² Seçim gündeminin hâkim olduğu vakitlerde DP'nin yıllık ocak kongreleri de yapılmaya başlanmıştır. 23 Mart tarihinden itibaren Sakarya, İnönü, Duraklı, İsmetpaşa, Kılınçali, Fevzipaşa, Gazipaşa, Mağaralı ve Hayrullah ocak kongreleri toplanmıştır.³²³ Ayrıca İsmetpaşa

³¹⁹ Engizek, 12-13 Ocak 1950, 1

³²⁰ Engizek, 27 Şubat 1950, 1; 16 Mart 1950, 2

³²¹ Engizek, 16 Mart 1950, 1.

³²² Engizek, 21 Mart 1950, 1.

³²³ Engizek, 23 Mart 1950, 1.

mahallesi DP ocak idare heyeti, 12 Şubat Kurtuluş Bayramı masraflarının bir kısmını mahallenin fakir ve yoksul halkına dağıtmıştır.³²⁴

Meydanlarda seçim propagandalarının başlamasından itibaren DP, Maraş'ta 2 Nisan, 7 Nisan, 11 Nisan ve 2 Mayıs'ta yapılmak üzere 4 miting gerçekleştirmiştir. Yaklaşık 3-4 bin kişinin iştirakiyle yapılan mitinglerde DP'li kurmaylar, CHP sloganlarına cevap vermişler ve günün mevzularını kendilerine has üslupla ele almışlardır. DP'nin son mitinginde Mersinli Müfide Hanım³²⁵ da söz alarak, meydanda toplanan vatandaşlara seslenmiştir.³²⁶ DP'nin Maraş'ta yaptığı açık hava konuşmalarına DP Genel Başkanı Celal Bayar'ın iştiraki planlanmıştı. Ancak, Bayar 8 Mayıs'ta gece yarısına doğru Maraş'a gelmiş, sadece iki saat kadar Kadioğlu ailesinden bir zatın evinde istirahat ettikten sonra gece Adana'ya müteveccihen Maraş'tan ayrılmıştır. Basında yer alan bilgiye göre, Maraş'a daha erken saatlerde beklenen DP Başkanı, otomobili yolda arıza geçirdiği için geç kalmış ve bu sebeple de programı aksaklığa uğramıştır.³²⁷

4.1.2.2.3.Aday Tespitleri

DP iç tüzüğüne göre milletvekili adaylarının %20 si merkeze aitti. Buna göre DP, Maraş'ta aday yoklamasında 6 milletvekili belirleyecekti. Bu maksatla, 14 Nisan Cuma günü Maraş merkez ilçesinde yapılan denemede DP Milletvekili adayları seçilmiştir. Kazanan isimler sırasıyla şunlardır; Abdullah Aytemiz, Fahri Belen, Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadioğlu, Selahaddin Hüdayioğlu, Mazhar Özsoy.³²⁸ DP merkezi tarafından gösterilen aday listesine yedinci olarak Nedim Ökmen dahil olmuştur. Ayrıca Maraş'ta ismi yoklama listesine dahil olup kazanan Fahri Belen, Çanakkale ve memleketi Bolu'dan milletvekili adayı olmayı tercih etmiştir.³²⁹ Fahri Belen'in yerine, Celal Bayar'ın damadının kardeşi ve aynı zamanda Mersin DP İl İdare Heyeti Başkanı olan Hamdi Ongun listeye dahil edilmiştir.³³⁰

³²⁴ *Engizek*, 23 Şubat 1950, 1.

³²⁵ Haberdan anlaşıldığı üzere, Türkiye'nin ilk kadın Belediye Başkanı Müfide İlhan hanımefendi DP'nin Maraş'ta gerçekleştirdiği mitinglere katılarak vatandaşlara seslenmiştir. 1946 yılında, Mersin'de, çevresinin desteğiyle aktif siyasete başlayan Müfide İlhan, DP'nin çalışmalarına katılmıştır. 1950 yılı Eylül ayında gerçekleştirilen yerel seçimlerde liste başı seçilmiş ve Mersin'de belediye başkanı olmuştur. Birgül Bozkurt-İbrahim Bozkurt, "Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı Müfide İlhan ve Mersin'deki Çalışmaları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 10, Sayı 19, 2014, 63.

³²⁶ *Engizek*, 6 Nisan 1950, 1; 11 Nisan 1950, 1; 2 Mayıs 1950, 1.

³²⁷ *Engizek*, 9 Mayıs 1950, 1.

³²⁸ *Engizek*, 15 Nisan 1950, 1.

³²⁹ Korgeneral Fahri Belen Bolu ve Çanakkale'den mebus olarak aday olmuş, Çanakkale'den 77.696 oy, memleketi olan Bolu'dan 87.458 oy almıştır. Bu anlamda iki şehir arasında seçim yapmak zorunda kalan Belen, memleketi olan Bolu'yu tercih etmiştir. Jale Keyvanoğlu- Mehmet Karayaman, "General Fahri Belen'in Hayatı, Siyasi Faaliyetleri ve Eserleri (1892-1975)", *Belgi Dergisi*, Sayı 2, Yıl 2020, 8.

³³⁰ *Engizek*, 25 Nisan 1950, 1.

Tablo 4.3. 14 Mayıs 1950 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen DP Aday Listesi (*Engizek*, 2 Mayıs 1950, 1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Selahattin Hüdayioğlu	Hukuk Doktoru-Çiftçi
Ahmet Kadioğlu	Çiftçi
Abdullah Aytemiz	Emekli Yargıtay Üyesi
Mazhar Özsoy	Avukat
Ahmet Bozdağ	Eski Belediye Başkanı
Hamdi Ongun	Çiftçi-Eski Milletvekili
Nedim Ökmen	Maliye Müfettişi

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi için Maraş'tan bağımsız olarak adaylığını koyanlar da mevcuttu. Daha önce CHP'den aday yoklamasını kazanamayan Remzi Öksüz (Çiftçi-Tüccar) bağımsız adaylığını açıklamıştır. Gazipaşa mahallesinden çiftçi Hanifi İlkhan da bağımsız olarak seçime giren adaylar arasındadır.³³¹ Adaylığını açıklayan Hanifi İlkhan, *Engizek* gazetesi aracılığıyla şu beyannameyi yayımlamıştır:

"Muhterem Maraşlı Hemşehrilerim,

*İki aydır milletvekili olmak üzere teşebbüse geçtiğimizde aziz arkadaşlarımın gündün güne bana gösterdikleri alaka ve sevginin arttığını görüyorum. Bir şaka olsun diye teşvik eden arkadaşlar da bugün hakikaten inanarak beni harekete getirdiler size nasıl çalışacağım hakkında evvelce beyanname bildirmiş isem de huzurunuzda şunu vaat ediyorum; hayatta pek az bir para ile geçinmek usulünü bildiğim için, bilumum ödeneklerden bir kısmını güzel Maraş'ında münasip göreceğiniz bir hayır cemiyetine bağışlayacağımı şimdiden size söz veriyorum. Yardımınızı esirgemeyeceğinize inanıyorum ve sizleri hürmetle selamlayarak her şeyi yüksek vicdanınızda bırakıyorum."*³³²

4.1.2.2.4. İstifa Propagandaları

Dönemin yaygın bir propaganda malzemesi olan istifalar DP tarafından da oldukça etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Bu konuya ayrı bir özen gösteren DP, bilhassa şehirde itibarı yüksek kişilerin CHP'den istifa etmesine önemli bir yer ayırmıştır. Böylelikle CHP'de yaşanan istifaların, şehrin siyasi gündemine yerleşmesini ve halk arasında ses getirmesini sağlamıştır. Bu açıdan, o dönemde Maraş'ın tanınmış şahsiyetlerinden biri olan Avukat Hasan Aksu'nun DP'ye yazılması, DP Maraş teşkilatı için çok kıymetli bir gelişme olmuştur.³³³ Bu konuda bir başka gelişme olarak Maraş Halkevi Başkanı Turgut Kamer'in istifasıdır. Kamer yapılan aday tespit yoklamasını

³³¹ *Kahraman Yurt*, 1 Mayıs 1950, 2; *Engizek*, 2 Mayıs 1950, 2.

³³² *Engizek*, 4 Mayıs 1950, 2.

³³³ *Engizek*, 14 Şubat 1950, 1.

tüzüğe aykırı olarak gördüğünü açıklayarak hem başkanlık görevinden hem de parti üyeliğinden istifa etmiştir.³³⁴ Maraş ilçelerinde de değerli şahsiyetlerden istifa geldiği görülüyor. Andırın kazasının tanınmış kişilerinden ve CHP azalarından Mehmet Züfikaroğlu, Tokmaklı, Araplar ve Akçakoyunlu köylerinden beraberindeki 300 kişi ile CHP'den ayrılarak DP'ye geçmiştir.³³⁵ Yine Afşin'de CHP idare kurulu üyelerinden Mekselan Binboğa, Emirli köyü muhtarı Ali Canpolat ve belediye başkan yardımcısı Mehmet Emin Coşkun, CHP'den istifa etmişlerdir.³³⁶ Maraş'ta CHP nezdinde ciddi tesir yaratacak ve DP'ye olumlu yansıyacak en önemli istifa gelişmesi, yaklaşık 15 senedir CHP üyesi olan ve Halkevi Başkanlığı, İl İdare Teşkilatı Başkanlığı gibi idari görevlerde bulunan Remzi Öksüz'ün istifasıdır.³³⁷ Benzer durum altıncı devre Maraş Milletvekili Ziya Kayıran'ın CHP'den istifa ederek DP'ye geçmesiyle yaşanmıştır. Ziya Kayıran, Maraş Millî Mücadelesinde 8 adet istiklal madalyasıyla onurlandırılan ve memleketin düşman işgalinden kurulmasında büyük hizmetleri geçen köklü bir ailedendi.³³⁸

CHP'den istifa ederek DP'ye katılan sıradan vatandaşların beyanatları da yerel basın vasıtasıyla duyurulmuştur. Fevzipaşa mahallesinden Sefer Canbolat, Dumlupınar mahallesinden Ahmet Alcı, Salih Tosyacı ve Sakarya mahallesinden Ahmet Sepetören DP'nin millet yararına başarılı işler göreceğine inandıklarını söyleyerek, Engizek gazetesi aracılığıyla istifa mektubu yayınlamışlardır.³³⁹ İlçelerde, köylerde ve parti teşkilatlanmalarında vatandaşların toplu istifaları da basına yansımaktaydı. Örneğin, Afşin Pınarbaşı mahallesinde CHP'den 261 kişinin istifa ettiği basında neşredilmiştir.³⁴⁰ CHP Çağlayancerit parti ocağında Mehmet Yiğit, Mehmet Bulur, Ahmet Babuççu, Ali Güler, İbrahim Sende, Nazmi Tükel, Ahmet Doğanpınar, İbrahim Dere, İsmail Kızılseki, Ali Kekil'in toplu istifası basında neşredilmiştir.³⁴¹ Yine Kuzucak köyü muhtarı İbrahim Güzel'in istifası ise ilçe ve köylerdeki örgütlenmelerde yaşanan gelişmeleri yansıtmaktadır.³⁴²

İstifalarının doğru olmadığını basın aracılığıyla tekzip ederek duyurmaya çalışanlar da vardır. Örneğin Kahraman Yurt gazetesine göre, Bekir Çetinarslan isimli şahsın DP'de kaydı olmadığı halde kayıtlı gibi gösterilip, istifa ederek CHP'ye geçtiği aktarılmıştır.³⁴³ Keza, köylere gezi düzenleyen bazı CHP üyelerinin, kimi vatandaşları CHP'ye kaydettiği beyan edilmiştir. Bertiz'den Mehmet Kayan ve muhtar Ömer bu durumu basın aracılığıyla tekzip etmiştir.³⁴⁴ Benzer bir durum Bertizin Başderviş

³³⁴ *Engizek*, 11 Nisan 1950, 1.

³³⁵ *Engizek*, 15 Nisan 1950, 2.

³³⁶ *Engizek*, 27 Nisan 1950, 1.

³³⁷ *Engizek*, 27 Nisan 1950, 1.

³³⁸ *Engizek*, 11 Nisan 1950, 1.

³³⁹ *Engizek*, 7 Mart 1950, 2; 14 Mart 1950, 1; 18 Nisan 1950, 1.

³⁴⁰ *Engizek*, 16 Mart 1950, 1.

³⁴¹ *Engizek*, 7 Mart 1950, 1.

³⁴² *Engizek*, 9 Mart 1950, 2.

³⁴³ *Engizek*, 28 Mart 1950, 2.

³⁴⁴ *Engizek*, 4 Nisan 1950, 2.

köyünde yaşanmıştır. Bu köyden 5 kişi gazeteye mektup yazarak durumun düzeltilmesini rica etmiştir.³⁴⁵

4.1.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi

14 Mayıs 1950 Pazar günü, milletvekili seçimleri yurdun her tarafında tam bir intizam ve sükûnet içinde yapılmış ve seçimleri büyük bir çoğunlukla DP kazanmıştır. Maraş'ta seçim genel olarak sessiz ve sıkıntısız geçmiştir. Halk 14 Mayıs sabahı saat 08:00-17.00 saatleri arasında sandık başına giderek oylarını kullanmıştır. Maraş'ta kesin seçim sonuçları 18 Mayıs Perşembe günü yayımlanmıştır. Seçim sonuçlarını yerel basın büyük bir ilgi ve alakayla takip etmiştir. Kahraman Yurt gazetesi, “*Vakur, Ciddi ve Çok Samimi Olmak Gerek*”, “*Türk Demokrasisinin Muazzam Gelişmesi Karşısında CHP'nin Şerefli Mevkii*” manşetleriyle Maraş halkına seçim sonuçlarını bildirmiştir.³⁴⁶ Engizek gazetesi ise, “*Milletvekili Seçimi Tam Bir Sükûnet İçinde Yapıldı ve Demokrat Parti Üstün Çoğunlukla Kazandı*” manşetini atmıştır.³⁴⁷ 1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a dair veriler ve elde edilen seçim neticeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.4. 1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a Ait İstatistiki Veriler (TÜİK, 2012, 1)

<i>1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş</i>	<i>Parti</i>	<i>Oy Sayısı</i>	<i>Oy Oranı (%)</i>
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 114.547	CHP	39.045	39,3
Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 101.407	DP	52.823	53,2
Katılım Oranı (%): 88,5 Milletvekili Sayısı: 7	Bağımsız	26.121	7,5

Seçim sonuçlarına göre, Maraş'ta seçimi kazanan DP milletvekili adayları ve aldıkları oy miktarları ise şu şekildedir:

Tablo 4.5. Maraş'ta Seçimi Kazanan DP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları (TBMM Arşivi, 9. Dönem Seçim Mazbataları).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Oy Miktarı</i>
Nedim Ökmen	59.779
Ahmet Kadioğlu	60.716
Remzi Öksüz	51.922
Ahmet Bozdağ	59.551
Abdullah Aytemiz	61.137
Mazhar Özsoy	60.956
Selahattin Hüdayioğlu	61.287

³⁴⁵ Engizek, 4 Nisan 1950, 2.

³⁴⁶ Kahraman Yurt, 17 Mayıs 1950, 1; 19 Mayıs 1950, 1.

³⁴⁷ Engizek, 16 Mayıs 1950, 1.

Maurice Duverger'in yazdığı *Siyasi Partiler* kitabında bir tespit son derece gerçekçidir. Buna göre, halk daima iktidarın son altı aylık uygulamalarına oy verir. Dolayısıyla ülke genelinde CHP'nin kaybetmesindeki nedenler ve DP'nin başarısının altındaki nedenler pek çok bileşene bağlıdır. Bu bileşenlerin temelinde siyasi, sosyal ve ekonomik unsurlar bulunmaktadır. Bu açıdan, seçim sonuçlarının Maraş özelinde değerlendirmesini yapıldığında; ilk olarak CHP'nin halktan kopuk hareket etmesi, parti faaliyetlerinin son derece zayıf kalması ve parti teşkilatında yaşanan sıkıntılar dile getirilebilir. Ülke genelinde olduğu gibi CHP'nin düşünce olarak kendini anlatmak gibi bir derdi yoktu. Parti tabanı halka üst katmandan bakıyordu. Bu bağlamda, Maraş ile ilgili CHP Genel Sekreterliğine çekilen bir telgrafta parti teşkilatı içerisinde yaşanan sıkıntılar açıkça görülmektedir. Maraş'ta CHP yöneticileri ve parti ileri gelenleri uzun süredir şahsi çıkarları dâhilinde hareket etmekte, teşkilatta ciddi boyutlara ulaşan kutuplaşmalar söz konusu olmaktadır. Kutuplaşmanın temelinde Maraş için oldukça önemli bir tarımsal faaliyet alanı olan ve ekonomik gelir teşkil eden çeltik işleri, gelecek seçimler için milletvekilliği ve kişisel menfaatler bulunmaktadır. Ayrıca arşiv belgesinden anlaşıldığı üzere, o dönemde Maraş'ın önde gelen aileleri siyaseten iki tarafa ayrılmıştır. Bu aileler, Kadioğlu, Emirmahmutoğlu, Zülkadiroğlu, Bayazıt, Çuhadar, Hüdayioğulları, Kocabaşlardan oluşmaktadır. Bunlar Maraş'ın köklü aileleri olup, şehirde sosyal ve ekonomik nüfuz bakımından itibarı yüksek ailelerdir. Kadioğlu ailesi ve Emirmahmutoğlu ailesi o dönemde en kalabalık aileler olup DP tarafında yer almaktadırlar. Hüdayioğlu ailesi de bu ailelerle beraber hareket edip, DP'nin Maraş teşkilatını kuran aile olmuşlardır. Bayazıt, Çuhadar, Züladiroğlu ve Abdülkadir Sezal'ın temsil ettiği Arif beyler ailesi ise CHP'yi temsil etmektedirler.³⁴⁸ Dolayısıyla söz konusu ailelerin Maraş'ta seçim sonuçlarına oldukça önemli tesirlerde bulundukları söylenebilir.

Diğer taraftan DP Maraş kadrosu CHP'ye nazaran daha efektif ve hırslı hareket etmiştir. DP adayları halka daha kolay inebilen karakterler olması nedeniyle seçmenle daha rahat iletişim kurmuşlardır. Bu noktada Kaçmazoğlu'nun şu tespiti Maraş için de geçerlidir; *"1950-1960 döneminde, DP ve adayları geleneksel çevrelere daha yakındır. CHP'nin 27 yıllık bir iktidar yıpranmışlığı vardır. Belirli bir sınıfsal yapı oluşmaya başlamıştır. DP, popülist bir söylemle yaptıklarını farklı şekilde anlatabilmektedir. Bürokrasi halka yabancılaşmış ve halktan uzaklaşmıştır. Tüm bu nedenler, CHP ile DP arasındaki iktidar mücadelesini DP'nin yararına sonuçlandırmıştır."* Bunun yanı sıra DP'nin ülke genelinde olduğu gibi Maraş'ta da ocak-bucak örgütleriyle siyaseti toplumsallaştırması partinin siyasi bir tabana oturmasında etkili olmuştur.³⁴⁹ Seçim sonuçları için, Uyar'a göre, etnik ya da mezhep kimlikleriyle oy vermeye yönelik ipuçları yakalayabilmek mümkündür. Bu noktada Maraş'a dair de bir yorum ortaya

³⁴⁸ BCA.490.1.177.707.1.

³⁴⁹ H. Bayram Kaçmazoğlu, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, 128-131.

koyan Uyar; “*Tunceli’de DP’nin 13.089, CHP’nin ise 9.209 oy alması, Amasya, Tokat, Erzincan, Sivas, Çorum, Yozgat ve Maraş gibi illerde DP’nin kazanması Alevilerin çoğunlukla DP’yi destekledikleri şeklinde yorumlanabilir*” ifadelerinde bulunmuş ve seçim sonuçlarına farklı bir bakış açısı getirmiştir.³⁵⁰ Bu bakış açısının, dönemin etnik ve kültürel yapısı itibariyle mümkün olabileceğini söylemek mümkündür. Nitekim Maraş’ın Pazarcık ilçe bölgesinde alevi aşiret ağalarının güç sahibi olduğu bilinmektedir.³⁵¹

Seçimin sonuçlanmasının ardından eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı ve Maraş CHP Milletvekili Kemali Bayazıt, partili arkadaşlarına ve seçmenlere teşekkürlerini ifade eden bir mektup yollamıştır.³⁵² Maraş milletvekilliklerine seçilen isimler, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü toplanacak olan Büyük Millet Meclisine katılmak etmek üzere, 18 Mayıs günü halkın uğurlama töreniyle şehirden ayrılmışlardır.³⁵³

4.2. Maraş’ta 2 Mayıs 1954 Seçimleri

1950-1955 arasında Maraş ili nüfusunun önceki devreler ortalaması üstünde bir artış kaydettiği görülmektedir. Bu dönemin özelliği, şehir nüfusunda belirgin bir artışa karşılık, köy nüfusunda göze çarpar bir artış eksikliği göstermesidir. Bu durumun nedenleri arasında tarım sektöründe makineleşmenin başlaması, şehir ve kasaba merkezlerinde yeni Endüstriyel iş yerlerinin kurulmasıyla çalışan nüfusu bu merkezlere çekmesi sayılabilir.³⁵⁴ Doğal olarak bu gelişmeler, DP iktidarının ilk döneminde hanesine yazılan önemli faktörlerdi. Bu bakımdan, kuşkusuz 1954 Milletvekili Genel Seçimine gidilirken Maraş nezdinde DP ön plana çıkmaktaydı. Maraş’ta 1950 Milletvekili Genel Seçiminden farklı olarak 2 yeni parti burada teşkilatlanmasıyla beraber seçime katılacaktı. CHP ve DP’nin yanında CMP ve TKP Maraş’ta seçime iştirak eden partilerdir. Ancak ülke genelinde olduğu gibi Maraş’ta da CMP ve TKP etkin bir varlık gösterememişlerdir. Her iki parti de, gerek yeni bir parti olmaları sebebiyle gerekse de maddi imkansızlıklar nedeniyle şehirde etkili bir teşkilat oluşturamamıştır. Dolayısıyla seçim rekabeti çoğunlukla CHP ve DP arasında geçmiştir.

³⁵⁰ Uyar, *1950 Seçimlerinin Analizi*, 383.

³⁵¹ BCA, 490.1.177.707.1.

³⁵² Kahraman Yurt, 22 Mayıs 1950, 1.

³⁵³ Engizek, 18 Mayıs 1950, 1; Kahraman Yurt, 19 Mayıs 1950, 1.

³⁵⁴ Maraş 1967 İl Yıllığı, 41

4.2.1. Parti Teşkilatlanmaları

4.2.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

CHP 1954 Milletvekili Genel Seçiminden önceki son Maraş İl ve İlçe kongresini, seçim tarihine yakın bir zamanda, 10 Mart 1954'te gerçekleştirdi. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve eski Sağlık Bakanı Dr. Kemali Bayazıt kongreye katılmak üzere 9 Mart'ta Maraş'a gelmişlerdir. Kongreden önce partililerle hasbihalde bulunan Kasım Gülek bilahare çarşıya çıkarak dükkanları, kuyumcuları, saraçları, kapalı çarşı ile bakırcıları gezerek işler üzerinde izahat almıştır. Çarşı esnaflarından Habil'in kahvesinde bir kahve içen Kasım Gülek orada hazır bulunanlarla da sohbet etmiştir.³⁵⁵ Ertesi gün Yeni Sinema salonunda, 580 delege ve ocak başkanlarından 554 kadarının yanı sıra partili ve partisiz binlerce vatandaşın katılımıyla önce ilçe kongresi sonrasında ise il kongresi yapılmıştır. İlçe kongresinde başkanlığa eski Maraş Milletvekili Abdullah Yaycıoğlu, ikinci başkanlığa Dr. Halil Gürün, katipliklere ise Mesut Can ve Mahir Gönen seçildi. Kongre divanı yerini aldıktan sonra, kongreye genel başkandan gelen mesaj okundu ve diğer parti ileri gelenleri ile civar il ve ilçe parti teşkilatından gelen telgraflar dile getirildi. Ardından gündemin maddelerine geçildi. İlçe idare kurulunun bir yıllık çalışma raporu okundu. Çalışma raporu, üzerinde yapılan konuşmalardan sonra oylamaya sunularak kabul edilmiştir.³⁵⁶

Kongrede ilk söz Kasım Gülek'e verilmiştir. Gülek, memleketin içinde bulunduğu iktisadi buhran, yanlış takip edilen mali politika, itibarımızı zedeleyen dış siyaset ve iktidarın bu dertlere çare bulmaktaki aczi ve daha birçok memleket meseleleri üzerinde tenkitlerde bulunmuştur. Kasım Gülek'ten sonra Abdulkadir Sezal, Mesut Can, Hasan Demir, Emin Soysal, Ziya Öztekin, Celal Erzurumluoğlu ve Dr. Kemal Bayazıt birer konuşma yaparak iktidarı şiddetle tenkit etmişlerdir.³⁵⁷ Konuşmaların ardından seçimlere geçilmiştir. Neticede Nazım Bayazıt ilçe başkanlığına, Mehmet Altun, Avukat Mehmet Ali Aydın, Kemal Aksöyek, Kemal Şişman, Sıddık Balık, İsmail Akkaya, Mehmet Şerefioğlu, Ziya Öztekin de İlçe İdare Kuruluna seçildiler.³⁵⁸

İlçe Kongresi sabah saatlerinde yapılmıştı. Öğleden sonra da İl Kongresi yapıldı. Kongre başkanlığına Dr. Kemali Bayazıt, ikinci başkanlığa Emin Soysal, katipliklere ise Hasan Duyar ile Şih Özendal seçilerek kongre divanı teşekkül etmiştir. Gündem gereğince okunan çalışma raporunun ardından seçimlere gerçekleştirildi.³⁵⁹ Seçimleri müteakip yapılan tasnif sonunda, oy çokluğuyla ittifakıyla İl Başkanlığına tekrar Mehmet Şişman seçilmiştir. İl İdare Kurulu üyeliklerine de Dr. Halil Gürün, Mesut Can,

³⁵⁵ Kahraman Yurt, 9 Mart 1954, 1; *Halk Postası*, 10 Mart 1954, 1-3.

³⁵⁶ *Halk Postası*, 11 Mart 1954, 1-2; *Demokrasiye Hizmet*, 11 Mart 1954, 1.

³⁵⁷ *Halk Postası*, 11 Mart 1954, 1-2.

³⁵⁸ *Halk Postası*, 12 Mart 1954, 1-2.

³⁵⁹ Çalışma raporundan yansıyan en önemli notlardan birisi; 1954 yılı mart ayı itibarıyla şehirde 18, köylerde 141 olmak üzere toplam 159 parti ocağı bulunmaktaydı. *Demokrasiye Hizmet*, 11 Mart 1954, 1.

Dr. Basri Sarıfakıoğlu, Hulusi Çıngı, Dr. Emin Karpuzoğlu, Muharrem Aykut, Abdülkadir Sezal, Avukat Ahmet Karan, Ali Rıza Sağocak ve Esat Söğütlü seçilmişlerdir. Haysiyet Divanına ise Nuri Şişman, Avukat Zekeriya Zevkli ve Şerefioğlu Mehmet ağa seçilmişlerdir.³⁶⁰

4.2.1.2. Demokrat Parti

1954 Milletvekili Genel Seçiminden önce Maraş'ta son DP kongreleri iki farklı tarihte yapıldı. İlk etapta 11 Ocak 1953'te ilçe kongresi yapılmış, seçimlerden 6 ay önce Ekim 1953'te ise il kongresi gerçekleştirilmiştir. Sükûnet içinde geçen ilçe kongresi Yeni Sinema salonunda yapıldı. 328 delegeden 267'sinin katıldığı belirtilen kongrede, divan başkanlığına Yüksek Mimar Halil Aksu, ikinci Başkanlığa İsmail Zülkadiroğlu, kâtipliklere Hüsnü Öksüz ve Bekir Şirikçi seçilmiştir. Kongre divanı yerini aldıktan sonra İlçe İdare Heyeti Başkanı Saim Emirmahmutoğlu mikrofona geçerek bir konuşma gerçekleştirmiştir. Ardından gündem gereğince ilçe idare heyeti raporu okunmuştur. Daha sonra dilek ve şikâyetler kapsamında, köylü ve şehirli 19 parti delegesi kürsüye çıkmıştır. Son olarak gizli oylamayla yeni idare heyeti seçilmiştir. Bu kapsamda sırasıyla Saim Emirmahmutoğlu, Mustafa Büyükdereli, Selahattin İnanç, Ahmet Doğruluk, Seyit Diler, Ali Arıkan ve Kemal Karaküçük yeni idare heyetine seçilmişlerdir.³⁶¹

DP Maraş İl kongresi 11 Ocak 1953 Pazar günü, önceden afişlerle süslenen Yeni Sinema salonunda intizam içinde gerçekleştirildi. Delegelerin geniş katılımıyla açılan kongre divan başkanlığına Tarım Vekili Nedim Ökmen, ikinci Başkanlığa Seyit Mehmet İmamoğlu, katipliklere ise İhsan Bat ile Ahmet Özsoy seçildiler. Program gereği kürsüye gelen Mahmut Karaküçük 2 saat boyunca süren idare heyeti raporunu okudu. Ardından gündemin dördüncü maddesine göre dilek ve şikâyetlere geçildi. Bu kapsamda 18 delege söz alarak mahalli ve umumi mahiyette çeşitli dileklerde bulundular. Son olarak gizli oylamayla yeni idare heyeti seçimine geçildi. İl İdare Heyeti Başkanlığına Mahmut Karaküçük, yardımcılığına Lütü Emirmahmutoğlu, saymanlığa Hüsnü Öksüz, kâtipliğe de Mustafa Yücel seçildiler. Üyeliklere ise Sait Emirmahmutoğlu, Tevfik Karaküçük, İsmail Zülkadiroğlu, Sabit Eren ve Sait Dedeoğlu getirildi.³⁶²

³⁶⁰ Kahraman Yurt, 11 Mart 1954, 1; Halk Postası, 12 Mart 1954, 1-2.

³⁶¹ Demokrasiye Hizmet, 13 Ocak 1953, 1; Kahraman Yurt, 12 Ocak 1953, 1.

³⁶² Demokrasiye Hizmet, 13 Ekim 1953, 1; Kahraman Yurt, 12 Ekim 1953, 1.

4.2.1.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi

Maraş'ta 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimine katılan önemli partilerden birisi de CMP'dir. Millet Partisi'nin devamı olarak kurulan CMP, partinin kapatılmasından sonra birçok ilde yeniden teşkilatlanarak faaliyetlerini devam ettirme yoluna gitmiştir. Esasında CMP daha öncesinde MP olarak Maraş'ta 10 Ekim 1950 tarihinde kurulmuştur. Eski milletvekillerinden ve Maraş Millî Mücadele kahramanlarından Arslan Toğuzata, genel merkezle yaptığı istişarelerin ardından CMP'nin Maraş il müteşebbis heyetini kurmuştur.³⁶³ İl müteşebbis heyeti ve teşkilatlanma faaliyetleri kapsamında arşiv, gazete ve araştırma-inceleme eserlerinde yapılan taramaya rağmen net bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak partinin Maraş teşkilatında önde gelen diğer isimlerin Kemal Tolun, Dr. Basri Sarıfakıoğlu ve lokantacı Çelebi olduğu bilgisi tespit edilmiştir. Parti 1953 yılında kapatılana kadar, Maraş'ta Divanlı ve Fevzipaşa ocağı olmak üzere sadece iki adet faaliyet merkezi kurabilmiştir.³⁶⁴ Kurulduğu günden beri Maraş'ta etkin bir siyasi varlık gösteremeyen MP 27 Ocak 1954'te kapanmasıyla ise, partinin önde gelen isimleri öncülüğünde, CMP olarak Maraş'ta teşkilatlanarak seçimlere katılım sağlamıştır. Yeni kurulan CMP Maraş teşkilatının kurucu heyeti Pertev Bekişoğlu önderliğinde idare edilmiştir. Daha sonra CMP Maraş İl İdare Heyeti Başkanlığına Albay Rıza Balta seçildiği anlaşılmaktadır. İlçe İdare Heyeti Başkanlığına ise Avukat Sezai Harmankaya getirilmiştir. Bu kapsamda il merkez teşkilatının yanı sıra Elbistan ilçesinde de teşkilatlanma faaliyetleri yürütülmüştür. Partinin il merkezinde, Sakarya'da bir ocağı olduğu bilinmektedir.³⁶⁵ Maraş'ta seçimlerden önce CMP tarafından herhangi bir kongre düzenlendiğine dair kaynaklarda bilgi tespit edilememiştir.

4.2.1.4. Türkiye Köylü Partisi

Maraş'ta 1954 Milletvekili Genel Seçimine iştirak eden son parti TKP'dir. TKP'nin kuruluşuna dair detaylı bilgileri ikinci bölümde aktarılmıştı. TKP'nin Maraş'ta kuruluşu DP'de gerçekleşen bölünme sonucu gerçekleşmiştir. Maraş DP teşkilatında meydana gelen ihtilaf, eski Maraş DP İl Başkanı ve Maraş DP Milletvekili Selahattin Hüdayioğlu, birkaç belediye genel meclis üyesi ve parti üyelerinin istifasıyla sonuçlanmıştır.³⁶⁶ Hüdayioğlu, partinin ana davasını unuttuğunu, temel prensiplerini kaybettiğini ve her geçen gün biraz daha demokratik esaslardan ayrıldığını ifade ederek istifasını kamuoyu ile paylaşmıştır. Yaşanan gelişmelerin ardından TKP Maraş Şubesi Fevzipaşa mahallesinde temin edilen binada faaliyete geçmiştir. İl İdare Kurulu 3 Şubat

³⁶³ Engizek, 10 Ekim 1950, 1.

³⁶⁴ Demokrasiye Hizmet, 10 Temmuz 1953, 1.

³⁶⁵ Engizek, 21 Mart 1954, 1; Demokrasiye Hizmet, 10 Nisan 1954, 1.

³⁶⁶ Demokrasiye Hizmet, 19-27 Ocak 1954, 1; Engizek, 27 Ocak 1954, 1.

1954 tarihinde teşekkül etmiş, aralarında yapılan iş bölümünde Başkanlığa Selahattin Hüdayioğlu, yardımcılığına İsmail Uyan, saymanlığa Mehmet Çelebi, veznedarlığa İsa Bat, kâtipliğe Hüseyin Erşan getirilmiştir. İl İdare Kurulu asil üyeliklerine de Süleyman Cığerlioğlu, Mehmet Çiftçi, Mustafa Yüce, Turan Eken, Veysi Kısakürek ve Mustafa Sarıfakıoğlu seçilmiştir.³⁶⁷

TKP Maraş il idare heyeti kurulduktan sonra ilçelerde teşkilatlanma faaliyetlerine başlamıştır. Bu doğrultuda seçimlerden önce ilk olarak Pazarcık ilçesinde teşkilatlanmanın uygun görüldüğü anlaşılmaktadır. İl Başkanı Selahattin Hüdayioğlu ve aynı zamanda Pazarcığın Helete köyüne mensup olan yardımcısı İsmail Uyan, Pazarcık'ta ve civar köylerde parti teşkilatı oluşturmak üzere tetkiklerde bulunmuşlar ancak netice alamamışlardır.³⁶⁸ Seçimlerden önce Maraş'ta teşkilatlanma faaliyetleri CMP gibi yetersiz kalan TKP'nin, il veya ilçe kongresi gerçekleştirdiğine dair kaynaklarda bir bilgi tespit edilememiştir.

4.2.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri

4.2.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi

4.2.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimiyle iktidarı devrederek muhalefete geçen CHP kendini sorgulama ölçütleri çerçevesinde yeni bir döneme girmişti. Bu kapsamda CHP'nin propaganda ve seçim çalışmalarıyla ilgili aldığı tedbirler ikinci bölümde aktarılmıştı. Maraş özelinde ise, 1954 seçimlerine giden süreçte CHP'nin seçmen kitlesiyle iletişime geçebilmek için yürüttüğü strateji belli başlı propaganda konularından oluşmaktadır. CHP'nin Maraş'ta propagandasının temel stratejisi, DP'nin her yönden gündeme getirdiği siyasi karşılaştırma politikasına yönelik karşı propaganda niteliğidir. CHP tarafından, DP iktidarında hem ülke genelinde hem de Maraş'ta, başarısız bir dört yıl geçirildiği algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu maksatla, başta Maraş'taki yayın organı olan Halk Postası gazetesi olmak üzere basın, gezi ve toplantılar yoluyla DP faaliyetlerinin dört yıllık bilançosu, vaatler, ekonomik sıkıntılar, köylü ve din konusu propaganda unsurları olarak sık sık işlenmiştir.

Maraş'ta yaşanan iktisadi sıkıntılar CHP kurmaylarının gezi ve toplantılarında dile getirilmekle beraber basına da sıklıkla yansımıştır. İl ve ilçe merkezli ekonomi haberlerinin ön plana çıktığı bu dönemde, Pazarcık'ta yaşanan et sıkıntısı Halk Postası gazetesi aracılığıyla gündeme taşınmıştır. Yaşanan sıkıntı dolayısıyla belediye koyun etine 250, keçi etine 150 kuruş narh koymuştu. Ancak kasaplar bu fiyatların kendilerini

³⁶⁷ Kahraman Yurt, 8 Şubat 1954, 1.

³⁶⁸ Engizek, 3 Mart 1954, 1; Demokrasiye Hizmet, 2 Mart 1954, 1.

idare edemeyeceğini ileri sürerek grev ilan etmişlerdir.³⁶⁹ Ülke genelinde, yoklar başlığıyla gündeme taşınan gıda maddelerinde kahvenin yanı sıra Maraş'ta önemli bir madde olan kalay sıkıntısı da baş göstermişti. Piyasada birdenbire fiyatları yükselerek 12 lirayı bulan kalay, ekonomide yeni bir buhran olarak gündeme taşınmıştır.³⁷⁰ Ayrıca DP'nin ucuzluk ve bolluk söylemlerine karşı domates, salatalık ve et gibi önemli gıda maddelerinin fiyatları seçim kampanyası boyunca sürekli gündemde tutulmuştur.³⁷¹

CHP'nin en önemli propaganda söylemi DP döneminin bilançosu kapsamında gündeme taşıdığı meseleler olmuştur. CHP, Maraş'taki yayın organı olan Halk Postası gazetesi aracılığıyla bir beyanname neşretmiştir. Bu beyanname ile DP'nin Maraş'ta 4 yıllık faaliyetlerinin bilançosuna yer verilmektedir. 11 maddenin yer aldığı beyanname şunları içermektedir:

- 1- *Yedi kişi orada, gezdiler, eğlendiler, asfalt caddelerde boy gösterdiler. Hatta Beyrut Safaları da caba...*
- 2- *Ara sıra şehrimize gelip çiftlik ve çeltik değirmenlerinin dönüp dönmediğini kontrol ettiler.*
- 3- *Orada herkes kendi sesini duyurup memleketine bir şeyler koparmaya bakarken, bizim selvi misallerimiz de, birbirlerinin ayakları altına karpuz kabuğu koyabilmek için kerpiçlere döküldüler.*
- 4- *Sayın temsilciler dört yıllık ödeneklerini peşin almak içi Kanun çıkarken hep birlikte el kaldırdılar. Nimetten istifade eden bazıları da, cipten hususilere terfi ettiler.*
- 5- *Galiba komşusunun şefaatine uğramış olmalı ki, Kız Enstitüsü binasını ihale ettiler.*
- 6- *Yeri gökte, hikmeti Hüda bir hükümet konağı ihale ettiler.*
- 7- *Mensucat fabrikası için yüksek yerden emir geldi, fakat yeşil masayı şerefliendiren zevat kendilerinin olan bu biçare emri dinlemediler. Çünkü niyetlerinde samimi değillerdi. Daha daha ne oldu, bu suretle de halkı aldatmak kadirşinaslığını gösterdiler.*
- 8- *Ceyhan elektriğini çıkmaza soktular. Niçin mi dersiniz, beylerin beyliği zedelenir diye.*
- 9- *1950'de ihalesi yapılan Gavur Gölü'nü kurutmak istediler, buna Rufailer (tarikat) karıştı.*
- 10- *Demiryolunu keçi kuyruğu haline soktular.*
- 11- *Devlet hastanesini tek doktora terk ettiler ki, zavallı hastalara daha iyi muayene edebilsin diye (!)*³⁷²

Ayrıca CHP iktidarı dönemi olan 4 sene öncesinde, Maraş'ta gerçekleşen gelişmeler ve hayata geçirilen projeler gündeme taşınarak, Maraş'ın güncel umumi manzarasıyla karşılaştırma yapılmıştır. Bu bağlamda Maraş'ın eğitim, sağlık, ulaştırma ve ziraat sahasında herhangi bir ilerleme kaydedemediği iddia edilmiştir.³⁷³ Özellikle CHP döneminde kararlaştırılan ve Maraş'ta iktisadi ve sosyal hayat bakımından büyük öneme sahip olan Ceyhan elektrik santrali projesi ile Gavur Gölü'nün kurutulması konusunda yaşanan aksaklıklar CHP'nin önemli bir propaganda silahı olmuştur.³⁷⁴ Ülke genelinde DP'nin önemli bir propaganda konusunu teşkil eden köylünün kalkınması meselesi, seçim gündeminin ana maddelerinden biriydi. Bu konunun Maraş'taki

³⁶⁹ Halk Postası, 1 Mart 1954, 1.

³⁷⁰ Halk Postası, 10 Mart 1954, 1.

³⁷¹ Halk Postası, 19 Nisan 1954, 1.

³⁷² Halk Postası, 20 Mart 1954, 1-2.

³⁷³ Halk Postası, 1 Nisan 1954, 1-2.

³⁷⁴ Halk Postası, 3 Mart 1954, 1-2.

yansıması olarak, CHP Maraş köylerini gündeme getirmiştir. CHP'ye göre Maraş'ın özellikle batı bölgesindeki köyleri ancak vazifeli memurlar tarafından görülmekteydi. Maraş milletvekillerinin hiçbir zaman bu bölgeyi ziyaret etmediği iddia edilerek, bölgede yolların imkânsızlığından, köylülerin şekeri dahi bilmediğinden, okulların olmadığından dolayısıyla okuma-yazma bilmeyenlerin çoğunluğundan bahsedilmiştir. CHP'ye göre, DP'nin resimli afişlerle propagandasını yaptığı köylü kalkınması hakikatin ifadesi değildir.³⁷⁵

Genelden özele yansıyan bir diğer propaganda konusu dinin siyasete alet edilmesi meselesi olmuştur. İddialara göre 24 Mart günü DP ocağında konuşma yapan bir DP hatibi; "Halk Partisi iktidara gelirse Ezanı Türkçe okutacaktır" diyerek dini siyasete alet etmekte ve dini bir usulü istismar ederek parti propagandası yapmaktadır. Böylelikle, DP'nin Maraş'ta Milli Selamet Kanununa aykırı hareket ettiği ileri sürülmüştür.³⁷⁶ Yine bu bağlamdaki iddialara göre, Maraş'ta DP önde gelenleri, propagandacıları, CHP'nin iktidara geldiği takdirde peçe ve çarşafı çıkarttıracağını ifade ederek CHP'ye oy verilmemesi yönünde propaganda yapmaktadır. Hal böyleyken DP'nin seçimleri kazanmak için peçe ve çarşaf propagandasıyla dini siyasete alet ettiği dile getirilmiştir.³⁷⁷ Din konusunda en önemli gündem maddesinin, DP Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz'in ifadelerinin olduğu görülmektedir. Maraş CHP'sine göre, Aytemiz ocak toplantılarında sıklıkla dini konuları gündeme getirerek CHP'ye oy verilmemesi gerektiği yönünde propaganda yapmaktaydı. Bu manada iddialara göre, kendisini de bir vaiz ve salâhiyetli din adamı gibi göstererek oy toplamak yolunda olan Aytemiz, bir milletvekili gibi değil bir vaiz ve bir din adamı gibi hareket etmekteydi.³⁷⁸

4.2.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

1950 Milletvekili Genel Seçiminden çıkarım yapan CHP, bu seçimde daha etkin bir seçim kampanyası yürütmüştür. Zira genel merkezin düzenlediği propaganda ve istihbarat işleri kapsamında, CHP Maraş teşkilatının da seçim çalışmalarına erken başladığı görülmektedir. Henüz seçim tarihinin netleşmediği 1953 yılının son aylarında eski CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal ilçelerde ve köylerde propaganda gezisine çıkmıştır.³⁷⁹ Böylelikle partide bir sonraki seçimlere yönelik önlemler almaya gayret edildiği anlaşılmaktadır.

CHP'nin seçim kampanyası süresince Maraş'ta yürüttüğü çalışmaların en önemli ayağını ocak toplantıları, açılışları ve ziyaretlerinin oluşturduğu görülmektedir. Siyasi konuların tartışıldığı, memleket meselelerinin üzerinde durulduğu, vatandaşlarla yakın

³⁷⁵ *Halk Postası*, 16 Nisan 1954, 2-3.

³⁷⁶ *Halk Postası*, 25 Mart 1954, 1.

³⁷⁷ *Halk Postası*, 17 Nisan 1954, 1-2.

³⁷⁸ *Halk Postası*, 26 Nisan 1954, 1-2.

³⁷⁹ *BCA*, 490.1.1393.623.1; *Demokrasiye Hizmet*, 11 Ekim 1953, 1; 18 Ekim 1953, 1.

temasın kurularak dilek ve şikayetlerin dinlendiği bu ocak faaliyetleri, şehirde siyasi atmosferi sağlayan önemli eylemlerden biriydi. Öyle ki seçim kampanyası başlatılmadan hemen önce Türkoğlu'nda 27 ocak teşkilatını toplayarak bir toplantı gerçekleştirmiştir. İl ve ilçe idare kurulu heyetlerinin de hazır bulunduğu toplantıda, parti meseleleri üzerinde durularak seçimlere hazırlık yapılmıştır.³⁸⁰ Yine ocak faaliyetleri kapsamında, CHP kurmaylarının iştirak ettiği Divanlı semt ocağı açılış merasimi yapılmıştır. Açılıшта, eski CHP Maraş Milletvekili Abdullah Yayıoğlu, Dr. Halil Gürün ve CHP'ye yeni giren Mesut Can, günün önemini belirten ve iktidarı tenkit eden birer konuşma yapmışlardır.³⁸¹ Bu mealde pek çok ocak faaliyeti dikkat çekmektedir. Bilhassa seçim nabzının en yüksek olduğu Nisan ayı boyunca, hemen hemen her gün CHP ocaklarında toplantılar tertip edilmiştir. Toplantılarda genellikle Kemali Bayazıt, Emin Soysal, Abdullah Yayıoğlu, Abdülkadir Sezal ve Halil Gürün gibi milletvekili adayları ve partinin önde gelen şahsiyetleri, iktidarın yanlış hareketleri üzerinde durarak memleket meselelerini gündeme getirmişlerdir.

CHP Maraş Milletvekili adayları olan zevatlar propagandalarını yürütmek üzere il, ilçe ve köylere geniş kapsamlı geziler düzenlemişlerdir.³⁸² Ayrıca 23 Mart'ta kurularak faaliyetlerine başlayan CHP Maraş gençlik kolları da propaganda faaliyetleri kapsamında ilçe ve köylere geziler düzenleyerek temaslarda bulunmuşlardır.³⁸³ Partilerin düzenlediği gezilerin yanı sıra seçim tarihi yaklaştıkça gerçekleştirilen mitingler, şehrin siyasi çehresini yansıtmaları bakımından oldukça dikkat çekici gelişmelerdir. Bu doğrultuda, 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimlerinin propaganda sürecinde CHP Maraş merkezinde 13-28 Nisan arasında toplam 14 miting düzenlenmiştir.³⁸⁴

CHP'nin ilk mitingi Pazarcık'ta gerçekleştirildi. Başta Kemali Bayazıt olduğu halde 40 vasıtalı ve partili bir vatandaş topluluğu Pazarcık'taki mitinge iştirak etti. Ayrıca Gaziantep ve Hatay'dan gelen vatandaşların yanı sıra civar ilçe ve köylerden gelen partililerin teşkil ettiği bir topluluk da mevcuttu. Mitingde Kemali Bayazıt, Emin Soysal, Gaziantep Milletvekili adayı Refik Daniş ve Hataylı Abdullah Bilen mikrofon başına geçerek vatandaşlara hitapta bulundular. CHP için önemli şahsiyetlerden biri olan Bayazıt, iktidarın muhalefette iken yaptıkları vaatlerle iktidara geldikten sonraki icraatları arasındaki tezatlı farkları, memleket davalarının çözülmesi yoluna gidilmesi gerekirken, bu davaların bir tarafa bırakılarak CHP ile uğraşılması ve başta İnönü olmak üzere CHP ileri gelenlerini kötülemek gayreti güdüldüğünü vurgulamıştır. Son sözü alan

³⁸⁰ *Halk Postası*, 15 Şubat 1954, 1-2.

³⁸¹ *Halk Postası*, 9 Mart 1954, 1.

³⁸² *Halk Postası*, 9 Nisan 1954, 1; 15 Nisan 1954, 1-2.

³⁸³ *Halk Postası*, 23 Mart 1954, 1.

³⁸⁴ *Engizek*, 16 Nisan 1954, 1.

Emin Soysal, 2 Mayıs seçimlerinde iyi niyetli ve hizmetinden istifade edilir değerler nerede ise o tarafa oy kullanılmasını belirtmiştir.³⁸⁵

CHP'nin 1954 seçimleri arifesinde Maraş'ta düzenlediği ikinci mitingine İsmet İnönü iştirak etti. Fakat İnönü'nün Maraş ziyaretinde müessif bir hadise cereyan etmiştir. Kalabalık arasında şüpheli bir şahıs üzerinde kama ve taş ile yakalanmıştır. Halil Özbek adındaki bu şahıs derhal gözüaltına alınarak ifadesine başvurulmuştur. Söz konusu şahıs ifadelerinde; *"İnönü'yü karşılamaya değil, cenaze gömmeye geldim"* demiştir.³⁸⁶ Bu olaya rağmen CHP Genel Başkanı İnönü önceden tertip edilen programına devam etmiştir. Narlı 'da büyük bir karşılama merasiminin ardından şehir turu yaparak merkeze gelen İnönü, Belediye meydanındaki Gençlik Kolu Lokalinin balkonundan vatandaşlara seslendi. İnönü, çeşitli memleket davaları üzerinde bilhassa pahalılık, yabancı sermaye ve petrol kanunları mevzularında tenkitlerde bulundu. Paramızın bugünkü iştirak kıymetindeki düşüklük, ithalat ve ihracat işindeki düzensizlik, para politikasındaki isabetsizlik, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı üzerinde mukayeseli tahliller yapan İnönü, Maraş'taki hususlar üzerinde de durmuştur. Özellikle CHP iktidarında başlanan Gavur Gölü bataklığının kurutulması işinin hala bitirilememesi, aynı vaziyette bulunan Ceyhan elektrik santrali ile Maraş-Kayseri demir ve kara yollarının nihayete erdirilememesi noktasında önemli tenkitlerde bulunmuştur. İktidara geldikleri takdirde, Maraş'tan Kayseri'ye kadar demir yolu yaptırılacağı sözünü vermiştir. İnönü, konuşma saatinin sonra ermesi üzerine vatandaşlara teşekkürlerini sunarak ayrılmıştır. Parti lokalinde bir müddet daha kalarak hususi ziyaretleri kabul eden İnönü daha sonra, CHP İl Başkanı Mehmet Şişman'ın evinde istirahate çekildi.³⁸⁷

CHP'nin üçüncü mitingi Akdere'de düzenlendi. Toplantıda Ekrem Erge, Halil Gürün, Abdülkadir Sezal, Kemali Bayazıt ve Emin Soysal birer konuşma yapmışlardır. Hatipler konuşmalarında çeşitli memleket davalarını, iktidar partisinin partizan hareketlerini, mali, iktisadi, zirai sahalardaki isabetsiz karar ve icraatları eleştirmişlerdir. Ayrıca DP'nin bütün vaatlerine rağmen Maraş'ta tek bir faaliyet yapmadığı noktasında önemle durmuşlardır. Bu doğrultuda, CHP iktidarı zamanında ele alınan Gavur Gölü'nün kurutulması, Maraş-Kayseri demir ve asfalt yolu ile Ceyhan hidroelektrik santrali işlerinin bu dört yıl içinde bitirilmesi gerekirken bunların ihmal edilmesi noktasında iktidarın sözlerini tutmadığını ileri sürmüşlerdir.³⁸⁸ CHP son mitingini ise bütün parti teşkilatı ve milletvekili adaylarının geniş katılımıyla 28 Nisan 1954'te Belediye Meydanında gerçekleştirmiştir.³⁸⁹

³⁸⁵ *Halk Postası*, 5 Nisan 1954, 1; *Demokrasiye Hizmet*, 6 Nisan 1954, 1.

³⁸⁶ *Vatan*, 21 Nisan 1954, 1-6.

³⁸⁷ *Vatan*, 21 Nisan 1954, 1-6; *Akşam*, 21 Nisan, 1-2; *Halk Postası*, 20-21 Nisan 1954, 1-2).

³⁸⁸ *Halk Postası*, 23 Nisan 1954, 1-2.

³⁸⁹ *Halk Postası*, 27 Nisan 1954, 1.

4.2.2.1.3. Aday Tespitleri

CHP aday yoklamaları için başvuruları mart ayının başında almaya başladı. Bu maksatla, 28 Mart Pazar günü aday yoklaması gerçekleştirildi. Aday listesi ise 11 Nisan'da YSK'ya verildi. İl Seçim Kurulu Başkanı Cevdet Can'ın bildirisiyle CHP Maraş milletvekili aday listesi basınında ilan edildi. Buna göre aday yoklamasında kazanan 7 isim milletvekili adayı olarak duyurulmaktaydı. CHP Maraş Milletvekili adayları şu isimlerden oluşmaktaydı:

Tablo 4.6. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi (*Kahraman Yurt*, 15 Nisan 1954, 1; *Halk Postası*, 15 Nisan 1954, 1; *BCA*, 490.1.313.1281.1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Kemali Bayazıt	Doktor
Sadettin Erten	Eski Savcı-Hukukçu
Halil Gürün	Doktor
Müşak Ketizmen	Avukat-Elbistan CHP İlçe Başkanı
M. Emin Soysal	Öğretmen-Karagöz Gazetesi Sahibi
Mehmet Şişman	Tüccar-CHP İl Başkanı
Abdullah Yaycıoğlu	Çiftçi

Tablodaki aday listesine göre, CHP Maraş'ta bir önceki seçimde aday olan 4 isim tekrardan aday olarak yer almaktadır. Sadettin Erten, Halil Gürün ve Mehmet Şişman ise bu seçimde aday olan yeni isimlerdir. Adayların mesleki ağırlığının eğitilmiş ve yüksek tahsil sahibi kişiler olması dikkat çekmektedir. O dönemde kırsal bir kent olup geleneksel özelliklere sahip olan Maraş'ta bu durum önemli olsa gerek. Aday listelerinin kesinleşmesinin ardından saha çalışmalarına hız verilmiştir.

4.2.2.1.4. İstifa Propagandaları

1950 seçimleri sürecinde olduğu gibi 1954 seçimlerinde de, istifa propagandaları basın aracılığıyla yürütülen önemli bir seçim argümanıdır. Bu süreçte, Maraş'ta CHP'ye yakın olan *Halk Postası* gazetesi pek çok istifa haberini gerekçesiyle birlikte neşretmiştir. Siyasi rekabetten doğan bu gelişmede özellikle şehirde itibarı yüksek ve siyasi kimliği ön planda olan şahsiyet, parti mensubu ve üyelere başlayarak geniş yelpazeli istifa haberleri gündemde tutuluyordu ve partiye katılan yeni üyelerin isimleri basında yer alıyordu. İstifalara dair haber başlıkları şu şekilde gündeme gelmekteydi; “Elbistan’da DP Temelinden Çöküyor”, “DP’nin Gökşun Kubbesi de Çöktü”, “DP’den Çekilenler”, “DP’den Önemli Bir İstifa”, “Avşarlı Köyünde de 96 Kişi DP’den İstifa Ettiler”.³⁹⁰

³⁹⁰ *Halk Postası*, 31 Mart 1954, 1; 7-10-16-23 Nisan 1954, 1.

Maraş'ta, DP tarafında önemli konumda olup halk arasında itibarı yüksek isimlerin istifaları önemli gündem maddesiydi. Bu bakımdan, kendisi de dış doktoru olan ve Maraş Gazipaşa ocağında kayıtlı olduğu aktarılan Turgut Kamer, parti içerisinde yaşanan kutuplaşma nedeniyle istifa ettiğini belirterek, istifa mektubunu basında ilan etmiştir.³⁹¹ Daha sonra Maraş'tan serbest milletvekili adayı olan Kamer'in, DP aday yoklamasından günler önce istifa etmesi yaşanan ikiliğin nedeni açısından dikkat çekicidir. Yine DP içerisinde yaşananlardan dolayı Selahattin Hüdayioğlu ve İsa Bat'ın istifaları önemli bir gündem maddesi olmuştur. Keza bu isimlerin istifası Maraş'ta TKP teşkilatının kurulmasıyla sonuçlandığını aktarmıştık. Dolayısıyla böyle bir bölünme şehirdeki siyasi atmosferi etkilemiştir.³⁹² DP Göksun ocağında, ocak başkanının 40 üyesiyle beraber istifası oldukça ilgi çekicidir. Söz konusu idari yetkili ve üyeler, son DP İlçe Kongresinde yaşanan zümrecilik nedeniyle istifalarını duyurduklarını beyan etmişlerdir.³⁹³ İlk kuruluş tarihinden beri kayıtlı bulunarak faaliyet yürüttüğü DP'den istifasını belirten Ökkeş Duyar ve DP Ocak İdare Heyetinden Hanefi Gürbüz'ün istifaları da gazetede neşredilmiştir. Bilhassa Hanefi Gürbüz gazeteye yazdığı mektubunda DP'yi eleştiren satırlara yer vermiştir.³⁹⁴

Daha önce de bahsi geçtiği üzere, DP üyeliğinden toplu olarak istifa edenler veya parti üyeliğinden bireysel olarak istifa edip CHP'ye kaydolan vatandaşlar da basında neşredilmekteydi. Söz konusu istifa haberlerine bakıldığında, yürütülen politikaları tenkit ve parti prensiplerinden kopuşlar partiden istifa nedenleri olarak göze çarpmaktadır. Bu manada pek çok neşriyat yapılmıştır. Örnek vermek gerekirse Çardak nahiyesinden Şükrü Yaşar Tüççar DP'nin vaatlerini yerine getirmediğinden dolayı parti üyeliğinden istifa ederek CHP'ye geçtiğini duyurmuştur.³⁹⁵ Yine Göksun'da Hacıömer Efendi Köyünden 63 vatandaşın DP'den istifa ederek TKP'ye kaydolduğu ilan edilmiştir.³⁹⁶ Son olarak, "DP Her Tarafta Çöküyor" başlığıyla Çukurhisar köyünden gelen toplu istifalar aktarılmıştır.³⁹⁷

4.2.2.2. Demokrat Parti

4.2.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

1950 yılında büyük bir demokrasi şöleni neticesinde iktidarı devralan DP'nin seçmenler arasında ilk defa icraatları görülmekteydi. Bu açıdan, vatandaşların icraatını gördükleri iki parti arasında tercih yapacak olmaları 1954 yılında gerçekleşecek

³⁹¹ *Halk Postası*, 10 Mart 1954, 2.

³⁹² *Engizek*, 27 Ocak 1954, 1; *Halk Postası*, 16 Mart 1954, 2.

³⁹³ *Halk Postası*, 7 Nisan 1954, 2.

³⁹⁴ *Halk Postası*, 8 Nisan 1954; 16 Nisan 1954, 1-2.

³⁹⁵ *Halk Postası*, 6 Nisan 1954, 1-2.

³⁹⁶ *Halk Postası*, 21 Nisan 1954, 1.

³⁹⁷ *Halk Postası*, 28 Nisan 1954, 1.

seçimlere farklı bir anlam yüklemekteydi. Keza önceki seçimlerde DP'nin icraatları henüz bilinmiyordu. Dolayısıyla 1950'de DP'yi seçmekten çok CHP'yi seçmemek gibi bir seçmen davranışı söz konusuydu.³⁹⁸ İktidarının ilk dönemindeki icraatlarından ötürü, DP'nin altın yılları olarak nitelendirilen sürecin sonunda halkın karşısına çıkan DP'nin, seçimlerdeki propaganda stratejisi toplumsal, siyasal ve ekonomik altyapıya sahipti. Bu bakımdan, DP seçmen kitlesiyle iletişim kurabilmek amacıyla Maraş genelinde belli başlı propaganda konularını stratejik olarak gündemde tutmuştur. Söz konusu kavramlardan en sık işlenenler; kalkınma-imar faaliyetleri, prensipler, dün ile bugünün karşılaştırmalı sonuçları üzerinden “bilinçlendirme” faaliyeti, muhalif bloktaki iş birliği ve şehirde yapılacak yeni projelerdir. Bu maksatla, ülke genelinde de kullanılan seçim kampanya araçlarından beyannameler, afişler ve broşürler DP'nin Maraş'ta kullandığı seçim araçları olmuştur. Ayrıca yerel basında Demokrasiye Hizmet gazetesi DP'nin yayın organı olarak Maraş'ta faaliyet göstermekteydi.

Seçimlerden birkaç ay önce tertip edilen DP İl Kongresi'nde, DP iktidarının Maraş'taki tarım, ekonomi, imar-iskân, ulaştırma, okul ve köylerdeki içme suyuna dair rakamsal verilerin de yer aldığı faaliyetlerini yansıtan afişler bastırılmıştır. Kongrenin düzenlendiği Yeni Sinema salonunun girişine ise “Demokrat Parti Vatandaşa Hesap Veriyor” afişi asılmıştır. Afişlerden en dikkat çeken Tarım alanına yönelik olanlardır. Çünkü, DP iktidarının ilk döneminde tarım alanındaki araç ve makinelerde önemli bir artış söz konusuydu. Örneğin, “*Maraş vilayetinde traktör adedi, 1949'da 2, 1952'de 336 adet*” afişi, “*Buğday istihsalı 1949'da 59.418 ton, 1950'de 884.080 ton, 1951'de 1.714.600 ton, 1952'de 2.017.460 ton*” ve “*Pamuk istihsalimiz, 1949'da 470 ton, 1950'de 746 ton, 1951'de 4638 ton, 1952'de 7073 ton*” afişleri üretimde daha önceki yıllara göre yaşanan artışların Maraş özelinde yansımalarını ifade etmekteydi. Tabii tüm bu afişler seçim sürecinde de vatandaşların gündeminde tutuluyordu.³⁹⁹ Diğer taraftan DP Maraş'ta birçok seçim beyannamesi de yayımlanmıştır. Bunlar madde madde olup şu başlıklara sahipti: “Halk Partisi Ne İstiyor”, “Seçmen Vatandaş”, “Aziz Maraşlılar Dikkatli Bulunun”, “Maraş'lı Büyük Tarihi Seçimlere Beş Gün Kaldı”.⁴⁰⁰

1954 Milletvekili Genel Seçiminde, DP Maraş'a yönelik önemli davaları halletme yoluna gitti. Seçim yatırımı olarak karşımıza çıkan bu hadiselerin önemli bir kısmı kalkınma-imar faaliyetleri çerçevesindeydi. Bu kapsamda, ilk etapta şehir için önemli bir husus olan Hükümet Konağı sorunu ele alındı.⁴⁰¹ Yine Maraş için önemli bir sorun teşkil eden ilkokul meselesi seçim döneminde gündeme taşınmıştır. Bu çerçevede, seçim vaadi olarak şehir ve kaza merkezlerinde okul yapmak için 430 bin lira temin edildiği bildirildi. Vaziyete göre, 3 tanesi şehirde olmak üzere kaza merkezlerinde 8

³⁹⁸ Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 61.

³⁹⁹ *Demokrasiye Hizmet*, 13 Ekim 1953, 1; Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 62.

⁴⁰⁰ *Demokrasiye Hizmet Gazetesi*, 9 Mart 1954, 1; 8 Nisan 1954, 1; *Engizek*, 23 Nisan 1954, 1; 27 Nisan 1954, 1.

⁴⁰¹ *Demokrasiye Hizmet*, 4 Şubat 1954, 1; *Engizek*, 1 Nisan 1954, 1.

okul yaptırılacaktı. Ayrıca 16 köyde ise yeni okul yaptırılmasının gündemde olduğu belirtilmiştir.⁴⁰² DP Maraş'taki köy okulları meselesi hakkında, yürütülen faaliyetlere yönelik propaganda niteliği de taşıyan kısa bir bilanço açıklamıştır. Buna göre, Maraş vilayetinin 460 kadar köyü vardır. Bunlardan ancak 170-175'inde okul vardır. CHP devrinde angarya olarak köylüye yaptırılan bu okullardan 22 tanesinin esaslı onarımı yapılarak yeni okul haline konulmuş, diğerleri de küçük tamirlerle kullanılır hale getirilmiştir. Diğer taraftan, köylüye yük olmayarak, hükümetin bütçesinden ayrılan tahsisatla 1950-1953 yıllarında 48 modern köy okulu yapılmıştır. Ayrıca 1954 senesi içinde 16 köy okulu yeniden inşa edilecektir. Sonuç itibarıyla CHP devrinde ev ve hücre bozuntularıyla köylüye angarya olarak yaptırılan yaklaşık olarak 120 köy okuluna mukabil, DP'nin 4 senelik iktidarı zamanında, tahsisatı hükümet tarafından ödenmek şartıyla yaklaşık 65 köy okulu yaptırılmıştır. Yenilerinin yapımına ise devam edilecekti.⁴⁰³

Maraş'ta ilçe kalkınma faaliyetleri çerçevesinde de önemli meselelerin çözümü seçim kampanyası sürecinde gündeme taşınmıştır. Bu doğrultuda, su sorunundan, yeni yatırımlara kadar birçok konu DP iktidarının faaliyetleri kapsamında ele alınmıştır. İlk etapta, Maraş için o dönemin önemli gelişmelerinden biri olarak kaydedilen Elbistan elektrik santralinin 20 Nisan günü temel atma töreni gerçekleştirilmiştir. Ayrıca aynı gün esnaf kefalet kooperatifinin de açılışı yapılmıştır. Açılış töreni Maraş DP Milletvekili ve Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in katılımıyla düzenlenmiştir.⁴⁰⁴ Pazarcık ve Elbistan gibi ilçelerin köylerinde yaşanan su sorunları da DP tarafından seçim gündeminde propaganda konusu olarak yer edinmiştir.⁴⁰⁵

DP'nin 1954 Milletvekili Genel Seçiminde en sık işlediği propaganda konularından biri de, geçmiş ile bugünün karşılaştırılması üzerinden yürütülen bir kampanyaydı. Bu noktada CHP iktidarı döneminde sosyal ve siyasal alanda yaşanan olumsuzluklar ön plana çıkarılıyordu. Örneğin yerel basında geçmişle bugünün mukayesesini yapan pek çok neşriyat yapılmıştır.⁴⁰⁶ Böylece bu konu üzerinden, bilanço kavramı çerçevesinde, seçmen bilinçlendirme kampanyası yürütülmüştür. Geçmişle bugünün kıyaslaması seçim sürecinde bir propaganda malzemesi olarak yürütülürken, dini konular da yer yer bu meseleye dahil edilmiştir.⁴⁰⁷ DP'nin önemli konularından bir diğeri de şahıs politikaları yerine, parti prensipleridir. DP'ye göre, seçim sürecinde CHP şahıs mezhiyetlerinden istifade eden bir politika güdüyordu. Ancak şahıslara değil,

⁴⁰² *Demokrasiye Hizmet*, 8 Nisan 1954, 1.

⁴⁰³ *Demokrasiye Hizmet*, 22 Nisan 1954, 1.

⁴⁰⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 20 Nisan 1954, 1.

⁴⁰⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 10 Şubat 1954, 1; *Engizek*, 15 Nisan 1954, 1.

Diğer taraftan, ilçelerin çözüme kavuşturulan sorunları hakkında geniş tafsılatlı bir bilanço yazısı *Demokrasiye Hizmet* gazetesi aracılığıyla halka ilan edilmiştir. Bkz: *Demokrasiye Hizmet*, 2 Mart 1954, 1.

⁴⁰⁶ Bu konuda Maraş basınında birçok habere rastlamak mümkün. Bkz: *Demokrasiye Hizmet* 10-11-12-13 Mart 1954.

⁴⁰⁷ *Demokrasiye Hizmet*, 8 Nisan 1954, 1.

prensiplere rey verilmeliydi.⁴⁰⁸ DP'nin CMP ve TKP'ye karşı bir propagandaya giriştiği de görülmektedir. Nitekim CMP 12 Mart 1954 tarihinde bir bildiri yayınlayarak seçimlerde muhalefete iş birliği çağrısında bulunmuştu. CHP bu bildiriye 14 Mart'ta olumlu cevap verdi.⁴⁰⁹ DP ise partiler arasındaki iş birliği algısını yaygınlaştırmaya çalıştı. Bu konu Maraş yerel basınında da sıklıkla işlenmiştir.⁴¹⁰ Öte yandan DP, CMP ve KP mensuplarına, verecekleri oyun boşa gideceğini, oy bölmekten başka bir işe yaramayacağına yönelik ikna propagandası yürütüyordu.⁴¹¹

4.2.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

Maraş'ta diğer siyasi partiler gibi DP'nin de çalışmalarının en önemli noktası ocak toplantıları, geziler ve mitingler olmuştur. Seçimlere doğru yaklaştıkça, şehirdeki muhtelif ocak idare heyetleri her gün geceli gündüzlü toplantılar tertip etmekteydi. Bu ocak toplantılarına genellikle DP İl İdare Heyeti Başkanı Mahmut Karaküçük, İlçe İdare Heyeti Başkanı Saim Emirmahmutoğlu, DP Milletvekili Remzi Öksüz, Abdullah Aytemiz, şehrin önde gelenlerinden Avukat Selahattin Aydın ve basın mensupları katılım sağlardı. Ocak konuşmalarında daha çok günün siyasi, iktisadi ve sosyal meselelerine temasla DP'nin memlekete sağladığı faydalar belirtilmekteydi. Hatipler mevzuları içinde sırası geldikçe CHP'nin propagandasını tesirsiz bırakacak şekilde muhalefete cevaplar da vermekteydiler.⁴¹² Yine eski devirler de hatırlatılmakta ve CHP iktidarının vatandaşa çektiği sıkıntılar dile getiriliştir.⁴¹³ Sadece il merkezinde yer alan ocaklarda değil ilçe ve köy ocaklarında da toplantılar düzenlenmekteydi. Örneğin Pazarcık'ta büyük bir ocak toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantılar genellikle Pazarcık halk şairi Ali Şirin'in yazmış olduğu şiirle bitirilirdi.⁴¹⁴ Seçim sürecinde DP tarafında, ocak açılış faaliyetleri de devam etmiştir. Bu çerçevede, İsadivanlı ve Ekmekçi parti ocaklarının açılışları gerçekleştirilmiştir.⁴¹⁵ DP, şehrin kıraathanelerinde de toplantı düzenleyerek halkla yakın temas kurmaktaydı. Örneğin o dönemde Maraş'ın önemli kıraathanelerinden olan Safa kıraathanesi, bu toplantılara zaman zaman ev sahipliği yapmıştır.⁴¹⁶

⁴⁰⁸ *Demokrasiye Hizmet*, 23 Şubat 1954, 1.

⁴⁰⁹ İki muhalefet partisi arasında bir dizi görüşmeler oldu. CHP, CMP adaylarına yüzde otuz oranında kontenjan hakkı tanıdı ama yeni kurulan parti yüzde elli oranında kontenjan hakkı isteyince bu iş birliği gerçekleşmedi. Bu görüşmeleri en fazla destekleyen Nihat Erim ve Ulus gazetesiydi. Faik Ahmet Barutçu ve arkadaşları bu iş birliğine karşıydılar İsmet İnönü İşbirliğinden yanaydı ve şunu söylüyordu: "*Millet Partililer iktidardakilerden daha yobaz değiller. Ötekiler ilkesiz gericiler, berikiler ilkeli. Bizim ilkemiz de demokrasinin kurulması ve korunmasıdır.*" Tokar, *DP'nin Altın Yılları*, 188.

⁴¹⁰ *Demokrasiye Hizmet*, 7 Nisan, 1954, 1.

⁴¹¹ *Demokrasiye Hizmet*, 9 Nisan 1954, 1.

⁴¹² *Engizek*, 10 Mart 1954, 1; 11 Mart 1954, 1.

⁴¹³ *Demokrasiye Hizmet*, 12 Mart 1954, 1.

⁴¹⁴ *Engizek*, 10 Nisan 1954, 1.

⁴¹⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 4 Nisan 1954, 1; *Engizek*, 12 Nisan 1954, 1.

⁴¹⁶ *Engizek*, 25 Mart 1954, 1.

DP kurmayları, milletvekili adayları seçmenlerle yakın temas kurmak adına il merkezinde, ilçelerde, köylerde gezilerde bulunmuşlardır. Bu kapsamda, Maraş DP genel müfettişi ve Konya Milletvekili Tarık Kozbek, Maraş'a ziyaret gezisi düzenlemiştir. Parti ileri gelenleri ve ocak başkanlarıyla görüşen müfettiş, partiye ait dert ve dilekler ile alakadar olmuştur. Bundan sonra halkın istek ve arzularını dinleyen müfettiş, vatandaşlara hitaben kısa bir konuşma yapmıştır.⁴¹⁷ İl ve ilçelerde yapılan gezilerin en büyük aktörü Nedim Ökmen'dir. Maraş'ta düzenlenecek seçim gezileri çerçevesinde Ökmen ve DP Maraş Milletvekili Ahmet Kadioğlu, 16 Mart'ta şehre gelmiştir. 16 Mart gecesi Nedim Ökmen şerefine, belediyenin şehir kulübünde ziyafet verilmiştir. Burada halkla temasta bulunan Ökmen, geç vakte kadar hasbihalde bulunmuştur.⁴¹⁸ Köylere düzenlenen geziler içerisinde, Mahmut Karaküçük tarafından Önsen'de yapılan tetkikler önemlidir. Köye gelen heyetle birlikte köylülerin sorduğu meseleler hakkındaki karşılıklı konuşmalar saatlerce sürmüştür. Bu merhaleden sonra köy camii gezilerek tamire muhtaç yerler tetkik edilmiştir.⁴¹⁹ Yine bu çerçevede Abdullah Aytemiz de Pazarcık'ta yer alan köylerin nabzını yoklamıştır.⁴²⁰

Seçim tarihi yaklaştıkça propaganda çalışmalarına hız verilmekteydi. Partilerin açık hava propagandaları Nisan ayında başlamıştı. İl seçim kurulundan mitingler için tahsis edilen yerler; belediye önü ve Uzunoluk Akdere bölgesiydi. DP burada toplam 14 miting gerçekleştirmiştir.⁴²¹ Şehirdeki siyasi atmosferin önemli bir unsuru olarak, DP'nin ilk mitingi 13 Nisan'da Belediye önünde yapıldı. Mitingde Saim Emirahmutoğlu, Selahattin Aydın ve Nedim Ökmen vatandaşlara hitap etti. Bilhassa Ökmen yaklaşık 45 dakika süren bir konuşma gerçekleştirdi. Konuşmasında, muhalefetin tenkitlerine cevap vererek, Maraş'ta DP iktidarı tarafından başarılan işlerin ve bunların öneminin bilançosuna yer verdi. Maraş'ın daha DP iktidarından çok şeyler alacağını belirttiikten sonra, *"Allah beni Kilis'te dünyaya getirmiş. Fakat ben siyasi hayata Maraş'ta doğdum, Maraş'ta devam edeceğim ve bu hayatı Maraş'ta bitireceğim"* diyerek konuşmasına son vermiştir.⁴²² DP'nin bir sonraki mitingine ise Mahmut Karaküçük önderlik etti. Binlerce Maraşlı vatandaşın katıldığı bu açık hava propagandasında DP hatipleri, Cezmi Türk'e ve TKP'nin propagandalarına cevap vermişlerdir.⁴²³ DP'nin önemli mitinglerinden bir diğeri ise İnönü'nün Maraş'ta gerçekleştirdiği mitingden sonra yapılmıştır. Nedim Ökmen, Mahmut Karaküçük ve Saim Emirmahmutoğlu İsmet İnönü'ye cevap niteliğinde konuşma gerçekleştirmişlerdir. Ökmen'in İnönü'ye hitaben yaptığı konuşmasının içeriği, CHP'nin 27 yıllık intizamsız

⁴¹⁷ *Demokrasiye Hizmet*, 16 Şubat, 1954, 1.

⁴¹⁸ *Engizek*, 16 Mart 1954, 1; *Demokrasiye Hizmet*, 16 Mart 1954, 1.

⁴¹⁹ *Engizek*, 27 Mart 1954, 1.

⁴²⁰ *Engizek*, 10 Nisan 1954, 1.

⁴²¹ *Demokrasiye Hizmet*, 14 Nisan 1954, 1; *Engizek*, 16 Nisan 1954, 1.

⁴²² *Demokrasiye Hizmet*, 16 Nisan 1954, 1.

⁴²³ *Engizek*, 19 Nisan 1954, 1.

idaresinin olumsuz sonuçları ve DP'nin 4 yıl içinde başardığı işlerden oluşmuştur.⁴²⁴ DP'nin ilçelerde düzenlediği mitinglere ise Remzi Öksüz, Pazarcık DP İlçe Başkanı Sait Yalçın ve DP önde gelenlerinden Yaşar Özdemir gibi şahsiyetler katılım sağlamışlardır. Konuşma başlıkları genel itibarıyla; CHP'nin ithamlarına cevap vermek ve DP'nin sağladığı başarılarından meydana gelmiştir. Köylü ve kasabalıların da büyük teveccühü ile yapılan bu açık hava propagandaları, seçim öncesi siyasi atmosferi yansıtan en önemli gelişmeler olmuştur.⁴²⁵

4.2.2.2.3. Aday Tespitleri

1954 Milletvekili genel seçiminde milletvekili aday olmak isteyenlerle ilgili DP tarafından bir talimatname yayımlanmıştı. Buna göre, 28 Mart'ta DP milletvekili adaylığı yoklamaları yapıldı. Maraş'taki yoklamada belli olan isimler şunlardan müteşekkildi; Nedim Ökmen, Ahmet Kadioğlu, Remzi Öksüz, Ahmet Bozdağ, Abdullah Aytemiz ve Mazhar Özsoy.⁴²⁶ 6 adayın belirlendiği yoklamadan sonra sonuçlar değerlendirilerek, 7'nci aday parti genel merkezine tanınan kontenjan dahilinde belirlenecekti. Bu doğrultuda, DP aday listesini 12 Nisan 1954'te kamuoyuna ilan etmiştir. DP Maraş milletvekili adayları şu isimlerden meydana gelmiştir:

Tablo 4.7. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen DP Aday Listesi (*Engizek*, 10 Nisan 1954, 1; TBMM Arşivi, Tercüme-i Halleri, Devre X).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Nedim Ökmen	Maliye Müfettişi
Ahmet Kadioğlu	Çiftçi
Remzi Öksüz	Çiftçi-Tüccar
Ahmet Bozdağ	Çiftçi-Eski Pazarcık Belediye Başkanı
Abdullah Aytemiz	Emekli Yargıtay Üyesi
Mazhar Özsoy	Avukat
Mahmut Karaküçük	Çiftçi-DP İl İdare Heyeti Başkanı

DP'nin ülke çapındaki aday listelerinde 150 eski milletvekili kendilerine yer bulamamıştı. Diğer bir deyişle 150 milletvekilinin üstü çizildi. İlk defa 256 kişi yeni milletvekili adayı oldu.⁴²⁷ Ancak bu durum Maraş özelinde geçersizdir. Zira aday listesine bakıldığında, bir önceki döneme göre sadece 1 yeni ismin eklendiği görülmektedir. Bu da demek oluyor ki DP, Maraş'ta istikrardan yanadır. Bu durumun altında yatan diğer nedenlerden birini de DP'nin ülke genelinde yürüttüğü tanınmış aday stratejisinde aramak gerekebilir. Nitekim Maraş'ta gösterilen adayların kırsal kesimden

⁴²⁴ *Engizek*, 21 Nisan 1954, 1; *Demokrasiye Hizmet*, 22 Nisan 1954, 1.

⁴²⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 6 Nisan 1954, 1; 10 Nisan 1954, 1.

⁴²⁶ *Demokrasiye Hizmet*, 30 Mart 1954, 1; *Engizek* 29 Mart 1954, 1.

⁴²⁷ *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1954, 1; Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, 189.

geliyor olup, o dönemde Maraş'ın önde gelen ailelerine mensup isimlerden oluştuğu görülmektedir.

4.2.2.2.4. İstifa Propagandaları

1954 Milletvekili Genel Seçimi yaklaşırken, propaganda çalışmalarının basına yansıyan önemli bir ayağını istifa propagandaları temsil etmekteydi. Bu doğrultuda, tıpkı diğer partilerin yürüttüğü gibi, DP'de basın aracılığıyla bir istifa kampanyası hedeflemiştir. Diğer partilere benzer şekilde hareket eden DP, siyasi itibarı yüksek olan ve rakip partide oy kaybı yaratabilecek isimlerin istifasını, yerel gazetelerin yazı işleri müdürlüğü aracılığıyla basına servis etmekteydi. Bu konuda, DP tarafına yakın olan Engizek ve Demokrasiye Hizmet gazeteleri ön plandadır. Örnek vermek gerekirse, Maraş'ta sevilen bir şahıs olduğu belirtilen Ahmet Bombacı Engizek gazetesine bir mektup göndererek CHP'den çekildiğini bildirmiştir. Gazete bu durumu 22 Mart tarihinde, "Ahmet Bombacı CHP'den çekildi" şeklinde ilan etmiştir.⁴²⁸ Maraş Orman İşletme Müdürü olup, CHP'de yapılan aday yoklamasında kazanamayarak istifa eden Mesut Can önemli bir gündem maddesiydi. Çünkü parti içinde ciddi icraatları olan Can, aday yoklamalarından önce pek çok faaliyete katılmıştı ve idari konumu itibarıyla de itibarı yüksek bir isimdi.⁴²⁹ Yine Maraş CMP teşkilatında yaşanan istifalar son derece ses getirmiştir. Henüz bir ay önce kurulan partinin vilayet ve kaza başkanları istifa etmişlerdi. Ayrıca bir gün önce kurulan ocağın başkanı da istifa etmiş ve ocak kapanmıştı.⁴³⁰ Tüm bu siyasi istifaların DP tarafından Maraş'ta yürütülen, propagandaların önemli bir ayağı olduğu anlaşılmaktadır. Böylece rakip siyasi partilerde bir itibar zedelenmesi oluştuğuna dair propaganda maddesi gündemde tutulmaktaydı.

İstifa propagandaları çerçevesinde, il, ilçe ve köy teşkilatlarında yaşanan toplu istifalar üzerinde durulan ciddi bir husus olmuştur. Bu doğrultuda basına yansıyan belli başlı haberlere bakıldığında, Çağlayancerit köyü ile Pazarcığın köylerinde yaşanan CHP ocak teşkilatı istifaları dikkat çekmektedir.⁴³¹ Seçim tarihi yaklaştıkça bu tür haberlerin sıklığı artmıştır. Göksun'un bir köyünde DP'ye 55 kişi geçerken, Afşin'de Alimpınarı köyünün tamamen DP'ye geçtiği aktarılmıştır.⁴³² Bu türden haberler genellikle şu başlıklarla vatandaşlara duyurulurdu: "CHP'den İstifalar", "Maraş'ta CMP Partisi Çöktü", "Köksüz Partiye Bel Bağlanmaz", "DP'ye Yeni Kayıtlar".⁴³³

⁴²⁸ Engizek, 22 Mart 1954, 1.

⁴²⁹ Engizek, 8 Nisan 1954, 1.

⁴³⁰ Demokrasiye Hizmet, 10 Nisan 1954, 1.

⁴³¹ Demokrasiye Hizmet, 31 Mart 1954, 1.

⁴³² Demokrasiye Hizmet, 13 Nisan 1954, 1; 11 Nisan 1954, 1.

⁴³³ Demokrasiye Hizmet, 9-10-13-24 Nisan 1954.

4.2.2.3. Diğer Partilerin Propaganda Faaliyetleri

Maraş'ta 1954 seçimlerine katılım sağlayan diğer siyasi partilerden CMP ve TKP, henüz yeni kurulduğundan faaliyetleri kısıtlı kalmıştır. Nitekim bu partilerin kuruluşları ve teşkilatlanmaları hakkında daha önce bilgi verilmişti. Her iki partinin propaganda faaliyetlerini geniş çaplı inceleyerek aktarma olanağı 1954 seçimleri için noksan kalmıştır. Zira ülke genelinde olduğu gibi Maraş'ta da seçim daha çok CHP ve DP rekabetine sahne olmuştur. Bu konuda dönemin Maraş basını da CHP ve DP'nin eksenindedir. Dolayısıyla bu bölümde mümkün olduğu kadar partilerin faaliyetlerini bir arada yansıtmaya çalışacağız.

Bilindiği gibi, TKP Maraş teşkilatı DP'den koparak gelişmişti. TKP'nin bu dönemde ana hedefi, DP'nin Maraş'taki kurucusu ve aynı zamanda TKP'nin kurucu heyeti başkanı olan Milletvekili Selahattin Hüdayioğlu üzerinden faaliyet yürütmek olduğu anlaşılmaktadır. DP'den istifa eden Hüdayioğlu'na göre, muhalefet yıllarında halkın sempatisini kazanmak için bol keseden savrulan vaatlerin üzerine 22 Mayıs 1950 de toptan sünger çekildi. Memleket meseleleri ise unutuldu. Dolayısıyla, partinin ana davasını unuttuğunu, temel prensiplerini kaybettiğini ve her geçen gün biraz daha demokratik esaslardan ayrıldığı üzerine DP, TKP tarafından eleştirilmekteydi.⁴³⁴ Diğer taraftan, TKP'nin Maraş propaganda faaliyetleri kapsamında, Selahattin Hüdayioğlu'nun ismi kullanılarak partiye kayıtlar yaptırılmaktaydı.⁴³⁵ Ayrıca TKP'ye göre, Millî Mücadelenin kurtuluş örneği olan Maraş'ın demokrasi gelişmesinde yaptığı hizmetin mükâfatını görmediği ve ihmal edildiği bildirilmektedir.⁴³⁶ TKP yeni kurulduğu sırada Maraş'taki açılışını yapmak için büyük bir miting tertip etmiştir. Önceden TKP liderlerinin de katılacağını beyan eden broşürler halka dağıtılmıştır. Mitingde Remzi Oğuz Arık ile beraberinde Adana TKP idare heyeti hazır bulunmuşlardır. Arık mitingde yaptığı konuşmasında her partinin iktidara gelmek arzusunda oluşunu ifade ederek “maksat iktidara gelmek değil, buna layık olmaktır” demiştir.⁴³⁷

TKP Maraş'taki propaganda faaliyetleri kapsamında il, ilçe ve köy gezileri ve mitingler de düzenlemiştir. Parti kurucu üyelerinden Selahattin Hüdayioğlu ve İsmail Uyan Pazarcık ilçesini ve yukarı kaza köylerinde vatandaşlarla temasta bulunmuşlardır.⁴³⁸ Seçim tarihinin yaklaştığı esnada propaganda faaliyetlerine hız verilirken, TKP' de pek çok miting düzenlemiştir. Buna göre, belirlenen saat ve tarihler dahilinde, Uzunoluk ve Belediye önündeki meydana TKP açık hava propagandalarını

⁴³⁴ *Kahraman Yurt*, 8 Şubat 1954, 1; *Demokrasiye Hizmet*, 9 Mart, 1954, 1.

⁴³⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 24 Mart 1954, 1.

⁴³⁶ *Halk Postası*, 16 Mart 1954, 1.

⁴³⁷ *Demokrasiye Hizmet*, 11 Şubat 1954, 1; *Kahraman Yurt*, 11 Şubat 1954, 1.

⁴³⁸ *Engizek*, 3 Mart 1954, 1.

gerçekleştirmiştir.⁴³⁹ TKP'nin ilçelerde gerçekleştirdiği mitinglerden birine TKP Milletvekili ve lideri Cezmi Türk de iştirak etmiştir. Maraş TKP idare heyetinin öncülüğünde Pazarcık'ta düzenlenen açık hava propagandasında Cezmi Türk halka seslenmiştir.⁴⁴⁰

TKP Maraş milletvekili aday yoklaması 8 Nisan'da parti binasında yapıldı. Bu doğrultuda yapılan oylamada adaylıklarını kazanan isimler şu şekildeydi: 1-Selahattin Hüdayioğlu, 2-İhsan Bat, 3-Mesut Can, 4-İsmail Uyan, 5-Necati Bingöl, 6-Kemal Kaynak.⁴⁴¹ Aday listesinde yer alacak olan 7'nci isim parti genel merkezi tarafından belirlenecekti. İlerleyen günlerde parti genel merkezinden yapılan açıklamayla Bedri Kısakürek'in Maraş TKP milletvekili adayı olduğu bildirildi.⁴⁴² İl Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından açıklanan TKP Maraş milletvekili kesin aday listesi şu isimlerden oluşmaktadır:

Tablo 4.8. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen TKP Aday Listesi (*Halk Postası*, 16 Nisan 1954, 1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
İsmail Uyan	Meclis Üyesi
İhsan Bat	Müteahhit
Necati Bingöl	Avukat
Mesut Can	Yüksek Orman Mühendisi
Selahattin Hüdayioğlu	Hukukçu-Çiftçi
Kemal Kaynak	Yüksek Ziraat Mühendisi
Bedri Kısakürek	Orman Mühendisi

Tabloda yer alan adayların meslek grubu oldukça ilgi çekicidir. Nitekim yeni teşkilatlanmış bir parti adaylarının, mesleki ağırlığının eğitim sahibi kişilerden oluşması parti içerisinde yer alan ilkesel durumları aktarmaktadır.

Maraş'ta 1954 seçimlerine katılan ancak etkin bir varlık gösteremeyen bir diğer parti CMP'dir. Zira MP'nin kapatılmasıyla beraber kurulan CMP hızla teşkilatlanma yoluna gitmişti. CMP'nin seçim kısa bir süre kala Maraş'ta teşkilatlanmasından ötürü yaşanan olumsuzluklar propaganda faaliyetlerine yansımıştır. CMP ilk etapta aday yoklamasını yaparak sahaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, CMP aday yoklaması 6 Nisan'da gerçekleştirildi. Yapılan yoklama neticesinde kazanan adayların bir listesi neşredilmiştir. Buna göre kazanan isimler şu şekildeydi: 1-Zekeriya Güven, 2-Şemseddin Bekiç, 3-Sadi Kazancı, 4-Kanber Rışvanoğlu.⁴⁴³ Diğer 3 adaylık için isim belirlenmediğinden bunlar için aday tayini parti genel merkezine aitti. İl Seçim Kurulu Başkanlığı

⁴³⁹ *Engizek*, 16 Nisan 1954, 1; *Kahraman Yurt*, 27 Mart 1954, 1.

⁴⁴⁰ *Demokrasiye Hizmet*, 17 Nisan 1954, 1.

⁴⁴¹ *Halk Postası*, 8 Nisan 1954, 1.

⁴⁴² *Halk Postası*, 10 Nisan 1954, 1.

⁴⁴³ *Halk Postası*, 6 Nisan 1954, 1; 7 Nisan 1954, 1.

tarafından açıklanan CMP Maraş milletvekili kesin aday listesi şu isimlerden oluşmaktadır:

Tablo 4.9. 2 Mayıs 1954 Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CMP Aday Listesi (*Kahraman Yurt*, 15 Nisan 1954, 1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Sadi Kazancı	Hâkim
Sadi Seçmener	Devlet Demiryolları Satış İşleri Eski Müdürü
Ali Kafadar	Temyiz Mahkemesi Üyesi
Şemseddin Bekişoğlu	Ziraat Uzmanı
Zekeriya Güven	Öğretmen
Kamber Rişvanoğlu	Avukat
Hacı Ergin	Öğretmen

Fakat TKP aday listelerinin belirlenmesinden hemen sonra parti teşkilatında yaşanan istifa olayları seçim kampanyasını etkilemiştir. CMP İl İdare Heyeti Başkanı, İlçe İdare Heyeti Başkanı ve yeni açılan Sakarya ocak başkanı, partinin iyi yolda olmadığına ve uzun süreli faaliyet gösteremeyeceğine kanaat getirdikleri için istifa ettiklerini açıklamışlardır.⁴⁴⁴ Partinin bu noktadan sonra milletvekili adayları öncülüğünde seçim kampanya faaliyetlerini yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, CMP tıpkı diğer partiler gibi Maraş'taki açık hava propagandasını belediye önü ve Uzunoluk'ta düzenlediği mitinglerle gerçekleştirmiştir. CMP'nin düzenlediği bu mitinglerden sadece bir tanesi basına yansımıştır. Bu mitingde Sadi Kazancı halka hitap etmiştir. Kazancı konuşmasında, DP hatiplerine yönelik konuşmuş ve partisine yöneltile eleştirilere cevap vermiştir. Konuşma sırasında Kazancı, millet huzurunda bir mektup aldığını söyleyerek bir mektup açmış ve Gafarlı köyünden 100 vatandaşın CMP'ye geçtiğini iddia etmiştir.⁴⁴⁵

Maraş'ta seçime katılan partilerden TKP ve CMP'nin seçim kampanyası süresince yürüttüğü propaganda faaliyetleri bu çerçevede gelişmiştir. Nihayetinde, her iki parti faaliyetlerinin DP ve CHP'nin gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durum seçim sonuçlarına da yansımaktadır.

4.2.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Maraş'ta sükûn ve olgunluk içinde yapılmış, tasnif neticesinde DP listesinin tam olarak kazandığı anlaşılmıştır. Bu neticeden sevinç duyan demokratlar şehirde kurbanlar kesmek, davullar çalmak

⁴⁴⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 10 Nisan 1954, 1.

⁴⁴⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 17 Nisan 1954, 1.

suretiyle sevinç tezahürleri göstermişlerdir. Birbirlerini tebrik eden partililer yeni seçimin milletimize hayırlı olması temennisinde bulunmuşlardır. Maraş'ta yayın yapan gazeteler ise seçim sonuçlarını çeşitli manşetlerle vatandaşlara ilan etmişlerdir. Bu çerçevede, Demokrasiye Hizmet Gazetesi, “Yeni Seçim Türk Milletine ve Maraş’a Kutlu Olsun”, Engizek Gazetesi, “Demokrat Partinin Zaferi”, Halk Postası, “Milletvekili Seçimlerini DP Adayları Kazandı”, Kahraman Yurt Gazetesi, “Dünkü 2 Mayıs 1954 Milletvekili Seçimleri”, manşetlerini kullanmışlardır.⁴⁴⁶ 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş iline ait istatistiki veriler ve seçim neticeleri aşağıda yer alan tablolardaki gibidir:

Tablo 4.10. 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş’a Ait İstatistiki Veriler (TÜİK, 2012, 71).

<i>1954 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş</i>	<i>Parti</i>	<i>Oy Sayısı</i>	<i>Oy Oranı (%)</i>
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 133.897	CHP	43.501	36,6
Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 120.534	DP	65.777	55,3
Katılım Oranı (%): 90,0	CMP	3.781	3,2
Milletvekili Sayısı: 7	TKP	5.498	4,6
	Bağımsız	1.210	0,3

Seçim sonuçlarına göre, Maraş'ta milletvekili seçilen DP'li adayların aldıkları oy miktarları ise şu şekildedir:

Tablo 4.11. Maraş'ta Seçimi Kazanan DP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları (TBMM Arşivi, 10. Dönem Seçim Mazbataları).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Oy Miktarı</i>
Nedim Ökmen	67.222
Ahmet Kadioğlu	65.136
Remzi Öksüz	65.292
Ahmet Bozdağ	64.066
Abdullah Aytemiz	69.453
Mazhar Özsoy	65.642
Mahmut Karaküçük	63.609

Maraş'ta seçim sonuçlarına dair değerlendirme yapılacak olursa, DP'nin CHP, CMP ve TKP'ye karşı büyük bir üstünlük sağladığı dikkat çekmektedir. CHP tıpkı 1950 seçimlerinde olduğu gibi bu seçimlerde de DP'nin temposunu yakalayamamıştır. CMP ve TKP ise bu iki partinin gölgesinde kalmıştır. DP Maraş teşkilatında yaşanan sıkıntılar ve bölünmelere rağmen partinin güç kaybetmediği görülmektedir. DP iktidarının ilk döneminde bilhassa tarımsal alanda yaşanan ilerlemeler, kırsal bir şehir olan Maraş'a da yansımıştır. Nitekim DP'nin il kongresinde tarım alanına yönelik afişlerde yer alan

⁴⁴⁶ Demokrasiye Hizmet, 4 Mayıs 1954, 1; Engizek, 3 Mayıs 1954, 1; Halk Postası, 4 Mayıs 1954,1; Kahraman Yurt, 3 Mayıs 1954, 1.

“Maraş vilayetinde traktör adedi, 1949’da 2, 1952’de 336 adet” verileri oldukça çarpıcı bir gelişmedir. Dolayısıyla Maraş halkı iradesini büyük ölçüde DP’den yana kullanarak şehirde ve ülkede yaşanan gelişmeleri tasvip etmiştir.

4.3. Maraş’ta 27 Ekim 1957 Seçimleri

1957 Milletvekili Genel Seçiminden önce gerçekleştirilen son nüfus sayımı 1955 yılındadır. Dolayısıyla 1957 yılına gelindiğinde doğal olarak nüfus sayısında artış olacağı göz önünde bulundurularak, 1955 nüfus sayımına göre Maraş’a ait verilere bakmakta yarar vardır. Nitekim bu doğrultuda verilere bakmak 1957 Seçimlerine giden süreçte, şehirdeki sosyal yaşam üzerine çıkarım yapma olanağı sağlamaktadır. 1955 yılı itibarıyla Maraş’ın toplam nüfusu 336.797’dir. Şehir merkezi nüfusu 66.963 iken nahiye ve köyler nüfusu 269.834’tür.⁴⁴⁷ Döneme göre Maraş’ta kırsal bir yaşam hâkim olduğu görülse de 1950 yılı ile kıyas yapıldığında köyden şehre göç olduğu gözlemlenmektedir. Bu veriler ışığında Maraş ilinin şehir nüfusu 1955 yılına gelindiğinde %24 oranında bir artış göstermiştir. Şehir genelinde nüfus artış oranı da %16 olmuştur. Bu dönemde, şehir ve köy nüfusları arasında, şehirde endüstri ve iş hayatının gelişmesinin, dengeyi şehir lehine bozucu bir etki yaptığı görülmektedir.⁴⁴⁸ Bu bağlamda, DP iktidarında tarım, sanayi ve kalkınma-imar faaliyetleri dolayısıyla yaşanan gelişmelerin Maraş’ta da hareketlenme yarattığı şüphesizdir. Doğal olarak bu gelişmeler siyasi hayata da sirayet etmiştir. Bilhassa seçim döneminde, Maraş’ta teşkilatlanan 3 parti arasında kıyasıya rekabete zemin yaratmıştır. Bu rekabet, daha önceki bölümde Maraş’ta kuruluş aşaması hakkında bilgi verilen CMP, Maraş’ta son seçimi kazanan DP ve şehir teşkilatı son yıllarda zayıf kalan CHP arasında geçmiştir. HP ise teşkilatlanması olmaması nedeniyle Maraş’ta seçime katılım sağlamamıştır.

4.3.1. Parti Teşkilatlanmaları

4.3.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

Girdiği son iki seçimlerde Maraş’ta etkin bir varlık gösteremeyen CHP teşkilatı, 1957 Seçimleri öncesinde harekete geçmiştir. Bu doğrultuda, 1956 yılında yapılmayan köy ocak kongreleri 1957 yılının ilk aylarından itibaren yapılmaya başlanmıştır. Merkez teşkilatı tarafından oluşturulan ekipler derhal bölgelere hareket etmişlerdir. Bertiz bölgesine Dr. Nusret Durakbaşı ile Kemal Aksöyek ekibi, Eoğlu ve Hacı Bebekli bölgesine Nazım Bayazıt ile Şih Mehmet Altın ekibi, Sıddık Balık, Kemal Şişman ve Fikret Durakbaşı ekibi ise şehrin doğu ve güney bölgesinde bulunan köylerin

⁴⁴⁷ 1955 Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1961, 21.

⁴⁴⁸ Maraş 1967 İl Yıllığı, 41.

kongrelerini yapmak üzere faaliyete geçmişlerdir.⁴⁴⁹ CHP'nin Maraş'taki köy ocak kongrelerinin tamamlanmasıyla birlikte ilçe kongreleri için hazırlıklar yapılmaya başlamıştır. Hazırlıkların ardından ilçe kongresi, 10 Mart 1957'de 500 delegenin katılımıyla Yeni Sinema salonunda gerçekleştirilmiştir. Kongre divanı Başkanlığına Dr. Halil Gürün, yardımcılığına Abdülkadir Sezal seçilmiştir. Divan adına Dr. Halil Gürün konuşma yaptıktan sonra, İlçe Başkanlığı seçimine geçilmiştir. Bu vazifeye talip olan Kemal Aksöyek ve Avukat Fehmi Evliya arasında yapılan oylamada Fehmi Evliya 277, Kemal Aksöyek ise 212 oy almıştır. Böylece İlçe Başkanlığına Fehmi Evliya seçilmiş ve sonrasında idare heyetinin seçimi yapılmıştır. Yapılan tasnif neticesinde İlçe İdare heyeti üyeliklerine Kemal Şişman, Sıddık Balık, Ali Rıza Sağocak, Selahattin Çuhadar, Hasan Doğan, Ziya Öztekin, Mehmet Aydemir, Mehmet Özdemir ve Kalender Hatipoğlu seçilmişlerdir.⁴⁵⁰

CHP Maraş il kongresi, 3 Haziran 1957'de 153 delegeden 107'sinin katılımıyla Yeni Sinema salonunda gerçekleşmiştir. Kongreye Abdülkadir Sezal başkanlık yapmış, yardımcılığını ise Avukat Hilmi Soydan yürütmüştür. İlk etapta İl İdare Kurulunun çalışma raporu Dr. Halil Gürün tarafından izah edilerek tasvip olunmuş, Abdullah Yayıcıoğlu ile Hilmi Soydan raporun tenkidini yapmışlardır. Ardından İl Başkanlığı seçimi yapılmış ve Abdülkadir Sezal 107 oydan 99'unu alarak İl Başkanı seçilmiştir. İl İdare Kurulu üyeliklerine de Şih Mehmet Altın, Dr. Nusret Durakbaşı, Nazım Bayazıt, Derviş Şerefoğlu, Mehmet Şişman, Kemal Aksöyek, Mehmet Kocabaşı, Ali Kulçu, Ali Aytemiz ve Muharrem Çiftarslanın seçildikleri yapılan tasnif sonunda kesinleşmiştir. Bu arada güney illerinde yapılan CHP kongrelerinde bulunmak üzere tetkik gezisinde bulunan CHP genel sekreteri Kasım Gülek ve Hasan Reşit Tankut beraberindeki heyet ile Maraş'ta hazır bulunmuşlardır.⁴⁵¹ Fakat kongrede alınan netice parti idare heyetinde ikilik yaratmıştır. Bu ihtilafın çözülmesi için CHP merkezi kongrenin yenilenmesi kararını almış ve hazırlıklar yapılana kadar parti işlerini yürütmek üzere geçici bir idare heyeti kurulmuştur. Böylece Dr. Kemali Bayazıt, İl Başkanı olup idare heyeti şu üyeleri şu isimlerden oluşmuştur; Mehmet Şişman, Ahmet Gürün, Nazım Bayazıt, Kemal Aksöyek, Dr. Nusret Durakbaşı, Hasan Duyar, Şih Mehmet Altın, Şevket Arifoğlu, Ali Kuşçu ve Muharrem Aykut.⁴⁵²

⁴⁴⁹ *Halk Postası*, 8 Ocak 1957, 1.

⁴⁵⁰ *Halk Postası*, 11 Mart 1957, 1.

⁴⁵¹ *Halk Postası*, 4 Haziran 1957, 1.

⁴⁵² *Halk Postası*, 10 Eylül 1957, 1.

4.3.1.2. Demokrat Parti

DP Maraş Teşkilatı da 1957 yılına hızlı bir giriş yapmıştır. Bu bakımdan şubat ayından itibaren parti ocak kongreleri yapılmaya başlamıştır. Kongreleri İl ve İlçe İdare Heyeti üyeleri, partililer ve basın mensupları takip etmişlerdir. Ocak kongrelerinde ayrı yeten dilek ve temenniler bölümü düzenlenmiş ve vatandaşların görüşleri dikkate alınmıştır.⁴⁵³ Ocak kongrelerinin tamamlanmasının ardından 11 Haziran 1957'de ilçe kongresi yapılmıştır. Yeni Sinema salonunda düzenlenen kongreye, 258 delegeden 237'sinin katıldığı belirtilmiştir. Divan başkanlığına Remzi Öksüz'ün seçildiği kongrede, İlçe Başkanlığına Ahmet Doğruluk, İdare Heyeti üyeliklerine ise Ömer Dedeoğlu, Zekeriya Bağrıaçık, Hacı Kocabaş, Şevket Emirmahmudoğlu, Ahmet Paksoy ve Dede Tenekekesen seçilmişlerdir.⁴⁵⁴

DP'nin Maraş il kongresi ise 15 Ağustos 1957'de seçimlere az bir zaman kala gerçekleştirilmiştir. Yine Yeni Sinema salonunda düzenlenen kongreye, Sağlık Vekili Dr. Nafiz Körez, Çalışma Vekili Mümtaz Tarhan ve Genel İdare kurulundan Erzurum Milletvekili Rıfki Salim Burçak'ta katılım sağlamışlardır. Kongre Başkanlığına Remzi Öksüz yardımcılığına da Ali Hüdayioğlu seçilmiştir. Bundan sonra çalışma raporu okunmuş ve söz isteyenlerin isimleri tespit edilerek, söz hakkı isteyenler sırayla kürsüye çıkmışlardır. Kürsüye gelen Mehmet Peltek ve Ali Hüdayioğlu ciddi tenkitlerde bulunmuşlardır. Peltek, parti idare heyetinin faaliyetlerini eleştirmiş ve ufukta yer alan seçim mücadelesinin önceki seçimlere benzemeyeceğini bu bakımdan idare heyetine çalışan isimlerin gelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hüdayioğlu ise, Maraş Milletvekili olan şahsiyetlerin çalışmadıklarını ve bu yüzden Maraşın hükümet icraatında en geri kaldığını dile getirmiştir. Konuşmaların ardından dilek ve temenni bölümüne geçilmiş daha sonra ise seçimler yapılmıştır. Bu doğrultuda İl Başkanlığına Ahmet Dedeoğlu, İdare Heyeti üyeliklerine de Şeref Hüdayioğlu, Kemal Tümer, Hüsnü Öksüz, Kemal Ülkümen, Mahmut Antepli, Tevfik Sezal, Seyit Diler ve Adnan Karaküçük seçilmişlerdir.⁴⁵⁵

4.3.1.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi

Maraş'ta 1954 yılında teşkilatlanarak faaliyete geçtiği bilinen CMP, 1957 Milletvekili Genel Seçimi öncesinde teşkilatlanma çalışmalarını sürdürmüştür. Bu doğrultuda CMP, Maraş'ta 1956 yılının sonbahar aylarında kongrelerini gerçekleştirmiştir. CMP'nin Maraş ilçe kongresi 30 Eylül 1956'da Köprübaşındaki CMP'ye ait Boğaziçi gazinosunda yapılmıştır. Kongrenin başkanlığına Remzi ince seçildikten sonra faaliyet raporu okunmuş ve tasvip edilmiştir. Müteakiben dilekler

⁴⁵³ *Demokrasiye Hizmet*, 5 Şubat 1957, 1; 8 Şubat 1957, 1.

⁴⁵⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 11 Haziran 1957, 1.

⁴⁵⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 16 Ağustos 1957, 1.

faslına geçilerek, delegelere söz verilmiştir. Bu noktada idare heyetindekilerin randımanlı çalışmadığı üzerine eleştiriler gerçekleşmiştir. Bilhassa köylere ulaşamadığı, dolayısıyla köylerdeki faaliyetlerin geri planda kaldığı aktarılmıştır. Neticede İlçe İdare Heyeti seçimi açık oyla yapılarak belirlenmiştir. İdare Heyeti şu isimlerden teşekkül etmiştir; Mustafa Kuşçuoğlu, Mehmet Yenibertiz, Zekeriya Büyükdereli, Mustafa Kirişçi, Mustafa Tekinşen, Ahmet Reyhanlıoğlu, İsmail Ramazanoğlu, Sait Sular ve Hacı Kazancı.⁴⁵⁶ İlçe kongresinin yapılmasından 15 gün sonra il kongresi gerçekleştirilmiştir. Yıldız sineması civarında yer alan Ökkeş gazinosunda gerçekleşen kongreye, ilçe kongresinde olduğu gibi Dr. Remzi İnce başkanlık yapmıştır. İl kongresinde genel olarak şehrin sosyal ve iktisadi meselelerine değinilmiştir. Daha sonra yapılan seçimlerle İl Başkanlığına yeniden Avukat Kanber Rişvanoğlu seçilmiştir. İl İdare Heyeti üyelikleri ise şu isimlerden oluşmuştur; Remzi İnce, Mustafa Derelioğlu, Mustafa Ramazanoğlu, Ahmet Kaniyusufioğlu, Mehmet Çelebi, Abdulsamet Kanadıkırık, Ahmet Kocabaş, Sıtkı Özkan ve Muzaffer Kazancı.⁴⁵⁷ Ancak ilerleyen süreçte CMP Maraş İl Başkanı Kanber Rişvanoğlu şehirden ayrılığını sebep göstererek görevi bırakmış ve yerine Remzi İnce seçilmiştir.⁴⁵⁸

1957 yılına gelindiğinde CMP'nin teşkilatlanma bakımından kayda değer faaliyetleri arasında ocak kongrelerini başlatması olmuştur. Bu kapsamda ocak ayından itibaren, Karamanlı, Mağralı, Akçakoyunlu, Sakarya ocak kongrelerinden başlayarak yaz aylarına kadar çalışmalar devam etmiştir.⁴⁵⁹ CMP'nin büyük Anadolu seyahatinin bir kısmı olarak Güneydoğu illerinde bir geziye çıkmış bulunan Kırşehir Milletvekillerinden Tahir Taşer ile Mehmet Mahmutoglu da Maraş'a gelmiştir. Söz konusu isimler il, ilçe idarecileri ve köylerden gelen partililerle görüşerek yapılmakta olan işler hakkında izahat almışlardır.⁴⁶⁰

4.3.2. Partilerin Seçim Propaganda Faaliyetleri

4.3.2.1. Cumhuriyet Halk Partisi

4.3.2.1.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

1957 Seçimleri sürecinde Maraş'ta CHP'nin propaganda stratejisi ve seçmenlerle iletişime geçme çabaları İl İdare Heyeti'nin yoğun faaliyetleriyle belirlenmiştir. Bu noktada seçim tarihinin erkene alınmasıyla birlikte propaganda sürecinin kısıtlı bir zaman dilimine dahil olması haliyle seçim kampanyasını

⁴⁵⁶ *Maraş'ın Sesi*, 1 Ekim 1956, 1.

⁴⁵⁷ *Maraş'ın Sesi*, 16 Ekim 1956, 1.

⁴⁵⁸ *Maraş'ın Sesi*, 2 Ocak 1957, 1.

⁴⁵⁹ *Maraş'ın Sesi*, 14 Ocak 1957, 1.

⁴⁶⁰ *Maraş'ın Sesi*, 17 Mayıs 1957, 1.

etkilemiştir. Zira önceki seçimlerde, propaganda faaliyetleri daha geniş bir zaman diliminde yürütülmüş olup etkinlik bakımından temeli daha sağlam eylemlerdir. Diğer taraftan 1957 Seçimlerine giderken, ülke genelinde hâkim olan siyasi ve sosyal alandaki ana gündem maddeleri keskin bir şekilde belliydi. CHP'nin stratejisi 1954 stratejisi ile neredeyse aynıydı. İktidarı otoriter bir idare kurmak, plansız hareket ederek iktisadi buhrana gidişle suçlamak buna dahildi. Bununla birlikte CHP askerler, öğretim üyeleri ve basınla zayıflamış olan bağlarını 1957 seçimlerine giderken yeniden güçlendirmişti.⁴⁶¹ Bu bağlamda, ülke genelinde yürütülen propaganda maddeleri Maraş'ta da görülmektedir. Örneğin muhalefet tarafında planlanan iş birliği meselesi, iktidarın antidemokratik uygulamaları, partizan idare, iktisadi meseleler gibi konular seçim sürecinin önemli propaganda unsurları olmuştur. Elbette bu konuların yanı sıra Maraş'ın iktisadi ve sosyal alanda yaşadığı sıkıntılar, şehirdeki kalkınma meselesi ve kırsal seçmene yönelik oy devşirme gayesiyle yürütülen dinin politikaya alet edilmesi gibi konular, Maraş CHP'si tarafından gündeme taşınmıştır. Bilhassa bu propaganda argümanları mitinglere, ocak toplantılarına, afişlere ve yerel basına seçim kampanyası boyunca yansımıştır.

CHP'nin propaganda faaliyetlerine yansıyan en önemli konulardan biri partizan idare meselesidir. CHP İl İdare Heyeti üyesi Nusret Durakbaşı, Halk Postası gazetesinde yazdığı yazılarda bu konuyu sıkça dile getiriyor, diğer parti önde gelenleri ise gezilerde, mitinglerde özgürlüklerin baskı altına alındığını ileri sürüyordu. Bu deyim, CHP'ye göre parti teşkilatının devlet teşkilatı ile karıştırılmasını ifade etmektedir. İktidardan düşmek istemeyen DP, kendini halka sevdirmek gibi meşru vasıtalar yerine, türlü yollardan iktidar partisinden olmayan vatandaşları baskı altına almak istemektedir. Seçim kampanyası süresince, CHP'nin iktidarı kazanması halinde memlekete yapacağı büyük hizmetlerden biri olarak, bu hakimiyete son vermek olacağı vurgulanmıştır.⁴⁶²

Öte yandan biri rejime diğeri ekonomiye ait iki mühim meselenin doğurduğu hoşnutsuzluk 1954 Seçimlerinden bu yana artmıştı. Bu kapsamda rejim meselesi noktasında muhalif partiler birleşmek lüzumunu duymuşlardı. Partiler seçimi kazandıkları takdirde en fazla altı aylık bir devreyi antidemokratik kanunların ayıklanmasına ayırdıktan sonra, yeni seçime gitme vaadi veriyorlardı. Ancak muhalif partiler arasındaki iş birliği, iktidarı kaybetme hassasiyetiyle, iktidar tarafından seçim kanunu aracılığıyla bertaraf edilmiştir. Bu mesele uzun süre boyunca yerel basında da konu olmuştur.⁴⁶³ İktisadi alanda yaşanan huzursuzluk gerek ülke genelinde gerek Maraş'ta en önemli konulardan biriydi. Nitekim uzun süredir Maraş'ta başta çay, kahve gibi gıda maddelerinin yokluğu ön plana çıkıyordu. Bu çerçevede zaman zaman temin

⁴⁶¹ Yılmaz, *Demokrat Partinin Seçimleri*, 129; Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, 275-276.

⁴⁶² *Halk Postası*, 1 Ekim 1957, 1-2.

⁴⁶³ Akıncı, *Demokrat Parti (1946-1960)*, 188; *Halk Postası*, 4 Ekim 1957, 1.

edilen çay ve kahve, memurlara hazırlatılan listeyle beraber halka muhtar vasıtasıyla dağıtılmıştır.⁴⁶⁴ Maraş'ta CHP kurmayları da hayat pahalılığı ve yoklar konusuna temas etmişlerdir. Abdülkadir Sezal yaptığı bir ocak konuşmasında bu konuya hararetle değinmiştir. Kemali Bayazıt ise DP iktidarda kaldığı takdirde bugün 100 kuruşa alınan bir malın bir sene sonra iki yüz kuruşa yükseleceğini vurgulamıştır. Ayrıca bu konuşmalarda Maraş'ın çözülmesi gereken sorunları da sıklıkla dile getirilmiştir. Örneğin CHP zamanında hayata geçirilen bir proje olarak Ceyhan elektrik santralinin 7 senedir hala yapılmamasına özenle temas edilmiştir. İlçelere yol olmadığından da şikâyet eden hatipler, CHP iktidara geldiği zaman Maraş'ın şimendiferi birleştiren bir merkez olacağını ileri sürmüşlerdir.⁴⁶⁵

CHP Maraş il teşkilatı 1957 Seçimlerinde, 1950 ve 1954 Seçimlerine nazaran daha etkili bir faaliyet yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Özellikle Maraş'ın köylerinde yaşayan vatandaşların hassasiyetleri ve ihmal edilen meseleleri hakkında parti kurmayları önemli tetkiklerde bulunmuşlardır. Bu konuda temaslarda bulunan önemli isimlerden biri Halil Gürün'dür. Gürün, yaptığı bir ocak konuşmasında şunları dile getirmiştir; *"... köylü artık 50 ve 54'teki gibi sırtını çevirmiyor, bize kollarını açıyor, bizi bağırklarına basıyorlar, bilemedik aldanmışız, yanılmışız diyorlar. Bütün köyleri dolaştım. Her yerde bu şekilde karşılandık. Onlar köylerde her ne kadar dini propaganda yapsalar da köylü artık bu yalanlara kanmıyor, inanmıyor."*⁴⁶⁶ Partiler arası münasebetler, partilerin durumu ve şansları hakkında Anadolu turuna çıkmış olan Cumhuriyet Gazetesi ekiplerinden Şahap Balcıoğlu da Maraş'a uğrayarak tetkik ve temaslarda bulunmuştu.⁴⁶⁷ Bu konuda önemli bir tespitte Balcıoğlu'nun yazısına konu olmuştur. Buna göre Maraş DP merkezinde idarecilerle konuşan Balcıoğlu, binadan çıkarken partiye kayıtlı köylü bir vatandaşla konuşmuş ve vatandaş kendisine belirttiği şu ifadeleri yazmasını istemiştir; *"Maraş'ta DP seçimi kaybedecek olursa, bu yenilginin sebebi Maraş Milletvekillerinde aranmalıdır. Çünkü Maraş'ta hemen hemen hiçbir şey yapılmadı. Yazık oldu ilimize..."*⁴⁶⁸

Maraş'ta bütün teşkilat kademeleriyle ilçe ve köylerde faaliyet halinde olan CHP, propaganda faaliyetleri çerçevesinde afiş, beyanname ve sloganlara da geniş yer vermiştir. Yukarıda bahsedilen propaganda konuları, bu vesileyle Maraş halkıyla buluşturulmuştur. Tespit edilebildiği kadarıyla söz konusu araçlar şu slogan ve sözlere sahipti:

"DP vaatlerini tutmadı, seni aldattı. Oyunu özü sözü olan CHP'sine ver"

"Kanunsuzluğa Paydos!"

Kanun çıkaranlar millete, önce kendilerinin ona uyması ile örnek olmalıdırlar. Fakat DP hala kutsal varlığın olan dinle propaganda yapıyor. Bu kanunsuzluğa dur de",

⁴⁶⁴ *Maraş'ın Sesi*, 11 Nisan 1957, 1; 19 Nisan 1957, 1.

⁴⁶⁵ *Halk Postası*, 14 Ekim 1957, 1.

⁴⁶⁶ *Halk Postası*, 14 Ekim 1957, 1.

⁴⁶⁷ *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1957, 7; *Halk Postası*, 20 Eylül 1957, 1.

⁴⁶⁸ Şahap Balcıoğlu, "Maraş'ta CHP ile DP'nin Seçim Şansları Müsavi!", *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1957, 7.

“Vatandaş dikkat!

Milli iradenin bir kısmı sensin unutma! Devlet idaresine iştirakin ancak oy vermenle mümkündür. Hakimiyet milletindir, sözünün gerçekleşmesi için oy vermelisin. Oy vermenin bütün mesuliyetini vicdanında duymalısın. Aksi halde gelecek idarenin icraatı konusunda söz sahibi olamazsın”,

“Vatandaş!

Senin oyunun hakkını veremeyenleri, sana hesap veremeyenleri bir daha seçme ki, onlar sana hizmetin nasıl yapılacağını öğrensiner. Vatandaşların tabii hak ve hürriyetlerine el uzatanlar için hesap günü gelmiştir. Vatandaş hazır ol! Onların dersini sen vereceksin!”

“Vatandaş Şunu Bil!

DP iktidarı durmadan hata yapmaktadır. Hataları demokratlar dahil hepimiz çekiyoruz. Hepimiz YOK'lar içinde kaldık. Parolan şu olsun! HATA ya son, YOK a son. Bugün iktisadi buhran her eve girmiştir. Pahalılığı her vatandaş kesesinin gücü yetmediği fiyatlar karşısında görmektedir. Fiyatlarda istikrar asla yoktur. Yarın fiyatların ne olacağı meçhuldür; kimse bilmez, işte buhran buradadır. VATANDAŞ! Bu gidişe son vermek senin elindedir. BÜTÜN UMUT SENDE!”

“VATANDAŞ!

Seçmen kartını muhtardan iste. Muhtarın kastına ve gafletine reyini kurban etme. Bu seçimde reyini kullanarak keyfi ve partizan idareye son vermenin en büyük ve en şerefli vazifen olmalıdır. Kartını al, reyini at.”⁴⁶⁹

4.3.2.1.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

Maraş'ta 1957 Seçimleri sürecinde CHP'nin propaganda faaliyetlerinin önemli bir ayağı düzenlenen geziler, toplantılar ve mitinglerdi. Kemali Bayazıt'ın başkanlığındaki il idare heyeti ve ayrıca merkez ilçe kurulu sık sık toplantılar yaparak çalışmalarını programa bağlamakta, ocak teşkilatları da toplantılar tertip ederek günün siyasi, sosyal ve iktisadi meselelerine temasla faaliyetlerini yürütmekteydi. Bu bağlamda CHP, çeşitli toplantılar, ilçe-köy gezileri ve mitinglerle önceki seçimlere nazaran sahada daha aktif olmuştur.

Seçim tarihinin belli olmasının ardından Kemali Bayazıt Maraş'ta bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Bayazıt şu noktaya özenle temas etmiştir: “27 Ekim 1957'de genel seçimler yapılacaktır. Parti olarak seçimlere vatandaşların muhalefete karşı gösterdiği ilgiye güvenerek ümitle giriyoruz. Muhalefet partilerinde toplanmış vatandaşlarım, tarafsızların ve muhterem basın, rejimi teminata bağlamak için giriştiğimiz seçim mücadelesinde bize yardımcı olmalarını bir vatan vazifesi saymakta ve rica etmekteyiz.” Bu cümleden olarak, Bayazıt, Maraş'tan rejimin teminata bağlanması, vatandaş ihtiyaç ve sıkıntılarının bertaraf edilmesi için duyuru yapmış ve vatandaşlardan destek istemiştir.⁴⁷⁰ İl ve ilçe idare heyetlerinin de katılımıyla sık sık düzenlenen Ocak toplantıları kapsamında hatipler kısa ve özlü konuşmalar yapmaktaydı. Bu ocak toplantılarda günün siyasi meselelerinden hareketle, CHP iktidarı alırsa bütün sorunların çözüleceği, demokratik müesseseler kurulacağı ve altı ay sonra

⁴⁶⁹ Halk Postası, 19-21-22-23 Ekim 1957, 2.

⁴⁷⁰ Halk Postası, 18 Eylül 1957, 1; Demokrasiye Hizmet, 18 Eylül, 1957, 1.

yeni seçimlere gidileceği ifade edilmiştir.⁴⁷¹ CHP Milletvekili adayları ise ilçe ve köy gezileri kapsamında çeşitli bölgelerde çalışmalarını hızlandırmıştı. Elbistan, Göksun ve Afşin'e giderek ilçe merkezinde ve köylerde tetkiklerde bulunan Kemali Bayazıt, Emin Soysal ve Hilmi Soydan burada parti idarecileriyle görüşerek çalışma programını tespit etmişlerdir. Bu programa göre; Sait Erdoğan Ali Arpacı ve Mahmut Tokuç'tan müteşekkil bir grup hemen köylere çıkmışlardır. Ziya Ketizmen başkanlığındaki diğer grup ise kendilerine ait bölgedeki köy gezilerine devam etmişlerdir.⁴⁷² Yine ilçe propaganda faaliyetleri doğrultusunda, Türkoğlu'na giden CHP ekibi, burada inşası yarım kalmış camii için yardım toplamışlar ve halka hitaben de bir konuşma tertip etmişlerdir. Emin Karpuzoğlu, Kemal Bayazıt ve Mehmet Şişman'ın hazır bulunduğu bölgede halka hitap edilirken; özellikle iktidar değiştiği takdirde Türkoğlu'ndaki vatandaşların toprak davasını halledeceklerini belirtmişlerdir.⁴⁷³

Maraş'ta partilerin mitingleri ise 8 Ekim'den itibaren, Valilik tarafından miting alanı olarak belirlenen Belediye Meydanı, Akdere ve Nahirönü gibi yerlerde düzenlenmeye başlamıştır.⁴⁷⁴ Bu çerçevede CHP Maraş'ta seçim kampanyası boyunca birçok miting düzenlemiştir. CHP'nin ilk mitingi 16 Ekim'de gerçekleştirmiştir. 15 bin Maraşlı seçmenin katıldığı aktarılan mitingde, konuşan Kemal Bayazıt, Nusret Durakbaşa, Emin Soysal, Halil Gürün, Fehmi Evliya iktidarı şiddetle tenkit etmişlerdir. Konuşmalar bilhassa pahalılık ve dünyanın bu karanlık günlerinde İnönü gibi barışçı bir kahraman karakterin başa geçmesinin arzu edilmesi meyanında olmuştur. Aynı günün akşamı Sarayaltında bir ocak konuşması olmuş, halk ocağın ön caddesini doldurmuştur.⁴⁷⁵ CHP'nin bir diğer mitinginde ise adaylarının birçoğu köye ve kasabalara gitmişlerdi. Halil Gürün, yarım saat kadar geç gelerek alel acele mikrofona geçmiştir. Halil Gürün konuşmasında pahalılık, iç ve dış politika mevzularına temas etmiştir. İktidarı çok şiddetli lisanla tenkit eden hatip özellikle dış politika konusunda önemli açıklamalarda bulunmuştur. Bu konuşmasında özetle; *"DP Bağdat ve Balkan Paktı ile kendisine bir övünme payı çıkarıyor. Balkan Paktı bugün iflas etmiştir. Bağdat Paktı'nın durumu ise meydanda. Bu nasıl bir dış siyaset anlayışıdır. CHP iktidarı zamanında hiç kimse Türk elçisini kovmamıştı. Bu iktidar zamanında Kahire, elçimizi baldırı çıplak sepetledi. Menderesin Nasır ile görüşmek arzusunu Nasır kabul etmedi. Hâlbuki İsmet Paşa birçok Başbakanları ayağına getirtmesini bilirdi..."* cümleleri dikkat çekmiştir. Gürün'den sonra mikrofona geçen Kemal Bayazıt, pahalılık, yoksulluk ve dini siyasete alet etme konularına değinmiştir. Bilhassa şu cümleleri dikkat çekmiştir; *"...İnönü'nün 'bıraktığımız yerden başlayacağız' sözünü istismar edenlerin alçaklık yaptığını belirten Bayazıt, 'Bıraktığımız yerden başlayacağız' demek DP'lilerin dediği*

⁴⁷¹ *Maraş'ın Sesi*, 12 Ekim 1957, 1; *Halk Postası*, 21 Ekim 1957, 1.

⁴⁷² *Halk Postası*, 12 Ekim 1957, 1.

⁴⁷³ *Halk Postası*, 21 Ekim 1957, 1.

⁴⁷⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 8 Ekim 1957, 1.

⁴⁷⁵ *Halk Postası*, 17 Ekim 1957, 1.

gibi ezanı eskisi gibi yapacağız, din derslerini kaldıracağız demek değildir. Arkadaşlar bu demektir ki bizim zamanımızdan beri olduğu gibi duran şu demiryolunun Kayseri'ye, elektriği Maraş'a getireceğiz. Bıraktığımız maddi sahadaki işlerimize devam edeceğiz. Bunu istismar ederek din kisvesine bürünmek vatandaşların mukaddes dinlerini istismar etmek en hafif tabirle düşüklüktür, vicdansızlıktır."⁴⁷⁶ CHP ilçelerde de mitingler düzenlemiştir. Bu kapsamda yapılan mitinglerden biri Göksun'da gerçekleşmiştir. CHP'nin Göksun mitinginde Celal Erzurumlu, Mahmut Tokuç, Hilmi Soydan, Nusret Durakbaşı ve Kemal, Bayazıt birer konuşma yapmışlardır.⁴⁷⁷ CHP Propagandanın son gününde, Kemali Bayazıt, H. Fehmi Evliya, Emin Soysal ve diğer hatiplerin iştirakiyle Akdere'deki miting öncesi sabahleyin Pazarcık'ta büyük bir miting gerçekleştirmiştir. Ardından saat 14.00'da Akdere'de halka seslenilmiştir. Akşam ise Şehit Evliya ve Kayabaşı mahallelerinde ocak toplantıları düzenlenmiş ve CHP'nin seçim kampanyası son bulmuştur.⁴⁷⁸

4.3.2.1.3. Aday Tespitleri

1957 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'ta CHP'den adaylık başvuruları için 20 Eylül'den 24 Eylül günü akşamına kadar müracaatlar alınmıştır. Bu çerçevede CHP'den Maraş Milletvekili adayı olmak üzere 16 kişi başvuru yapmıştır. Başvuru yapanlar arasında Maraş'ın il ve ilçelerinde önde gelen simalar da yer almıştır. Aday yoklaması ise 29 Eylül'de Yeni Sinema salonunda gerçekleştirmiştir. Alınan neticeye göre Maraş CHP milletvekili adayları alınan oy sırası ile şu isimlerden oluşmaktadır:

- 1-Dr. Kemal Bayazıt
- 2-Mehmet Şişman
- 3-Halil Gürün
- 4-Abdullah Yayıcıoğlu
- 5-Kemal Aksöyek
- 6-Fehmi Evliya
- 7-Hilmi Soydan⁴⁷⁹

CHP Milletvekili listeleri 5 Ekim'de kamuoyu ile paylaşılmıştı. 1957 Seçimlerinde illerin seçeceği milletvekili sayısında düzenlemeye gidilmiş ve bu doğrultuda Maraş'ta 9 milletvekili çıkarılacağı belirlenmişti.⁴⁸⁰ Maraş CHP aday yoklamalarında 7 isim belirlenmiş, 2 kontenjan ise seçim kanunun tanıdığı hak ile parti genel merkezine bırakılmıştı. Buna göre, Maraş İl Seçim Kurulu Başkanlığı 9 Ekim'de adayları resmi olarak duyurmuştur. CHP Maraş Milletvekili aday listesi şu şekildedir:

⁴⁷⁶ *Maraş'ın Sesi*, 18 Ekim 1957, 1; *Halk Postası*, 18 Ekim 1957, 1.

⁴⁷⁷ *Halk Postası*, 12 Ekim 1957, 1.

⁴⁷⁸ *Halk Postası*, 23 Ekim 1957, 1; *Maraş'ın Sesi*, 23 Ekim 1957, 1.

⁴⁷⁹ *Maraş'ın Sesi*, 20 Eylül 1957, 1; *Halk Postası*, 30 Eylül 1957, 1.

⁴⁸⁰ *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1957, 1-5; *Vatan*, 6 Ekim 1957, 1-5.

Tablo 4.12. Pazar Günü Yapılacak Seçim İçin Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi (*Demokrasiye Hizmet*, 9 Ekim 1957, 1; TBMM Arşivi Tercüme-i Halleri Dönem XI).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Kemal Aksöyek	Çiftçi-Orman Mühendisi
Kemali Bayazıt	Doktor-Eski Sağlık Bakanı
Nusret Durakbaşa	Doktor
Hasan Fehmi Evliya	Avukat
Halil Gürün	Doktor-Eski Öğretim Üyesi (Afganistan-Kabil Üniversitesi)
Hilmi Soydan	Avukat-CHP Elbistan İlçe Başkanı
Emin Soysal	Öğretmen
Mehmet Şişman	Çiftçi
Abdullah Yayıcıoğlu	Çiftçi

Aday listesine bakıldığında yüksek tahsil sahibi şahsiyetlerin dikkat çekmesi önemlidir. Aynı zamanda bu isimler bilfiil CHP teşkilatında yer alıp, şehirde önemli faaliyetleri bulunan kişilerdir. 1954 Seçimlerinde gösterilen adaylardan 5 kişinin yeniden aday olması da bir başka önemli noktadır.

4.3.2.1.4. İstifa Propagandaları

Son iki seçimde aktif bir propaganda biçimi olarak karşımıza çıkan “istifa propagandaları”, 1957 Milletvekili Genel Seçiminde de kullanılan bir argüman olmuştur. Fakat bu seçimde, diğer seçimlere nazaran etkinliğini kaybetmiş görünmektedir. Nitekim Maraş ili için yapılan taramalarda, genel olarak partide deprem yaratacak istifaların ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Ekim ayı içerisinde parti teşkilatında yaşanan sıkıntılar ve istifalar basına yansımıştır. “Şehrimizde DP Çöküyor” manşetiyle duyurulan Elbistan ilçe teşkilatındaki istifaların, CHP başarısı olarak aksettirilmiştir. Elbistan DP kurucuları, Belediye ve umumi meclis üyeleri dahil olduğu halde DP’den kütleler halinde bir istifa depremi söz konusu olmuştur.⁴⁸¹ Benzer bir hadise DP Fevzipaşa Ocağında yaşanmıştır. DP’nin kurulduğundan bu yana partide bulunduğunu ifade eden ocak başkanı Kadir Derelioğlu, il teşkilatında yaşanan menfaatler yüzünden istifa ettiğini bildirmiştir.⁴⁸² Ancak Maraş DP’si için en önemli istifa olayı Avukat Selahattin Aydın’ın istifasıdır. Aydın kamuoyu ile paylaştığı istifa mektubunda şu ifadelerle yer vermiştir: “1946’dan beri Ankara ve 1953 senesinden bu yana da Maraş’ta uğrunda temiz emellerle hizmet ettiğim DP’den, kuruluş prensiplerinden inhiraf eylediğin cihetten, istifa ediyorum.”⁴⁸³ Parti göbeğinde

⁴⁸¹ *Halkın Postası*, 12 Ekim 1957, 1.

⁴⁸² *Halk Postası*, 21 Ekim 1957, 1.

⁴⁸³ *Maraş’ın Sesi*, 12 Ekim 1957, 1

yaşanan bu istifalar CHP tarafından propaganda argümanı olarak kullanılmasının yanı sıra DP içerisinde yaşanan sıkıntıları yansıtmaları bakımından da oldukça önemlidir.

4.3.2.2. Demokrat Parti

4.3.2.2.1. Propaganda Konuları ve Seçim Vaatleri

DP'nin, 1957 Milletvekili Seçimlerinde propaganda stratejisinden ikinci bölümde bahsedilmişti. Bu doğrultuda, ülke çapında DP, iktidarı süresince gerçekleştirilen icraatları özellikle de kalkınma-imar faaliyetlerini tek parti dönemiyle karşılaştırmalı bir şekilde gündeme getirmek, diğeri de başta CHP olmak üzere muhalefet partilerinin eleştiri ve suçlamalarını cevaplandırmak üzerine propaganda faaliyetlerini yürütmüştü. Benzer durum Maraş genelinde de görülmektedir. Seçim kampanyası boyunca Maraş'ta, DP icraatları gündeme gelmiş, yeni yatırımlar ve imar faaliyetleri noktasında açılış törenleri yapılmış, muhalefet safında söz konusu olan iş birliğine karşı dayanışma oluşturulmaya çalışılmış ve bilhassa CHP döneminde yaşanan olumsuzluklar aktarılmıştır.

DP seçimlere yönelik hazır ol emrini daha ağustos ayında teşkilatlara bildirmiştir. Birbiri peşinden 51,5 ve 28 milyon dolarlık iki ithal tahsisin çıkarılması, ayrıca köylüye 100 milyon dolarlık bir tahsis yapılacağını bildirilmesi, Çalışma Bakanlığının hastalık sigortasını bütün yurda teşmil edeceğini bildirmesi, köylünün 1956 yılı borçlarının tecili ve evvelki yıllara ait borçlarının dört takside bağlanması gibi olaylar, iktidarın bu dönemde seçim sathi mealine girdiği yönünde yorumlanmıştır.⁴⁸⁴ Nitekim çok geçmeden seçim kararı alınarak çalışmalara başlanmıştır. DP seçimlerden önce Maraş'ta iki ayrı proje duyurmuştur. Bunlardan ilki Maraş'ta tesisine karar verilmiş olan İplik ve Dokuma Fabrikasıydı. Bu hususta makine ve teçhizat işlerinin tamamı ile ilgili firmalarla mukavele yapıldığı bildirilmiştir. Bu projede Samet Ağaoğlu'nun yakın alakasının tesiri olduğu bilgisi aktarılmıştır.⁴⁸⁵ Diğer proje ise uzun yıllardır bir dava halini alan Maraş-Toprakkale demiryolu gelişmesidir. Dönemin şartları gereği ulaşım ve lojistik ikmal, işletme açısından önemli bir gelişme olan bu proje, şehirde büyük sevinçle karşılanmıştır. Öte yandan, Samet Ağaoğlu Maraş Valisi ve Belediye Başkanına gönderdiği bir telgrafla, şehirde Sümerbank tarafından bir ilkokul yaptırılacağını bildirmiştir.⁴⁸⁶ Ayrıca yedi seneden beri Maraş'ta inşaatı devam eden Hidro Elektrik Santrali hakkında, Maraş Valisi'nden ve Belediyedeki ekiplerden, Maraş Milletvekili Mazhar Özsoy'a mektuplar gönderilmiştir. Bu mektuplarda inşaatın durduğu ve bir an önce halledilmesi lüzum görülmüştür. Mazhar Özsoy da bu hadisenin

⁴⁸⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 20 Ağustos 1957, 1.

⁴⁸⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 17 Eylül 1957, 1.

⁴⁸⁶ *Demokrasiye Hizmet*, 21 Eylül 1957, 1; 5 Ekim 1957, 1.

bir an önce çözüme kavuşturulması için Adnan Menderes'e bir mektup yollamıştır.⁴⁸⁷ Bu gelişmeler, DP tarafından seçim sathı mealinde Maraş'a yapılan ve etki yaratması beklenen yatırımlar olmuştur.

DP'nin seçim kampanyası boyunca yürüttüğü propaganda faaliyetlerinde en önemli madde Tek Parti Dönemi'nde yaşanan olumsuzlukları dile getirmektir. DP kurmayları her gittikleri yerde bu durumu sıklıkla ifade etmişlerdir. Ayrıca bu mesele karikatürler, afişler ve köşe yazılarıyla da propaganda konusu olarak işlenmiştir. Bilhassa 1954 Seçimleri propaganda günlerinde, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından telaffuz edilen "Bıraktığımız yerden başlayacağız" cümlesi DP'nin önemli bir propaganda argümanı olmuştur. Buradan hareketle, Maraş basınında köşe yazılarında, DP afiş ve sloganlarında, karikatürlerde, Milletvekili adaylarının konuşmalarında bu argüman sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin bu durumun önemli bir göstergesi olarak, DP afiş ve sloganı olarak nitelik taşıyan şu cümleler de: *"Vatandaş, bıraktığı yerden başlayacak olan CHP'ye rey verme. Sonra pişman olursun. CMP'ye rey verirken de, CHP'nin kazanmasına yardım etmiş olacağını bil. Bunu ve zulüm, istibdat, haksızlık ve sefaletlerle dolu olan CHP devrinin fenalıklarını aklından çıkarma"* hem CHP devrine atıf yapılmakta hem de CMP'nin varlığı da dikkate alınarak oy bölme potansiyeline işaret edilmektedir.⁴⁸⁸ Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz yaptığı bir konuşmada, CHP'nin din ve vicdan hürriyetine baskı yaptığını, camilere ve mukaddesata zarar veren bir politika güttüğünü ifade ederek, DP iktidarının din ve vicdan hürriyetine saygı gösterdiğini belirtmiştir.⁴⁸⁹ Yine propaganda amacı taşıyan köşe yazısında ise, *"...dünün zalim katilleri bugün mazlum, dünyanın hürriyet düşmanları bugün hürriyet savunucusu olarak sahneye çıkıyorlar..."* gibi sert sözlerle muhalefete yüklenilmişti. Bu cümleler dönemin oldukça gergin geçen seçim ortamını ve kara propagandasını yansıtmaları bakımından da önemli bir nokta olmuştur.⁴⁹⁰ Ayrıca DP'nin afiş ve sloganlarına iktisadi meseleler de yansımıştır. Örnek vermek gerekirse; *"Vatandaş, ucuzluk namı altında mahsullerini ucuza almak, mamullerini ucuza satmak ve yevmiyeni indirerek Vatandaş gücünü değerden düşürmek isteyenlerin palavra olan parlak laflarına sakın aldanma... Mahsullerin ve malın para etmemesi ve işsizlik, hiçbir memleketin; akli başında samimi ve memleket sever hiçbir insanın temenni edeceği şeyler değildir. İktisatçılar; mahsulün, malın ve insan emeğinin para etmesi sayesinde Avrupa'nın ilerlediğini kaydederler. Reyinizi, mahsulünü, malını ve emeğini kıymetlendiren partiye vererseniz Türkiye yükselir"* cümleleri bu bağlamda oldukça önem arz eder.⁴⁹¹

⁴⁸⁷ BCA, 30.1.0.0.50.303.6.

⁴⁸⁸ Demokrasiye Hizmet, 10 Ekim 1957, 1; 15 Ekim 1957, 1.

⁴⁸⁹ Demokrasiye Hizmet, 19 Ekim 1957, 1.

⁴⁹⁰ Demokrasiye Hizmet, 19 Ekim 1957, 1.

⁴⁹¹ Demokrasiye Hizmet, 20 Ekim 1957, 1.

Önceki seçimlerden farklı olarak, 1957 Seçimlerinde Maraş basını karikatürlere de yer vermiştir. Dolayısıyla DP tarafında işlenen yukarıdaki propaganda hususları, bu seçimlerde karikatürlere de yansımıştır. Bu karikatürlerden bazıları aşağıdakiler gibidir:

Şekil 4.1. Hazır Dilekçe İstihzası⁴⁹²

Karikatürden de anlaşılacağı üzere, yeni gerçekleşen CHP Maraş aday yoklamasında çıkan isimlere siyasi atıf yapılmaktadır. Yine aşağıda yer alan bir başka karikatürde ise muhalefet bloğundaki partililerin köylere akın ettiği aktarılmıştır. Bir başka karikatür ise şu şekildedir:

Şekil 4.2. Şehre gelen iki köylü⁴⁹³

⁴⁹² Demokraseye Hizmet, 29 Eylül 1957, 1

⁴⁹³ Demokraseye Hizmet, 10 Ekim 1957, 1

Karikatüre göre, Maraş'ta bulunan siyasi parti yetkililerinin seçimden seçime köylere gittiği dile getirilmiş ve DP'nin iktidarı boyunca köylüye verdiği önem üzerinden bir anlam çıkarılması hedeflenmiştir. Son olarak CHP'nin mitinglerine yer veren bir karikatür ilgi çekmektedir:

Şekil 4.3. CHP Mitinginde Siyasi Bir Konuşma⁴⁹⁴

Bu karikatürde dikkat çeken nokta; CHP mitinglerinde gerçekleşen konuşmaların gerçeği yansıtmadığı olmuştur. Karikatürün, Maraş Milletvekili adayı Emin Soysal'ın bir mitingde gerçekleştirdiği nutuktan feyz alarak hazırlandığı anlaşılmaktadır.

4.3.2.2.2. Geziler, Toplantılar ve Mitingler

DP'nin propaganda amacı taşıyan gezi, toplantı ve mitingleri 3 Ekim'den itibaren ivme kazanmıştır. Bu çerçevede DP adayları ve kurmaylar ilçelere seçim propagandasına çıkmışlardır. Eş zamanlı olarak parti merkezinde ise yoğun çalışmalar yürütülerek propaganda faaliyetlerinin sistematik bir şekilde ilerlemesi hedeflenmiştir. Bu sırada eski milletvekili ve DP'nin Maraş'taki kurucusu olarak bilinen Selahattin Hüdayioğlu partiye geri dönüş sağlamıştır. Şehirde etkili bir isim olan Hüdayioğlu'nun dönüşünün partiye güç katması beklenmekteydi.⁴⁹⁵ DP seçim kampanyası boyunca hemen her akşam parti ocaklarında toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılara genel

⁴⁹⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 18 Ekim 1957, 1.

⁴⁹⁵ *Maraş'ın Sesi*, 28 Eylül, 1; 3 Ekim 1957, 1.

olarak, Milletvekili Abdullah Aytemiz, Remzi Öksüz, Mahmut Karaküçük ve milletvekili adaylarından Emekli General Hüsnü Göktuğ, Ahmet Dedeoğlu ile İlçe Başkanı Ahmet Doğruluk iştirak etmiştir. Toplantılara katılan isimler çoğunlukla vatandaşlara hitap ederken, CHP devrinde yaşanan günlerden bahsetmişlerdir. Akşam düzenlenen bu ocak toplantıları gece geç saatlere kadar sürmüştür.⁴⁹⁶

Seçim kanunu gereğince siyasi partilerin meydan konuşmaları 7 Ekim'den itibaren başlamış ve çekilen kuraya göre gün ve tarihler belirlenmiştir.⁴⁹⁷ Bu doğrultuda DP'nin ilk Maraş mitingi 18 Ekim 1957'de Belediye Meydanında gerçekleşmiştir. İlk olarak mikrofonda mebus Abdullah Aytemiz konuşarak, muhalefete yönelik eleştirilerini dile getirmiştir. Daha sonra, DP milletvekili adayı Elâzığ Milletvekili General Hüsnü Göktuğ konuşmuş, Maraş kahramanlığını ve Maraşlıları övdükten sonra muhtelif mevzulara temas etmiştir. Müteakiben DP milletvekili adayı Lutfi Ülkümen konuşarak muhalefetin düzensizlik olarak milleti aldatmaya çalıştığı DP'nin iktisadi ve para politikasını izah etmiş, bu politikanın vatandaşın refahına, memleketin kalkınmasına yarayan mazbut bir iktisadi politika olduğunu belirtmiştir. Son olarak kürsüye gelen Milletvekili Mahmut Karaküçük, "Demokrat Semeri" tabirini kullanan Emin Soysala cevap vermiştir. Ayrıca vatan sathında görülen kalkınma hamlelerinden ve muhalefetin propagandalarından bahsetmiştir. Bilhassa muhalefetin maksatlı bir propaganda faaliyeti içerisine girdiğini, dolayısıyla bu propagandanın yalan olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁹⁸ DP mitingleri genel anlamda bu çerçevede olup, iktidar partisinin 7 sene içinde yaptığı işler ve eserlerle millet huzuruna çıktığı ve tekrar halktan itimat istediği konuşmaları temsil etmiştir.⁴⁹⁹

4.3.2.2.3. Aday Tespitleri

Partiler için Eylül ayının sonlarına doğru aday belirleme süreci başlamıştır. Maraş'ta ise siyasi partilere müracaat ederek milletvekili adaylığı isteme işi günün başlıca mevzuunu teşkil etmekteydi. DP tarafında bu konunun son derece hararetli ve hareketli olduğu anlaşılmaktadır. Zira DP'ye yönelik oldukça yüksek bir rağbet vardır. 26 Eylül tarihine kadar DP'ye, Maraş milletvekili adaylığı için 45'e yakın başvuru gerçekleşmiştir. Bu isimler arasında; Selahattin Hüdayioğlu, Melek Hüdayioğlu, Celal Hüdayioğlu Arkeolog, Tarihçi Zekeriya Kürşat, Avukat Selahattin Aydın, Avukat Adnan Karaküçük, Matematik Öğretmeni Turgut Arısan gibi dikkat çeken şahsiyetler bulunmaktaydı.⁵⁰⁰ Zekeriya Kürşat, aynı zamanda propaganda niteliği taşıyan beyannameler hazırlatarak ilçe ve merkezde bunları dağıtma yoluna gitmiştir. Keza,

⁴⁹⁶ *Demokrasiye Hizmet*, 17-18 Ekim 1957, 1.

⁴⁹⁷ *Demokrasiye Hizmet*, 8 Ekim 1957, 1.

⁴⁹⁸ *Demokrasiye Hizmet*, 19 Ekim 1957, 1; *Maraş'ın Sesi*, 19 Ekim 1957, 1.

⁴⁹⁹ *Demokrasiye Hizmet*, 23 Ekim 1957, 1.

⁵⁰⁰ *Demokrasiye Hizmet*, 26 Eylül 1957, 1.

adaylık başvurusunda bulunan Avukat Niyazi Zarifoğlu'da basın yoluyla bir beyanname yayımlayarak seçmenden oy istemiştir.⁵⁰¹

DP 1957 Milletvekili Genel Seçiminde aday yoklaması noktasında, önceki seçimlere göre farklı bir yol tercih etmiştir. Buna göre, 1954 Seçimlerinde yapılan hataların tekrar etmemesi için bizzat Menderes'in isteği doğrultusunda adaylar parti tarafından belirlenmiştir. Dolayısıyla bu seçimlerde 67 ilden sadece 39'unda milletvekili aday yoklaması tertip edilmiştir. Aralarında Maraş'ın da bulunduğu 28 ilin milletvekili adayları ise doğrudan Genel Kurul tarafından belirlenmiştir.⁵⁰² Buna göre DP Maraş milletvekili adayları şu isimlerden oluşmaktadır:

Tablo 4.13. 27 Ekim Pazar Günü Yapılacak Seçim için Maraş İli Seçim Çevresine Ait İl Seçim Kurulu Başkanlığına Bildirilen CHP Aday Listesi (*Demokrasiye Hizmet*, 9 Ekim 1957, 1; TBMM Arşivi, Tercüme-i Halleri).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Mesleği</i>
Remzi Öksüz	Çiftçi-Tüccar
Ahmet Bozdağ	Çiftçi
Ahmet Kadioğlu	Çiftçi
Abdullah Aytemiz	Emekli Yargıtay Üyesi
Hüseyin Hüsnü Göktuğ	Emekli Tümgeneral
Mazhar Özsoy	Avukat
Mahmut Karaküçük	Çiftçi
Lütfü Ülkümen	Öğretim Üyesi
Ahmet Dedeoğlu	DP İl Başkanı

DP'nin aday listesine bakıldığında, genellikle eski ve tecrübeli milletvekili adaylarından yana inisiyatif alındığı görülmektedir. Ancak en önemli nokta Nedim Ökmen'in aday gösterilmemesi olmuştur. Nedim Ökmen'in yeniden aday gösterilmemesi Maraş halkı tarafından da olumlu karşılanmıştır.⁵⁰³ Diğer taraftan Adayların eğitim seviyesi dağılımına bakıldığında, döneme göre kırsalda güçlü olan; toprak ve ticaret hacmine sahip isimlere eğilim söz konusudur.

4.3.2.2.4. İstifa Propagandaları

Daha önceki seçimlerde DP'nin istifa propagandalarıyla muhalefet bloğunun imajını zedelemeye çalıştığını aktarmıştık. Ancak yerel basında yapılan taramalardan anlaşıldığı kadarıyla, bu seçimlerde hem muhalefet hem de iktidar partisi Maraş özelinde bu propagandayı aktif olarak yürütmemiştir. Bu manada, basında DP lehine

⁵⁰¹ *Demokrasiye Hizmet*, 2 Ekim 1957, 1.

⁵⁰² Beril Yaşar, "Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, Sayı XVIII, 530.

⁵⁰³ *Maraş'ın Sesi*, 8 Ekim 1957, 1.

sadece bir tekzip haberi ve Elbistan'da yaşanan bir istifa olayı yer almıştır. Pazarcığın Çiftçiler Köyünde vuku bulan istifaların DP ile hiçbir alakası olmadığı bilakis köylünün partiden memnun olduğu Demokrasiye Hizmet gazetesi muhabirinin bölgede yaptığı tetkiklerle bildirilmiştir.⁵⁰⁴ Öte yandan CHP Elbistan teşkilatında 50 vatandaşın istifası üzerinde durulmuştur. Alaaddin Özsoy'un bildirdiğine göre, aralarında eski Meclis-i Umumi üyesi Seyit Erdoğan'ın da bulunduğu vatandaşlar CHP'den istifa ederek DP'ye geçmişlerdir. İstifa eden vatandaşlardan her birinin ismi 3 gün boyunca gazetede neşredilmiştir.⁵⁰⁵

4.3.2.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi

Maraş'ta seçimlere iştirak eden son parti CMP'dir. CMP'nin propaganda faaliyetleri diğer partilere kıyasla kısıtlı kaldığından dolayı, partinin faaliyetleri tek çatı altında topluca değerlendirilecektir. Nitekim partinin ilçelerde teşkilatlanması olmaması nedeniyle sıkıntı yaşadığı bir gerçektir. Ancak CMP, yeni bir örgüt ağına sahip olmakla beraber Maraş'ta olumlu etki yapmıştır. Bu bağlamda parti propaganda faaliyetleri ölçüsünde genel olarak CHP'nin yanında konumlanmıştır.⁵⁰⁶

CMP İl İdare Heyeti bir yandan seçim çalışmalarına hız verirken diğer taraftan teşkilatlanma faaliyetlerini de ilerletmekteydi. Maraş'ın ilçelerinde teşkilatı zayıf olan CMP, seçim döneminin harareti içerisinde Pazarcık'ta bir kurucu heyet tesis etmiştir. Bu doğrultuda, Ahmet Ganiyusufoglu, Mehmet Gül ve Mehmet Çelebi'den oluşan ekip geçici bir idare heyeti olarak burada faaliyetlere başlamıştır. Pazarcık'ta CMP'nin kurulması, DP'nin bölgede zayıflayacağına yorulmuştur.⁵⁰⁷ Ayrıca Pazarcık'ta nüfuzu yüksek bir isim olan Ahmet Bozdağ'ın kayınbiraderi Yaşar Nedimoğlu'nun CMP'ye girmesi DP'yi bölgede sekteye uğratan bir diğer gelişme olmuştur.⁵⁰⁸ CMP Milletvekili aday yoklaması ise 28 Eylül'de gerçekleşmiştir. Buna göre yapılan yoklamada ismi çıkanlar şunlardan oluşmaktaydı:

- 1- Remzi İnce
- 2- Mustafa Kuşçuoğlu
- 3- Sadi Kazancı
- 4- Osman Yüksel
- 5- Ahmet Kani Yusufoglu
- 6- Bedii Bilgin
- 7- Sıtkı Kutlu
- 8- Ali Dayı

⁵⁰⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 25 Eylül 1957, 1.

⁵⁰⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 3 Ekim 1957, 1.

⁵⁰⁶ Cengiz Şavkılı, "Maraş Yerel Basınında 1957 Seçimleri ve Siyasi Partiler", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 485.

⁵⁰⁷ *Maraş'ın Sesi*, 27 Eylül 1957, 1; *Halk Postası*, 28 Eylül 1957, 1.

⁵⁰⁸ *Halk Postası*, 27 Eylül 1957, 1.

9- Kanber Rişvanoğlu

CMP aday listesine 9'uncu sırada Kanber Rişvanoğlu seçilmişti. Ancak son anda Rişvanoğlu adaylıktan çekilmiş ve yerine denemede yedekte kalan, İskenderun'da ticaretle meşgul olan Tevfik Paksu geçtiği haber verilmiştir. Ancak Tevfik Paksu'nun partiye 10.000 lira ile bir jeep vereceği bildirilse de sebebi tespit edilememiş bir şekilde aday olamamıştır. Nihayetinde yedeklerden Avukat Mahmut Ramazanoğlu aday listesine girmiştir.⁵⁰⁹ CMP aday yoklamasından itibaren seçim propaganda çalışmalarına hız vermiştir. Bu kapsamda 3 Ekim'de adaylar ilçelere geziye çıkmışlardır. İlçe propaganda faaliyetleri kapsamında ilk olarak Andırın'da bir miting düzenlenmiştir.⁵¹⁰ 4 jeep ile faaliyete geçen adaylar, bölgelere ayrılarak köylülerle yakından temas etmeye özen göstermişlerdir. Hatta Osman Yüksel 10 bin adet beyanname bastırarak Maraş'ta propaganda gezilerine çıkmıştır.⁵¹¹ CMP'nin düzenlediği ocak toplantıları ve mitinglerinde sıklıkla hayat pahalılığı ve DP'nin otoriter yönetimi eleştirilmiştir. CMP'nin ilk mitingi 7 Ekim'de Belediye Meydanında düzenlenmiştir. Meydan konuşmasında bütün milletvekili adayları kürsüye gelerek halka hitap etmişlerdir. İlk olarak CMP mebus adayı Mustafa Kuşçuoğlu söz almış, iktidarın gidişatına dair şiddetli tenkitlerde bulunmuştur. Bundan sonra söz alan diğer aday Mahmut Ramazanoğlu DP iktidarının gidişatını ve hayat pahalılığına temas ederek pahalılık var demek suçtur şimdiki zamanda demiştir. Daha sonra kürsüye gelen şehrimiz CMP adayı Sadi Kazancı, daha ziyade ilgi çekecek bir konuşma yaparak DP iktidarının devrilmesinin bir zaruriyet olduğunu şiddetle bahsetmiş ve aynı zamanda şehrimiz DP Mebus adaylarının seçmenlerin huzuruna ne yüzle çıkacaklarına hayret ettiğini belirtmiştir.⁵¹² CMP'nin bir diğer mitinginde ise yazar İhsan Bat halka seslenmiştir. Dini politikaya alet edenlerin siyasette yeri olmadığını ifade etmiştir. Bat, ayrıca CHP'ye yapılan ithamları reddettiğini bildirmiştir.⁵¹³ CMP il idare heyeti seçim kampanyasında afiş, slogan, tebliğ gibi propaganda araçlarından da faydalanmıştır. İlk etapta 8 maddelik bir tebliğ yayımlanarak seçmenlere seslenilmiştir. Bunun yanı sıra "DP'ye Oy Vereceklerle" başlığı altında uzun bir beyanname neşredilmiştir. Beyannamenin son satırlarında yer alan şu ifadeler önemlidir; "...Aylık kazancı bin liradan aşağı olanların geçim sıkıntısı içinde bulunmalarına, kuru fasulyenin dahi sosyete yemeği haline gelmesine gönlün razı olmuyorsa... Seçmen vatandaşı! O halde DP listesini sandığa atabilirsin..."⁵¹⁴

1957 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'ta, siyasi partilerin propaganda faaliyetleri genel anlamda bu çerçevede gerçekleşmiş ve 23 Ekim'de propaganda yasağının başlamasıyla beraber seçim kampanyası son bulmuştur. Bu günden itibaren artık tamamen seçim tarihine odaklanılmıştır.

⁵⁰⁹ *Halk Postası*, 30 Eylül 1957, 1.

⁵¹⁰ *Maraş'ın Sesi*, 3 Ekim 1957, 1.

⁵¹¹ *Maraş'ın Sesi*, 28 Eylül 1957, 1.

⁵¹² *Halk Postası*, 8 Ekim 1957, 1.

⁵¹³ *Maraş'ın Sesi*, 19 Ekim 1957, 1.

⁵¹⁴ *Maraş'ın Sesi*, 24-27 Eylül 1957, 1.

4.3.3. Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi

Seçimler 27 Ekim 1957 Pazar günü gerçekleşti. Öncesinde Seçim Kurulları tarafından ilan edilen kurallar doğrultusunda oy verme işlemleri, sabah saat 8.00'da başlamış ve akşama doğru 17.00'da bitmiştir. Ülke genelindeki seçim sonuçlarına göre DP 23 ilde seçimleri kaybetmişti.⁵¹⁵ Seçimin kaybedildiği illerden biri de Maraş'tır. Maraş'ta 1957 Milletvekili Genel Seçimi sonuçlarına dair veriler şöyledir:

Tablo 4.14. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'a Ait İstatistikî Veriler (TÜİK, 2012, 71; BCA, 30.01.0.0.52.311.1.).

1957Milletvekili Genel Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
Seçiminde Maraş		
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 153.085	49.252	45,16
Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 109.985	45.890	42,08
Katılım Oranı (%): 71,9	13.922	12,76
Milletvekili Sayısı: 9		

Seçim sonuçlarına göre, seçimi kazanan CHP milletvekillerinin oy miktarları ise şu şekildedir:

Tablo 4.15. Maraş'ta Seçimi Kazanan CHP Milletvekilleri ve Aldıkları Oy Miktarları (TBMM Arşivi, 11. Dönem Seçim Mazbataları)

Adı ve Soyadı	Oy Sayısı
Kemal Aksöyek	49.050
Kemali Bayazıt	49.787
H. Nusret Durakbaşı	49.163
H. Fehmi Evliya	49.397
Halil Gürün	49.527
Hilmi Soydan	48.972
Mehmet Emin Soysal	49.115
Abdullah Yayıcıoğlu	49.075
Mehmet Şişman	49.179

DP'nin kalesi olarak gördüğü Maraş'ta seçimleri kaybetmesi, parti tarafında şok etkisi yaratmıştır. Seçim sonuçlarına göre DP ile CHP arasındaki oy farkı 3.362'dir. Ancak muhalefetin aldığı oy miktarının toplam nispeti ise %57,92'dir. Dolayısıyla bu durum DP tarafında genel bir şaşkınlık yaratmıştır. Maraş'taki kaybın sebebi çeşitli sebeplere bağlanabilir. Bunlardan en ilki ve en önemlisi milletvekillerinin halk ile

⁵¹⁵ Karpaz, *Türk Siyasi Tarihi*, 118-119; Ahmad-Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, 171.

arasındaki bağı koparmasıdır. Söz konusu isimler görev süreleri boyunca, halkın ve şehrin sorunlarını dikkate almamışlar ve kişisel çıkarlarının üzerine düşmüşlerdir. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri, Cumhuriyet Gazetesi muhabiri Şahap Balcıoğlu'nun, Maraş'a gelerek köylülerle yaptığı temaslarda görülmektedir. CHP adayları ve parti kurmayları da önceki seçimlerden farklı olarak seçim kampanyası boyunca köylerde ve ilçelerde daha aktif bir çalışma yürütmüşlerdir. Öte yandan CHP'nin seçim zaferindeki payın önemli bir kısmını da CMP'nin varlığına ve desteğine bağlayabiliriz. Nitekim bu konuda ülke genelinde yapılan istatistiki bir çalışmaya göre, DP'nin oylarındaki azalmada CMP'ye ciddi etkisi görülmektedir.⁵¹⁶ Diğer sebepler için ise, DP'nin il ve ilçe teşkilatlarının yetersiz çalışmaları, milletvekili aday yoklaması yapılmadan direktifle listenin belirlenmesi ve adayların beğenilmemesi gibi etkenler sıralanabilir. Bu açıdan, CHP milletvekillerinden bazılarının partisinden daha yüksek oy sayısına ulaşması ilgi çekicidir.

4.4. Maraş'ta Yerel Seçimler

Çalışmamızın ana bölümü kapsamında bulunan, Demokrat Parti Döneminde Maraş'ta gerçekleşen yerel seçimler bu bölümde değerlendirilecektir. Bu çerçevede öncelikle 1950 Yerel Seçimlerine dair bulgular aktarılacaktır. Daha sonra 1954 yılında yapılan Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi ve 1955 Belediye ve İl Genel Meclis Seçimleri mercek altına alınacaktır. Ancak bu noktada Maraş'ta yerel seçimlere dair kısıtlı bilgiler bulunduğunu belirtmek gerekir.

4.4.1. Maraş'ta 1950 Yerel Seçimleri

1950 Yerel Seçimleri, 14 Mayıs 1950 Seçimlerinin yarattığı değişim rüzgârı içerisinde, CHP, DP ve MP'nin yarıştığı seçimler olmuştur. Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri parti ve basın nezdinde fazla ilgi oluşturmamış, katılım şehirlerde ortalama %10'lar seviyesinde kalırken, köylerde %70-90 oranlarına ulaşmıştır. Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerinde ise partiler radyo, basın ve meydanlarda kıyasıya propaganda rekabetine girmişlerdir. Bu ateşli propagandalara rağmen Belediye seçimlerine katılım oranı %53,2 ile oldukça düşük kalmıştır. Bu seçimlerde iktidar partisi olan DP, genel seçimlerde yakalanan başarının beklentisi içinde hareket etmiştir.⁵¹⁷ CHP ise 1950 Seçimleri sonucunda tabanında oluşan olumsuz havayı bertaraf etmek için seçimlere özenle hazırlanmıştır. Bu çerçevede, genel merkezin

⁵¹⁶ Haluk Alkan-Hakan Bağcı, "Sosyo-Ekonomik Değişme ve Siyasal Katılıma: Kahramanmaraş Örneği 1950-2002", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 39, Yıl 2008, 218.

⁵¹⁷ Hikmet Çolak, *Demokrat Parti Döneminde Yerel Seçimler*; Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 177; Gönül Güneş, "Çanakkale'de Demokrat Parti Döneminde Seçimler", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, 2013, 75.

direktifleri doğrultusunda il idare kurulları derhal harekete geçirilmiştir. Bilhassa köylerde sempati kazanmış, vatandaşların itimat ettiği ve partiye bağlılığıyla bilinen isimlerin göz önünde tutulması bildirilmiştir.⁵¹⁸ Ülke genelinde elde edilen neticelere göre, yerel seçim sonuçları Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verileri esas olarak hazırlanmıştır. Buna göre sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.16. 1950 Yerel Seçimleri Oy Oranları Dağılımı (BCA, 30.01.67.424.4; BCA, 30.1.0.0.51.309.8).

<i>Partiler</i>	<i>Muhtar Seçimi Oy Oranı (%)</i>	<i>Belediye Seçimi Oy Oranı (%)</i>	<i>İl Genel Meclis Seçimi Oy Oranı (%)</i>
DP	48,7	57,2	51,57
CHP	34,5	37,65	36,65
MP	0,9	3,82	4,08
Bağımsız	8,87	3,29	2,31
Karışık	6,86	-	-

1950 Yerel Seçimlerine Maraş'ta DP ve CHP olmak üzere iki siyasi parti katılmıştır. Seçimlere bütün yurttaki olduğu gibi Maraş özelinde de özenle hazırlıklar yapılmıştır. Parti idare kurullarının düzenlediği programlara göre yoğun bir kampanya dönemi geçirilmiştir. Bu bağlamda, seçim sathı mealinde parti kurmayları ve adaylar ilçe ve köy gezilerine çıkarak vatandaşlarla yakinen temas etmişlerdir. Son etapta, Maraş merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı, sandık kurullarını teşkil etmiş ve seçim hazırlıkları tamamlanmıştır. Buna göre 1950 Yerel Seçimleri, Maraş özelinde, sırasıyla Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri, Belediye ve İl Genel Meclisi Seçimleri başlıkları altında aktarılacaktır.

4.4.1.2. Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri

Maraş'ta Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri dolayısıyla 5 Ağustos 1950 Cumartesi günü mahallelerin sandık kurulları oluşturulmuştur. Bu esnada Maraş Milletvekili Ahmet Bozdağ, seçmenlerle görüşmek üzere şehir merkezinde ve Pazarcık'ta hazır bulunmuştur.⁵¹⁹ 12 Ağustos'ta Maraş İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından, seçimlerde seçmenlerin Milletvekilleri seçiminde oy kullandıkları sandıklarda oy kullanacakları ilan olunmuştur.⁵²⁰ Seçimler 13 Ağustos Pazar günü sükûnet içinde gerçekleşmiştir. Buna göre seçim sonuçlarının kesin sonuçları aşağıdaki gibidir:

⁵¹⁸ BCA, 490.1.11.57.3.

⁵¹⁹ Engizek, 2-8 Ağustos 1950, 1.

⁵²⁰ Engizek, 12 Ağustos, 1950, 1.

Tablo 4.17. Maraş İline Ait 13 Ağustos 1950 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları (Engizek, 19 Ağustos 1950, 1).

<i>Bölge</i>	<i>CHP</i>	<i>DP</i>	<i>Bağımsız</i>	<i>Karışık</i>
Merkez İlçe	-	12	4	1
Mahalleleri				
Merkez Köyleri	-	97	22	-
Elbistan Merkez	Tamamen	-	-	-
Elbistan Köyleri	66	24	2	-
Pazarcık Merkez	-	Tamamen	-	-
Pazarcık Köyleri	15	40	32	3
Göksun Merkez	1	1	1	-
Göksun Köyleri	19	20	-	-
Andırın Merkez	Tamamen	-	-	-
Andırın Köyleri	19	27	1	7
Afşin Merkez	-	Tamamen	-	-
Afşin Köyleri	21	25	-	-

Seçim sonuçlarına göre DP'nin 1950 Seçimlerinde Maraş'ta sağladığı üstünlüğü muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde devam ettirdiği anlaşılmaktadır. CHP iki ilçede tamamen kazanırken, DP'de iki ilçede tamamen başarı sağlamıştır. Ancak DP şehir merkezinde CHP'ye büyük fark atmıştır. CHP'nin köylerde merkeze nazaran daha başarılı olması ise dikkat çekicidir. CHP'nin köylerdeki başarısını sempati kazanmış aday stratejisine bağlamak mümkündür.

4.4.1.3. Belediye ve İl Genel Meclisi Seçimleri

Yaklaşan Belediye ve İl Genel Meclisi seçimleri için partiler ağustos ayından itibaren propaganda faaliyetlerine hız vermişti. DP Milletvekili Ahmet Bozdağ propaganda çalışmalarını incelemek üzere şehre gelirken, CHP'de eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemali Bayazıt ve eski CHP Maraş Milletvekili Abdullah Yaycıoğlu aynı hedef doğrultusunda Maraş'a gelmiştir. Her iki partinin önde gelen isimleri ve kurmaylar teşkilatlarda yoğun çalışmalar yürütmüşler ve seçmenlerle temas etmek üzere propaganda gezileri düzenlemişlerdir.⁵²¹ Ayrıca Merkez İlçe Seçim Kurulu 23 Ağustos'ta toplanarak Belediye seçimi için partilerin yapacakları meydan propagandası doğrultusunda, yer gün ve saati kura çekerek tespit etmiştir. Buna göre miting meydanı olarak Belediye önü ve Enstitü önü tahsis edilmişti. Bu kapsamda DP ve CHP iki ayrı miting ile seçmenlere ulaşmıştır.⁵²² Belediye seçimleri münasebetiyle partiler tarafından yapılmakta olan sözlü ve yazılı propagandalar, bu bapta kanun hükümleri gereğince 31 Ağustos'ta sona ermiş ve seçim gününün bekleyişi içerisine girilmiştir.⁵²³

⁵²¹ Engizek, 29 Ağustos 1950, 1.

⁵²² Kahraman Yurt, 25 Ağustos 1950, 1.

⁵²³ Engizek, 31 Ağustos 1950, 1.

3 Eylül Pazar günü yapılan Belediye Meclis Seçimlerini Maraş'ta DP kazanmıştır. İlçelerde alınan neticelere göre ise Pazarcık, Göksun ve Afşin'de DP galip gelirken Elbistan ve Andırın'da CHP seçimi kazanan parti olmuştur. Merkeze dair yerel gazetelerde ve arşivde istatistiki veri tespiti yapılamamıştır. Arşiv belgelerinde ilçelerden sadece Elbistan ve Andırın'daki oy miktarları tespit edilebilmiştir. Buna göre Elbistan'da CHP 1411 oy alarak 20 meclis üyesi çıkartmış, Andırın'da ise 357 oy alarak 12 meclis üyesi kazanmıştır.⁵²⁴ Seçimlerin sonrasında yeni seçilen Şehir Meclis üyelerinin iştirakiyle 6 Eylül'de Belediye Başkanı seçilmek üzere toplanılmıştır. En yaşlı üye emekli sağlık memuru Hamit Kısakürek'in başkanlığı altında toplanan meclis gizli oyla Belediye Başkanlığı seçimini yapmıştır. Yapılan tasnif neticesinde DP İl Başkanı Ali Kısakürek Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Bunu müteakip yapılan seçimlerde Meclis İkinci Başkanlıklarına Mahmut Karaküçük ve Dr. Şükrü Mazman, zabıt katipliklerine Sıtkı Çelebi ve Bekir Şirikçi, Encümen Üyeliklerine de Bekir Kandeğer ve Sait Dedeoğlu seçilmişlerdir. Maraş Belediye Başkanlığına seçilen Ali Kısakürek'in başkanlığı 30 Eylül'de tasdik edilmiştir.⁵²⁵

Belediye Meclis Seçiminin netice kazanmasından bir ay sonra 15 Ekim 1950 tarihinde İl Genel Meclis Seçimi yapılmıştır. Bu seçimlerde Maraş'ta seçmen sayısı 117.050 iken oy kullanan seçmen sayısı 66.794'tür. Dolayısıyla %57 gibi düşük bir katılım oranına isabet etmektedir.⁵²⁶ Maraş'ta seçimleri büyük oranda DP kazanmıştır. Buna göre, 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 117.nci maddesi gereğince Merkez ilçesi Genel Meclis asli ve yedek üyelerinin adları ile aldıkları oy miktarı aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.18. Maraş'ta Genel Meclis Asil Üyeleri ve Aldıkları Oy Sayıları (Engizek, 21 Ekim 1950, 1).

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Aldığı Oy Sayısı</i>	<i>Partisi</i>
Ali Saim Emirmahmutoğlu	13771	DP
Veysi Kısakürek	13626	DP
Hacı Mehmet Dedeoğlu	13607	DP
İsmet Hüdayioğlu	13376	DP
Süleyman Zülkadiroğlu	13495	DP
Mehmet Kayışlıoğlu	12889	DP

⁵²⁴ BCA, 30.1.0.0.67.424.4; BCA, 30.1.0.0.51.309.3.

⁵²⁵ BCA, 30.11.1.0.217.35.3; Kahraman Yurt, 6 Eylül 1950, 1.

⁵²⁶ BCA, 30.1.0.0.51.309.4.

Tablo 4.19. Maraş'ta Genel Meclis Yedek Üyeleri ve Aldıkları Oy Sayıları (Engizek, 21 Ekim 1950, 1)

<i>Adı ve Soyadı</i>	<i>Aldığı Oy Sayısı</i>	<i>Partisi</i>
Hanefi Güçlü	12704	DP
Dr. Şükrü Mazman	12215	DP
Mahmut Özdemir	12163	DP
Nuri Yüce	5833	CHP
Remzi Çuhadar	4754	CHP
Mehmet Altun	4684	CHP

Maraş'ta Belediye ve İl Genel Meclis Seçimi sonuçlarına göre DP büyük başarı sağlamıştır. Böylece DP'nin 1950 Milletvekili Genel Seçiminde Maraş'ta CHP'ye karşı sağladığı hakimiyet devam etmiştir. Öte yandan bu seçimlerde halkın teveccühünün DP'den yana devam etmesi, şehirde siyasi anlamda yaşanan değişim atmosferinin yerel yönetime yansımaları sağlamıştır.

4.4.2.7. Kasım 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi ile 1955 Yerel Seçimleri

Ülke genelinde 1954 yılında yapılması planlanan Yerel Seçimlerde değişikliğe gidilmişti. Buna göre Belediye ve İl Genel Meclis Seçimleri 1955 yılına ertelenirken Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimlerinin 7 Kasım 1954'te yapılması yönünde karar alınmıştır.⁵²⁷ Bu doğrultuda, ülke genelinde, 7 Kasım 1954'te muhtar seçimleri gerçekleştirilmiş, 25 Eylül-13 Kasım 1955 tarihleri arasında ise yerel seçimler yapılmıştır. Seçimler DP'nin 1954 Seçimlerinde elde ettiği muazzam başarının gölgesinde geçmesi bakımından ayrı bir yere sahiptir. Muhtar seçimlerine DP, CHP, CMP ve TKP ülke genelinde katılım sağlamışlardır. Ancak 1955 yerel seçimler CHP ve CMP tarafından boykot edilmiştir. Zira CHP iktidarın şiddetli baskıları sonucunda, durumun daha da kötüye gidebileceği endişesiyle seçimlerden çekilmiştir. Buna rağmen bazı bölgelerde CHP bağımsız adayları desteklemiştir.⁵²⁸ Dolayısıyla bu seçimlere ülke genelinde sadece DP ve TKP iştirak etmiştir.

Yurt genelinde yapılan 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi DP'nin başarısıyla sonuçlanmıştır. Şehir ve kasabalarda seçime katılım oranı köylere göre çok düşük kalmıştır. Seçime katılım oranları şehir ve kasabalarda %34,68, köylerde %67,15'tir. Diğer taraftan şehir ve kasabalarda DP %75,39, CHP %17,13, CMP %0,29, TKP %0,01, bağımsızlar %2,7 oranında oy almışlardır.⁵²⁹ Benzer bir senaryo 1955 Yerel Seçimlerinde de görülmüştür. Katılımın düşük olmasına rağmen DP oldukça yüksek bir oy oranı yakalamıştır. Buna göre, seçmen sayısının 3.873.987 olduğu seçimlere, 1.461.219 kişi iştirak etmiştir. 1946'dan bu yana yapılan seçimler arasında en düşük

⁵²⁷ *Demokrasiye Hizmet Gazetesi*, 16 Ekim 1954, 1.

⁵²⁸ Çolak, *Demokrat Parti Döneminde Yerel Seçimler*, 271-275.

⁵²⁹ *BCA*, 30.1.0.0.51.310.4.

katılım, %37,72 oranıyla bu seçimlerde gerçekleşmiştir. DP seçimlerde %74,64 kazanma nispeti sağlarken TKP %2,26'da kalmıştır. CHP'nin desteklediği adaylar %0,15, Bağımsızlar ise %22,9 oranında oy miktarına ulaşmışlardır.⁵³⁰

Söz konusu seçimlerde ülke genelinde alınan neticelere benzer bir durum Maraş'ta da görülmektedir. Maraş'ta muhtar seçimlerine DP, CHP ve CMP katılım sağlamıştır. Belediye seçimleri ise DP ile TKP rekabetine sahne olmuştur. Bu doğrultuda seçimler alt başlıklara ayrılarak incelenecektir.

4.4.2.1. Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri

İdari mekanizmanın en küçük kademesini teşkil eden Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi için partiler Maraş'ta diğer seçimler kadar alakayla hareket etmişlerdir. Partiler seçim çalışmaları doğrultusunda listelerini düzenlenmiş ve buna göre hareket etmişlerdir. Hatta CHP ve TKP Maraş merkezinde birkaç mahallede ortak liste stratejisi takip etmiştir.⁵³¹ İlçe Seçim Kurulunun 27 Ekim'de köy ve şehir sandık kurullarını teşkil etmesiyle de seçim sürecine girilmiştir.⁵³² Seçimler 7 Kasım'da birkaç köyde çıkan kavga hadisesi dışında intizam ve sükûnet içinde cereyan etmiştir.⁵³³ Alınan neticelere göre Maraş'ta DP ezici üstünlük sağlamıştır. Seçim sonuçlarına ait veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.20. Maraş İline Ait 7 Kasım 1954 Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları (*Demokrasiye Hizmet*, 11 Kasım 1954, 1).

<i>Bölge</i>	<i>DP</i>	<i>CHP</i>	<i>TKP</i>	<i>Bağımsız</i>	<i>Karma</i>
Maraş Merkez Mahalleler	12	3	-	1	3
Maraş Merkez Köyler	110	7	-	5	-
Afşin Merkez	8	-	1	-	-
Afşin Köyleri	24	5	1	1	-
Andırın Merkez	1	1	-	-	-
Andırın Köyleri	30	15	-	2	-
Elbistan Merkez	3	3	-	-	-
Elbistan Köyleri	60	19	-	-	16
Göksun Merkez	3	1	-	-	-
Göksun Köyleri	37	12	-	-	-
Pazarcık Merkez	2	-	-	-	-
Pazarcık Köyleri	89	-	-	7	-

⁵³⁰ BCA, 30.1.0.0.51.309.8.

⁵³¹ *Demokrasiye Hizmet*, 31 Ekim 1954, 1.

⁵³² *Demokrasiye Hizmet*, 27 Ekim 1954, 1.

⁵³³ *Kahraman Yurt*, 8 Kasım 1954, 1.

Tabloya bakıldığında Maraş'ta toplam 499 muhtarlıktan 397'sinin DP lehine sonuçlandığı görülmektedir. CHP 66 adet muhtarlık kazanırken, TKP 2 muhtarlık alabilmiştir. Bu sonuçlar muhalefet cephesi nezdinde oldukça başarısız bir neticedir.

4.4.2.2. 1955 Belediye ve İl Genel Meclisi Seçimleri

Maraş'ta yerel seçimler DP ve TKP olmak üzere iki siyasi partinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Buna göre parti teşkilatları aktif bir propaganda süreci geçirmişlerdir. Şehirde seçim propaganda süresi boyunca ocak toplantıları ve mitingler çalışmaların önemli bir parçası olmuştur. Seçim münasebetiyle DP Ekmekçi, Turan, Kurtuluş, Yusufkar ve Sakarya ocaklarında önemli toplantılar tertip etmiştir. Toplantılarda genel olarak belediyenin beş senedir etkisiz olduğundan, şehir hizmetlerinin bir yana bırakıldığından ve kabiliyetsizlikten dem vurulmuştur.⁵³⁴ Ayrıca seçimlere az bir süre kala DP basın aracılığıyla seçmenlere bir beyanname neşretmiştir. Bu beyanname şu şekildedir:

*“Aziz Maraşlı, Belediye seçimi bir parti ve iktidar seçimi olmaktan ziyade Maraş'a ve Maraş halkına hizmet edecek bir meclis seçimidir. Elini vicdanına koy, senin fikrini ve zihnini çelmek isteyen kim olursa olsun aldanma; Maraş'a hangi listenin daha çok hizmet edeceğine inanıyorsan onu kullan. Particilik hislerinden, şahsi iğbirar ve endişelerden nefsini koru. Reyini kullan ve en iyi kullan ki memleketine olan sevgini ispat etmiş olasan. Allah da, vicdan da, ahlak da, memleket severlik de bunu emrede. Vereceğin reyle bir şahsa, bir kimseye değil, kendi memleketine hizmet etmiş olduğunu hatırlardan çıkarma.”*⁵³⁵

Diğer taraftan DP'nin en önemli bir rakibi olarak TKP, bu yoğun propaganda faaliyetleri içerisinde son derece büyük bir miting düzenlemiştir. TKP'nin mitingine, Genel Başkan Tahsin Demiray ve Cezmi Türk gibi önemli isimleri katılmıştır. Demiray vatandaşlar hitabesinde, Türk'ün medeniyet tarihinden bahsetmiş, ilgi çekici bir hitabede bulunmuştur. Daha sonra kürsüye gelen Cezmi Türk, Maraş Belediyesinin Türkiye'de borçsuz yegâne belediye olduğundan hareketle seçimlerin öneminden bahseden bir konuşma gerçekleştirmiştir.⁵³⁶

Seçimler öncesinde DP tarafından iddialar ortaya atılmıştır. Bu iddialara göre, CHP resmen seçime girmediğini ilan edip el altından ikinci derecedeki elemanlarını TKP listesinden aday gösteriyordu.⁵³⁷ Bu iddialara karşı CHP İl Başkanlığı açıklama yapmıştır. İl Başkanı Mehmet Şişman'ın ifadelerine göre, CHP belediye seçimlerine girmiyor, hiçbir partiyi desteklemiyor ve hiçbir listeye katılmıyordu.⁵³⁸ Sonuç olarak seçimler 13 Kasım'da gerçekleşmiş ve TKP Maraş'ta kahir ekseriyetle kazanmıştır. İlçelerde alınan neticeye göre ise Elbistan ve Andırın'da müstakiller, Pazarcık, Afşin ve

⁵³⁴ *Demokrasiye Hizmet*, 3 Kasım 1955, 1.

⁵³⁵ *Demokrasiye Hizmet*, 9 Kasım 1955, 1.

⁵³⁶ *Halk Postası*, 8 Kasım 1955, 1; Engizek 8 Kasım 1955, 1.

⁵³⁷ *Demokrasiye Hizmet*, 2 Kasım 1955, 1.

⁵³⁸ *Halk Postası*, 25 Ekim 1955, 1.

Göksun'da DP adayları kazanmışlardır. Maraş merkezinde belediye seçimlerine, 11.374 seçmen katılım sağlamıştır.

Tablo 4.21. Maraş Merkezine Ait 13 Kasım 1955 Belediye Meclis Seçim Sonuçları (Engizek, 15 Kasım 1955, 1).

<i>Parti</i>	<i>Oy Sayısı</i>	<i>Oy Oranı (%)</i>
DP	4.718	41,48
TKP	6.436	56,59
Bağımsız	220	1,93

Yeni seçilen belediye meclisi üyeleri 16 Kasım'da belediyede ilk toplantısını yaparak aralarında vazife taksimi yapmışlardır. Ardından toplantı en yaşlı üye olan Hacı Ali Akbulut tarafından açıldıktan sonra gündem gereğince başkan seçimine geçilmiş ve yapılan tasnif neticesinde Ali Kısakürek yeniden Belediye Başkanı Seçilmiştir.⁵³⁹ Ali Kısakürek'in başkanlığı 16 Aralık'ta onaylanmıştır.⁵⁴⁰ TKP'nin seçimlerde Türkiye genelinde kazandığı iki ilden biri Maraş'tır. Bu durum oldukça ilgi çekicidir. Zira henüz bir sene önce gerçekleşen genel seçimlerde, Maraş halkının iradesi oldukça yüksek bir teveccühle DP'den yana tecelli etmiştir. Böyle bir değişimin gerçekleşmesi, seçmen nezdinde aday listelerine ve önceki dönem belediyesinden duyulan rahatsızlığa bağlanabilir.

25 Eylül 1955 Pazar günü yapılan İl Genel Meclis Seçimlerinde ise seçimlere, ilçelerde bağımsız adaylar ve DP girerken, şehir merkezinde DP rakipsiz girmiştir. Bu duruma göre DP 18 asil üye, bağımsızlar 2 asil üye ve DP 20 yedek üye kazanmıştır. Seçim sonuçlarına dair veriler şu şekildedir:

Tablo 4.22. Maraş'ta İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları (Demokrasiye Hizmet, 27 Eylül 1955, 1; BCA, 30.1.0.0.51.309.9).

<i>Bölge</i>	<i>Katılım</i>	<i>Üye Sayısı</i>	<i>Kazanan</i>	<i>Katılım Oranı (%)</i>
Maraş Merkez	13.269	6	DP	-
Afşin	8.758	3	Bağımsız	%57
Andırın	5.489	-	DP	%57,49
Elbistan	15.149	4	DP	%55
Göksun	7.782	2	DP	%61
Pazarcık	13.879	3	DP	%61

25 Eylül 1955 İl Genel Meclisi Seçimine DP Maraş'ta büyük ölçüde rakipsiz olarak girmiş ve kazançlı çıkmıştır. Maraş genelinde 138.799 seçmenden 61.131 seçmen seçime katılım sağlamıştır. Dolayısıyla seçime katılım oranı %46,2 olmuştur.⁵⁴¹ DP'nin Maraş'ta seçime rakipsiz olarak girmesine rağmen seçime katılım oranları ülke geneline

⁵³⁹ *Halk Postası*, 17 Kasım 1955, 1.

⁵⁴⁰ *BCA*, 30.11.1.0.255.4.6.

⁵⁴¹ *BCA*, 30.1.0.0.51.309.4.

kıyasla yüksek olmuştur. İl Genel Meclisi Seçimini Maraş merkezde kazanan asil üyeler şunlar olmuştur; Ali Arıkan, Hanifi Güçlü, Mahmut Özdemir, Mahmut Kemal Ertan, Nuri Yüce ve Süleyman Aksöyek.⁵⁴²

---

⁵⁴² *Engizek*, 29Eylül, 1955, 1.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Demokrat Parti Döneminde Maraş'ta 1950, 1954 ve 1957 seçimleri ile 1950, 1955 yerel seçimleri ele alınarak, 1950'li yıllar boyunca Maraş'taki seçim olgusu ve siyasal süreç incelenmiştir. Bu incelemenin temel dayanağı seçim olgusu, siyasal iletişim ve propaganda faaliyetleri üzerine kurgulanmıştır.

Türkiye II. Dünya Savaşından sonra çok partili siyasal yaşamla tanışmıştır. Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli bir bölümü oluşturan bu atılım, MKP'nin yanı sıra muhalefetin merkezini temsil eden DP'nin kuruluşuyla gerçekleşti. Fakat çok partili siyasal hayatın başlangıcı sıkıntılı yıllara denk gelmiştir. Savaşın dünya konjonktürüne etki yarattığı bir ortamda koşullar son derece olumsuzlaşmıştır. Türkiye'de yaşanan sıkıntıların yükü ise CHP iktidarındaydı. Ülke genelinde karaborsa, enflasyon, temel ihtiyaç maddelerinin karneye bağlanması, oldukça ağır vergiler, halkın yaşadığı mağduriyetler, 27 yıllık tek parti iktidarı ve CHP yöneticilerinin halktan kopukluğu dönemin özeti idi. Böyle bir ortamda DP geleneksel çevrelere daha yakın hareket etmekteydi. CHP'nin içinden kopan parti bu doğrultuda halka indi ve geleneksel değerlere bağlı şehirli, köylü, işçi, esnaf, tüccar, eşraf gibi çevrelerin temsiliyetini üstlendi. Hatta geleneksel çevrelerin yanı sıra 1950 seçimlerinde geniş bir aydın kitlesinin desteğini de arkasına aldı. Tüm bu nedenler CHP-DP arasındaki rekabetin DP yararına sonuçlanmasını sağladı ve Türk devriminin tamamlanması gerçekleşti. Bu açıdan 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler, Türk demokrasi tarihine geçmiştir. Zira son derece sükûnet ve olgunluk içinde yapılan bu seçimlerde alınan neticeyle, 27 yıllık tek parti iktidarı sorunsuz ve demokratik bir yol ile sona erdi. Dönemin atmosferinde bir tek parti yönetiminin kendi iradesiyle, çok partili siyasi rejimi tesis etmesi ve iktidarı demokratik yollarla muhalefete devretmesi görülmüş bir gelişme değildi. Başta İsmet İnönü olmak üzere, Türk yöneticiler ve siyasi aktörlerin bu iradesi ile Türkiye'deki cumhuriyet rejimi demokrasi ile tamamlanmıştır.

DP 10 yıllık iktidarı süresince siyasi ve iktisadi alanlarda CHP'ye kıyasla daha liberal bir zihniyet ve politika yolu izlemiştir. DP'nin altın yılları olarak nitelenen 1950-1954 dönemi ülkede siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreç olmuştur. DP iktidarı altında yaşanan bu olumlu gelişmelerin neticesi 1954 seçimlerine yansımıştır. Bu seçim sürecinde muhalefet cephesinde yeni partiler teşkil etse de merkezi konumu CHP yürütmekteydi. Ancak CHP 1950 seçimlerinde yaşadığı siyasal iletişim sıkıntısını ve etkisiz propaganda faaliyetlerini tam anlamıyla kavrayamamıştır. Dolayısıyla 1954 seçim kampanyası aynı hatalarla devam etmiş, DP'nin vurguladığı refah ve özgürlük hamlelerine verilen karşılıklar siyasal ve sosyal tabanda etki yaratmamıştır. Böylece DP 1954 seçimlerinden ezici bir üstünlükle çıkmıştır. 1954-1957 döneminde ise DP'nin ekonomi politikaları olumsuz sonuçlar vermeye başladı. Ters tepen iktisadi politikaların sonucu olarak enflasyon artmış, hayat

pahalılığı kendini göstermiş, karaborsa ve istifçilik yaşanmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra tarımda makineleşmenin artmasıyla geçim kaynaklarını kaybeden köylü, çiftçi kentlere göç etmeye başlamıştır. Tüm bu gelişmelerin yaşandığı ortamda muhalefet iktidara karşı sert eleştiriler yapmaya yönelmiştir. Bu eleştirileri haksız bulan DP iktidarı hem parti içinde hem de ülke genelinde hak ve özgürlükleri kısıtlayan bir dizi yasa çıkarmıştır. Bu suretle, hükümet karşılaştığı sorunlara anti-demokratik uygulamalarla cevap verme eğilimi gösteriyordu. Yaşanan bu gelişmelerin altında, erken seçim kararı alınarak oldukça gergin bir hava ile 1957 seçimlerine gidilmiştir. DP 1957 seçimlerinde propaganda faaliyetlerini dinamik ve etkili yerel örgütlenmesi üzerine kurmuştu. Ancak iktidarın baskıcı imajını ve ekonomik sıkıntıları ön plana çıkaran muhalefet, seçimlerde alınan netice ile oy toplamında DP'nin önüne geçmiştir. Tüm bu olaylara rağmen DP'nin seçimlerden birinci parti olarak çıkması tabandaki teveccühün önemli bir göstergesi olmuştur.

DP döneminde yaşanan söz konusu seçimlerin, ülkedeki siyasi havayı sunması açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bir Anadolu şehri olarak Maraş, ülkedeki iç ve dış gelişmelerin yerel düzeyde yansımalarını taşımaktadır. Maraş bu dönemde daha çok âtıl kalan kırsal bir şehir görüntüsüne sahip olmanın yanı sıra eşraf ve ağalar elinde yaşam sürmektedir. Nitekim 1950 ve 1955 nüfus sayımlarına göre, Maraş'ta şehir merkezi nüfusu bucak ve köy nüfusunun neredeyse yarısı kadardır. Dolayısıyla geleneksel çevrelerin temsilciğini üstlenen DP için Maraş'ın önem arz eden bir şehir olduğu aşîkardır. DP Maraş teşkilatını 1946 yılında dönemin en kalabalık ailelerinin desteğiyle kurmuştur. 1950 yılına değin etkili bir ocak-bucak örgütlenmesi ve eşrafın desteği sayesinde DP, Maraş'ta siyasal bir tabana oturmayı başarmıştır. Diğer taraftan, 1946-1950 yılları arasında CHP Maraş teşkilatı ve önde gelenleri daha çok şahsi çıkar doğrultusunda hareket eder noktaya gelmiştir. Bu durum parti içerisinde kutuplaşma ve belirli kişiler etrafında tekelleşme yaratmıştır. 1950 yılına gelindiğinde, Maraş'ta partiler örgütleriyle yoğun çalışma sürecine girmişlerdir. Partilerin seçim propaganda faaliyetleri halkın her kesiminin siyasete ilgi duymasını sağlamıştır. Seçim süreci boyunca parti ocaklarında toplantılar tertip edilmiş, saha çalışmaları kapsamında kahvelerde, çarşılarda siyasi sohbetler gerçekleştirilmiş, köylere kadar ulaşarak halkla yakından temaslar kurulmuştur. Bilhassa DP teşkilatı ilçe ve köylere doğru etkili bir kampanya süreci yürütmüştür. CHP ülke genelinde olduğu gibi Maraş'ta da seçim kampanyasının önemini pek kavrayamamış ve haliyle etkisiz bir görüntü çizmiştir. İnönü'nün Maraş ziyareti ve seçmene sunulan yeni vaatler de Maraş tabanında etkili olmamıştır. Ayrıca CHP milletvekili adayları, DP adaylarına nazaran toplumsal kesimlere hitap edememiştir. Şehirde yaşanan gelişmelere ülke konjonktürü de eklenince CHP'nin seçimleri kaybetmesi şaşırtıcı olmamıştır. DP, Maraş'ta 1950 seçimlerinden tam liste halinde ve ciddi oy farkıyla galip çıkmıştır.

DP'nin, Maraş'ta 1950 seçimlerinde sağladığı başarıda parti teşkilatı ciddi pay sahibidir. Bu etkili örgütlenme biçimi ve propaganda faaliyetleri seçmenin siyasal süreçte rol almasını arttırmıştır. Bunun en iyi göstergesi 1950 ve 1954 seçimlerinde Maraş'taki seçime katılım oranlarıdır. Maraş'ta siyasete ilgi düzeyinde, partilerin propaganda faaliyetlerinin dışında, yeni teşkilatlanan TKP ve CMP gibi partilerinde payı vardır. Öte yandan özellikle 1954 seçimlerinde köy yolları, okullar, içme suyu ve kalkınma-imar faaliyetleri gibi konular etrafında şekillenen DP seçim propagandası kırsal kesimdeki seçmeni ciddi manada etkilemiş gözükmektedir. Zira Maraş'ta 1950 seçimlerinde oy oranı %53,2 olan DP, 1954 seçimlerinde %55,3 oy alarak ülke genelinde olduğu gibi oyunu arttırmıştır. CHP'nin oy oranı ise %39,3'ten %36,6 ile yaklaşık 3 puan geriye düşmüştür. Bu seçimlerde en çarpıcı nokta, Maraş'ta kısıtlı imkanlarla yeni teşkilatlanan CMP ve TKP'nin toplam oy oranının %7,8'e tekabül etmesidir. CHP'den bu partilere oy kayması yaşandığı mümkün görünmekle beraber, DP içinde yaşanan ayrılık sonucu Hüdayioğlu ailesinin kurduğu TKP'nin, DP'nin hitap ettiği kesimden oy alma olasılığı kuvvetle muhtemeldir. TKP ülke genelinde %0,6 oy alırken Maraş'ta %,4,6 ile çıkış yapmıştır.

Maraş'ta 1957 seçimleri DP aleyhine değişen siyasi atmosferi sunmaktadır. Bir erken seçim kararı neticesinde gerçekleşen seçimler, bilhassa taşrada halkın dini hassasiyetleri üzerinden yapılan propaganda ile ön plana çıkmıştır. Özellikle DP kanadı bu hassasiyet üzerinden ciddi propaganda yürütmüştür. Maraş'a da yansıyan bu durum önemli bir oy potansiyeli olarak görülmüştür. Ancak DP Maraş teşkilatı ve milletvekili adayları seçim sürecinde eski etkinliğini yitirmiş ve rehavete kapılmış bir görüntü yansıtmıştır. Önceki seçimlerde olduğu gibi, CHP eski idaresinin DP dönemi ile kıyaslanması ve dini hassasiyetler DP propagandasının hareket noktası olmuştur. CHP ise daha efektif bir parti örgütlenmesi ve propaganda faaliyetleriyle, parti-halk nezdinde siyasal iletişim kurmayı başarmıştır. Maraş'ta seçime katılan diğer muhalefet partisi CMP'nin, DP idaresine karşı yürüttüğü propaganda çalışmaları da önemli bir siyasi faktör olmuştur. Neticede 3 yıllık bir sürecin ardından, CHP Maraş'taki oy oranını %45,16'ya çıkartarak yaklaşık 9 puanlık bir artış sağlamıştır. CMP de oyunu %3,2'den %12,76'ya çıkarmıştır. DP ise %55,3'e tekabül eden oy oranından ciddi bir düşüşle %42,8'e gerilemiştir. Maraş'ın siyasi yönelimindeki bu sert geçişin altında pek çok neden yatmaktadır. Başta şehir halkının dilek ve beklentilerinde yaşanan aksaklıklar dikkat çekmektedir. Örneğin CHP tarafından 1950 seçimlerinde Maraş'ta temeli atılan elektrik santrali projesi 7 yılda hala tamamlanmamıştı. Şehrin gelişimi için hiçbir çalışma gerçekleştirilmemiş, sosyal hayat ve sağlık alanında yaşanan sıkıntılar giderilememiştir. DP Maraş milletvekilleri ise halk ile olan bağlarını yitirmişlerdir. Siyaseten karizmatik güce sahip olan DP yöneticilerinden, seçim sürecinde Maraş'a herhangi bir ziyaret düzenlenmemesi de, Maraş'ta DP'ye duyulan heyecanı etkilemiş gözükmektedir. Nitekim seçmenin siyasal katılım düzeyi yukarıda sayılan tüm bu

sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik etmenlere göre şekillenir. Maraş'ta 1957 seçimlerine katılımın oldukça düşmesi ve DP'nin oy kaybı bunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu meseleler muhalefet tarafından iyi bir siyasi malzeme olarak kullanılmış ve seçimlerde netice alınmıştır.

Maraş'ta yerel seçimler de siyasi hayatı yansıtan önemli bir olgudur. Ancak yerel seçimlerde oy kullanmanın çok fazla önemsenmemesi siyasal olarak pek beklentinin olmadığını ortaya koymaktadır. 1950 genel seçimlerinde halkı büyük ölçüde ikna eden DP, bu başarısını aynı yıl gerçekleşen yerel seçimlerde devam ettirmiştir. Fakat 1955 yerel seçimlerinde aksi bir durum söz konusudur. TKP Maraş'ta yerel seçimleri kazanarak, 1954 genel seçimlerinde yaptığı çıkışı devam ettirmiştir. Şaşırtıcı olan nokta, genel seçimlerden 1 sene sonra gerçekleşen yerel seçimlerde DP'nin kaybetmesidir. Bu durum seçmen tabanında önceki dönem belediyesine, aday listesine karşı duyulan rahatsızlığa ve seçime katılım oranının oldukça düşük kalmasına bağlanabilir.

Sonuç olarak, Maraş'ta Demokrat Parti Döneminde gerçekleşen seçimler halkın iradesini siyasi hayata yansıtmıştır. Anadolu'nun önemli kentlerinden biri olan Maraş'ta, partiler ve halk arasında aktif bir siyasal iletişim yaşanmıştır. Son derece renkli ve yoğun geçen seçim propaganda dönemleri, siyasetin toplumsal tabana yayılmasında önemli bir unsur olmuştur. 27 yıllık bir tek parti idaresinin ardından, çok partili siyasi rejimle tanışan Maraş halkı da bu duruma hızlıca uyum sağlamış ve siyasi iradesini önemsemiştir. Cumhuriyetin ve çok partili rejimin erken dönemi için bu meseleler oldukça ciddi gelişmelerdir.

KAYNAKLAR

- 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1961.
- 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1961.
- Ağaoğlu, Samet. *Arkadaşım Menderes İpin Gölgesindeki Günler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Ağaoğlu, Samet. *Siyasi Günlük Demokrat Partinin Kuruluşu*, (Yayına Haz: Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ahmad, Feroz ve Ahmad, Bedia. T. *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976.
- Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Çev: Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 2020.
- Akıncı, Turan. *Demokrat Parti (1946-1960)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2021.
- Akşam Gazetesi*, Yıl: 1950, S. 12700, 12770, 12782, 12783.
- Albayrak, Mustafa. “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları (1955-1960)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 23(67) 68-69, 2007, 219-250.
- Albayrak, Mustafa. “Hürriyet Partisinin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24(71), 2008, 341-380.
- Albayrak, Mustafa. *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.
- Alçora, Engin. *Türkiye’de Siyasal Parti Propagandası (1946-1960)*, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 2017.
- Alkan, Haluk. Ve B, Hakan. “Sosyo-Ekonomik Değişme ve Siyasal Katılıma: Kahramanmaraş Örneği 1950-2002”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 2008, Ekim.
- Alkan, Ö., Mehmet. “Seçim Afişleri, Parti Amblemleri ve Demokrasi Tarihimizde Dair Notlar”, *Birikim*, 313, 2015, 101-113.
- Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Arslandaş, A., Sedat ve Bıçakçı Baskın. *Popüler Siyasal Deyimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

- Atayakul, A., Fatma. *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Aydemir, S., Şevket. *İkinci Adam (1938-1950)*, Cilt 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- Ayın Tarihi*, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Ankara, 1950.
- Ayın Tarihi*, Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Ankara, 1954.
- Aziz, Aysel. *Siyasal İletişim*, Nobel Yayıncılık, 2013.
- Bağcı, Hüseyin. *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Balcıoğlu, Şahap. “Maraş’ta CHP ile DP’nin Seçim Şansları Müsavi!”, *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1957.
- Başgil, A., Fuat. *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2014.
- Baytal, Yaşar. “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 40, 2007, 545-567.
- BCA, 030.01.52.311.1.
- BCA, 30.1.0.0.43.254.17.
- BCA, 30.1.0.0.43.254.2.
- BCA, 30.1.0.0.44.265.14.
- BCA, 30.1.0.0.45.268.9.
- BCA, 30.1.0.0.50.303.6.
- BCA, 30.1.0.0.51.309.3.
- BCA, 30.1.0.0.51.309.4.
- BCA, 30.1.0.0.51.309.7.
- BCA, 30.1.0.0.51.309.8.
- BCA, 30.1.0.0.51.309.9.
- BCA, 30.1.0.0.51.310.4.
- BCA, 30.1.0.0.67.424.4.
- BCA, 30.1.0.0.7.36.15.
- BCA, 30.10.0.0.14.81.11.
- BCA, 30.10.0.0.14.81.11.
- BCA, 30.11.1.0.217.35.3.

BCA, 30.11.1.0.255.4.6.

BCA, 490. 1.177.707.1.

BCA, 490.1.10.51.12.

BCA, 490.1.10.52.3.

BCA, 490.1.10.53.2.

BCA, 490.1.10.53.9.

BCA, 490.1.10.55.10.

BCA, 490.1.11.57.3.

BCA, 490.1.11.58.11.

BCA, 490.1.1393.623.1.

BCA, 490.1.1393.623.1.

BCA, 490.1.177.707.1.

BCA, 490.1.313.1281.1.

BCA, 490.1.313.1281.1.

BCA, 490.1.342.1434.1.

BCA, 490.1.355.1490.1.

BCA, 490.1.5.27.17.

BCA,10.09.0.0.19.53.2.

Bektaş, Arsev. *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996.

Bozkurt, Birgül., ve Bozkurt, İbrahim. “Türkiye’nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı ‘Müfide İlhan’ ve Mersin’deki Çalışmaları”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*,10(19), 2014, 52-75.

Bölükbaşı, Deniz. *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2005.

Brown, J.A.C. *Siyasal Propaganda*, (Çev: Yusuf Yazar), Ağaç Yayınevi, İstanbul, 1992.

Burçak, S., Rıfkı. *On Yılın Anıları (1950-1960)*, Kişisel Yayınları, Ankara, 1998.

Burçak, S., Rıfkı. *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1979.

Büyüktolu, Recep. *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Doktora Tezi), 2017.

Cumhuriyet Dönemi Partiler, Seçimler, Beyannameler (1923-1980), TBMM Basımevi, Ankara, 2022.

Cumhuriyet Gazetesi, Yıl: 1949, S. 9027; Yıl: 1950, S. 9173, 9206, 9205, 9212, 9213, 9217, 9222, 9225, 9226, 9229, 9232, 9233, 9234, 9235, 9239, 9240, 9244, 9247, 9248; Yıl: 1954, S. 10584, 10587, 10596, 10610, 10611, 10616, 10617, 10621, 10627, 10632, 10635, 10642, 10648, 10662, 10663, 10668, 10669, 10670, 10673, 10674, 10680, 10682; Yıl: 1957, S. 11851, 11892, 11901, 11912, 11916, 11918, 11919, 11923, 11925, 11933, 11940, 11945, 11950.

Cumhuriyetçi Millet Partisi Programı, Ankara, 1954.

Çakmak, Cem. “1950’li Seçimler ve Demokrat Parti”, *Tarih ve Toplum*, Sayı 53, 1988.

Çakmak, Diren. “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)”, *Akademik Bakış*, 2(3), 2008.

Çavdar, Tevfik. *Müntehib-i Sani’den Seçmene*, Verso Yayıncılık, İstanbul, 1987.

Çavdar, Tevfik. *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, Ankara, 2.Baskı.

Çavdar, Tevfik. *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1950’den Günümüze)*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Çiçek, Muhammet. *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri*, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Çolak, Hikmet. *Demokrat Parti Döneminde Yerel Seçimler*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

Demirel, Tanel. *Türkiye’nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2021.

Demokrasiye Hizmet Gazetesi, Yıl: 1953, S. 492, 638, 712, 713; Yıl: 1954, S. 797, 804, 811, 816, 817, 820, 826, 832, 838, 840, 841, 844, 851, 856, 857, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 869, 870, 872, 873, 875, 877, 879, 1017, 1041; Yıl: 1955, S. 1310, 1341, 1342, 1348; Yıl: 1957, S. 1731, 1734, 1836, 1890, 1893, 1917, 1918, 1924, 1925, 928, 1930, 1931, 1935, 1936, 1937, 1943, 1944, 1945, 1946, 1948, 1952, 1955.

Domenach, M., Jean. *Politika ve Propaganda*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.

Duverger, Maurice. *Siyasi Partiler*, (Çev: Ergun Özbudun), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.

Engizet Gazetesi, Yıl: 1947, S. 112; Yıl 1948, S. 190; Yıl 1950, S. 424, 435, 436, 437, 438, 439, 442, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 459, 460, 462, 463, 464,

465, 468, 469, 471, 472, 474, 477, 508, 510, 511, 516, 530, 533; Yıl: 1954, S. 1396, 1425, 1431, 1432, 1436, 1441, 1444, 1450, 1456, 1458, 1459, 1462, 1463, 1465, 1467, 1469, 1472, 1477; Yıl: 1955, S. 1911, 1952.

Erdemir, Sabahat. *Muhalefette İsmet İnönü 1950-1956*, Sıralar Matbaası, İstanbul, 1956.

Erer, Tekin. *On Yılın Mücadelesi (Türkiye’de Parti Kavgalarının 2.Cildi)*, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul, 1963.

Ergin, Âdem. *Türkiye’de 1954 ve 1957 Genel Seçimlerinde Siyasi Afiş ve Slogan Kullanımı (DP-CHP Örneği)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Eroğlu, M, Akif. *Demokrat Partinin Genel Seçim Vaatleri (1946-1957)*, Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Eroğlu, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.

Erzurumluoğlu, Mustafa. “Afşin Yolunda”, *Kahraman Yurt*, 8 Mayıs 1950.

Erzurumluoğlu, Mustafa. “Göksun Yolculuğu”, *Kahraman Yurt*, 5 Mayıs 1950.

Erzurumluoğlu, Mustafa. “Sağlık Bakanımızın Refakatlerinde Pazarcık Seyahati”, *Kahraman Yurt*, 10 Mayıs 1950.

Fırat, Melek. Yunanistan’la İlişkiler, *Türk Dış Politikası (1919-1980) Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, (Editör: Baskın Oran), Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Geçikli Fatma. Geçmişten “Günümüze Propaganda Kavramı”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, vol.9, 1999, 265-276.

Giritlioğlu, Fahir. *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, Cilt 1, Ayyıldız Matbaa, Ankara, 1965.

Goloğlu, Mahmut. *Türkiye Cumhuriyet Tarihi- IV 1946-1950: Demokrasiye Geçiş*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

Güneş, Gönül. “Çanakkale’de Demokrat Parti Döneminde Seçimler”, *Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1), 2013, 67-86.

Güven, Dilek. *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005.

Halk Postası Gazetesi, Yıl: 1954, S. 3, 5, 15, 17, 22, 23, 24, 25, 32, 34, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 63, 64, 68; Yıl: 1955, S. 525, 527, 535; Yıl:

1957, S. 888, 941, 1017, 1092, 1099, 1101, 1107, 1108, 1109, 1110, 1113, 1116, 1120, 1121, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128.

Heywood, Andrew. *Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara, 2018.

Kabasakal, Mehmet. *Türkiye’de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, Ankara, 1991.

Kaçmazoğlu, H., Bayram. *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2018.

Kahraman Yurt Gazetesi, Yıl: 1949, S. 419; Yıl: 1950, S.162, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 174, 175, 176, 179, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 236, 240; Yıl 1953, S. 848, 1074; Yıl: 1954, S. 1176, 1179, 1200, 1202, 1216, 1232, 1247, 1398.

Kalender, Ahmet. *Siyasal İletişim-Seçme ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2000

Karaosmanoğlu, K., Yakup. *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984.

Karpat, H., Kemal. *Kısa Türkiye Tarihi (1800-2012)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2021.

Karpat, H., Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

Karpat, H., Kemal. *Türk Siyasi Tarihi (Siyasal Sistemin Evrimi)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

Keyvanoğlu, J., Sacide. Ve Karayaman, Mehmet. “General Fahri Belen’in Hayatı, Siyasi Faaliyetleri ve Eserleri (1892-1975)”, *Belgi Dergisi*, 2, 2020, 2323-2342.

Koçak, Cemil. *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Mahmutoğlu, B., Tansu. *1923-1960 Yılları Arasında CHP’nin Seçim Çalışma ve Propagandaları*, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

Maraş 1967 İl Yıllığı.

Maraş Gazetesi, Yıl: 1946, S. 640.

Maraş Postası Gazetesi, Yıl: 1947, S. 58.

Maraş’ın Sesi Gazetesi, Yıl 1956, S. 136, 149; Yıl: 1957, S. 216, 226, 300, 328, 431, 434, 437, 438, 442, 447, 450, 455, 456, 459.

Milli Kütüphane Arşivi, Kitap Dışı Materyaller, 1954 Seçim Afişleri.

Milli Kütüphane Arşivi, Kitap Dışı Materyaller, 1957 Seçim Afişleri.

Milliyet Gazetesi, 11 Şubat 1954.

Milliyet Gazetesi, 16 Temmuz 1953.

Milliyet Gazetesi, 20 Nisan 1954.

Milliyet Gazetesi, 23 Nisan 1954.

Milliyet Gazetesi, 27 Nisan 1954.

Milliyet Gazetesi, 7 Ekim 1957.

Ortaylı, İlber. *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

Ortaylı, İlber., ve Küçükakaya, İsmail. *Cumhuriyetin İlk Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

Özküçük, Âdem. *Türk Basınında 1950-1957 Dönemi Seçim Propagandaları*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Pancaroglu, F., Adnan. *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu (1948-1977)*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Pınar, Mehmet. *Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, (2017), 317-349.

Resmî Gazete, Yıl: 1950, 1951, 1953, 1954.

Salman, Büşra. *Demokrat Partinin Seçim Stratejilerinin Yazılı Basına Yansıması (1950 Seçimleri)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Sencer, Muzaffer. *Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*, May Yayınları, İstanbul, 1974.

Severin, J., Werner ve Tankard, W., James *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*, (Çev: Ali Atıf Bir ve N. Serdar Sever), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1994.

Şahingiray, Özel. *Celal Bayar'ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.

Şavkılı, Cengiz. "1957 Seçimleri ve XI. Dönem TBMM ve Faaliyetleri", *Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*, Ankara, 2020.

Şavkılı, Cengiz. "Demokrat Parti İktidarının Son Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Adana, Mersin, Maraş ve Hatay Ziyaretleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Yıl 40, 119(235), 2018, 205-232.

- Şavklı, Cengiz. “Maraş Yerel basınında 1957 Seçimleri ve Siyasi Partiler”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 2017, 477-499.
- Şişik, Hakan. *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- TBMM Arşivi*, Abdullah Aytemiz Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Abdullah Yayıcıoğlu Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Ahmet Bozdağ Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Ahmet Tahir Kadioğlu Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Halil Gürün Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Hasan Fehmi Evliya Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Hilmi Soydan Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Hüseyin Nusret Durakbaşı Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Kemal Aksöyek Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Kemali Bayazıt Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Mahmut Karaküçük Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Mehmet Emin Soydan Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Mehmet Mazhar Özsoy Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Mehmet Şişman Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Nedim Mahmut Ökmen Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Ökkeş Remzi Öksüz Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Arşivi*, Selahattin Hüdayioğlu Tercüme i Hal Kâğıdı ve Seçim Mazbatası.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1946), Dönem VII, Cilt 20, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1950), Dönem VIII, Cilt 25, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1951), Dönem IX, Cilt 9, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1954), Dönem IX, Cilt 26, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1954), Dönem IX, Cilt 29, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1954), Dönem X, Cilt 1, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1955), Dönem X, Cilt 20, TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, (1955), Dönem X, Cilt 7, TBMM Basımevi.

- Tepekaya, Muzaffer. “Türk Basınında DP Genel Seçimleri”, *Başbakan Adnan Menderes’in Yaşamı ve Siyasal Mücadelesi* (Editörler: Talip Kabadayı ve Diğerleri), Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın, 2012.
- Timur, Taner. *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991
- Toker, Metin. *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991.
- Toker, Metin. *DP’nin Altın Yılları 1950-1954*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991.
- Toker, Metin. *Tek Partiden Çok Partiye*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1970.
- Tuna, Taşkın. *Adnan Menderes’in Günlüğü (Siyasete Karışan Kan)*, Şule Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Tunaya, Z., Tarık. *Türkiye’de Siyasi Partiler*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- Tuncer, Erol. *1957 Seçimleri*, TESAV, Ankara, 2012.
- Tuncer, Erol. *1923’ten Günümüze Siyasal Partiler*, TESAV, Ankara, 2018.
- Tuncer, Erol. *1950 Seçimleri*, TESAV, Ankara, 2010.
- Tuncer, Erol. *1954 Seçimleri*, TESAV, Ankara, 2011.
- Tuncer, Erol. *Osmanlı’dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, TESAV, Ankara, 2003.
- Turan, İlhan. *İsmet İnönü ve Tek Dereceli Seçimler (1946-1950-1954-1957)*, Üzerine Seçmeler, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara, 2002.
- Turan, Şerafettin. *Türk Devrim Tarihi-Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938 14 Mayıs 1950)*, Cilt 4, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1999.
- TÜİK Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, TÜİK Matbaası, Ankara, 2012.
- Türkiye Köylü Partisi Gaye ve Prensipler*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1952.
- Ulus Gazetesi*, Yıl: 1945, S. 8752; Yıl: 1947, S. 9337; Yıl: 1950, S. 10265, 10286, 10322, 10329, 10330, 10352, 10364, 10372.
- Unat, Kadri. “Seçim Afişleri Işığında Hürriyet Partisinin 1957 Genel Seçimi Kampanyası”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 2017, 267-291.
- Unat, Kadri. *Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Seçim Propagandaları (1927-1957)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Uyar, Hakkı. *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.
- Uyar, Hakkı. *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012.

- Uyar, Hakkı. *Türk Demokrasi Tarihi ve Seçim Sistemi Açısından 1950 Seçimlerinin Analizi*, Anka Yayınları, İzmir, 2011.
- Uzun, Hakan. “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 12(25), 2012, 101-139.
- Ünlü, Muttaki. *1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP’nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Vakit Gazetesi*, Yıl: 1950, S. 11707+955.
- Vatan Gazetesi*, Yıl: 1954, S. 4648, 4660, 4661; Yıl: 1957, S. 5877, 5882, 5880, 5884, 5887, 5888, 5890, 5893.
- Yaşar, Beril. “Demokrat Parti’de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, 7(18), 2014, 506-541.
- Yeni Adana Gazetesi*, Yıl: 1954, S. 8779.
- Yeni Sabah*, Yıl: 1950, S. 3949, 3955, 3972.
- Yeşil, Ahmet. *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Yıldırım, Sinan. “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 6, 2004.
- Yılmaz, Ensar. *Demokrat Partinin Seçimleri*, DBY Yayınları, İstanbul, 2020.
- Yurtçu, Çoban. “Su Gibi Benzin Harcayan Adaylar”, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1950,
- Yücel, M., S. *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Zafer Gazetesi*, Yıl: 1950, S. 312, 331, 338, 354, 360, 361, 366, 374, 380; Yıl: 1954, S. 1773, 1781, 1809, 1939, 1941.
- Zürcher, E., Jan. *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

EKLER

Ek-1 Kahraman Yurt Gazetesinin 14 Mayıs 1950 Seçim Sonuçlarında Dair Haber Manşeti.

SAHİBİ
ALİ KİPER
Yeni İşlerini Fiklen İdareden
MUSTAFA
ERZURUMLUOĞLU
Basınıyan yazılar
göri verilmez
Basıldığı yer: İbasmey
MARAS

Kahraman Yurt

Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri çıkar
Siyasi Memleket Gazetesi

İdarehane
Uzunluk Cd. No 47
Telefon 57
Seneliği 1900 Kr.
Altaylığı 50 Kr.
Sayısı (7) Kuruştur.
İlanat Tarifesiine Tabidir
İlanattan Mesuliyet
Kabul edilmez.

Yıl:2

15-Mayıs-1950-Pazartesi

Sayı:194

Dünkü 14 Mayıs 950 Mil- letvekili seçimleri

Dünkü 14 Mayıs 950 Pazar günü Milletvekili seçimleri yurda her tarafında olduğu gibi geyrimizde de yapılmıştır. Kasua geygine muhtelif seçim bölgelerine ayrılan ve gizli oy, açık tasnif esasına dayanan seçimlerde vatandaş'lar kendi bölgelerindeki sandıklara gide-rek oylarını kapalı yerlerde kullanmışlardır.

Gece geç vakitlere kadar devam eden tasnif neticeleri sandık kurullarınca peyderpey ilçe Seçim Kuruluna bildiril-miye bağlanmıştır.

Uzak köyler ve ilcelerden gelecek seçim neticeleri de

Tayyare şehitleri ihtifali

15 Mayıs tayyare şehitleri ihtifali bu gün saat 10 da Belediye önünde törene yapılmıştır. Üç dakikalık ihtiram sükütundan sonra ilçe Tarih Öğretmeni Kemal Çetio, Şalı bir hitabede bulunmuş, tayya-relerin ve tayyareciliğin yurt hizmetindeki rolünü belirtmiş-tir.

Bu hitabeden sonra talebe-lerden bir grup şehitliğe çelenk koymuş ve bu suretle törene son verilmiştir.

Yeni bir Atlantik Pakti kurulacak

Ankara 15 A. a. — Yeni bir atlantik parti teşkilatı kurulma-sı ve birliklik amrika ile batı avrupa arasında iktisadi iş birli-ği yapışması hakkında planlar hazırladınan yolundaki teklif bu gün toplanacak olan kuzey atlantik konseyine müzakere e-deceği en önemli meseleyi teğ-kil etmektedir.

Üç Dış Bakanın beyannameleri

Ankara 15 A. A. — Üç Dış işleri Bakanı dün federal Al-manya'ya dört maddelik bir beyanname vermişlerdir. Buna göre Almanya demokratik mü-essepeler kurabilecek, eenebi memlekellere temsilciler gönde-rip Avrupa iktisadi iş birliği Avrupa konseyine girebilecek-tir. Almanya'daki yüksek ko-miserler esaslı emiyet unsurlarını ve demokratik prensiple-ri sağlayacaktır. Beyannamede sovyet siyaseti değişmedikçe al-manya ile Türk anlaşması ak-dit mümkün olmayacağından mu-nayyen bir tarihte işgal nitelişü-nün yeniden gözden geçirilece-ği belirtilmektedir. Ve bugünkü durumda mutlak oluoritenin mü-tefliklerin elinde bulundurulacağı kaydedilerek almanyanın serbest gelişmesine imkân verileceği ve bu arada Alman birliğinin barış yolu ile idadesi imkânlarına riayet olunacağı ilave olunmuştur.

Türk Sporcuları Newyork yolunda

Ankara 15 A. A. — Begik-taş Klübü oyuncularını bu sabah uçakla Londra'ya vermişlerdir. Futbolcular yarın Newyork'a hareket edeceklerdir. Begiktaş Klübü Amerika'da Amerikan-Çekoslovak, İsveç ve Alman takımlarıyla ve İngiliz Manchester takımlarıyla karşılaşacaklardır.

Harp sonu devresinin en büyük toplantısı addedi- len üçler konferansı

Londra. Nafen. — Harp sonu devresinin en mühim toplantısı add edilen Üçler konferansı bugün burada açılacaktır. İngiliz Amerikan ve Fransız dış işleri bakanları müşavirleri ile birlikte bu mühim konferansa iştirak edeceklerdir.

Bu konferansta bilhassa soğuk harp meselesinin ele alınacağı ve dünyada yayılmakta olan komünizme karşı çekilecek tedbirler meselesinin müzakere edileceği kuvvetle tahmin edil-mektedir.

Siyasi çevrelerde belirtil-diğine göre, Bilhassa Orta doğu ile Güney doğu asyada komünizme karşı alınacak tedbirler üzerinde ehemmiyetle durula-caktır. Bundan evvel verilen haberler üç dış işleri bakanları-nın bilhassa orta doğudaki ko-

Bulgar komünist partisi merkez komitesi toplantısı ani bir kararla 8 Haziran'a talik edilmiştir

Londra (Nafen) — Bulgar komünist partisi merkez komitesi toplantısı ani bir kararla 8 Haziran'a talik edilmiştir. Halbuki bu toplantının bugün yapılacağı haftalar-dan beri ilan edilmekteydi.

Sofya'dan gelen haberlere göre, toplantısı bu kadar ge-riye atılmasının sebebi Bulgar köylüsünde kolhoz sisteminin tatbikine karşı aldığı şiddetli cephe ve bu yüzden Bulgar politbürosu ile emiyet teşkilatı arasında patlak veren şiddetli ihtilaftır. Anlaşıldığına göre, Bulgaristan'ın muhtelif eyale-riindeki komünist parti tayılleri merkezli kararlarını tatbikte büyük müşkülâtla karşılaşmak-dır. Ayrıca bunların merkez kolhoz sisteminin süratle tat-bik edilmesi hususundaki fik-rine de iştirak etmemekte-dirler. Bu vaziyette Bulgar ko-münist partisinin merkez teşkilatı ile eyalet şubeleri arasında derin bir anlaşmazlık baggö-stermiştir. İşte bu vaziyette hu-sule gelen durum Bulgar politbürosu ile bulgar emiyeti eya-letlerde söz geçitememekle ve kolhoz sisteminin tatbikinde rol oynamamakla itham etmektedir. Buna mukabil Bulgar gizli em-niyet teşkilatı idarecileri de Bulgar politbürosunu eyaletler-de ve hatta merkezde iş gör-mekten aciz kimseleri kullan-mak ve böylelikle memleketi kötü bir duruma sokmakla suç-landırmaktadır.

Şimdi Bulgar politbürosu ile Bulgar emiyeti arasında cereyan etmekte olan bu müca-deleden kimin galip çıkacağı kolaylıkla kestirilememektedir. Çünkü her iki teşkilatın da içinde sovyet idarecileri yer almış bulunmaktadır. Umumiyyetle kabul edilen kanaat, bulgar köylüsünün kolhoz sisteminin tatbikine karşı bekletilmedik bir muhakemet göstermiş olma-sıdır. Eski maliye bakanı Koz-tov'un adamlarının elan gizlice faaliyet icra ettikleri ve mem-leket dahilinde sovyetler ve sovyet a s i t e m i l e r i aleyhinde çalıştıkları kaydedil-mektedir.

Her gün biraz daha fazla şiddetlenmekte olan bu ihtila-fın Bulgar komünist partisi merkez konseyinin toplanması-na mani olduğu ve bunun içis de toplantı tarihinin bekletil-mediv bir şekilde geriye atıl-dığı belirtilmektedir.

Fransız Dışişleri Baka- nının beyanati

Ankara 15 A. A. — Fransız Dışişleri Bakanı Şuman Kuzey Atlantik devletlerine ilâveten bir taraftan Amerika ile Kana-da, diğer taraftan Avrupa ikti-sadi iş birliği teşkilâtına dahil Batı Almanya, İsveç, İsveç, Finlanda, Yunanistan ve Tür-kiye arasında ilâhede bir plan kurulmasının lâzımı olduğunu söylemiştir. Bu uzun vadeli ve Margal planının sona ereceği tarih olan 1953 senesinden son-raya altı bir plandır.

Kaynak: Kahraman Yurt, 15 Mayıs 1950, 1.

16 MAYIS 1950
Salı
YIL 4 SAYI 477
Sayısı her yerde
7 KURUŞ

ENGİZEK

Sahibi
NADİRE TOLUN
Yazı İşlerini İfâ
İdare eden
Dr. KEMAL TOLUN
Basıldığı yer:
İşbirliği MEVİ MARAŞ

SALI, PERŞEMBE, CUMARTESİ GÖNLERİ ÇIKAR SIYASI MEMLEKET

GAZETESİ

Blànço

1950 seçimi muhakkak ki dünyanın bugüne kadar tanıdığı seçimlerin en sürprizlisi oldu. Durumun henüz kesin olarak bilinmemesine rağmen dün den beri resmen ilan edilen neticelere bakılırsa iktidar partisi pek mahdud bir kaç bölge hariç, hemen hemen bütün seçim bölgelerinde gaybederek tam yenilgiye uğruyor. O kadar ki şimdiye kadar ki meclisin hiç değilse çok ağır basan muhalefet partisinin teşkil etmesi beklenen dünkü iktidarı, geçen devrede mukalefeli temsil eden demokrat partinin Müstakiller ve Millet partisi şeklinde parçalanmadan evvel ki Milletvekili sayısına ancak yaklaşabilen çok zayıf bir azınlık durumuna düştüğünü görmemiz mümkündür. Başta Millet partisi olmak üzere diğer partiler hesabına, yürütülen tahminlerde tahakkuk edemediğine göre şimdiki meclis, tek parti devrinde az farkla bir çehre ile karşımıza çıkacak demektir ki böyle bir neticeyi yadsınamamak mümkündür bilemeyiz.

Buadan evvel de bu sonuçlarda belirtmeye çalıştığımız gibi temel prensiplerinde hiç bir fark bulunmayan iki büyük parti arasındaki mücadelesinde bu hayret verici neticesi nedir?.. Düşünülürse, sadece her iki partiye mensup şahıslar arasında bir tercih meselesinden ibaret kalan ayrılığın böyle toptan bir tasfiyeye kadar gitmesine nasıl bir mana verilmelidir? Hiç bir tazyik görmeden ve tam bir hürriyet ve serbesti içinde tecelli eden bu neticeye bakarak, meselâ C.H.P. si safında bu milletin seçtiği ve itimadına layık nihayet bu kadar mı az adam kalmış diyeceğiz.

Fakat, hayır hiç de böyle değil ne Halk partisi milletin güvenine mustahak değerler bakımından bu derece zü-yüştlemiş, ne de D.P. çok ezici bir üstünlük kazanan listeleri ne serapa yüksek değerlerle doldurabilmiştir. İyi şahsiyet vasfına dökmekten uzak kalarak dokunulmazlık ki, demokrat parti listesine sadece parası veya halk yığınları

Milletvekili seçimi tam bir sükûnet içinde yapıldı ve Demokrat Parti üstün çoğunlukla kazandı

14 Mayıs Pazar günü, Milletvekili seçimleri yurdun her tarafından tam bir intizam ve sükûnet içinde yapılmış ve seçimleri büyük bir ekseriyetle Demokrat Parti adayları kazanmıştır. Gelen haberlere göre bir kaç il müsteson bütün illerde kabir bir çoğunluk sağlayarak Demokrat Parti, 22 Mayıs'ta Ankara'da toplanacak olan Millet meclisinde iktidarı ele alacaktır. Dokuzuncu devre Milletvekillerine bağışlar diler, millete hayırlı hizmetlerde bulunmalarını temenni ederiz.

Şehrimiz merkez ilçesinde de Demokrat Parti adayları kazanmış bulunmaktadır. İlçelerden gelen zabıtların tasnifi il seçim kurulunda bitirilmek üzeredir. İlçe neticeleri de kurulca tasnif edildikten sonra adayların aldığı hakiki oy miktarı kesin olarak belli olacaktır.

Merkez ilçesinde kazananlar oy sırasıyla şunlardır.

Demokrat Parti	
Abdullah Aytemiz	11568
Selahattin Hüdaioğlu	11544
Nedim Ökmen	11328
Ahmet Kadioğlu	11321
Mazhar Özsoy	11319
Ahmet Bozdağ	11183
Remzi Öksüz	10131

(D.P. tarafından desteklenen bağımsız aday)

Demokrat parti aday listesinde bulunan İçel Demokrat Parti il idare kurulu başkanı Hamdi Ongun 1227 oy alarak seçimi kaybetmiştir. Keza bağımsızlardan Hanifi İlhan da ancak 104 oy alablmıştır.

Halk Partisi adaylarının isim ve aldıkları oy miktarı da aşağıdadır:

Dr. Kemallı Bayazid	5343
Ali Rıza Çubadar	5036
Ezraci Lütfi Köker	5026
Abdülkadir Sezal	4964
Abdullah Yayıoğlu	4954
Ewla Soysal	4936
Müftak Ketizmen	4873

koştuğunu ve yine ne türlü geriletici propagandaların uyuturucu tesiri altında rey kullanmış olduğunu o zaman göreceksiniz.

Seçimler şu acı hakikatan öyle çiril çplak o kadar ayan beyan görülüp anlaşılmasına imkân verdi ki inkılap dediğimiz ve tek kartuluş yolu olarak bel bağladığımız şey Halk Partisinin elinde hiç de serpillip gelişememiş Atatürkten yetim kalan bir çocuk gibi onu bekleyen demokrat parti ne dereceye kadar besimsizliğin geliştirebilecek, bunu partinin başında yer alan memleketin güvenine bihakkın layık vatanperverlerin göstereceği alaka tayin edecektir.

Engizek

Pilotsuz uçan Uçak

New York 14 (Nafen) — Resmen bildirildiğine göre, şimdi Birleşik Amerika'da uzmanlar bir uçan kaleyi pilotsuz olarak idare etmeye muvaffak olmuşlardır. Uzaktan radyo ile kontrol edilen bu uçan kale tecrübe uçuğu esnasında 9000 metre irtifaa çıkarılmış, istenilen istikamette uçuşulmuş ve sonra da muvaffakiyetle istenilen hava alanına indirilmiştir.

SAHİBİ
ALİ KİPER
Yazı İşlerini Filler İdareden
MUSTAFA
ERZURUMLUOĞLU
Basınıyan Yazılar
göri verilmaz
Basıldığı yer: İşbaşimevi
M A R A Ş

Kahraman Yurt

Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri çıkar
Siyasi Memleket Gazetesi

İdarehane
Uzunoluk Cd. No 47
Telefon 57
Seneligi 1000 Kr.
Altaylığı: 500 Kr.
Sayısı (7) Kuruttur.
Hüsnat Tariflesine Tabidir
İlanattan Mesuliyet
Kabul edilmez

Yıl: 2

3-Nisan-1950 Pazartesi

Sayı: 176

Kahraman İnönü'nün şehrimizi ziyaretleri

Sevgili Cumhur başkanımızı bütün Maraş halkı bir sel dalgası halinde ve içten gelen sıcak bir sevgi tezahürü ile karşıladı

Sevgili Cumhur Başkanımız Belediye balkonundan binlerce Maraş'lıya hitap ederek demiglerdir ki "Sağ olun Maraş'lılar, Sağ olun Maraş'lılar, Sağ olun Maraş'lılar! Beni bugün ihya ettiğiniz Muhabbetinize ve bağlılığınıza teşekkür ederim. Burada bulunamayan Maraş'lılara teşekkürlerimi ve sevgilerimi söyleyiniz."

Büyük İnönü Halkevi salonunda irad buyurdukları nutuklarında da, "Sevgili Maraş'lılar, Kahraman Arkadaşlar! Bir kaç gündür seyahat ediyorum. Bazı yerlerde nutuklar söyledim. Memleketin her tarafına, bu geniş faaliyet devresinde ahok ve vatandaşlar arasında dostluk bakımından, görüşme görmek istedim. Gördüklerimden çok memnun olarak dönüyorum.

Memlekette, siyaset mücadelerinin üstünde olarak, büyük meseleler üzerinde vatandaşların aralarını birleştirmeye muvaffak olacağımıza ümitlerim pek kuvvetlidir.

Bugün, Maraş'lılar, baya müstesna bir gün yaşattınız. Kıbarlığını ve misafir perverliğini kahramanlığını kadar kuvvetlidir. Gittimden evvel sizlere teşekkür ederim. Burada bulunamayanlara teşekkürlerimi iletmiş ediniz. Belediye Başkanından ayrıca rica ettim. Bütün Maraş'lılara teşekkürlerimi bildireceğim. Teşekkür ederim Maraş'lıları! Sağ olun Maraş'lıları! Maraş, bizim Memleketin hiç olmazsa sekiz on yolunun birleştiği yerlerden biri oluyor. En mühim yerlere Maraş'tan geçmeden gidilemeyecek. Maraşın bu yeni vaziyeti üzerine iktisadi çalışmasıyla inkişaf ettiğini göreceğiz.

Yollarını birleştiği Maraş'ta görüşmelerde birleşsin. Allaha ismarladık Maraş'lıları, lanlanmışlardır. Maraşta Cumhur başkanımız, şimdiye kadar misli görülmemiş, çokkun bir tezahüratla istikbal olunmuş; bütün Maraş'lılara en samimi ve coşkun duygularını izhar eden Yaşa varol, hoş geldiniz, allah sizi Türk milletine bağışlasın,.... Avazeleri ve alkışları arasında Çeltik Fabrikasından belediyeğe yaya olarak gelmişlerdir.

Belediyede on dakikalık bir istirahat ve görüşmeden sonra balkona çıkmışlar; Kaleyi, halkı yamaçlarını, evlerin çatılarını; Belediye meydanını ve yol-

BÜYÜK İNÖNÜ

Aziz Maraş Halkına

14-950 günür geirimizl teğrif eden ve muhterem halkımız tarafından üstün ve coşkun tezahüratla karşılanan büyük Cumhur başkanımız sayın İnönü gördüğü alkeden fevkalade mütehasis ve müteekkik olduklarını, selamlarıyla birlikte bütün şehir ve köylü Maraş'lılara duyurulmasını arzu buyurmuşlardır.

Keyfiyetli saygı ile hemşerilerime arz ederim.
Belediye Başkanı
Selman Zülkadıroğlu

Elbistan D. P. teşkilatında da ihtilâflar başladı

Elbistan (Özel) Kazı demokrat partisinin faal azasından hayıullah soy-

sal hakkında partisi tarafından nederse ihrac karar verilmiştir.

Halk bankası ikramiyesi

14950 Cumartesi günü çekileceğini daha evvel yazmış olduğumuz geirimiz Halk Bankası ikramiye piyasasına aynı günde ve müyyen saatte Halk Bankası binasında Noter huzuru ile davetli Basın Mensupları ve seçkin bir ilgili grubunun da iştirakile çekilmiştir. Bu çekilişe göre ikramiye kazanan numaraları neş ediyoruz:

5113 sayılı bilet 300;5069 sayılı bilet 100 ve 334 sayılı bilet 50 lira; 52 ve 71 sayılı biletler 20 her lira; 52, 129, 110, 229, 331, 182, 158, 5037, 5118, 52, 5324, sayılı biletler 10 her lira ikramiye kazanmışlardır.

Açık Teşekkür

Allahu inayetiyle hazikane müdahalesi ve devamlı tedavisi sayesinde hastamızı sihata kavuşmasında ve bizlere iadesinde hadım olan değerli doğum ve kadın hastahılları mütehasısı Dr. Reşat Cansun'a teşekkürlerimi sunarım.

Zeki Arıfloğlu

Hulusi Söğütllü yapılan bu muamelelerin usulsuzluğunu iddia ederek mevkisinde kalmak istemiş de partililer P.T.T. idaresine tebligat yaparak bundan sonra gelecek mazrufların Hulusi Söğütllüye verilmemesini istemişlerdir. Bu ihtilaf demokrat partililer arasında telifsi mümkün olmayan fikir ayrılığı husulüne sebeb olmuştur.

157

Kaynak: *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1950, 7.

Kaynak: *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1950, 7.

Kaynak: *BCA*, 490.1.10.55.10.

Ek-6 Demokrasiye Hizmet Gazetesinin 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçlarına Dair Haber Manşeti.

Kaynak: Demokrasiye Hizmet, 4 Mayıs 1954, 1.

Ek-7 İsmet İnönü'nün Şahsına Yönelik Maraş'ta Gerçekleştirilen Saldırı Teşebbüsüne Dair Vatan Gazetesinin Haberi.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, dün Bursada nutuk söylerken
1954 Nisan 21
(Devamı Sa: 7 Sü: 5 de)

İnönü, Gaziantep ve Maraş'ta Sermaye Kanunile hayat pahalılığını tenkid etti

Maraş'ta yakalanan şüpheli bir adamın üzerinde kama ve taş bulundu. Nezaret altına alınan Halil Özbek, "İnönü'yü karşılamaya değil, cenaze gömmeye geldim,, dedi

ADNAN VELİ KANIK
Vatan Yazı Heyetinden

Adana, 20 — C.H.P. Genel Başkanı İnönü, Çukurova bölgesinde başladığı seyahate devam etmek üzere bugün saat 6 da Adana'dan ayrılmıştır. Gaziantep'e gitmekte olan İnönü Reyhanlı kazasına uğramış, burada halk ile temas ettikten sonra Kırıkhan'a gelmiş ve C.H.P. ilçe binasının balkonundan miting meydana toplanan 3000 kişilik bir halk topluluğuna hitap etmiştir.

İnönü, 200 otomobillik bir kafilenin refakatinde İslahiye yolundan tam saat 14 de Gaziantep'e varmış, İnönü gelmeden önce miting sahasında otuz bin kişi toplanmış bulunur.

(Devamı Sa: 6 Sü: 4 de)

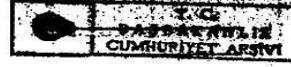
Kaynak: Vatan, 21 Nisan 1954, 1-6.

Ek-10 Maraş Belediye Başkanı Seçilen Ali Kısakürek'in Başkanlığının Onanması.

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
S. M.
S. M.
Sayı 2

K A R A R 33747

- 1 - Maraş Belediye Başkanlığına seçilen Ali Kısakürek'in Başkanlığı 1580 Sayılı Belediye Kanununun 89.Lcu maddesine tevfikeyan onanmıştır.
- 2 - Bu karar hükmünü İçişleri Bakanı yürütür.
30. Eylül 1950

CUMHURBAŞKANI

C. Zeng

BASBAKAN

İÇİŞLERİ BAKANI

C. Zeng

A. Kısakürek

030 11 1 217 35 3

Kayıtlık tutanaklar, yama, kopya, diğer işlemler için bu belgeye ek olarak ilgili birimlere gönderilmelidir.

Kaynak: BCA, 30.11.1.0.217.35.3.